

A „hagymás-bérci bá- nya” ... Radostyán elfeledett szénbányászata

Rónaföldi Zoltán

2023.

ISBN 978-615-01-7260-6

Rónaföldi Zoltán
A „hagymás-bérci bánya”...

**Radostyán elfeledett
szénbányászata**

2023.

ISBN 978-615-01-7260-6

Nevezd meg! — A szerző vagy a jogosult által meghatározott módon fel kell tüntetned a műhöz kapcsolódó információkat (pl. a szerző nevét vagy álnévét, a Mű címét).

Ne add el! — Ezt a művet nem használhatod fel kereskedelmi célokra.

Ne változtasd! — Ezt a művet nem módosíthatod és nem készíthetsz belőle átdolgozást, származékos művet.

Fenntartjuk a jogot, hogy a könyvet bármikor új adatokkal kiegészíthessük,
illetve azt nyomtatott formában is megjelentessük.

„ Furcsa, ahogy az idő az ember fölött tovamegy. Események, emberek, gondolatok jönnek és mennek, érzések hullámszerűen az ember lelkén keresztül, aztán egy idő múlva nem marad belőlük semmi.

Elkallódnak szerte az életben, mint apró haszontalan holmik a házban. Itt-ott valami leszakad az emberből, valami láthatatlan kis lelki csapot, odaakad egy ajtókilincshez, egy-egy ablakpárkányhoz, rozoga padlóhoz, keskeny sétatúthoz.

Az ilyeneket emlékeknek nevezzük, tiszteljük őket hosszabb-rövidebb ideig, aszerint, hogy mekkora bennünk a romantika.

Aztán szépen és észrevétlenül végképpen elmaradnak mellőlünk, mint halk szavú régi barátok, vagy mint az élet, aki velünk indult, s valahol egyszer lemaradt.”¹

¹ Vass Albert

Tartalomjegyzék

Bevezetés	4
Radostyán (Radistyán)	8
A diósgyőri kamaraúradalom	15
A diósgyőri vasgyár	28
A diósgyőri vasgyár szénterülete. Földtan-teleptan	41
A diósgyőri vasgyár szénterülete. A kezdetek	55
A diósgyőri vasgyár szénterülete 1882-től	78
A diósgyőri szénterület északi részeinek jelentősége	86
A Diósgyőr környéki szénbányák azonosítása	95
A radostyáni szénbánya	106
Függelék	150
A szerző és gondolatai a Borsodi Szénbányákról	157

Bevezetés

**„ Kérjétek és adatik néktek; keressetek és találtok;
zörgessetek és megnyitattik néktek.
Mert a ki kér, mind kap; és a ki keres, talál;
és a zörgetőnek megnyitattik.”²**

Mint az ilyen történeteknél mindig, ez is egy kérdéssel kezdődött... Mezei Zoltán keresett meg a „Hagymás-bérci” (Radostyán) bánya, valamikori történéseivel kapcsolatosan, – ahova túrázásaik során már eljutottak többször is, – a bánya egykori nyomait fellelték, de a történetéről nem sokat tudtak. A térség térképezését is elvégezték.

„ A Hagymás-bérci bányáról (Radostyán) milyen rövid történelmi adatforrást tudnál ajánlani a műveid közül?

A túravezetés során szeretném felhasználni. A helyszínt ismerem, nagyrészt én mértem fel a turistautak.hu-n

Mezei Zoltán”

„ Kedves Zoli!

Ismét „nehezét” kérdeztél, de ez nem baj, sőt...!

A kérdésed viszont így felkeltette az érdeklődésemet és átnéztem az egyéb anyagaimat, illetve az általam ismert összefoglaló munkákat is. Azt már látom, hogy a térképrészleten hol van bejelölve a bánya.

Ilyen néven, hogy „Hagymás-bérci bánya” sehol sem szerepel. A korabeli leírásokban sem, térképeken sem...”

Nos, tehát előszedtem az anyagaimat és nekiláttam, mert bevallom, e kérdésben magam is csak találgattam az elején...

Aztán ismét bizonyosodott, hogy aprólékos, szisztematikus munkával, keresgéléssel, valamilyen szinten össze lehet rakni az ismereteket. Ráadásul még értelmes is lesz!

A radostyáni, – korabeli iratokon folyamatosan „Radistyán” – bányászatról nem túl sok adat maradt fenn. Ezeket a „nyomokat” leginkább a többi „diósgyőri bánya” kapcsán lehet részletekben fellelni és ezeket összerakosgatni.

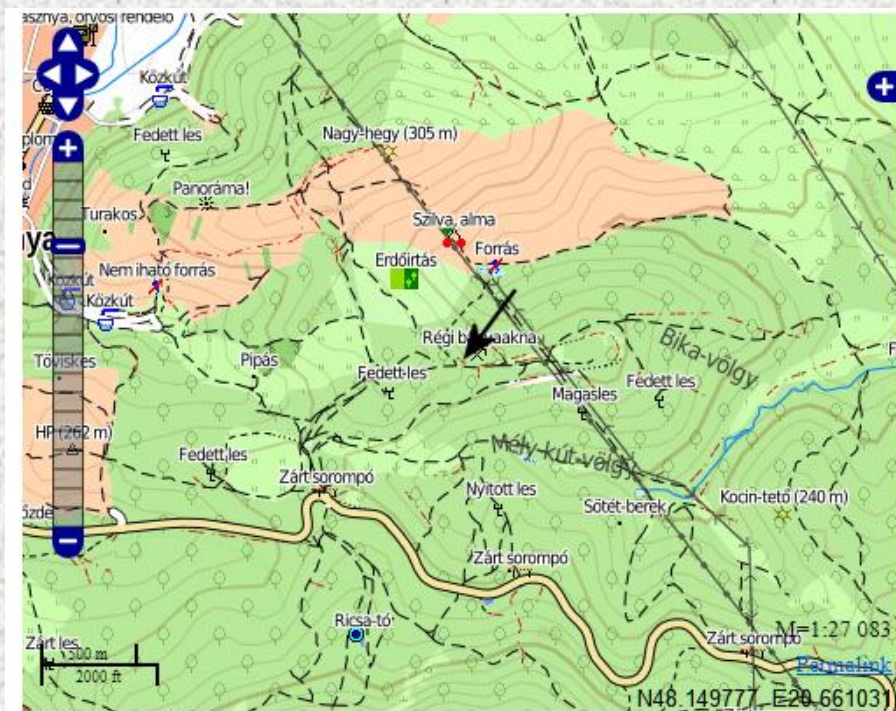
Mi ennek az oka?

Aki és amennyiben végigolvassa majd az okfejtéseimet, látja, hogy itt „Radistyánban” sem hosszú távú, sem „túlzottan sikeres szénbányáskodás” nem volt, annak ellenére, hogy a di-

² Máté 7:7-11

ósgyőri vasgyári szénbányászat többször „nekirugaszkodott” ennek a reménybeli szénterületnek is.

Amit első közelítésben én magam – már korábban – kiderítettem, az a táblázatban van. Ezt majd a könyv végén, a feltárt új adatokkal, ki is egészítem.

Év	Hely	Téma, történet
1858 előtt	Radostyán	Albrect táró nyitása
1858 előtt	Radostyán	Haidinger táró nyitása
1890	Radostyán	Bányanyitás
1896	Radostyán	A község határában fekvő 920 holdnyi bányaterület adományozása a diósgyőri vas-gyárnak. Később ezt a varbói bányatelkekhez csatolták.
1908	Radostyán	A Baross aknai szénkészlet jelentős túlbecslése miatt el kellett kezdeni a korábban kapott 920 holdnyi bányaterület próbafúrásait. Blaschek Aladár bányamérnök vezette a munkákat. A kedvezőtlen kísérőközet viszonyai miatt lemondtak a bánya nyitásáról.
1922	Radostyán	Radostyáni akna nyitása. Egyidejűleg megépült a Lyukó völgyi külszíni bányavasút is.
1924	Radostyán	Radostyáni akna bezártak
1940	Radostyán	Kerek József féle szénbánya
1985	Radostyán	A Borsodi Szénbányák külfejtést nyitott.
1987	Radostyán	A Borsodi Szénbányák befejezte a külfejtést.

Amint említettem, a bányát több néven is keresgéltem. Nem vittek a dolgok előre, de aztán mégis lett eredmény!

A bánya neve nem

„Hagymás-bérci-akna”,

nem

„Hagymástetői-akna”.

A keresett bánya neve

„Radistyáni új akna”!

Sikerült a részletek alapján összerakni a dolgokat!

Először a kérésnek megfelelően a lényegét csak vázaltszinten küldtem el, aztán e könyvben már részletesebben is kifejtem mindezt.

Nézzük, mit lehet tehát tudni!

E módon Radostyán településnek egy rég elfeledett történésére is fényt deríthetünk, amire valószínűleg még az élő, legöregebbek sem emlékezhetnek, legfeljebb csak a családokban fennmaradt történetekből ismerős valami ebből.

Mindezen túl a történetek száalai messze vezetnek. A diósgyőri kamaraúradalomhoz, majd a későbbi itteni vaskohászathoz, az általuk nyitott korai bányákhoz, szénkutatásokhoz...

Sok minden egyéb is kiderül a „Radistyáni új akna” történetének leírása kapcsán.

Ajánlom tehát nagy tisztelettel e könyvet *Mezei Zoltánnak*, aki a téma után kérdezve, felkeltette érdeklődésemet és így jött létre ez a könyv!

Radostyán (Radistyán)

„ *Sine praeteritis futura nulla*”

„ *Múlt nélkül nincs jövő*”

Kezdjük a településsel, mert már ez is sok mindent magában hordoz! *Református* település, a *diósgyőri kamarauradalom* része...

Fényes Elek írja a településről, 1837-es könyvében.

„ *Radistván, magyar f[alu]. Diós Györhöz 1 1/2 m[ér]fföl]nyire: 7 kath[olikus]., 722 ref[ormátus]., 2 (zsidó) lak[ja]. Ref[ormátus]. anyaszentegyház. Határa második osztálybéli, 's van 380 h[old]. szántófölde, 363 h[old]. rétje 's legelője, 85 h[old]. szőlője, 487 h[old]. erdeje. F[öldes]. U[ra]. a korona.*”³

„... *A kelták kora óta lakott környék. Radostyánt először a 14. században említik, a diósgyőri uradalom részeként, de elképzelhető, hogy azonos a Váradi regestrumban Zudesthan néven említett településsel.*

Eger eleste (1596) után a törökök feldúlták, kihalt, csak a 17. század végén települt be újra...

Műemlékei: Református templom, 1784-ben késő barokk stílusban épült. Hatszög alaprajzú fa harangtorony 1762-ből...”⁴

A község *őstörténetét* és a későbbiekét is, *Várady Zsolt József* lelkipásztor tanulmánya alapján idézzük fel. Ez éppen egy negyed évszázaddal ez előtt íródott.

„ KÖZSÉGÜNK TÖRTÉNETÉBŐL

A csodálatos Pitypalatty-völgy, benne Radostyán öt szomszédközséggel a Bükk hegység keleti oldalán, ahol a hegyek dombokká szelődülve tágasabb völgyeknek és sík mezőknek adnak egyre inkább helyet, mire a Sajó vizet eléri, már időtlen idők óta lakott föld volt. Erről régészeti nyomok tanúskodnak és adnak ugyanakkor némi fogalmat arról, kik lehettek évezredekkel ezelőtti elődeink ezen a festői es szeretett földön.

Bizonyosat először a keltákról⁵ tudhatunk. Egy népről, mely Hazánk földjét nyugat felé kapcsolta be az európai kereskedelembe, egy népről, mely először használt e területen fém-

³ Fényes Elek: Magyar országnak, 's a' hozzá kapcsolt tartományoknak mostani állapotja statistikai és geographiai tekintetben 3. (Pest, 1837) Borsod vármegye

⁴ Wikipédia

pénzt (cotinus-lelet⁶ Bükkszentlászlón), egy népről, melynek az őrlés tudományát köszönhetjük. egy népről, melynek furcsa és általunk már alig megmagyarázható szokásaik, Tristán és Izolda, s Artúr királyos gondolatviláguk és hiedelmeik voltak. Egy népről, melynek egyik központi helye éppen itt, Radostyán területen volt. Európa alapnépességet jelentették, mely magas és egyre növekvő életszínvonalat képviselt. Saját stílust alakítottak ki, mely jellegzetes és jól felismerheti. Ezek alapján a maradványokból, régészeti leletanyagokból azonosíthatók. Leszih Andor⁷ régész végzett ásatásokat az 1930-as években a radostyáni temető területén. Megmaradt fegyvereik között szépen díszítettek is vannak. A Radostyánban talált kardhivel felső részén sárkánypár, vagy delfines motívumok láthatók. Tálaltak még vaslándzsát, vaskarikát, vassarlót, pajzsfogantyút, karperecötredéket, kardkötőláncot, s olyan sírt is, melyben vaskard volt összegörbítve az elhunyt kelta harcász sírjába téve. A leletanyag kora vaskori helyi hagyományokat tükröz, leltek meg itt kézzel formált urnát és a kelta műveltségre jellemző korongolt kerámiát, s egy egész sertéscsontvázat, amit szokásuk szerint tettek a sírba.

⁵ Kelták, közös neve több néptörzsnek, melyek indo-germán eredetűek, egész Európában elterjedtek és nyelvük származékaiban most is megvan (l. Kelta nyelvek). Vallásuk természeti jelenségek istenítése. (L. Kelta mitológia.) Jellemüket, szokásaikat, erkölceiket csaknem kizárólag ellenségeiknek műveiből ismerjük, de ezek is sok kedvező vonást jegyeztek fel. Szerintük a kelták vitézek a vakmerőség; harcukban jelszavuk barátaikat csodálatra, ellenfeleiket rémületbe ejteni, de könnyen kétségbe is esnek s ekkor öngyilkosságra hajlók, feleségeiket és gyermekeiket feláldozzák. Zajosak voltak a tanácsban, egymás közt fegyelmetlenek s velük született hajlammal bírtak forradalmakra. Nem volt köztük sem összetartás, sem szívósság, összetörve könnyen beleolvadtak a hódító törzsbe (kelto-szkithák, kelto-ligurok, keltibérek, gallo-románok). Nyílt járásokban, elszórt kunyhókban laktak, hol fal nélküli városokban (Gallia Cisalpina), hol megerősített helyeken, hová veszély esetén az egész környék marhástul együtt bevonult (Gallia Transalpina és Bretagne). Déli Angliában körfalak voltak erdők közepén, Gallia belsejében és a Duna mellett igazi erődítményeik vegyest kőből és fából fakapsokkal összekötve (Caesarnál a nagyok oppida, a kisebbek castella). Az urak várakban, a szolgák kör alakú kalyibákban laktak, melyek deszkából és fűzfagallyból (sövényszerűen) készültek és szalmával vagy náddal voltak fedve. Kőház csak a római uralom alatt akadt. Ruhájuk köpeny, állatbőrökből való zeke, néha csuklyával (cucullus), egyébként az emlékeken a férfiak öltözete erősebben mutatja a római befolyást, a nőknél inkább maradt nemzeti (panóniai emlékeken: kivágott cipő, magasra fésült haj, rojtos kötény). Sok ékszert viseltek, s fegyvereiket is szívesen díszítették (a sisakon bölényszarvak vagy sasszárnyak, a négyszögletes pajzsok állatalakok). Kardjuk nagy, baloldalt láncon lógó, egyes vidékeken kisebb (libériai szablya), hadijelvényük a vadkan. Hadi kocsi is volt, szekerváru is. Kr. e. 400 körül, midőn a kelta uralom virágzott, az uralkodó kormányforma a királyság volt. 100 évvel később ennek helyét arisztokratikus köztársaságok foglalják el. Élükön a magisztrátus (vergobret) és a szenátus. A földművelésben és kivált a szőlőtermelésben korán tőkélyre emelkedtek. Termeltek búzát, kölest és muhart. A textilipar és festőnövényei virágzottak náluk. Kitűnően értettek az ércekkel való bánásmódhoz, művelték a rezet (legnagyobb bányá Irún mellett Spanyolországban), aztán cinnel keverték, hogy bronzot kapjanak. Bronzból készítették okmánytáblaikat, de szobrokat is.

⁶ Jelentős régészeti leletekre bukkantak a környéken. Bükkszentlászló völgyének egyik oldalán, a Bányabükk déli részét alkotó sziklafennsíkban a Cotinus kelta néptörzs sáncokkal, árkokkal védett földvárát épített.

⁷ Leszih Andor (Miskolc, 1880. szeptember 19. – Miskolc, 1963. november 10.) muzeológus, numizmatikus. Nagyapja vasműves, apja Leszih Miksa, gépgyárat alapított Miskolcon. Középiskolai tanulmányait a református főgimnáziumban végezte 1898-ban. Az érettségi megszerzése után biztosítási tisztviselő volt az Első Magyar Biztosító Társaság miskolci fiókjában. Közben, 1901-től az 1899-ben alakult Borsod–Miskolci Múzeum önkéntes gyakornoka, 1902-től a múzeumi bizottság tagja volt. 1905-ben a miskolci múzeum kinevezett őre lett, közben Kolozsváron régészetet tanult. Saját jegyzetei szerint összesen 49 alkalommal kezdett, vagy vezetett régészeti kutatást, próbaásatást, komolyabb ásatásokat. A múzeumban Gálffy Ignác elnök irányítása mellett a régészeti szakosztályt vezette. Sokat publikált a helyi és az országos lapokban, folyóiratokban, főleg képző- és iparművészeti, néprajzi és várostörténeti témákban. 1929-ben komoly szerepet vállalt a Miskolc-monográfia megvalósításában. 1950-ben történt nyugdíjazásáig megszakiítás nélkül vezette a Herman Ottó Múzeumot, amely vezetése alatt országos viszonylatban is jelentős gyűjtemény lett. Szakirodalmi működése, amely igen sok tanulmányt és cikket foglal magában (54 tudományos és ismeretterjesztő dolgozata jelent meg) a múzeumi tevékenység és a helytörténet csaknem teljes területére kiterjedt, bár fő kutatási területe az éremtan volt.

A kelták kora (előbb a La Tène-i⁸ majd a Hallstatt-i⁹ kultúra) utáni időkről Radostyán területére vonatkozóan konkrétan semmit sem tudunk. A nagyobb földrajzi egység története azonban meghatározhatta és bizonyára meg is határozta e kisebb területnek, a Pitypalatty-völgynek az életet.

Az Alföldön a szarmaták¹⁰ vetettek véget a kelta uralomnak, de a szkíta¹¹ műveltség sem hagyhatta teljesen érintetlenül az itt maradt „alapnépességet.” Azután jöttek a jazyg-szarmaták, vandálok, gepidák népáramlatai,¹² majd az avarok¹³ kora 568 utántól, amikor

⁸ La Tène-kultúra (vagy La Tène műveltség, La Tène periódus, La Tène-korszak) a közép-európai vaskornak a hallstatti korszakot követő második korszakára (az i. e. 5. századtól időszámításunk kezdetéig) jellemző anyagi kultúra. Nevét a Neuchâtel-tóban (annak északi partján) Marin-Epagnier közelében fekvő La Tène svájci községről kapta, ahol első és legnevezetesebb emlékeit – a tó iszapjába ágyazódott cölöpépítményt – feltárták, és ahol 2001-ben megnyílt a feltárás leleteit bemutató Laténium Múzeum. Hordozói, akiket a római források keltoi vagy galli néven említenek, a nagy kelta expanzió idején Spanyolországtól a mai Törökországig terjedtek szét. Ennek során, az i. e. 4. század elején érkeztek Magyarország területére is a nem túlságosan nagy létszámú kelta népcsoportok, de a Duna-könyök térségét kivéve nem lépték át a folyót. Ettől keletebbre csak az i. e. 4. század második felében jutottak el. A középső és késő La Tène korszakban nagyobb sűrűsödés figyelhető meg a Tisza mentén Gávavencsellő és Tiszalök között és a Rétköz peremén. A vaskor éles határ nélkül megy át a népvándorlás korába, a kelta népesség továbbélő alaplakosság volt a szarmata, szkíta népeknek. Az i. e. 5. században már fazekas-korongot is használtak, s kezdtek az edényeknek díszesebb alakot adni, nagyobbbrészt mértani rajzokkal is találkozunk rajtuk. A leletek kifejezett vas-, zománc- és üvegiparokról tesznek tanúságot.

⁹ A hallstatti kultúra nevét a felső-ausztriai Hallstatt településről kapta, melynek közelében a 19. század közepén több mint 900 kora vaskori (i. e. 750–450 körüli időszak) sírt tártak fel. A régészeti kultúrkör Nyugat-Franciaországtól a Dunántúlig terjedt, az urnamezős kultúrából fejlődött ki, és elsőként használt tömegesen vaskor fegyvereket és vaseszközöket. Kapcsolatban állt a dél-franciaországi görög gyarmatvárosokkal és az etruszkokkal. Arisztokráciája hegyormokon vagy meredek dombokon létrehozott nagy kiterjedésű településeken, 8–10 méter magas faszerkezetű földsáncokkal megerősített várakban élt. Halottaikat kamrasírokba temették, a férfiak mellé vasból készült fegyvereiket, gyakran lovukat és kocsijukat helyezték. Etnikailag a proto-keltákkal és a keltákkal azonosítja őket a történettudomány. Az urnamezős kultúrából kifejlődött hallstatti kultúra jellemzőiben két területre különíthető el. A nyugati Hallstatt-kör a mai Közép-Franciaországtól Északnyugat-Ausztriáig, illetve Csehorszáig terjedt. Ezen a területen élőket tartják a késői vaskor kelta népessége őseinek, akiknek az anyagi kultúrájára a görög és etruszk kapcsolat nagy hatást gyakorolt. A keleti Hallstatt-kör Szlovákia, Kelet-Ausztria, Szlovénia és a Dunántúl területén volt fellelhető. A vasolvasztás és –feldolgozás új technológiának számított Közép-Európában, de még használatban maradtak a bronzból készült fegyverek és ékszerek is. A főbb magyarországi lelőhelyek: Százhalombatta, Süttő, Várhely/Burgstall (Sopron), Sághegy, Vaskeresztes, és a Pécs melletti Jakab-hegyen. Az új technológia – a vaskohászat – hatalmas fellendülést hozott a termelésben és a kereskedelemben, ami a társadalom rohamos differenciálódását okozta. Az uralkodó réteg a hosszú vaskarddal, lóról vagy harci szekérről küzdő katonai arisztokrácia volt. A fejedelmek életszínvonalát a görög és etruszk bronzedények, ékszerek, az attikai kerámia és boros amforák használata jellemezte. Lakóhelyük megerősített fejedelmi központokban valamilyen földrajzi magaslaton épült, melynek lábánál élt a köznép.

¹⁰ A sauromatáknak, vagy szarmatáknak nevezett ókori, kelet-európai népesség elsődleges források szerint iráni, közelebbről madaí, avagy mész származású volt. A tudomány képviselői gyakorta szarmatáknak címezik még – helytelenül – a massageta, később alán szövetség népét, az ászikát is.

¹¹ A szkíták: az ókorban, Európa és Ázsia füves pusztáin, főleg a Fekete-tengertől északra élt lovas nomád népek. A görögök élénk kereskedelmi kapcsolatokat tartottak fenn a szkítákkal. Egyes elméletek szerint a magyarok és hunok közös őseinek tartott harcias, bátor keleti nép; a „szittyák”.

¹² A jazygok indoiráni nyelvű nép voltak az ókorban, akik a szkítákkal rokon szarmaták törzsszövetségébe tartoztak. A Kárpát-medencébe két szarmata törzs érkezett, a jazygok és a roxolánok. A jazygok a Duna–Tisza köze északi részét foglalták el, településnyomait Vác és Dunakeszi területén is feltárták. A vandálok keleti germán népe az 5. század folyamán vette birtokába a Római Birodalom észak-afrikai területeit. Nevüket őrzi a mai Andalúzia, amelyet eredetileg az arabok (mórok) a vandálokra utalva al-Andalúznak neveztek el. Ez azt valószínűsíti, hogy a vandálok itt telepedtek le, mielőtt Afrikába vándoroltak volna. A gepidák keleti-germán eredetű, a vandálokkal és a gótokkal rokon dialektust beszélő nép volt. A római források említik őket először a 3. században. A mai Románia, Magyarország és Szerbia területén hozták létre a királyságukat.

¹³ Az avarok az eurázsiai sztyeppe nomád népe voltak, akik a 6–8. század között Kárpát-medencei központú, erős birodalmat irányítottak. A Kaukázusban élő mai avarokkal való kapcsolatuk vitatott. A 9. században ez a birodalom apró államocskákra hullott szét. Az avar nép eredete, rokonsága, sőt még az etnikai összetétele is

Pannoniát elfoglalták. E terület is fennhatóságuk alá kerülhetett. 791-ben a bécsi erdőnél vereséget szenvedtek Nagy Károly frank seregeitől. 803-ban Krum¹⁴ bolgár kán türk seregei törtek a Tisza-völgyére. Ekkor a Kárpát-medence keleti része a Bolgár Dukátus része lett. Az itt élő lakosság ekkor vehette fel a bizánci keresztyéniséget. A 820-as években a bolgárok elől menekülve újabb szláv népcsoportok jelentek meg a Kárpát-medence északi részében, aminek következtében az avarok egyre inkább elszlávosodhattak. Jelenleg úgy tartják, hogy a IX. században az avarok már szláv nyelven beszéltek vidékünkön.

A magyar honfoglalás 895 és 902 között történt meg. A szomszéd falvak, Varbó és Parasnya nevei, Radostyán névvel együtt valóban szláv eredetűek és jelentésűek. Radostyán (v.ö. Hradostyan; gradistya váracska) várhelylakókat jelent.

Első írott dokumentum Radostyánról 1219-ből való. a Váradi Regestrumból.¹⁵ Az 1241-es országvesztő muhi tragédia után a tatárok szabadon pusztítottak a vármegyében. Borsod vára is ekkor vesztette el jelentőségét, melyhez addig a falu tartozott. 1248-tól a falu a diósgyőri váruradalom tartozéka lett. 1474 körül a husziták¹⁶ dúltak és raboltak a völgyön. A falu közepén levő 50 méter magas hegyen épült templom akkor már meglevő részébe be is vettek magukat, és rablóvár gyanánt használták. Onnan az egész völgy belátható Sajószentpétertől, Varbóig. Majd a török világ következett. 1554-56-ban elpusztult a falu, 1564-ben, 32

vitatott. Ázsiában alakultak ki. A Kína mellett birodalmat létrehozó hsziungnukkal, a heftalitákkal és a zsuansuanokkal egyaránt kapcsolatba hozzák őket. A krónikák az ázsiai avarok három nagyobb vándorlását örökítették meg. Kárpát-medencei történetük során korai avar kort és késő avar kort különböztethetünk meg. A késő avarok egy részét a kettős honfoglalás elmélete magyaroknak tartja (onogur magyarok).

¹⁴ (Félelmetes) Krum a „Félelmetes” (755? – 814. április 13.) az első dunai bolgár birodalom kánja 803–814 között. Trónra lépése idején 802 és 804 között birodalma csak a Balkán-hegység Duna-menti területeitől az erdélyi Kárpátokig terjedt. Később elfoglalta a mai Magyarország keleti részét és a bizánci tartományokat Konstantinápolyig. 809-ben hódította meg Szerdikát, amely addig bizánci kézen volt, és a Sztrimon vidékét. Válaszul I. Niképhorosz bizánci császár betört Bulgáriába, de 811. július 26-án a Balkán-hegység egyik szorosában vereséget szenvedett a bolgároktól, itt a császár is életét veszítette. 813. július 22-én az új bizánci császárt, I. Mikhaél hadait is megfutamította Verszínikiánál, Adrianopolisz közelében és Konstantinápolyt ostrom alá vette, de bevenni nem tudta. A város környékének teljes elpusztítása és Drinápoly elfoglalása után visszavonult. 814-ben Meszembria, (ma Neszebar) előtt majdnem V. León fogságába esett. Bosszúból elpusztította az Erginus folyó környékét és 30 000 foglyot zsákmányolt az ellenséges csapatoktól. Ezek között volt egy Vaszilje nevű szláv parasztfü is, a későbbi I. Baszileiosz bizánci császár, a Makedón-dinasztia alapítója. Krum Konstantinápoly újabb ostromára készült, de 815. április 13-án meghalt.

¹⁵ A Váradi regestrum (latinul Regestrum Varadiense) 13. századi magyar nyelvemlék (szórványemlék), helyneveink és személynéveink történetének fontos forrása. Legalább részben Anianus (Ányos mester) nagyváradi kanonok és káptalani jegyző munkája. A nagyváradi székeskáptalan latin nyelvű, 1208 és 1235 közt készült jegyzőkönyve a váradi székesegyházban a Szent László sírja előtt történt istenítéletekről és a káptalan előtt bevallott jogügyletekről. Nagy részét Anianus azaz Ányos mester írta 1217–1235-ig. A szerző származására nézve magyar volt, legalábbis a munkában előforduló sok magyar szó és a mondatszerkesztés erre vall. 43 magyar vármegye 711 helynevét és 2500 személy nevét említi.

¹⁶ A husziták a Husz János által John Wycliffe nyomán elindított vallási jellegű mozgalom, a huszizmus követői, amely az európai reformáció fontos előzményének tekinthető, de Husz és a huszizmus kapcsolata vitatott. Husz kivégzése egész Csehországban nagy felháborodást váltott ki. Az egyházi terhektől szabadulni akaró parasztok, a városi szegények és polgárok, de az egyházi javakra áhító nemesek is, tömegesen szakítottak a római katolikus egyházzal, és új gyülekezetekeket szerveztek. A husziták mozgalma ugyan kezdettől fogva irányzatokra, ágakra szakadt (mérsékelt-, közép- és balszárnya). Az ágakat a közös veszély egyesítette és mind a császár serege, mind pedig a pápai legátusok által irányított keresztesek és zsoldosok ellen olyan lelkesen és vitézül harcoltak, hogy a 12 évig, 1419 és 1432 között dúló háborúban sorozatos győzelmeket arattak. A veszély csökkenésével azonban az irányzatok fokozatosan ellentétbe kerültek egymással. 1427-től a husziták öldökölve és gyűjtögetve lepték el a szomszédos országokat. Így Magyarország területére is betörték.

évvel Eger eleste előtt Radostyán „*turcis subiecti*”¹⁷ A török különösen rafinált adónemeket eszelt ki, hogy mind többet harácsoljon a lakosságtól. 1615 után már 100 forint, heti gyalogszerben való szolgálat és 35 icce vaj a török adó mértéke. Annál is súlyosabb ez, mivel az 1685. évi összeíráskor Radostyánban csak öt lakott ház volt. A reformáció – feltehetően – csak Diósgyőr hírhedt úrnőjének, néhai Balassa Zsigmond özvegyének, Fánchy Borbálának¹⁸ 1563. február 3-i halálát követően terjedhetett, noha a közeli Szentpéteren annak földesurai, a Perényiek már egy évtizede a megújított hitvallás követői.

Fánchy Borbála azonban nagy gonddal tartotta fenn a római vallást birtokain. Az első evangélium szerint reformált módon prédikáló „pap”, akiről tudomásunk van 1577 és 1582 között itt szolgált Alattyáni Mihály volt. Ekkor Radostyán még Varbó filiája. Mater, azaz anyaegyházközséggé reformált mivoltában először 1598-han. éppen 400 éve lett Gönci K. Péter prédikátorságában. Hogy a reformáció pontosan hogyan ment végbe, azt csak találgathatjuk. Valószínűleg templomostól, népestül, papostól. úgy mini általában máshol is ebben a Hazában. Erre bizonyosság az, hogy a templom az 1595-os összeíráskor már a reformátusok birtokában volt, továbbá a község lakossága szín református a következő évszázadokban és még egy bizonyosság, hogy a régi egyházban szokásos dézsmából a plébánosnak járó rész (Radostyánban ez 1/8 része a dézsmának) lett a jövedelme a reformáció szellemében működő prédikátornak is („az decimából (borból és búzából) octava pars”).¹⁹ Az akkor szokásos átvételi elismervények megmaradtak. Ezekről a dézsrnajövedelemből származó papi átvételi nyugtatványokról tudjuk. kik voltak a XVI. század végi és XVII. század elején itt szolgált lelkipásztorok. A reformáció kora után Radostyán zálogföldbirtokosai bedegi Nyáry Pál,²⁰ aki egri várkapitány Eger elestekor, neje enyingi Török Zsuzsanna (a híres Török Balint unokája}, homonnai Drugeth Istvan²¹ és neje Török Eufrozina, valamennyien református hitvallásúak. Utánuk a korona kezébe került a község, mint Diósgyőr koronauradalmának része, majd az Egri Káptalan a

¹⁷ „Alávetve a töröknek”

¹⁸ Balassa Zsigmond Borsod vármegye főispánja, diósgyőri várnagy (?-1559). Felesége, Gordovai Fánchy Borbála (? – 1563) a bozói vár kapitányának a lánya volt, aki Balassa Zsigmond halála után testvéreivel – Jánossal és Gergellyel – együtt folytatta a jobbágyság sanyargatását. A miskolciak török asszonynak is nevezték a muzulmánokkal való üzérkedései miatt. Már Zsigmond sem volt egy úriember, amíg élt, de korabeli források szerint a neje még rajta is túltett. Nagyon nehéz helyzetben volt ekkor Miskolc város, több vármegyebeli településünk is ekkor néptelenedett vagy pusztult el. Ekkor ért ide a reformáció is; a vallási problémák, a harcok mindennaposak voltak, legfőképp azért, mert a jobbágyság református, az uradalmi zálogbirtokos pedig katolikus volt.

¹⁹ Dézsmából nyolcad rész.

²⁰ Báró bedegi Nyáry Pál (1550 körül – 1607. december) az egri vár várkapitánya, törökverő hadvezér, Kraszna, Bihar és Közép-Szolnok vármegye főispánja, Bocskai István erdélyi fejedelem főudvarmestere, földbirtokos. Az egri vár 1596-os újabb török ostromakor Nyáry Pál és alvárnagya, Barcsay vezette, széthúzó védőcsapatok egy ideig kitartottak, de a zsoldosok egy része követelte a vár átadását. Nyáry ugyan elfogatta a lázadókat, de ekkor még többen fellázadtak, és a várkapitányt 1596. október 14-én a várral együtt átadták a töröknek. Ő is fogságba esett, de 1596 októberének végén, a mezőkeresztesi csata közben hamar kiszabadult. Ezután vád alá helyezték, de ártatlansága és hősiessége bizonyítást nyert. Két neje, báró enyingi Török Zsuzsanna és kisvárdai Várday Kata bárónő révén hatalmas örökségre tett szert. Tucatnyi vár, és számtalan uradalom volt a birtokában, köztük Pápa, Gesztes, Diósgyőr és Kisvárd, illetve Debrecen és Miskolc városok, melyek legnagyobb részét Krisztina lánya, – a későbbi gróf Thurzó Imréné, majd gróf Esterházy Miklósné – örökölte.

²¹ A geréni nemes, homonnai nemes és gróf Drugeth család, frank eredetű itáliai család volt, amely az Anjou időkben települt át Magyarországra. Homonnai „V.” Drugeth István Ung és Zemplén főispánja volt. 1569-ben a Miksa, Habsburg-ellenes összeesküvéssel vádolt meg több felső-magyarországi főurat, egyebek közt homonnai Drugeth „I.” Gáspárt és homonnai Drugeth „V.” István is. A vád meghirdetése előtt Kassára akarták csalni és ott elfogni őket. Gáspár megneszelte a neki állított csapdát, és Lengyelországba menekült. István az állítólagos összeesküvésért kegyelmet kapott. 1596-ban részt vett mezőkeresztesi csatában. Felesége: enyingi Török Fruzsina.

bérlője. Urbáriumát Rottenstein Ignác diósgyőri prefektus²² szüntette meg. A koronauradalom fennállásáig uradalmi birtok maradt Radostyán. A római katolikus „felsőség” ellenére szinte teljesen református faluként maradt meg máig. Anyakönyvezése Kondóval együtt, ami hosszú ideig filiája volt a Radostyáni Anyaegyházközségnek, 1755-ben kezdődik Kardos György prédikátorságában. 1788-tól már külön-külön vezetik a matrikulákat, miután Kondón lelkészt választottak. Templomát 1706-ban javították 8 forint vármegyei segéllyel. Ekkor bontották le a sekrestyét. 1762-ben épült rendkívüli és páratlan mesterműként a hat szög alaprajzú teljesen fából készült 16 méter magas harangláb, amely mind e mai napig, mint a Pitypalatty-völgy egyetlen országos műemléke áll. (Teljes felújítását most tervezzük, ugyanis építése óta nem volt nagyobb javítása, mára meg is dőlt, felújítása elkerülhetetlenné vált.) A templomot 1784-ben bővítettek, régi részét magasították, tulajdonkeppen mai formáját akkor nyerte. 220 ülőhelyes, 1928-ban épített. 1968-ban átépített orgonával, műemlék-jellegű templom. Ott öröködik évszázadok óta a falu felett, a radostyániak „Sion-hegyén”

A község lakói e század második harmadától kezdve leginkább a szénbányászatból éltek egészen a legutóbbi időkig, amikor Lyukóbányából nagyon sokan leszámoltak közülük. A község jelenlegi lélekszáma körülbelül 700 fő lehet, túlnyomó részben ma is református vallásúak. A községben alsó tagozatos általános iskola működik 35 gyermekkel, két tanerővel az egyház iskolaépületében. A felső tagozatos gyerekek nagy többsége a paraszniai Baross Gábor Általános Iskola tanulója. Parasznyával közös óvodája szintén a jelenlegi Parasznya területén működik (ezt a pár utcasort ugyanis, ahol az óvoda is található, központi „intézkedéssel” a tanácsi korszakban egyszerűen elcsatolták Radostyán községtől, Azóta Parasznya részeként élik az ott lakó, főleg valamikori bányászok, családjai hétköznapijait). Boltja három van. Saját orvosi és gyermekorvosi rendelője tavaly készült el, és lett átadva a gyógyítás szolgálataira. Ritkaság ilyen kis falu viszonylatában, hogy gyermekorvosi szakrendelés a munkanapok mindegyikén van. A faluban működik könyvtár is. Meg kell említeni csodálatos szép fekvésű pincesorait, melyekhez pár hónapja vezették ki a villamos hálózatot. Vannak szépen megművelt szőlői, sajnos, azonban mint másfelé is az országban, sok a parlaggá vált terület. Valamikori szőlő és borkultúrájára utal a falu címerében a műemlék harangtorony képe melletti egyik oldalon a szőlőfürt, nemesi múltjára pedig a hüvelyéből kivont álló kard és a címerpaizson ülő ötágú nemesi korona. A község legújabb tervei között a nagy anyagi áldozathozatalt jelentő és a völgy többi községéhez kapcsolódó, átfogó csatornázási beruházásra való felkészülés áll előtérben. De több dolgot lehetne még itt megvalósítani. A völgyben, központi hely lévén, igen előnyös lenne itt egy benzinkút megépítése, hiszen legközelebb csak Diósgyőrben, illetve Sajószentpéteren van üzemanyag vételi lehetőség.”²³

„ Radostyán, kisk[özség]. Borsod v[ár]m[egye]. sajószentpéteri j[árásá]-ban, (1920) 541 magyar lak[ja].”²⁴

²² Rottenstein Ignác kamarauradalmi provizor (felügyelő, tisztartó, intéző, gondnok...). Az általa összeállított jegyzékek a diósgyőri koronauradalom rendszeres, változatlan és változó nagyságú, jövedelmeiről készült az 1700-as évek közepén.

²³ Radostyáni Sion. A Radostyáni Egyház lapja. VI. évfolyam, 2. szám. 1998. április. Szerkeszti: Várady Zsolt.

²⁴ Révai nagy lexikona

A diósgyőri kamarauralalom

„ A Magyar Királyi Kamara a gazdasági-pénzügyi igazgatás országos kormányzati szerve volt a 16. századtól. Pozsonyban székel, a pénzügyekért felelt. A gyakorlatban a bécsi Udvari Kamarának (Hofkammer) volt alárendelve.”

*Kamarai*²⁵ jószágokról és jövedelmeikről néhány gondolat, hogy majd a *diósgyőri kamara* uradalom néhány dolga is egyértelműbb legyen.

Az állam anyagi alapjait már a XI. századtól a király jövedelmei képezték. Ekkor még az uralkodó magánvagyon, s az államvagyon nem voltak elkülönítve. Legjelentősebb forrásai: a királyi birtok jövedelmei és a királyi felségjogból származó regálék, vagy haszonélvezetek, majd még a különféle adók lettek.

Kialakulásukat az 1514. évi VII-III. törvénycikk rögzíti:

„Nehogy a királyi fekvőjószágok és jövedelmeik meg a birtokjogok körül kétség támadhasson, jónak láttuk azokat e helyütt feljegyezni:

- 1.§ A nyolc szabad város Buda, Pest, Kassa, Pozsony, Nagyszombat, Bártfa, Eperjes és Sopron;
- 2.§ Ó-Buda, Esztergom, Székesfehérvár, Lőcse, Szokolca, Szeben és Szeged;
- 3.§ Továbbá kunok, jászok megannyian;
- 4.§ Visegrád a két szigettel (a Megyerig elnyúló Chepel és b. Kos);
- 5.§ Körmöc, Besztercebánya, Zólyom és a többi bányaváros;
- 6.§ Nagybánya meg Huszt vára az öt várossal és a sóbányákkal;
- 7.§ Magyar és /Szlavón- országok összes harmincadai és az azokban lévő sókamara;
- 8.§ Munkács és Diósgyőr várai;
- 9.§ Erdélyben a királyi szászok, minden bánya és sókamara és ezeknek a bányáknak a helyei Kolozsvár várossal;
- 10.§ minden huszad és század meg ötvened, melyeket ugyancsak az erdélyi részekben szoktak szedni;
- 11.§ Aztán az ugyanott létező és fekvő Görgény, Thörce és Déva várak.”

²⁵ Királyi/kinestári uradalmak

Majd a további *koronajavak*: az 1868. V. törvénycikk alapján a *gödöllői uradalom* /az *egerszegi, besenyői, babati, szentgyörgyi, nyáregyházai, szentkirályi, bagi pusztákkal*/; illetve a *Mácsaescskendi és valkó-szentlászlói* (1869. XXV. törvénycikk) végül – a korábban elzálogosított – *gyalui uradalmak* (1877. XXV. törvénycikk) képezték.

A *Magyar Kamara* elvben az *udvari kamara* mellé volt rendelve. De mindvégig folyt a küzdelem a *magyar országgyűlés* részéről az *udvari kamara alkotmányellenes* beavatkozásainak megszüntetéseért. Az *uralkodóház jószágainak* közvetlen képviselője a *királyi jogügyigazgató* (*causarum regalium director*) pedig az úgynevezett *hűtlenségi pereket* követő vagyoneklobzásoknál vált hírhedtté, tevékenységéhez magyar hazafiak vére tapadt!

A *Magyar Királyi Udvari Kamara* hatósági köre – a hadi adót nem számítva – kiterjedt a *korona- és kincstári jószágokra, só- és bányaiügyekre, harmincadokra, posta-regálékra, végül a szabad királyi városok gazdasági életének felügyeletére*. Alá voltak rendelve:

a/ A *Selmeci Főkamagrófi hivatal* – a *besztercabányai kamarával, a körmöci, szomolnoki, nagybányai bányahivatalokkal*;

b/ A *Bánsági bányai igazgatóságok* – a *kassai, temesi, szepesi, (zágrábi),*

Máramarosi és zombori kamarai adminisztrációk harmincad- és sóhivatalok.

A *pozsonyi kamara* a hódoltság miatt a keletfelvidéki részek pénzügyi igazgatására – *Kassa* székhellyel – a *Szepesi Kamarát* (*Camera Scepusiensis*) állította fel, egy elnökkel s a mellé rendelt tanácsosokkal.

Az 1848. III. törvénycikkkel magállapított felelős miniszteri kormányrendszerben a pénzügyek vezetése a *magyar királyi pénzügyminiszter* feladata lett. 1849 után az osztrák birodalom pénzügyeibe beolvasztott magyar pénzügyek központi igazgatása a *bécsi császári és királyi pénzügyminisztérium* kezelésébe került, de *hazai pénzügyigazgatóságokkal Budán, Temesvárott, /Zágrábban/ és Nagyszébenben*.

Az alkotmányosság helyreállítása után 1867. április 29-től kialakul a *magyar királyi Pénzügyminisztérium* szervezete, a *pénzügyigazgatóságok*. A *királyi kincstárt* képviselő *causarum regalium director et sacrae regni coronae fiscalis*²⁶ jogutódja 1870. július 25-től a *királyi ügyészség intézményén* belüli *magyar királyi Jogügyi Igazgatóság* lett.

Radostyán, – akkoriban Radistyán – településről és kapcsolatáról a diósgyőri kamara-uradalommal – ami majd a későbbi szénbányászat kapcsán is a kincstárhoz és Diósgyőrhöz köti – Veres László²⁷ tanulmányából tudunk meg a legtöbbet.

Az élet sem korábban, sem később nem volt egyszerű és könnyű az itt élőknek...

„Borsod megye középső részén, a Sajó folyótól nyugatra és délnyugatra, az egri káptalan, az egri papnevelő intézet és a cserépi uradalom birtokai közé ékelődve helyezkedett el az 1514 óta koronajószágnak számító diósgyőri uradalom. A 18–19. századi Magyarország

²⁶ A királyi ügyek igazgatója és a szent korona királyságának fiskális igazgatója

²⁷ Herman Ottó Múzeum Miskolc

koronajószágai között a kisebb kiterjedésűek közé tartozott, viszont az északi részek egyik legjelentősebb uradalma volt.

Történelme során, a megalakulását követő két évszázadban királyi tulajdonosai elzálogosításában látták kedvező hasznosítása lehetőségét. 1755-ben a kincstári birtokok kezelője, a szepesi magyar kamara másodszor váltotta ki a zálogból ezt a koronauradalmat. Amíg az első 1702. évi kiváltást követően ismét a nagyobb pénzszerzés reményében történő zálogba adás irányította a kamara uradalommal kapcsolatos gazdasági elképzeléseit, addig a második kiváltás után véglegesen növénytermesztésre, iparra és állattartásra épülő gazdálkodásra kívántak berendezkedni az uradalom egyes területi egységeiben.²⁸ Ennek okát a kincstári birtokgazdálkodás 18. század derekán bekövetkezett változásában kell keresnünk.

A 18. század első felében a kincstár célja különösen a szepesi kamarai adminisztráció területére eső birtokokon elsősorban a sóbányászat, a só-szállítás fával, élelemmel való ellátása volt. A sóbányászat központjaitól távol eső kincstári uradalmakban egyáltalán nem törekedtek intenzívebb gazdálkodás kiépítésére, sőt ha lehetőség nyílt rá, akkor zálogba adással igyekeztek megszabadulni az ilyen birtokoktól. A 18. század derekától viszont a bécsi udvar gazdasági célkitűzései, így az örökös tartományok ipari nyersanyaggal és élelmiszerrel való ellátása megkövetelte a zálogban levő koronajószágok kiváltását.

A kincstári birtokokon olyan gazdálkodást kellett kialakítani, amelyek az örökös tartományok ellátásán túlmenően a gazdálkodás fejlesztéséből származó jövedelmekkel az államhatalom megerősödését, önállósodását is elősegítették.

A 18. század második felétől az állami pénzügyi érdekek előtérbe kerülésével újabb feladatok vártak a kamarai szervekre. Európa különböző országaiban már nagy hagyományai voltak az állami pénzügyi érdekek előtérbe kerülésével az állami jobbágyvédelemnek. A jobbágy védelem különösen fontos kérdéssé vált az óriási gazdasági terhekkel küzdő és az állandó hadszervezetet kiépítő Habsburg-birodalomban. E kérdés megoldása, vagyis az állam adófizetőinek több adó fizetésére képessé tétele azonban a nemesség ellenállása miatt Magyarországon nagy nehézségekbe ütközött. Végül is az 1764/65. évi országgyűlést követően Mária Terézia a nemesség kikapcsolásával rendeleti úton véghezvitte a felvilágosult abszolutizmus nagyszabású agrárreformját, az úrbérrendezést? A jobbágytelkeken nyugvó pénzbeli, természetbeli és robotterheket egységesítő, szabályozó úrbérrendezés első színterei a királyi földesuraság alatt álló birtokok voltak, amelyeken éppen, hogy megkezdődött az új gazdálkodási koncepciónak megfelelő termelés kialakítása. Az úrbérrendezés előkészítése és az úrbérrendezés lebonyolítása újabb nehéz és kényes feladattal növelte a magyar kamara birtokigazgatási feladatkörét, amely éppen a 18. század derekától a ráhárult feladatokkal igyekezett megbirkózni. A két országos jelentőségű gazdasági és ugyanakkor politikai feladat megoldása, eltekintve a minimális időbeli eltéréstől, szinte ugyanabban az időpontban vált fontossá a zálogból kiváltott koronauradalmakban, így a diósgyőri uradalomban is. Az alábbiakban a diósgyőri koronaurada-

²⁸ A diósgyőri koronauradalom birtoklástörténetével több munka foglalkozik. Ezek egyrészt az uradalom birtoklásának történetét, másrészt a diósgyőri vár fénykorában játszott szerepét és egy-egy település uradalmi kapcsolatait veszik vizsgálat alá. L. Borovszky S., 1909. 43–54, 162–169.; Wenzel G., 1872. 10.; Leveles E., 1929. 24–26.; Szendrei J., 1890. 399–404.; Szendrei J., 1927. 62.

lomban kibontakozó kamarai gazdálkodást vesszük vizsgálat alá az 1755 – 1770 közötti időszakban.

Az egri káptalantól 1755-ben kiváltott diósgyőri uradalom természeti adottságai, így jelentős szőlőtermő területe és az egész uradalom területének mintegy 50 %-át kitevő erdőségek kedvező lehetőséget biztosítottak a bécsi udvar gazdasági célkitűzései valóra váltására. Különösen annak a gazdasági elképzelésnek a valóra váltására, amely a gazdálkodás fejlesztéséből, a termelés növeléséből s nem utolsósorban a földesúri jövedelmek értékesítéséből igyekezett nagyobb haszonra szert tenni.

A pozsonyi magyar kamara ennek érdekében először a tervszerű, intenzív gazdálkodás feltételeit teremtette meg az uradalom egységének helyreállításával és a gazdálkodást irányító helyi hivatali szervek kiépítésével.

Az uradalom egységének helyreállításához két út vezetett. Meg kellett szüntetni a zálogbirtokosi időszakban különböző főúri családok használatában állott, s szinte a már önálló gazdasági fejlődés útjára lépett birtoktestek szervezeti különállóságát és felül kellett vizsgálni ezzel párhuzamosan az egyes uradalmi települések jogi állását, s lakosságuk érvényben levő kötelezettségeit.

1755 előtt az uradalom 4 mezővárosa közül 3 indult el az önálló fejlődés útján, Miskolc, Kövesd, Keresztes. Keresztes mezővárosnak az uradalom visszaváltását megelőzően „Leopoldus Császárral kötött Contractusa” volt, „a mikor magát a Felséges Kamarátul meg vette”. Kövesd a 18. század elejétől 1755-ig kilenced- és robotszolgáltatást meghatározott összeggel megváltó helységnek számított. A megváltásért 1702-ben a kamarának 533 Rfl.²⁹ 20 krajcárt, később 1732 – 1740 között Zathureczky László zálogbirtokossága idején 900 Rfl.-t, majd az egri káptalan zálogbirtokossága és Almássy János – Fáy László rész-zálogbirtokossága alatt 3130 rénes forintot fizetett. 1744-ben azonban a város a kilenced- és a robotszolgáltatás megváltása mellett már „magát árenda kivette”. A mezővárosok között a zálogbirtokosi időszakban Miskolc vívta ki magának a legnagyobb önállóságot. 1702-ben a város 25 ezer forintért zálogba vette a területén levő uradalmi telkeket és szolgáltatásait. 1715-ben pedig 40 ezer forintért olyan szerződést kötöttek III. Károlyllyal, amely kimondta, hogy „míg ezeket az összegeket ugyanezen városbelieknek, vagy azok utódainak le nem teszik, s ki nem fizetik, a diósgyőri uradalomba való visszakebelezés alól felmentettnek nyilvánítják”. 1731-ben azonban – a korábbi megváltás ellenére – újabb szerződés megkötését erőszakolták ki a várostól. Ekkor 37 ezer forint lefizetése után szavatolták a város földesúri szolgáltatásainak megváltását 25 évre.

Noha 1744-ben a korábban megkötött szerződés szerint 12 év telt el a megváltási időből, újabb szerződést erőltettek a városra Mária Terézia hivatalnokai. 48 ezer forintért a korábbi szerződésből fennmaradt 13 évvel együtt összesen 53 évre terjesztették ki a város megváltását.

²⁹ Rénusi forint → A rajnai forint eredetileg azon Rajna menti választófejedelmek által veretett aranypénz volt, akik IV. Károly német-aranybullájában pénzverési jogot kaptak. Közép-Európában a 16–19. században használták a 60 krajcárt érő német (osztrák) ezüstforint megnevezésére. Magyar nyelvű szövegben 1544-ben említik először. Névváltozatai: rajnai forint, rénes forint, rényes forint, rénus forint, rhenes forint, rénusi forint, rhénusi forint, rhénes forint, illetve német forint. Ezek a latin florenus Rhenensis, vagy florenus Rheni (rövidítve Fl. R, vagy Fl. Rh.) elnevezésből származnak, a Rajna neve latinul Rhenus, a Rajna-vidéké Rhenensis. A német elnevezés Rheinischer Gulden (rövidítve Rfl.) vagy összevonva Rheinischgulden.

Miskolc történetével foglalkozó szakemberek ezt az utóbbi szerződést úgy tekintik, mint a város szabad királyi várossá fejlődése kezdetét.

A mezővárosok mellett több település is csupán csak egy vékony szállal kötődött az uradalomhoz. Ezek elsősorban telepített jobbágyfalvak voltak. Így, mint ezt az 1744. évi canonica visitatióból³⁰ megtudhatjuk a rutén és tót lakosságú Kisgyőr, Felsőgyőr, Varbó és Petri. Sajnos azonban Kisgyőr, Felsőgyőr és Varbó szervezett telepítésére írásos dokumentumok nem utalnak. Sajópetriről azonban írásos dokumentumok alátámasztásával bizonyítható, hogy 1755 előtti betelepített jobbágyfalu volt, amelynek lakosai az uradalom más jobbágyfalvaitól eltérő kiváltságokkal rendelkeztek...

Kisgyőr, Felsőgyőr és Varbó esetében a hivatalos egyházlátogatási jegyzőkönyv adatai mellett az úrbérrendezést megelőző felmérések során adott válaszok tanúskodnak a betelepítésről. A három jobbágyfalu lakói kontraktualisták³¹ voltak, akik egy összegben, pénzben fizették ki úri terheiket...

A varbói lakosok 10 éves időtartamra léptek szerződésre a zálogos földbirtokosokkal. Évi adójuk 200 rénes forint volt. Ezen kívül a jobbágyok fejenként kötelesek voltak 3 napot dolgozni az uradalomnak és az egész település lakosságának évente 15 öl fát kellett kivágni és az uradalmi majorba szállítani.

A diósgyőri uradalomban már 1755 előtt megszorodott a szerződéses jobbágyok száma. A munkaerő biztosítása, az elvándorlás megakadályozása megkövetelte, hogy a mezővárosok és a telepített falvak lakóit megillető jogokhoz legalább részben hasonló kiváltságokkal ruházzák fel az uradalom többi településének lakosságát, illetőleg helyzetükön könnyítsenek. 1755 előtt ezekben a településekben is szerződéses jobbágyok éltek, vagyis a földesúr és a jobbágyok viszonyát kontraktusok (szerződések) szabályozták. Ezek a szerződések a jobbágyok úri terheinek részbeni megváltását tették lehetővé. Bábonny lakosai évente 200 Rfl.-ot fizettek földesuruknak, az egri káptalannak. Borból és gabonából tizedet kellett fizetniük dézsmába. A lakosság tűzifa kivágási kötelezettsége 15 öl volt évenként. A parasznyaiknak évente 200 rénes forintot kellett fizetni, 12 öl tűzifát vágtak ki és egyedül a szőlőből fizettek tizedrészt dézsmába. Hasonlóképpen Radistyán lakói is 200 Rfl.-ot fizettek kontraktusuk szerint. Dézsmát csak borból adtak tized részben, tűzifavágási kötelezettségük pedig 16 öl volt. 1755 előtt csak a kápolnai jobbágyok, a ládháziak és a csabai zsellérek nem voltak szerződéses viszonyban földesurukkal...

A koronauradalom zálogból való kiváltása után a magyar kamara első intézkedéseiben a mezővárosok és a jobbágyfalvak lakosságának kötelezettségeit vizsgálta felül és különböző eszközökkel a kincstár érdekeinek megfelelően egységesíteni, felülbírálni igyekezett azokat. A kamara első támadása a mezővárosok ellen, s ezek között is a szabad királyi városi fejlődés útjára lépni akaró Miskolc ellen irányult. Miskolcot 1755-től évi 1500 Rfl. taksa fizetésére kötelezték, holott az 1744-ben megkötött szerződése 53 évre függetlenítette a várost az uradalomtól. A város pereskedése és követelése után olyan jogcímmel hagyták jóvá a taksa szedé-

³⁰ Kánoni látogatás (latinul: visitatio canonica). Ez a megyéspüspök hivatali kötelezettsége, mely szerint egyházmegyéjét évente részben, vagy egészében meg kell látogatnia, mégpedig úgy, hogy legalább öt évenként az egész egyházmegye sorra kerüljön. A visitatio canonica jegyzőkönyvei nagyon fontos történeti források.

³¹ Szerződöttek, szerződésesek.

sét, hogy ennek fejében a lakosság 53 év után mentesül a robottól és egyéb munka kötelezettségeitől...

I. Lipót (1657-1705) „Máriás” dukát
1690, K-B H.: 1321 ÉH: 992/a³²

Diósgyőr mezőváros fejlődését nagymértékben meghatározta a koronauradalom majorsági központjának a településben való jelenléte.

1755 előtt a település nem tudott olyan jogokat kivívni magának, mint a többi mezőváros, vagyis nem számított kilenced- és robotszolgáltatást meghatározott összeggel megváltó helységnek.

III. Károly (1711-1740) „Máriás” dukát
1738, K-B H.: 1586 ÉH: 1165³³

1755 előtt a diósgyőriek „minden egész Ház helytül vagy Portátul hat Márjást,”³⁴ fél Portátul pedig három Márjást” fizettek. Ezen túl, mint mondták az úrbérrendezés előtti felméréskor „borunkbul és Gabonánkbul ki adván tizeden a dezmat egyéb Szolgáltatoktul mind akkor, mind az előtt mentek voltunk és az egy Halászaton kívül magunk Szükségire az erdőn mindenekkel szabadosak voltunk.”

Mária Terézia (1740-1780) „Máriás” dukát
1765, K-B/K-D H.: 1653 ÉH: 1213/c³⁵

Diósgyőr az 1755-ben kiadott urbáriumban részesült a többi mezővároshoz hasonló jogokban. A lakosságnak a dézsma megváltásáért és a „Ház, Rétek és Kender földek Taxájával edgyütt” esztendőnként 1100 Rfl.-ot kellett fizetni.

Település	Pénzdó Rfl	Tüzifa öl	Robot nap/fő	Dézsma
	évente			
Petri	60	15	6	-
Kisgyőr	300	25	3	-

³² Moneta Nova Aurea. Máriás pénzek

³³ Moneta Nova Aurea. Máriás pénzek

³⁴ A máriás garas (németül: Mariengroschen) a 16–19. század során vert alsó-szász pénzérme volt. Neve onnan ered, hogy eredetileg a gyermek Jézust tartó Szűzanya szerepelt az érméken. I. Lipót király (uralkodott 1657-1705) pénzverésében előfordul Mária félholdon álló egyszalakos ábrázolása, karján a kis Jézussal. Ennek körirata: S. IMMACVL. VIR. MAR. MAT. DEI PAT. HVNGARIAE (Sancta Immaculata Virgo MARIA Mater Dei Patrona Hungariae → Szeplőtelen Szűz Mária, Istennek Szent Anyja, Magyarország Patrónája). Ugyanez a felirata a legszebbnek mondható, barokk stílusban ábrázolt Máriának, ölében a kis Jézussal, aki alatt ovális pajzsban a magyar címer van. Ez a tallér (és az ennek verőtvével készített tízdukátos) is Lipót veretése.

³⁵ Moneta Nova Aurea. Máriás pénzek

Felsőgyőr	1 Rfl/telek	-	-	-
Varbó	200	15	3	-
Bábony	200	15	-	tized
Radistyán	200	16	-	tized
Kápolna	-	-	-	-
Csaba	9 máriás/fő	-	-	-
Ládháza	-	-	-	-
Miskolc	4800	-	-	-
Kövesd	3130	-	-	-
Keresztes	-	-	-	-
Diósgyőr	6 máriás/telek	-	-	tized

**A diósgyőri koronaauradalom
településeinek úri terhei 1755 előtt³⁶**

Település	Pénzadó Rfl	Tűzifa öl	Robot nap/fő	Dézsma
évente				
Petri	200	173 és 1/2	meghatározatlan	nyolcad
Kisgyőr	500	179		-
Felsőgyőr	1,5/telek	-		-
Varbó	280	102		nyolcad
Bábony	350	176	1	-
Radistyán	200	108	meghatározatlan	-
Kápolna	250	128		-
Csaba	48	-		kilenced
Ládháza	170	140 és 1/2	-	-
Miskolc	1500	-	meghatározatlan	-
Kövesd	2500	-		-
Keresztes	1500	-		-
Diósgyőr	1100	788		-
Óhuta	1/telek	34	-	-

**A diósgyőri koronaauradalom
településeinek úri terhei az 1755. évi urbárium alapján³⁷**

**Rénusi, rajnai forint (Rheinischer Gulden
lat.: florenus Rheni)³⁸**

A diósgyőri koronaauradalom zálogból való kiváltása után a mezővárosok úri terheiben kiegyenlítődéskövetkezett be. Ez azonban Miskolc, Kövesd és Keresztes esetében a korábban megszerzett kiváltságokat tekintve visszafejlődést jelentett, s egyedül csak Diósgyőr úri terheiben bekövetkezett változások eredményeztek magasabb fejlettségi szintre jutást. Az uradalom mezővárosainak visszafejlődéséről különösen azért beszélhetünk, mert a 18. század közepétől a kincstár már nem tette lehetővé a munkakötelezettségek pénzben történő megváltását, mint ez korábban általánosan jellemző volt. Az uradalom mezővárosaihoz hasonlóan a jobbágy települések úri terheiben is a kiegyenlítődéskövetkezett, az egységesedés

³⁶ A táblázatban a robotkötelezettségek rovatában azért nem szerepelnek néhol adatok, mert a pénzbeli megváltás általában ennek megváltására terjedt ki. Miskolc esetében az 53 évre fizetett megváltási összeget évi átlagösszegekre bontották le, hogy a települések pénzádjában az arányok érzékelhetők legyenek. Kápolna 1755 előtt úri terheit sajnos nem ismerjük. Hasonlóképpen Keresztes pontos úri terhei is ismeretlenek, de Keresztes és Kápolna nevének szerepeltetése az uradalom településeinek teljes felsorolása miatt szükséges.

³⁷ A diósgyőri kamaraauradalom észak-déli kiterjedése – csak a települések lapján, Sajókápolna – Mezőkövesd, 42 kilométer!

³⁸ Aranyforint Nassaui János mainzi érsek pénzverdéből, 1400 körül.

vonásait fedezhetjük fel 1755-től, s a jobbágylakosságtól sem igényelte az uradalom a robot pénzbeli megváltását.

A mezővárosok önálló fejlődési útra lépésének megakadályozásával és a jobbágyság földesúri szolgáltatásainak egységesítésével párhuzamosan alakultak ki a kamarai központ hivatali szervei is, a diósgyőri uradalmi igazgatóság, az uradalmi pénztári és ügyészi hivatal. Ezek a hivatalok irányították az uradalom közvetlen életét, s a végrehajtó feladattal megbízott uradalmi igazgatóság vezetője, a mindenkori prefektus tevékenységében a magyar kamara gazdasági célkitűzései váltak valóra. Az uradalom 1755-ben kiadott urbáriuma Rottenstein Ignác uradalmi prefektus munkája volt...

Mint... a táblázat adatainak összehasonlításából is kitűnik, az úri terhek rendezésével változatlan szinten lehetett tartani a mezővárosok és jobbágyfalvak lakosságának pénzadóját, de ugyanakkor a dézsmajövedelmet tizedrész helyett nyolcadrész szedéssel növelték.

A települések fakitermelési kötelezettségét mintegy tízszeresére emelték, s jelentős ingyenmunkát szabadítottak fel. A jobbágyok munkakötelezettségének idejét csak a legkritikább esetben határozták meg. A lakosság sérelme az úrbérrendezést megelőző felmérések során nem véletlenül a munkakötelezettségek bevezetése és fokozása volt, még akkor is, ha az uradalom visszaváltása után helyzetüket terhesebbnek találták, mint az azt megelőző időszakban. Kiválóan tükrözi ezt a felsőgyőriek panasza: „Minek utánna 1755dik Észiben a Felséges Pozsonyi Camara a Tettes Ns.³⁹ Egri Káptalantul ki váltotta, és maga keze s birodalma alá vette volna a Diós–Győri Dominiummal ezen helységet, ugyan akkor tejendő adózásunk és szolgálatunk eránt Contractusra lépven a Tettes Dominiummal, azótátul fogva azon Contractus szerint tesszük ugyan Pénzbeli adózásunkat; de az Rabotázást a mellyre köteleztettünk sokkal más-ként, és többet tétetett mind ekkoráig velünk a Tettes Ns. Dominium. A Tettes Ns. Káptalannal is volt Contractusunk, minden fizetésünk és szolgálatunk eránt, de az, hogy a Tettes Nemes Káptalannak birodalma alatt, az említett Contractus és alku mellett sokkal könnyebb volt adóznunk és szolgálnunk.”

Az uradalom tisztviselői a legkülönbözőbb alkalmakkor szólították fel a jobbágyokat munkavégzésre. A diósgyőrieknek az uraság réjtjét kellett kaszálni, a szénát boglyázni és „az ahová parancsoltatott” beszállítani. Szüretkor szőlő szedőket, puttonosokat kértek tőlük és igénybe vették munkájukat dézsmaborok beszállításakor. Nagyon nagy terhet jelentett számukra az uradalmi központ közelsége miatt az a sok ingyen munka, amelyet építkezések során végeztek.

Mint panaszolták: „a meg vágott épületekhez való fákat Lakossaink némelylyek négy marhán, némelylyek két marhán, a kinek micsodás ereje volt, hol D. Győrben, hol Miskolczra, hol pedig Keresztesre ingyen el hordtuk, egyéb szolgálatot is mint Sindel hordás, kő hordás, s a többi véghez vittünk nekünk semmiben imputáltatott.”

A kápolnaiakat „az Bikre gerendáért, szaru fáért, vesszőkért, karókért” küldték, „nemkülönbben a kő vágóbul kőhordásra egy szóval mindennemű dologra, mert az Miskolczi és Dgyőri promontóriumokon való dézsma Székekrül az Dominium részire jutott dézsma Borokat is, az

³⁹ Nagyságos

eő Felsége Miskolczi pinczejében az völgyesiekkel⁴⁰ együtt kellett fizetés nélkül által" szállítaniuk.

A parasznyaiaik, a varbóiak és a radistyániak rendszeresen munkásokat adtak az uradalmi szőlőkbe, szénát kaszáltak és fát szállítottak. Mint mondták, „Napját mi Robotánknak megmondani nem tudjuk, hanem való, hogy mindenkor valamikor az Dominium épített az Dnium részire az épületekhez meg kívántató mindennemű materialekat pénz nélkül hordottak az mé-szen kívül", „mindenekre hajtanánk valamire szüksége vagyon a Dominiumnak, igazán vallyuk; mert az Bikkül gerendát, karót, szarufát, vesszőt, követ hordunk minden esztendőben a' Dominium részire Miskolczra, és Dgyörben, Sövény fonásra is gyakran hajtatunk"...

A jobbágyok munkakötelezettségeit vizsgálva megállapítható, hogy az szántóföldi munkák végzésére (a talajmegmunkálás, betakarítás) soha nem terjedt ki. Okait a majorsági gazdálkodás fejletlenségében találjuk meg. A koronauradalom majorsági központja a diósgyőri vár közvetlen szomszédságában levő területen helyezkedett el. A pusztulásnak indult várban 12 helyiséget használtak terménytárolásra és mezőgazdasági munkaeszközök raktározására. A várfalakon kívül helyezkedtek el a kertek, valamint az uradalmi pincék. A kertekben volt az uradalmi méhes és gyümölcsös. A pincék összesen 170 hordó befogadására voltak alkalmasak. A majorsági központban volt egy 48 öl hosszúságú és 122 öl szélességű elkerített terület, ahol a szénát tárolták és a szarvasmarha- lóistállók, illetve a béreslakások helyezkedtek el. A majorsági központban az 1758-ban épült prefektusi, az 1764-ben emelt perceptori⁴¹ és ispán lakok kivételével az épületek olyan rossz állapotban voltak, hogy „valamennyi összedőlésre hajlamos", „valamennyi javításra szorul, különben hasznavehetetlenné válik" az egykori feljegyzés szerint. A majorsági központ elhanyagoltságának oka az volt, hogy az uradalmi allodizáció⁴² nem tudott 1755 előtt lényeges növekedést elérni, bár az allodizációs törekvés állandóan nyomon követhető. Az allodizáció fejletlenségében közrejátszott az uradalom gyakori bérbeadása, s a mezőgazdasági művelésre alkalmas területek csekélyisége. Ugyanis a diósgyőri uradalomban csak a nyugati részekben, Mezőkövesd, Mezőkeresztes és Muhi környékén voltak sík, intenzívebb mezőgazdasági művelésre alkalmas területek...

A kamarai gazdálkodás a diósgyőri uradalom gazdálkodásának történetében a bortermelés, az erdőgazdálkodás és az ipar területén hozott döntő változást.

Az uradalomnak volt ugyan 85,5 hold területű szőlőbirtoka, amelyet a jobbágyok ingyen munkájával műveltettek, de az ezen a területen termelt borból még a 170 hordó befogadására alkalmas pincéket sem lehetett volna megtölteni, nemhogy a jobbágyi szolgáltatások és a földművelés változatlan szinten tartásával a jövedelmeket jelentősen emelni. A magyar kamarának sikerült azt elérni, amit a zálogbirtokos földesurak a visszaváltás előtt még csak nem is remélhettek.

⁴⁰ A Pitypalaty-völgyben lakók neve a „völgyesiek". Ezt én még a 2000-es években is így hallottam a lyukói bányász munkatársaimtól!

⁴¹ Adószedői

⁴² Az allodium, vagy allodiális birtok, hűbéri kötelékekkel nem terhelt feudális birtoktípus, koronként változó jelentéstartalommal. A 14. század után, a késő középkorban az allodium jelentette a saját kezelésben maradt földesúri birtokot, szemben a jobbágytelkes birtokrésztől. Magyarországon is ez utóbbi jelentésében terjedt el, s a 16. századtól azt a nyomáskényszeren kívül eső földesúri birtokrészt, majorságot jelölték vele, amelyet főként jobbágyi robottal műveltek meg. Később majd az 1848-as, áprilisi törvények révén az allodiumok a földbirtokok valódi tulajdonává váltak, s ezeken a területeken nagyüzemi árutermelés indult be.

A szőlők szabad forgalma és a paraszti tulajdona miatt az uradalom területén a 16. – 17. századtól a paraszti gazdaságok szerkezetében a bortermelés irányába eltolódás következett be. A paraszti gazdaságok számára a bortermelés biztosította minden esetben a majorsági gazdálkodás nyomásával szembeni védekezést, mert a bor értékesítésével nagyobb haszonra lehetett szert tenni, mint gabonatermesztés esetén. A 16. századtól a 18. század közepéig állandóan nyomon követhető a földesurak törekvése, hogy a paraszti bortermelés hasznát leföldrözzék, s ezáltal saját jövedelmüket növeljék. A zálogbirtokosok csupán csak az elővásárlási és a korcsmáltatási jog gyakorlásával, valamint a bordézsma szedésével juthattak a bortermelés cseppnyi hasznához. Féltékenyen vigyáztak birtokosi jogaikra és akadályozták újabb területek szőlőművelés alá vonását. Ezzel szemben a kamarai szervek igyekeztek serkenteni a parasztság szőlőtelepítési kedvét és a bor értékesítésének a parasztság számára is kedvező lehetőségeit kialakítani törekedtek. Idegen etnikumú, „görög” kereskedők⁴³ betelepítését segítették elő, akik a kereskedelmi életet monopolizálták. A „görög” kereskedők adó formájában a borkereskedelemről származó jövedelmük egy részét átengedték az uradalomnak, ugyanakkor jelentős összegeket fizettek az uradalmi épületek, korcsmák és boltok használatáért is. Az 1756–1777-es években már a görögök 62189 rénes forintot fizettek az uradalomnak.

A magyar kamara diósgyőri uradalomból származó jövedelmeinek emelésére óriási lehetőséget biztosított az erdőgazdálkodás és az erdők fáinak felhasználására épülő ipar fejlesztése. Ez azonban igen tökeigényes volt, és eredményei csak hosszabb távon mutatkoztak. A kamara 1770-ig még csak a kezdeti lépéseket tette meg e területen. Az uradalom visszaváltását követően a földterületek mintegy 50 %-át kitevő erdők még csak a paraszti háziipar és a városi céhes ipar számára biztosítottak nyersanyagot és a hagyományos erdei iparágak (mész- és szénégetés, kaptafa-, fakulacs-, méhkaptár- és kerékgyártás) működését tették lehetővé. Az erdők fáinak felhasználására mindössze két ipari jellegű létesítmény, egy deszkahasogató malom és egy üveghuta települt. Az uradalmi ipart ezeken kívül 2 vízimalom és 1-1 ser- és pálinkafőzőház, kölestörő és téглаégető képviselte. Később 1770-ig még néhány újabb mezőgazdasági termékeket feldolgozó létesítmény, így 4 újabb vízimalom és egy ser- és pálinkafőző ház létesült. Az erdők fát feldolgozó ipar fejlődésében csak annyi változás következett be, hogy a 18. század elején alapított üveghutát 1755-ben új, fában gazdag területre telepítették.

Az erdőgazdálkodás tulajdonképpen 1770-től vált a kamarai gazdálkodás központi feladatává, amikor Fazola Henrik Ómassán, vasolvasztó üzemet létesített és az uradalom bükki erdőbirtokán szénmezőket fedeztek fel. Ez nem jelenti azonban azt, hogy 1770 előtt ne lettek volna az erdőgazdálkodásnak előzményei. Az erdők fáinak kitermelése, az uradalom épület- és tűzifa szükségletének biztosítása már korábban is állandó feladatokat rótt az uradalom irányító apparátusára. A fakitermeléshez szükséges munkaerőt ebben az időszakban még teljes mértékben biztosították az uradalmi jobbágyok, akik évenként mintegy 2000 öl fát termeltek ki és szállítottak meghatározott helyekre.

⁴³ A betelepült görög kereskedő családok és későbbi leszármazottai igen nagy hatással voltak a térség gazdaságára. A XIX. század második felében már nemcsak a kereskedelemre figyeltek, hanem a földbirtokra, sőt a majdani sajószentpéteri szénbányászat egyik kezdeményezői is egy görög családból, a Xivkovics családból kerültek ki! (Sajószentpéter Erzsébet bánya... Rónaföldi Zoltán: Sajószentpéter szénbányászata 1888-1973. Magyar Elektronikus Könyvtár)

A fa nagy részét telkes jobbágyok vágták ki, míg a fennmaradó kisebb részét a zsellérek. A zselléreket azonban nem lehetett kizárólagosan ingyenmunkára kötelezni. Amíg a telkes jobbágyok robot fejében ingyen, addig a zsellérek részben pénzért vettek részt a fakitermelésben. A legtöbb fát (668 öl) vágó diósgyőri zsellérek minden öl fáért 30 krajcár fizetséget kaptak az uradalomtól. Más települések zsellérei, így a kisgyőri, a bábonyi, a kápolnai, a varbói, a petri és a ládházi zsellérek pedig egyaránt 36 krajcárt. Az 1760-as évektől azonban az uradalom minden áron tovább akarta növelni a fakitermelést, de ugyanakkor a minimálisra szándékozott csökkenteni az érte járó fizetést...

A kamara azonban az olcsó munkaerőt nem találta megfelelőnek arra, hogy az erdők fáinak kitermelését fokozhassák. Ezért került sor 1765-től jelentős számú kelet-szlovákiai és kárpát-ukrajnai szlovák és rutén erdei munkás betelepítésére. Ekkor alakultak ki a már meglevő huta-települések szomszédságában Eysenhammer (Hámmor község) és Hochofen (Ómassa) települések.

Az uradalmi igazgatóságot azonban újabb és újabb feladatokkal látták el, amelyek egyre intenzívebb erdőgazdálkodás kialakítását igényelték. 1770-ben a vasgyár alapításával egy időben Mária Terézia rendeletben szólította fel az uradalmat a vassfeldolgozó üzem építéséhez és üzemeltetéséhez szükséges fa biztosítására. Az 1755-ben új területen felépített üveghuta évi üzemeltetéséhez pedig mintegy 5000 öl fára, tehát a jobbágyok által évente kivágott famennyiség duplájára volt szükség. Az intenzívebb erdőgazdálkodás feltétele azonban a tervszerűség volt. A kamara helyi irányító szerveinek nemcsak az erdők fáinak kitermelését kellett megszervezni, hanem gondoskodni kellett az erdők fáinak pótlásáról is. A diósgyőri uradalom első erdőgazdálkodási tervét már 1772-ben a lipcsei vashámor felügyelője elkészítette, amelyet 4 évvel később Andreas Kneidiger kamarai mérnök módosított. Ez az erdőgazdálkodási terv már az 1755–1767 között jobbágyok által kivágott famennyiség hússzorosának kitermelését irányozta elő⁴⁴...

Az uradalmi ipar fejlődését és az ezzel szoros kapcsolatban álló intenzív és szakszerű erdőgazdálkodás kialakulását 1770-től, a vassfeldolgozó üzem alapításától számíthatjuk. Az első nagyteljesítményű és több száz munkást foglalkoztató ipari üzem annak köszönhetette létét, hogy Mária Terézia az elszenvedett háborús kudarck hatására a korábbi célok ellenére megengedhetőnek tartotta Magyarországon is gyárak, üzemek létesítését. Különösen akkor, ha ezeknek az üzemeknek a kincstár lett a főrésztvényese, mint ez az első bükki vassfeldolgozó üzem esetében történt.

Később azonban már minden eszközzel igyekezett a bécsi udvar megakadályozni az iparfejlesztést. Többször tettek kísérletet a másik jelentős erdei ipari üzem, az üveghuta működtetésének megszüntetésére vagy csökkentésére.

⁴⁴ Itt csak felhívom a figyelmet arra, hogy a majdani vas- és acélgyártás mennyiségi és minőségi emelkedése a fakitermelést és a fa-szénigényt olyan gigantikus mértékben emelte, hogy mindez az erdőterületek letarolásával járt! Itt következik be a kapcsolat a majdani szénbányászat megindulásával!

Radistyán és környékének kataszteri térképe⁴⁵

*Jellemző példa a bécsi udvar iparfejlődést gátló tevékenységére a diósgyőri papírgyár alapításának esete. 1773-ban Altman Móric papírkészítő mester papírmalom alapítását javasolta az uradalomnak. A papírkészítő mester vállalta volna a Szinván egy papírkészítő üzem felépítését. Az építési költségeket, 1867 forintot az uradalomnak kellett volna előlegezni, de a termelés beindulása után Altman vállalkozó visszatérítette volna az alapító tőkét kamatostól együtt és bérleti díjat is fizetett volna. A bécsi udvar azonban a számára is kedvező lehetőséget a kamarai szervekkel visszautasította. Az udvar azonban az iparfejlődést gátló törekvései ellenére sem tudta azokat az eredményeket megsemmisíteni, amelyeket a kamarai gazdálkodás kialakulásakor a diósgyőri uradalom bükki birtokainak hasznosításában értek, s amelyek végeredményeként „a diósgyőri uradalom” nevet a szájhagyomány, csak a Bükk hegységi állami erdőbirtokokra alkalmazta...*⁴⁶

⁴⁵ Habsburg birodalom, kataszteri térképek, XIX. század

⁴⁶ Veres László: A kamarai gazdálkodás kibontakozása a diósgyőri koronauradalomban 1755–1770 között.

A diósgyőri vasgyár

**„Mindennek rendelt ideje van, és ideje van az
ég alatt minden akaratnak...”⁴⁷**

Az előző fejezetben láthattuk Radostyán kapcsolatát a *diósgyőri koronauradalommal*.

A térség *szénbányászatának* vizsgálatát viszont érdemes a *diósgyőri vasgyárral* kezdeni és majd annak a „*kincstári*” barnaszén-területével! Ebből nagyon sok minden egyéb, fontos és kapcsolatos dolog is kiderül.

Így is kell tehát tekintenünk – összefüggéseiben – a történésekre, mert ez által lesz az egésznek értelme.

Hogyan is kerültek át a vasgyárok, kohók a korábbi gömöri területekről ide? Erről is érdemes pár szót ejteni!

Mindezekről csak annyit, hogy a tágabb térségünkben, a „*gömöri*” *területek vaskohászata, vasbányái* ezeket sok-sok évtizeddel már megelőzték! A kohók az ottani vasbányák közelébe települtek és a nagy kiterjedésű erdők, az akkori, fa-szén szükségletet is biztosították. Igaz, hogy ez az erdők fokozatos „*letarolását*” eredményezte...

Az Európában elkezdődött *ipari forradalom*, késéssel ugyan, de hazánkat is elérte.

	Első ipari forradalom 1770 - 1850	Második ipari forradalom 1850 -
Erőgép	gőzgép	gőzgép → robbanómotor, villanymotor
Energia	szén	szén → olaj, víz
Iparágak	textilipar → bányászat, kohászat, gépgyártás	bányászat, kohászat, gépgyártás → elektromos ipar, vegyipar
Elterjedés	Nagy-Britannia → Amerikai Egyesült Államok, Nyugat-Európa	Amerikai Egyesült Államok, Németország → Európa → világ

Ez egy furcsa folyamat lett. A gépek, főleg a gőzgépek gyártásához nagyságrendekkel több vas és acél vált szükségessé, mint korábban. A kezdetleges vaskohászat, amely faszénnel dolgozott már nem volt versenyképes. Aztán eljött a gőzgépek kora, amelyhez rengeteg szén kellett...

Azokban az időkben a *Gömör – Kishont vármegyében* levő „*vasmívelők*” az ország *nyersvasgyártásának 40 %-át* tudták magukénak.

A nyersvas kohósításához és főleg a „*vasfinomításhoz*”⁴⁸ már nagytömegű *kőszénre* volt szükség.

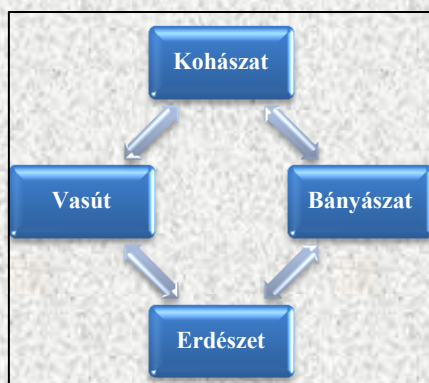
Mindezekhez azonban egy olyan *szállítási mód* vált egyre inkább szükségessé, amely időjárástól, évszakoktól függetlenül, tette lehetővé e *nagytömegű anyagmennyiség* szállítását.

Ez lett a *vasút!* Eleinte *lóvontatással*, majd később *gőzmozdonyokkal*. Behálózta az országot és feladatától függően normál, de akár kisebb nyomtávon is épült. Mindehhez azonban jó *anyagok, acélok, sínek, fejlett gépgyártás* kellett és *nagyon sok szén!*

⁴⁷ Prédikátor könyve

⁴⁸ Ez már az acélgyártást jelenti.

Az iparvidékeken a *bányászati – kohászati alapanyagok* és termékek esetén a tetemes rakománysúly jelentett óriási, szinte leküzdhetetlen akadályt. Mind a kohászati alapanyagokat, vasérc, szén, mész, ötvöző anyagok, mind a félkész- és késztermékeket hatalmas tömegben kellett most már mozgatni. Ezt végezte el a vasút!

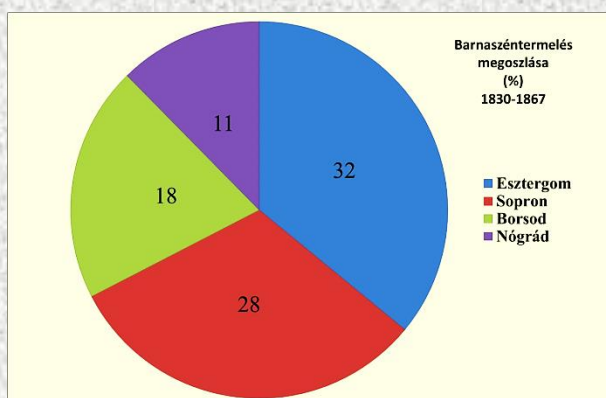
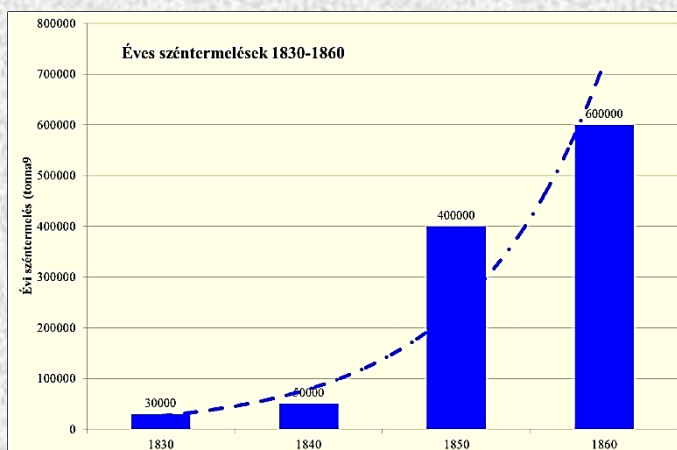
Ezek az ágazatok egymásra is kölcsönösen nagy hatást gyakoroltak.

Hazánkban a XIX század második felében, hihetetlen ütemben épültek a vasutak, állami, de akár magán tőkéből is.

Az ellentmondás csak az volt, hogy a kohók nagyrészt a vasérchez közeli helyeken létesültek,⁴⁹ a szénmezők viszont ezekről jócskán távol, *Borsod, Nógrád és Ózvidék* térségeiben voltak legközelebb.⁵⁰

Így aztán a „*gömöri vasmívelők*”, tekintettel a kohászati technológiákhoz szükséges szénre, a *borsodi-nógrádi szénterületek* irányába fordultak. Így jött létre az *ózdi, a salgótarjáni*, majd az *állami, diósgyőri kohászat* is.

A becsléseim szerint hazánk területén 1830-1867 között 7 millió tonna szenet termeltek ki. Az 1830-as évekre mintegy 30 000 tonna/év, az 1840-es években 50 000 tonna/év, az 1850-es években már 400 000 tonna/év, az 1860-asban már 600 000 tonna/év a feltételezett mennyiség. Ebben a mennyiségben mind a *feketeszen – Pécs vidékéről*, illetve *Krassó - Szőrényből* – gyakorlatilag fele-fele arányban, mind pedig a *barnaszén* benne foglaltatott. A *barnaszén* mennyiségi eloszlása az *Esztergom környéki lelőhelyekről* 32 %, *Sopron környékéről* 28 %, a *borsodi területekről* 18 %, *Nógrádból* pedig 11 %.

Még egy gondolat a kohászati fejlődésről!

A *Rimamurány-Salgótarjáni Vasmű* egyesület a – hazai nehézipar új nagyvállalata – lesz 1881-ben, az egyesülés következtében. A vállalat 1900-ban a hazai vastermelés 40 %-át adja, 1913-ban pedig már az 57 %-át!

⁴⁹ Itt most a gömöri térségről beszélünk.

⁵⁰ Akit érdekel, az a gazdasági kérdéseket részleteiben a Rónaföldi Zoltán: *Múltba nézek... Bánréve és a vasút* című könyvben találhatja meg. [http://users.atw.hu/rzterv/konyvek/Banreve és a vasút.pdf](http://users.atw.hu/rzterv/konyvek/Banreve%20es%20a%20vasut.pdf)

Az *ózdi vasgyár* 1867-ben már készített a *vasút igényeire sint*, először az *Erdélyi Vasutak* számára, majd a *MÁV*-nak is.

Amennyiben feltételezzük, hogy az *Ózdon legyártott sín* folyóméter tömege az akkoriban alkalmazott, 23,6 kg/m lehetett, akkor ez a hengerelt mennyiség 1867-ben 94 900 m → (2240 tonna), 1868-ban pedig 158 900 m → (3 750 tonna). Ebből pedig 47,4, illetve 79,5 km vasutat lehetett építeni!

Ezek után térjünk vissza a *diósgyőri kincstári területre, az itteni vaskohászathoz és a szénbányászatukhoz!*

Az *új vasgyár* felépítésére vonatkozó állami elhatározás 1867 végén született meg, és a *Diósgyőr* közigazgatási területére telepítendő gyár mellett *Péché Antal*⁵¹ már az első tervrajzán is feltüntette a kolóniát, azt a lakótelepet, ahol a gyári dolgozók és családjaik élhetnek.

Ezt azonban jócskán megelőzte – gyakorlatilag már 100 évvel – *Fazola Henrik*⁵² munkássága. Ennek előzményei tehát nem a „*gömöri*”, hanem a *borsodi területen* voltak.

Az ipari léptékű vaskohászattal *Fazola Henrik* kezdett el foglalkozni a környéken, aki 1765-től vashámorokat telepített a *Garadna és a Szinva patakok* völgyében, *Ómassa, majd Újmassa* térségében.

⁵¹ Péché Antal (Nagyváradolaszi, 1822. jún. 14. – Selmecbánya, 1895. szept. 18.): bányamérnök, szakíró, az MTA levelező tagja (1879). A selmecbányai bányászati akadémián tanult, 1842-ben kincstári szolgálatba lépett a selmeci zúzóműveknél. 1846-ban Csehországba rendelték, hol zúzóműveket épített. 1848-ban magyar pénzügyminisztériumi fogalmazó. A szabadságharc idején ő vitette a kőrmöcbányai pénzverő gépeit Debrecenbe, onnan Nagybányára. 1850-től Csehországban, majd a porosz Rajna-vidéken bányagazgató. 1863-ban visszatért hazánkba 1867-ben állami szolgálatba lépett, és mint pénzügyminisztériumi titkár, majd osztálytanácsos a kincstári vas- és bányaművek fejlesztésén munkálkodott. Nevéhez fűződik a diósgyőri vasgyár építése, a zsilvölgyi kincstári szénbányászat kezdeményezése és a vajdahunyadi vasgyár terveinek első kidolgozása. 1873-tól nyugalomba vonulásáig (1889) a selmeci bányakerület igazgatója: A XIX. század második felének legjelentősebb magyar bányamérnöke. 1889 – 1892 közt a selmecbányai választókerület országgyűlési képviselője. Tudományos munkásságában úttörőként foglalkozott a – lényegében ma geomechanikának nevezett – földkéregmozgásokkal. Jelentős érdemei vannak a magyar bányászati szaknyelv megteremtésében, a bányatérképezés terén és a bányászattörténet művelésében. Értékes technikai dolgozatai főként a Bányászati és Kohászati Lapokban jelentek meg, melynek alapítója és 1868-tól 1870-ig szerkesztője volt. Tiszteletére az Országos Magyar Bányászati és Kohászati Egyesület (OMBKE) 1963-ban évenként kiosztásra kerülő Péché Antal-emlékérem kitüntetését alapított.

⁵² Fazola Henrik (Fassola, Fassole) (Würzburg, 1730 körül – Diósgyőr, 1779. április 18.). Vasműves, a diósgyőri vasgyár alapítója. Német származású, vándorlásai során jutott el hazánkba, 1758-ban Barkóczy Ferenc egri püspök-főispán meghívására. Egerben telepedett le. Az épülő megyeházára, majd a harsányi és felsőzárkányi püspöki nyaraló számára készített díszítő vasmunkákat. A püspöki palotában, az egyházmegye és a püspöki uradalom területén végzett többnyire iparművészeti jellegű munkákat. Vasrácsai a hazai barokk vasművészeti kiemelkedő emlékei. A Mátrában és Bükkben kutatott ásványkincsek, elsősorban vas után. A Bükk vasérctelepeit feltárva vasgyártáshoz fogott. 1765-től a Garadna és a Szinva patakok völgyében vashámorokat létesített. Több vasércbányát fedezett fel (1767: parádi, gyöngyösoroszi, 1769: upponyi). 1771–72-ben felépítette az ómassai nagyolvasztót és a hákori vasverő üzemeket. A diósgyőri vashámor alapítása után egri műhelyét és művészi tevékenységét felszámolta, a gyártelepre költözött. 1770. július 28-án Mária Terézia aláírta a diósgyőri vasgyár alapítólevelét. Ekkor – a bécsi bányakincstárral, kamarai főtisztviselőkkel és miskolci kereskedőkkel társulva – építeni kezdte a felső-hátori (ma Miskolc-Ómassa) vasolvasztót, és azt 1772 tavaszán üzembe is helyezte. Az építkezéshez és az üzem beindításához stájer és felvidéki, vasgyártásban illetve -feldolgozásban jártas szakembereket telepített le. Ők lettek Ómassa és Hámor települések őslakosai. Egri lakhelyét feladva ő maga is a vasgyár területére költözött, és ettől fogva vasgyárosként dolgozott. Újra megnősült, felesége Karl Tecla volt, tőle született Frigyes fia és Borbála lánya. A bükki vasércről hamar kiderült, hogy gyenge minőségű, a szállítás pedig költséges, az udvar támogatásai is elmaradtak, és ez felemésztette vagyonát – és egészségét. Fazola Henrik 1779 áprilisában hunyt el Hámor községben. Fazola halála után a vasgyártás ezen a területen 1820 körül befejeződött, a kohó köveiből iskolát építettek. Fia, Fazola Frigyes a közeli Újmassán új kohót építve folytatta apja munkásságát.

Első kohója 1772-ben kezdte meg működését, majd fia, *Fazola Frigyes*⁵³ 1813-ban új nagyolvasztót épített *Újmassán*. Itt 1867-ig folyt a termelés, de a megnövekedett igényekhez képest kis kapacitás és a lassan elavuló technológia miatt új gyár telepítésére volt szükség.

Már *Fazola Frigyes* idejében is felmerült a *kőszénnek a vas- és acélgyártásban* való alkalmazása. Folytatta apja, *Fazola Henrik bányakutatóit, Diósgyőr közelében kőszént talált*, amivel sikeres *cementacél-gyártási*⁵⁴ kísérletekbe fogott. A *kőszén*nel való *cementacél* gyártás során, a tűzálló kövekből épített *cementáló kemencében*, a *cementáló szekrényt* – széntüzeléssel – fehérizzásig hevítették.⁵⁵ Előtte a szén *kéntelenítették!* Bevezette Diósgyőrben a *tégelyacél-gyártást*.⁵⁶

Fazola erősen szorgalmazta a szénbányák nyitását is. A kezdet részleteit majd a *szénterületek* fejezetében ismertetjük.

„... *Iparművével kapcsolatban tetemes ásványszénre volt szüksége, mi célból szénbányák után kutatott és 1858-ban e tekintetben már nagy tevékenységet fejt ki a koronaauradalom területén. Az 1859. évben 19 bányatelek*⁵⁷ *adományozásával biztosítja szénbányái jövőjét.*

⁵³ Fazola Frigyes (1774. – Diósgyőr, 1849.) kohómérnök, Fazola Henrik fia. Fazola Henrik halála után özvegye, Tecla asszony, szegényes körülmények között nevelte két kicsi gyermekét, Frigyes és Borbálát. 1793-ban Frigyeset – atyjára tekintettel – felvették a selmecbányai Bányászati Akadémiára. Tanulmányai befejezése után ausztriai vas- és acélgyárakban szerezte meg az acélgyártáshoz szükséges gyakorlati ismereteket. Még csak 25 éves volt, amikor visszatérve a diósgyőri vasmű sáfára, majd ellenőre lett, később a helyettes igazgatói posztot is megkapta. Folytatta apja bányakutatóit, Diósgyőr közelében kőszént talált, amivel sikeres cementacél-gyártási kísérletekbe fogott. Bevezette Diósgyőrben a tégelyacél-gyártást. Az elhanyagolt diósgyőri vasgyár működését gazdaságossá tette, visszafizette az apjától átvett kincstári és magántartozásokat. 1809-ben az alsó-magyarországi bányakerület vasgyári felügyeletével bízták meg, de székhelye Diósgyőrben maradt, és ő lett a diósgyőri vasgyár igazgatója. 1813-ban apja kohójának helyétől távolabb új nagyolvasztót telepített a mai Újmassán. Az őskohó ma hazánk egyik legjelentősebb ipari műemléke. A hámorok energiaellátására 1810-ben víztározót épített; ez a mai Hámori-tó. 1816-ban Rónicra helyezték, de összetűzésbe került feletteseivel, ezért megfosztották állásától és rendelkezési állományba helyezték. A Diósgyőr–Hámorba való visszatérése utáni időkben igen szűkös anyagi helyzetben volt. Szakmai tudását azonban a magyar részvényesek nem tudták nélkülözni, ezért meghatalmazták a vasműnél való képviselőjükkel. Fazola Frigyes 75 évesen halt meg Diósgyőrben. Felesége Jung Johanna volt, az anyakönyvek tanúsága szerint gyermekei közül Károly Lajost 1802-ben keresztelték meg a Mindszenti, Antónia Máriát 1803-ban a felsőháromi, Mária Johannát pedig 1805-ben szintén a felsőháromi plébánián.

⁵⁴ Cementacél → Eredetileg a XIX. században elterjedt acélgyártmány, mely úgy készült, hogy a rúd alakú kovácsvasat faszéndarabakkal érintkezésben tartósan hevítették és pedig olyan hőmérséklet mellett, melynél a termék még nem olvadt meg, (kb. 1100 °C). A művelethez lombos fából (nyír, tölgy, bükk) készült friss faszenet használtak. Fazola Frigyes ezt kőszénrel végezte!

⁵⁵ Fazola Frigyes cementacél kísérlete oly nagy jelentőségű volt a maga idejében, hogy a Magyar Nemzeti Múzeum a gyártás leírását és a gyártott anyag és alapanyag mintáit gyűjteménye részére bekérte.

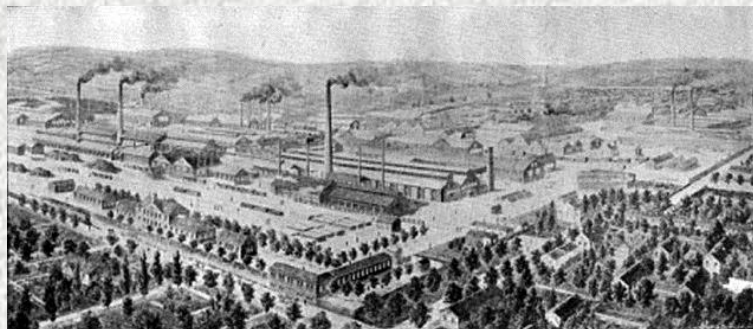
⁵⁶ A tégelyacélgyártást 1740-ben találta fel Benjamin Huntsman, német származású angol órásmester. A Réaumur által kifejlesztett cementálási eljárás során a lágy acélrudak felülete keményebb lett, de a karbon (szén) eloszlása igen egyenlőtlen volt. Huntsman az átolvasztó módszerével eredetileg ezt az egyenlőtlen eloszlást kívánta homogenizálni, hogy jó minőségű acél alapanyagot kapjon például az órarugóikhoz. A frisstűzben előfinomított, 10–20 kilogrammnyi acélt fedett tégelyben olvasztották, a szükséges hőmérsékletet faszén-, koks-, később gáztüzeléssel biztosították. Egy kemencében több tégelyt is elhelyeztek. Az eljárás voltaképpen nem is annyira acélgyártó, mint inkább acélfinomító, nemesítő eljárás. Ezzel a módszerrel kezdődött az ötvöztetett acélok gyártása, például az első, „önedző” Mushet-acél, a W- és Cr-ötvöztetésű gyorsacél, a Böhler-féle rapidacél és több más ötvöztetett acélfajta előállításával.

⁵⁷ Bányatelek: Ásványi nyersanyagot feltárni és kitermelni, földtani szerkezetet hasznosítani a föld felszínének és mélyének e célra elhatárolt részén a területén szabad." A bányatelket, kérelemre, a bányafelügyelet állapítja

*Ezek a bányatelkek Diósgyőr, Parasznya, Radostyán és Varbó községek határában vannak. Abban az időben öt bányaműve volt üzemben...*⁵⁸

A még nagyobb léptékű diósgyőri kohászatra való elhatározás, 1867 végén érlelődött meg a pénzügyminisztériumban, a vasútépítések kapcsán, miszerint egy

*„kizárólag vassínek és hozzá való kapcsolószeretek gyártására berendezett vasgyár létesíttessék”.*⁵⁹

A gyár látképe 1900-ban⁶⁰

A környék adottságainak figyelembe vételével, a lehetőségek feltárásával megbízott Péch Antal egy Diósgyőr és Miskolc közötti helyszínt javasolt, amely „kincstári” tulajdonban volt.

Ezért sok helyen a dokumentumokban egyszerűen a diósgyőri „kincstári” vasgyártásról, gépgyártásról, szénbányászatról írnak.

1867. november 30-án Lónyay Menyhért⁶¹ pénzügyminiszter „az új vasgyár műszaki keresztülvitelével” Glanzer Miksa⁶² bányatanácsost bízta meg, aki 1872-ben így indokolta a javaslatot:

meg. A bányatelek méretei, határai térképen rögzülnek, ezek voltak a „fektetési” térképek. A bányatelek igénylés és adományozás minden esetben névre szóló! Lehet bányavállalkozó magánszemély, de akár vállalkozás is.

⁵⁸ Halmay Béla – Leszih Andor (szerk.): Magyar városok monográfiája V. - Miskolc és Borsod-Gömör-Kishont megyebeli községek (Budapest, 1929)

⁵⁹ Hazánkban ekkor már a vasútépítés óriási léptékben folyt! Hihetetlen mértékű vasútfejlesztés volt folyamatban, ami síneket, acélanyagokat, öntvényeket, gépeket, mozdonyokat, kocsikat... igényelt. Ezen túl pedig mind a vasúti gőzvontatás, mind a kohászati technológiák túlléptek a fa-szén alkalmazásán és jó minőségű, magas fűtőértékű kőszénre igényeltek. Ezt csak jól szervezett, termelékeny, biztonságosan és folyamatosan működő szénbányászattal lehetett biztosítani. A térségi szénbányászatunkban ekkor alakulnak ki az igazi nagy szénbánya vállalatok. Ilyen a Magyar Általános Kőszénbánya Rt (Királd, Sajószentpéter, Rudolf-telep..., majd később a Dunántúlon, a mai Tatabánya környékén), de a nagy kohászati vállalatok, a MÁVAG Diósgyőr saját szénterületeken, saját bányákat művel. Ugyanígy az ózdi Rimamurány Salgótarjáni Vasmű Rt, az ózdvidéki területeken (Sajóvárkony, Bánszállás, Somsály, Borsodnádásd, Farkaslyuk...).

⁶⁰ A Diósgyőri M. Kir. Vas- és Aczélgyár Története, 1765-1910. Miskolcz, Szelényi és Társa Könyvnyomdája, 1910.

⁶¹ Dr. nagylónyai és vásárosnaményi gróf Lónyay Menyhért (Nagylónya, 1822. január 6. – Budapest, 1884. november 3.) a Lónyay családból való magyar arisztokrata politikus, publicista, k. u. k. miniszter, előbb magyar pénzügyminiszter az Andrássy-kormányban, majd az Osztrák–Magyar Monarchia közös pénzügyminisztere 1870 és 1871 között, majd a Magyar Királyság miniszterelnöke 1871-től 1872-es lemondásáig. A Magyar Tudományos Akadémia tagja, majd annak elnöke 1871-től 1884-es haláláig. A kiegyezés utáni első, Andrássy Gyula vezette kormányban a pénzügyminiszteri tárcát kapta, melyet 1870. május 21-éig töltött be. Ez idő alatt

„... legalkalmasabbnak ajánlkozott Diósgyőr, az ország közepén feküdvén, a vasúti hálózatnak legnagyobb összecsoportosulásával sőt avval nemsokára összekötve, kifogyhatatlan barnaszén telepek közelébe, jó indulatú és az ellentét által nehezen bevezethető vidéken és tősgyökeres magyar nép közepette, termő talajon oly előnyöket nyújtanak, hogy a helyiség választása kétséget nem szenvedhetett...”

Az új vasgyár építése 1868-ban kezdődött el, és a beruházás 2 millió⁶³ forintos befektetéssel valósult meg.

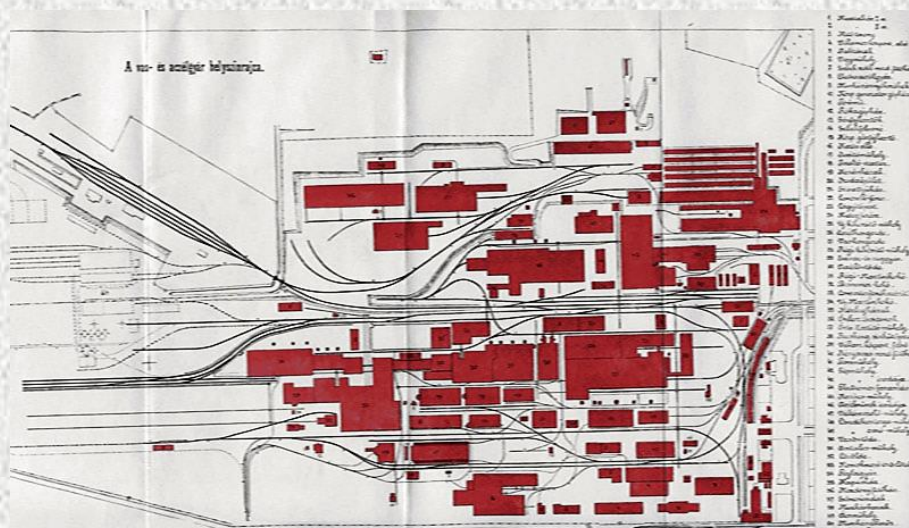
Már a gyárépítés elején megkezdték a lakóházak építését, és kiépítették az 1000 mm nyomtávú *vasútvonalakat* a megkutatott barnaszén területek felé *Pereces*, majd a *Lyukóvölgy* irányában is. 1870-re elkészült a *nagyolvasztó, kavaró eljárással állították elő az acélt*,⁶⁴ és 1871-ben termelni kezdett a „*hengerde*” is.

sikerült a korszerű pénzügyi kezelés helyes rendszerét meghonosítania, és pénzügyünket Ausztriától elkülönítenie. 1870. május 21-én közös pénzügyminiszterré nevezték ki, és székhelyét Bécsbe tette át, ahol megnyerte az uralkodó kegyeit, a királyi ház bizalmát és a királyné szeretetét. I. Ferenc József 1871. augusztus 3-án grófi rangra emelte. V. Ferdinánd király végrendelete végrehajtójául őt szemelték ki; a gödöllői királyi kastély berendezését rá bízta, úgyszintén az olasz–osztrák határviszály kiegyenlítését is, s ő mind e megbízatásokban az udvar legteljesebb megaláztatására járt el. 1871 végén a közös külügyi tárcát átvevő gróf Andrássy Gyula után miniszterelnök, de a kormányra vágyó balközépnek mindinkább élesedő támadásai folytán 1872. december 2-án kénytelen volt lemondani a miniszterelnökségről. Parlamenti helyét megtartotta a Szabadelvű Párt létrejötte után is, melybe ugyan sohasem lépett be, de támogatta azt. Többször tett kísérletet Sennyey báróval szövetkezve Tisza Kálmán megbuktatására, s 1877 februárjában a költségvetési vita alkalmával tartotta utolsó nagy parlamenti beszédét, melyben ebbeli programját kifejtette. A főrendiházban legutolszor 1883-ban szólalt fel, amikor a polgári házasságról szóló törvényjavaslat mellett nyilatkozott.

⁶² Glanczer Miksa (Glanzer Mihály). Glanzer Antal kohómester és Marschan Karolina fia. (Pólhora/Erdőköz, Zólyom vármegye, 1829. október 12. - † Körnöcbánya, 1895. okt. 28.), római katolikus. 1848 októberében önkéntes lesz a Zólyom megyében alakuló honvédszászlóaljban. Diák. Nőtlen. Örmester, 1849. január 28. (16.)-hadnagy, július 28. (16.)- főhadnagy alakulatánál, a 64. honvédszászlóaljban, végig a komáromi várőrségnél, a vár feladásáig. 1851/52-től elvégzi a Selmeci Akadémia bányász szakát. Később a fejérpataki vasgyár igazgatója, 1868-1888. a diósgyőri vas- és acélgyár gyárvezetője. 1890-től nyugalmazott bányatanácsos Budapesten. A Pest városi Honvédegylet tagja. (Bona Gábor: Az 1848/49-es szabadságharc tisztikara. Hadnagyság és főhadnagyság az 1848/49. évi szabadságharcban. . G.)

⁶³ 4149 Ft/osztrák értékű forint, 1868-as átszámítási értéken ez ma nagyjából 8,5 milliárd Ft lehet!

⁶⁴ A kavaró acélgépjártás a „frisstüzi” acélgépjártást váltotta az acélgépjártási technológiák fejlődése során. A frisstüzeknek kicsiny volt a kapacitásuk, nem tudták tartani a lépést a nyersvasgépjártással, a faszénigényük biztosítása is egyre nehezebbé vált. A 18. század utolsó évtizedeire rohamosan megnőtt az igény az acéltermékek iránt, ami egy új, termelékenyebb és gazdaságosabb eljárást igényelt volna. Az eljárást voltaképpen Henry Cort angol kohász dolgozta ki, aki 1784-ben szabadalmaztatta a lángkemencében történő frissítés módszerét. A kavarókemence három részből áll: a rostélytüzelésből, a munkatérből és a füstgázcsatornából. A kemencét vízzel hűtött öntöttvas-keret vette körül, a tűzálló falazat eleinte vas-oxidban dús salakból, később – a Thomas-módszer felfedezése után – magnéziummal bélelték. A kemencében a rostélyon lévő kőszén elégetéséből származó, oxigénben dús füstgáz a tűzhídon átbukva érkezett a munkatérbe, ahol a nyersvas-betétet helyezték el. A kemencét mintegy 4–5 óráig át fűtötték, így a nyersvas részben megolvadt. A betétet a munkások a munkatérben át hosszú vasrudakkal folyamatosan kavargatták, így mindig újabb fémolvadék érintkezhetett a füstgázzal, ami így elvégezhetette azt az oxidáló reakciót, amivel a nyersvasból kiégett a fölösleges szén, szilícium, mangán, kis mértékben a kén és a foszfor is. A kavarókemence mellett dolgozó munkások rendkívül kemény, fárasztó és egészségre ártalmas munkát végeztek. Az elkészült „lupákat” a kemencétől közvetlenül kalapácsoshoz vitték, ahol kovácsolással eltávolították a salakot, majd üregek hengereken kötegekben („csomag”-ban) rúd, azaz nyerssinné hengerelték. Cortnak erre vonatkozó szabadalma is volt. Az eljárás eleinte Angliában terjedt el, részben mert erősen titkolták a világ előtt módszerüket. Másrészt viszont az is igaz, hogy az eljárás vitathatatlan előnyei (termelése többszöröse volt a frisstüzi kemence termelésének, olcsó kőszéntüzeléssel működött, a kavart-acél kiválóan kovácsolható, nyújtható volt) ellenére csak akkor kezdett komolyan elterjedni, amikor Carl Wilhelm Siemens felfedezte a váltakozó lángjárású regeneratív tüzelési módszerüket, és ezt alkalmazták a kavarókemencéknél is, amivel azok termelé-

A gyár telepítési térképe 1910 körül⁶⁵A vasgyári lakótelep térképe 1910.⁶⁶

Már az új vasgyár építése alatt is előkészületek történtek arra nézve, hogy az a szükséges barnaszén- és vasérc mennyiségekkel el legyen látható.

kenysége jelentősen megemelkedett. A kavaró acélgyártás Európában a 19. század közepe felé kezdett elterjedni, Magyarországon 1867 után. A diósgyőri, az ózdi és a salgótarjáni kavarókemencékben barnaszén-, a nándorhegyiben fatüzelést alkalmaztak.

⁶⁵ A Diósgyőri M. Kir. Vas- és Acélgár Története, 1765-1910. Miskolcz, Szelényi és Társa Könyvnyomdája, 1910.

⁶⁶ A Diósgyőri M. Kir. Vas- és Acélgár Története, 1765-1910. Miskolcz, Szelényi és Társa Könyvnyomdája, 1910.

Itt a szénterületről csak egy vázlatos összefoglalót adunk. A következő fejezetben majd ezt részletezzük.

A barnaszénterület a *Diósgyőrtől északra elterülő*, de tőle nem nagy távolságban levő, *Csanyikvölgy, Pereces, Lyukóvölgy* részekre esett, de kiterjedt egészen a *Varbó, Parasznya, Radostyán, Bábony* településekig, azok határáig. Gondoljunk csak vissza a „*diósgyőri kama-auradalomra*”!

Nagyjából ugyanazok a *kincstári határok* is!

Az itteni, diósgyőri szénbányászattal kapcsolatosan, annak részletivel, a „*borsodi és ózdvidéki kronológia*” eligazítást ad.⁶⁷

Néhány gondolat itt, a majdani, *Diósgyőr – Pereces bányavasútról* is.

Ekkor a kezdetekben, egy 7 km hosszúságú, *lővontatású vasút* létesült a *vasgyár* és a *perecesi, Mátyás – szénbánya* közt, amelyben az 1 méter vastag, – de különben csak *silány, földes és salakdús szenet* szolgáltató széntelep – már kellőképpen fel volt tárva. Ez a *lővonatú vasút* azonban, az azzal elért kedvezőtlen üzemi eredmények következtében, alig egy évi üzem után, *gőzmozdonyú vasúttá* alakult át. Így üzeme biztonságos lett, szállítása kapacitása pedig sokkal nagyobb.

Minthogy azonban az e széntelep által szolgáltatott barnaszén fűtőértéke annyira csekély volt, hogy az kohászati célokra hasznavehetetlennek bizonyult, egyidejűleg a 2 330 méter hosszú, *Gräenzenstein-altárna* építését is eltervezték, hogy a perecesi hegy túlsó oldalán fekvő, már szintén feltárt és sokkal jobb minőségű barnaszenet adó, *Wiesner- és Adriányi-telepek* is hozzáférhetők legyenek.

„ ... A vasútvonalra nézve, mely a gyártól a kőszénbányákhoz tervezendő, figyelmeztetem igazgató urat, hogy úgy intézze ezen vonal tervezetét, miszerint azt a diósgyőri völgyben az országút szintjében lehessen minden nagyobb szerű költség, töltés vagy viadukt nélkül átvezetni. Ezen vonal kettős vágánnyal felvivendő a 2. Mátyás-tárnáig a Pereces-völgyben, a ternyei-völgyben levő Erzsébet-aknánál azonban egyszersmind egy alagút kezdendő meg, mely a III. Vízner-tárna irányában vezettessék át a hegyen, és az átvágatás gyorsítása végett 4 vājvéggel vétessék munkába, um.[úgymint] az Erzsébet-akna felől a felső Mátyás-tárna közelében lemélyítendő aknából 2 vājvéggel és a III. Vízner-tárna közelében lemélyítendő aknában 1 vājvéggel, ezen alagút költségei is, valamint a két akna számára beszerzendő két 10-12 lóerejű mozdony (Locomobile) költségei is felveendők az igazgató úr által benyújtandó költségvetésbe, valamint a kőszénbánya terményeinek elszállítására szükséges leltári első beruházások, mint csillék, lovak, szerszámok stb. Az alagútra nézve engedélyezem, hogy Gräenzenstein-

⁶⁷ Rónaföldi Zoltán: Kronológia. A borsodi és ózd vidéki szénbányászat fontosabb évszámai, eseményei (Magyar Elektronikus Könyvtár)

alagútnak⁶⁸ neveztessek, az aknák a közelükben levő Mátyás és Vízner tárnáktól költsön vehetik nevüket.

*A gyár helyiségei, valamint az alagút két pontjánál szükséges ideiglenes fabódék, a munkások, s tisztviselők számára azonnal felállítandók...*⁶⁹

A kohászat szénrel való ellátása érdekében az 1000 mm nyomtávú vasútra is egyértelműen rendelkezett az előbb idézett miniszteri határozat.

A vasút *Pereces és a vasgyár* között 7 km hosszúságú, később *Baross-aknáig* újabb 3 km vonal épült. A vasút nemcsak a bányák termelvényét, hanem a személyszállítást is megoldotta. Közút hiányában – ez majd csak 1938-40 körül épül meg – *Parasznya, Varbó* térséget is bekapcsolta a miskolci közlekedésbe.

E vasút közel 100 évig biztosította a kohászat szénellátását és a személyforgalmat is!

A *Baross - aknáig* való kihosszabbítása a vasútnak tehát a *Gräenzenstein-alagúton* át valósult meg. Ez két év alatt megépült és abban az időben *a világ 3. leghosszabb ilyen építménye* volt a maga 2 330 m hosszával.

Voltak azonban súlyos hiányosságai is!

Az alagút magassága 2,2 méter volt. Az alagút eredetileg tölgyfa ácsolattal volt biztosítva. Ezt az 1870-1882 évek között cserélték ki 24 kg/m tömegű, sínből készült táróívekre. A táróívek alját keresztirányban is összefogták, hogy az esetleges oldalnyomás ne deformálja őket. Az omlás elleni bélelést fával oldották meg, teljesen zártan. A vasút ágyazata salak volt, a homokos részeken pedig mészkőkavics. A vasút tölgyfa talpfákra fektetett és szegezett, 18 kg/m kisvasúti sín volt. A vízelvezetésről fával bélelt árok gondoskodott. Az alagút szellőzését légaknával próbálták megoldani a *gőzmozdonyos vontatás* miatt, melynek hozzávetőleg 600 köbméter/perc volt a teljesítménye. Ez később látható módon súlyosan elégtelennek bizonyult!

⁶⁸ Az elnevezése Gräenzenstein Gusztáv érdemeire való tekintettel történt. Gräenzenstein Gusztáv, m. kir. pénzügyminisztériumi osztályfőnök és államtitkár-helyettes. 1808-ban született Nyitra-szerdahelyen. A gimnáziumot és a bölcséleti tanulmányokat a pozsonyi ágostai evangélikus liceumban, a jogot az ottani jogakadémián végezte. 1828-ban a selmeci bányászakadémiára ment és tanulmányainak befejezése után 1830-ban államszolgálatba lépett, mint a főbánya-grófsági „iroda járulnoka”. Később fogalmazó-gyakornok lett a bécsi cs. k. bányászati udvari kamaránál, aztán fogalmazó Selmecen, titkár a szomolnoki bányászati főhivatalnál, udvari fogalmazó Bécsben, bányászati előadó Oravicán, míg végre 1835-ben az oravica bányagazgatóság elnökévé léptették elő, mely alkalommal udvari kamarai tanácsosi címet és magyar nemességet nyert. 1848-ban a m. kir. pénzügyminisztérium bányászati osztályának főnökévé nevezték ki. Ekkor ismerkedett meg Lónyay Menyhérttel, kivel haláláig a legszorosabb barátság kötötte össze. 1849-ben ő is Debrecenbe költözött és Duschek alatt, mint osztályfőnök működött. A függetlenségi harc után ellene vizsgálat indult, melynek befejezése után nyugalomba helyezték. 1857-ben Tirolba nyert meghívást az achenraini magánbánya- és kohó-vállalat igazgatójának minőségében. 1861-ben részt vett az országbírói értekezleten. 1867-ben Lónyay Menyhért pénzügyminiszter magához vette, mint osztályfőnököt és államtitkári helyettest. Az oravicai választó kerület kétszer egymásután választotta meg országgyűlési képviselőjének, a király pedig 1870-ben, kevéssel halála előtt, a szent István rend lovagkeresztjével díszítette föl. Meghalt 1870. ápr. 28. Budán, 61 éves korában.

⁶⁹ Rónaföldi Zoltán: Diósgyőri bányavasút – a vasút története, – különös tekintettel a Perecest a Baross-aknával összekötő Gräenzenstein-alagútra. kisvasut.hu Vasúttörténet - Észak-Magyarország. (Lónyay Menyhért pénzügyminiszter rendelete 1868. február 5-én került kiadásra)

Az alagút szelvénye olyan csekély volt, hogy az alagútban a mozdonyról menekülni nem lehetett...

Az alagúti szolgálatra, *Wöhlert-gyártású* gőzmozdonyokat alkalmaztak.

A gőzüzemű vontatásnál a füst tetemes ideig az alagútban maradt, többször szenvedtek füstmérgezést. 1919-ben egy túlzott terhelés miatt bennrekedt szerelvényben 60-an kaptak füstmérgezést, egy haláleset is történt. Ez után kezdtek foglalkozni az alagút szellőztetésével komolyabban. A megoldás azonban csak 1939-ben lett végrehajtva! Ekkor szereltek fel egy olyan szellőző berendezést, amely 12-16 perc alatt tudta kiszellőztetni az alagutat. A végleges megoldást a *dízel üzemű mozdonyok* alkalmazása jelentette, amelyek 1944-ben, német gyártásból származtak, de aztán csak 1946-ban kerültek alkalmazásra.

A vasútvonalon a vegyesvonatok közlekedése nem volt megtiltva. Az alagútban azonban a 18 km/óra sebességet 9 km/óra mérsékeltek...⁷⁰

A *diósgyőri vasmű vasérc szükségletét a telekesi⁷¹ és rudóbányai,⁷² valamint az upponyi, nekézsenyi, tapolcsányi,⁷³ vincepáli⁷⁴ „vaskőbányák” és a rozsnyó-vidéki⁷⁵ vasércbányák biztosították. Ezek részben a m. kir. pénzügyminisztérium, részben a m. kir. központi vasmű-igazgatóság kezelésébe voltak.*

A *barnaszénbányák* termelőképességének fokozására irányuló munkálatokkal egyidejűleg megkezdték a *bányakincstár* által megszerzett *telekesi és „rudóbányai” vasércbányák* feltárását és rendes üzembe való helyezését is.

A *kohászati események* elemzése nem témája e könyvnek, azonban az összefüggések miatt néhány impressziót fel kell villantanunk ebből is!

- ✓ 1868-tól kísérletek folytak helyben (ezt akkor a korábbi *alsó-hánori telepen* kell érteni) és *Rónicon*, ahová 50... 60 tonna *Mátyás-aknai (Mátyás-telepi) szenet* vittek. Ezeket a kísérleteket akkor eredményesnek jelentették.

⁷⁰ 1946-ban kezdődött el az alagút beton idomkövel való kifalazása és a szelvény megnövelése. Ez az érintettek különböző érdekeltsége miatt csak 1949. november 30-ra lett csak kész. Az átépítés másik akadálya az volt, hogy csak éjszaka, néhány órás vonatmentes időszakban tudták a munkákat végezni, ezért rendkívül lassan haladtak. Az átépítés közben, 1947-ben itt történt a szénmedence legsúlyosabb bányaszerencsétlensége, amikor az alagútban - műszaki hiba miatt - kisiklott a 13 szenes és 9 személyszállító kocsiból álló vonat egyik kocsija. Ez lerombolta az alagút-biztosító szerkezetének egy részét, amelynek következtében omlás történt. Szerencsétlen módon homok tört be, amely 11 emberéletet követelt...

⁷¹ Alsó - és Felsőtelekes ma.

⁷² Rudabánya

⁷³ Még Fazola Henrik tárta fel ezeket, Uppony, Nekézseny, Tapolcsány (ma Dédestapolcsány). Vasérc és mangán is volt itt.

⁷⁴ A vasbányában (a Vincepál és a Kerek-hegy közötti nyeregben) vas-és mangánoxidból álló kiválások találhatók. Ezt a vasérclelőhelyet valószínűleg Fazola Frigyes kezdte el hasznosítani. A mai napig láthatóak a bányászati nyomai, azonban a vasbánya történetéről csak nagyon kevés adat áll rendelkezésre. Feltehetően a 19. sz. elején kezdődött meg itt a bányászat, és azért fejeződött be, mert az itt található gyenge minőségű ércet Diósgyőrtől messzebbre nem érte volna meg elszállítani. A bánya Répáshutától kissé keletre helyezkedett el.

⁷⁵ A vasércbányászat bölcsője Gömörben főleg Csetnek, Vashegy, Dobsina és Rozsnyó voltak. A termelés a történelem folyamán állandó fejlődést mutatott a régióban, egészen a 20. század második feléig. Az 1970-es években hanyatlásnak indult, míg a harmadik évezred elején az utolsó, még működő vasércbánya is bezárta kapuit Alsósajón. Ezzel végleg lezárult a gömöri bányáipar sikeres korszaka.

- ✓ 1870-re elkészült a *nagyolvasztó és a kavaró-eljárás kemencéi* is.
- ✓ 1871-ben a „*hengerde*” is munkába állhat. Ezzel egy időben a korábbi kohókat megszüntetik.
- ✓ A *Mátyás-telepei szén* azonban mind *fűtőértékileg*, mind pedig *kéntartalma* miatt problémás volt! Ez volt a *legfelső telep* e területen. Erről majd a földtani részben részletesebben is írunk.
- ✓ A bányászatot ezért a jobb minőségű „*középső*” *telepre* helyezték (*Wiesner-széntelep*). Ez sem hozott túlzottan kedvező eredményeket eleinte és ezért kényszerből *Morvaországból* hoznak szenet, de ez eldrágítja a gyártást!
- ✓ A *perecesi hegy* túloldalán (varbói oldal) aztán több bányát is nyitnak, részben a *Wiesner-*, részben már a legalsó és legjobb tele művelésére az *Adriányi-széntelepre*. E telep szene már jobb eredményeket ad a kavaró eljárásnál.
- ✓ 1875-ben nehéz a helyzet, mert az országba „*özönlik*” a *tartósabb, szilárdabb acélsín* és így a *vassín eladása* erősen kérdéses.
- ✓ Mindez az országon belül is áttrendez dolgokat, mert amíg 1877-ben a *diósgyőri bányák* széntermelési terve 18 000 tonna, addig a *Zsilvölgyi állami bányáké* már 70 485 tonna!
Zsilvölgyben az előző évben 345 654 Ft a bányászatra költött pénz, *Diósgyőrben* ez csak 29 045 Ft!
- ✓ 1879-ben megépül *Diósgyőrben a Martin-kemence* az újfajta acélgyártáshoz. Megindul a gyár és a technológia teljes átépítése!
- ✓ 1882-ben beindul, a *központi gázfejlesztő telep*, amely már a *diósgyőri szeneket* sokkal inkább hasznosítani tudja, mint korábban. Nagyjából ekkortól lehet számítani a *Diósgyőr környéki szénbányászat fellendülését!*
- ✓ 1882-ben az állam újabb szakértői jelentéseket kért be. Ebben *Benes Gyula* bányamérnök kifejti, hogy
 - az eddig alkalmazott bányaművelési módszer idejét múlt,
 - a kis területek lefejtésére épült bányák nem gazdaságosak,
 - nagy, tömegtermelésre alkalmas bányákkal kell dolgozni,⁷⁶
 - egy több szintet művelő, legalább 150 000 tonna/év nagyságú bányában kell gondolkodni, ami 25 év élettartammal bír legalább.
- ✓ Ez alapján kezdődik el a „*Főakna*”, később *Baross-akna* építése 1882-ben és majdani működése. Ez a bánya minden eddigit magasan felülmúl! 1900-ban, 946 munkással, 310 710 tonna széntermelést ad!!!
- ✓ E mellett építik a *perecesi „Új-aknát*” is. Ezek *ikeraknák*, melyek 1898-ban elérik a 132 méter mélységet. A későbbiekben majd ismertetett „*úszóhomok*” azonban – 36 méter vastagságban – az aknamélyítést ekkor megállítja...
- ✓ Az új bányák az akkori modern bányaművelést végzik, *omlasztásos-pillérfejtés*..., *megfelelő ütemű előkészítés, vágathajtás*. A bányagépesítés is magas szintű. A földalatti, vágatokban 1901-től *Ganz gyártású felsővezetékes villamos-bányamozdonyok* dolgoznak, először itt hazánkban.⁷⁷

⁷⁶ Az akkori bányászati technológiák értelmezése szerinti tömegtermelés.

⁷⁷ 1909-ben már 7 darab villamos bányamozdony van itt.

- ✓ A *diósgyőri gyár* – most már az államon keresztül – rendszeresen jut nagyobb *hadi-anyag* megrendelésekhez is. 1864-től indult be a *tüzérségi lövedékek* gyártása.⁷⁸ A másik nagy mozgató erő a *vasút, amely sít, sín-csavartatot, acéltermékeket, vasúti kerékpárokat...* igényel nagy mennyiségben.
- ✓ 1906-ban a *hadiipari megrendelések miatt új martin-kemence* is beállításra kerül. A monarchia egyik legnagyobb hadigyártója lett a diósgyőri gyár.⁷⁹
- ✓ 1917-ben üzembe áll az ágyúcső-gyár is. Innentől, szinte a diósgyőri kohászat és gépgyártás „végéig”, *löveg* és majd *aknavető* gyártás is folyik. A fegyvergyártás mind az acél-technológiákban, anyagszerkezet-tanban, mind a megmunkálásokban az „*élvonalat*” jelenti!
- ✓ A haditermelés is fokozódik, főleg a *tüzérségi lőszerek* gyártása. 1914. januárban 16 069 lövedék hagyja el a gyárat, 1915 januárjában pedig már 51 096 db. A növekedés 3,2-szeres és nem lesz „megállás”...

⁷⁸ 1903-ban 42 174, 1904-ben 109 300 lövedék. A későbbi években ez már 232 398 db és 1909. karácsonyára eléri az 1 millió darabot az össztermelésben a lövedékekből!

⁷⁹ Ez aztán így is maradt rendszerektől függetlenül! Ágyúk és egyéb lövegek készülnek. A két háború között is, de a szocializmus éveiben is a „béketábor” egyik legnagyobb tüzéreszköz gyártója...

A diósgyőri vasgyár szénterülete.

Földtan-teleptan

A szén a periódusos rendszer hatodik kémiai eleme. Vegyjele C.***Nyelvújítás kori magyar neve széneny.******Nélküle nem létezne az élet...***

Természetesen nem szeretnénk elbonyolítani a dolgokat nagyon mély szakmai ismeretekkel, ezért az itteni *szénről és annak keletkezéséről* csak vázlatot adunk.

A borsodi „*miocén korú*” barnaszenek a *fiatalabb kifejlődésű szenek* csoportjába tartoznak.

A *miocén földtörténeti kor* 23,03 millió évvel ezelőtt kezdődött, – az *oligocén kor* után, – és mintegy 5,3 millió évvel ezelőtt zárult, a *pliocén kor* előtt.

A *Föld* ebben a korban fokozatosan lehűlt, egyenesen a jégkorszakként ismert időszak irányába tartva. A miocén határait nem lehet egy-egy konkrét eseményhez kötni, inkább csak regionális szinten történő változások határozzák meg az elejét és a végét. A *miocén korban* alakultak ki és indultak robbanásszerű fejlődésnek a *főemlősök*. A kor végére az emberszabásúak közt elvált az *ember és a csimpánz* törzsfejlődése. Ebben a korban a fűfélék folytatták előrenyomulásukat, az erdők pedig hanyatlani kezdtek. A tengerekben megjelentek a hínárerdők, új ökoszisztémákat alakítva ki. Egyebekben az élővilág már igen nagymértékben hasonlított a maihoz. A *miocént* nagy érdeklődéssel tanulmányozzák a *geológusok* és a *paleoklimatológusok*, ugyanis ekkor történt a *Himalája felemelkedése*, mely kihatással volt a monszunesők ciklusára, mely átfedésben volt az északi félgömb eljegesedésével. az alsó miocén korban lényeges közetkifejlődés nincs, ekkor rövid regresszió volt, amelyet a tengerelöntés követett. Ekkor *Magyarország északi részén* a *riolit* felett, szárazföldi *tarkavics* és *limnikus homokkő*, agyag ülepedett le, ezek között *limnikus*⁸⁰ és *paralikus*⁸¹ *kőszenek* vannak. Ezek a *salgótarjáni barnakőszén formációba* tartoznak.

A borsodi területeken is részint *bányavágatokkal: tárókkal, lejtős és függőleges aknákkal*, másrészt *kutatófúrásokkal* jól feltárták a *szénteleges rétegcsoporthat*, amely agyag, homok és szén váltakozásából áll.

A *széntelegek közötti meddő* közbetelepülések szerves maradványai, kőületei az *unio, anodonta, melanopsis, cerithium, ostrea, cardium, cytherea* fajok arra mutatnak, hogy a *sajóvölgyi, a borsodi medencét* hol édesvíz borította – *gyökeres növényi tenyésztettel és szénképződéssel*, – hol sós víz keveredett az édesvízhez.

Ebben a mélyülő elegyes, vagy *brakkvízben*,⁸² a gyökeres növényzet kezdte elveszteni a talajt a gyökér lábai alól, vagyis a tenyészet meggyérült. A *szénképződés* csekélyebb lett; sőt időn-

⁸⁰ Tengerrel, tóval, vízzel kapcsolatos.

⁸¹ A paralikus környezet vagy a paralikus tartomány egy természetes zóna, amely a tengeri környezet és a kontinentális környezet közötti átmeneti víz tömegéből áll. A paralikus kifejezés a tengert jelöli. Ez egy új koncepció, amelyet az 1980-as évek óta fejlesztettek ki. A paralikus területet továbbra is rosszul értik, bár ezeket a környezetek jelentős ökológiai, gazdasági vagy örökségi jelentőséggel bírnak. A bennszobai környezetet ma is a változó sótartalmú parti vizes élőhelyek vagy tengeri melléképületek közé sorolják.

⁸² A brakkvíz vagy felsósvíz olyan víz, amelynek a sótartalma nagyobb, mint az édesvízé, de kisebb, mint a tengervízé. A brakkvíz egy literében 0,5-30 gramm só található (ezt leggyakrabban ezrelékben fejezzük ki: 0,5-30‰). A „felsós” pontosan meg nem határozható paraméter. A természetben előforduló brakkvizek többségének jellemzője, hogy térben és időben jelentősen változhat a sótartalmuk.

ként a *tengeri sós víz* borította el a medencét, amikor a gyökeres növényzet tenyészte egészen megszűnt és nyersanyag híján a *szénképződés is szünetelt*.

Az ilyen kifejlődésű széntelepes rétegcsoporthoz a *mocsári, limnikus kifejlődéssel szemben paralikusnak* mondjuk.

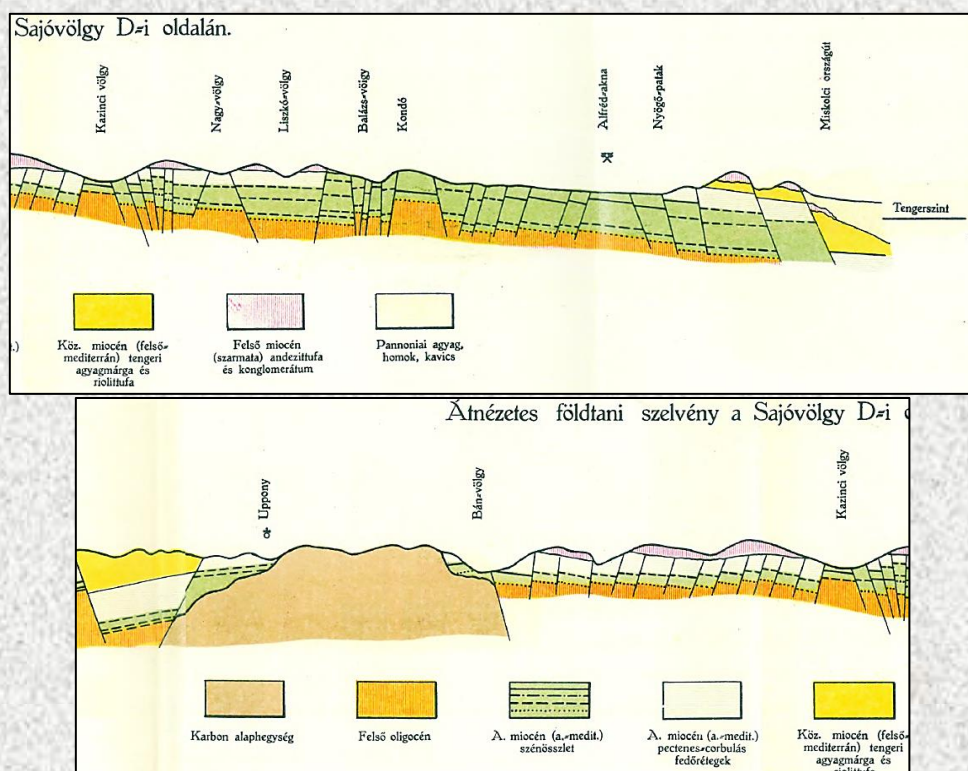
A *sajóvölgyi barnaszén* nyersanyagát *mocsári növények, és fák* szolgáltatták. Helyenként a széntelepek talpán gyökeres fatönkék is láthatók: ez a „*gyökérszint*”.

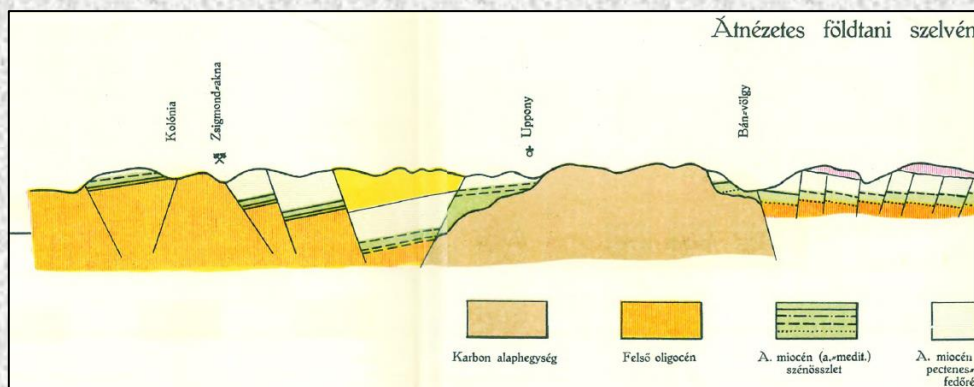
A térségünkben több széntelep is kialakult egymás alatt. Ezek közül azonban *minőségük és vastagságuk* alapján nem mindegyik „*műrevaló*”, azaz bányászható.

A *borsodi barnaszéntelepek* a *Sajónak és mellékvizeinek* a völgyeiben, a *Bán-patak völgyében, a Kazinc-völgyben, a Harica-, Pitypalaty-, a Bábonyvíz- és a Szinva-patak völgyében* természetes feltárásokban kerültek felszínre. Így indultak aztán *Miskolc közelében Diósgyőr környékén, a Rimamurány-Salgótarjáni Vasmű Rt* ózdi érdekeltiségi területén, majd számos egyéb helyen is, a *Borsodi Szénbányák Rt*, illetve a *Magyar Általános Kőszénbánya Rt*, de más bányavállalkozások egész során át...

Így aztán medence déli részében, *Miskolc vidékén. Újdiósgyőr, Diósgyőr, Pereces, Varbó, Parasznya, Radostyán, Sajólászlófalva, Kondó* határában, a medence közepén *Sajószentpéter, Alacska, Berente, Sajókazinc, Herbolya-bánya*, a medence északi részében *Edelény, Múcsony, Disznóshorvát, Ormospusztá, Felsőnyárád, Kurityán, Szuhakálló, Sajókaza, Sajóalgóc* és a medence nyugati részében *Sajóivánka, Vadna, Sajóvelezd, Nagybarca, Bánhorvát - Bánfalva és Mályinka* környékén. Illetve a még nyugatibb részeken, *Királd, Putnok, Bánszállás, Somsály, Farkaslyuk, Borsodnádásd, Egercsehi*...

A következő ábrákon a *Sajóvölgy déli részének átnézetes földtani vázlata* lázható. Részekre bontottuk és *Miskolctól nyugat felé haladva* vannak ábrázolva a szelvények.

Átnézetes földtani szelvény a Sajó-völgy déli oldaláról.⁸³

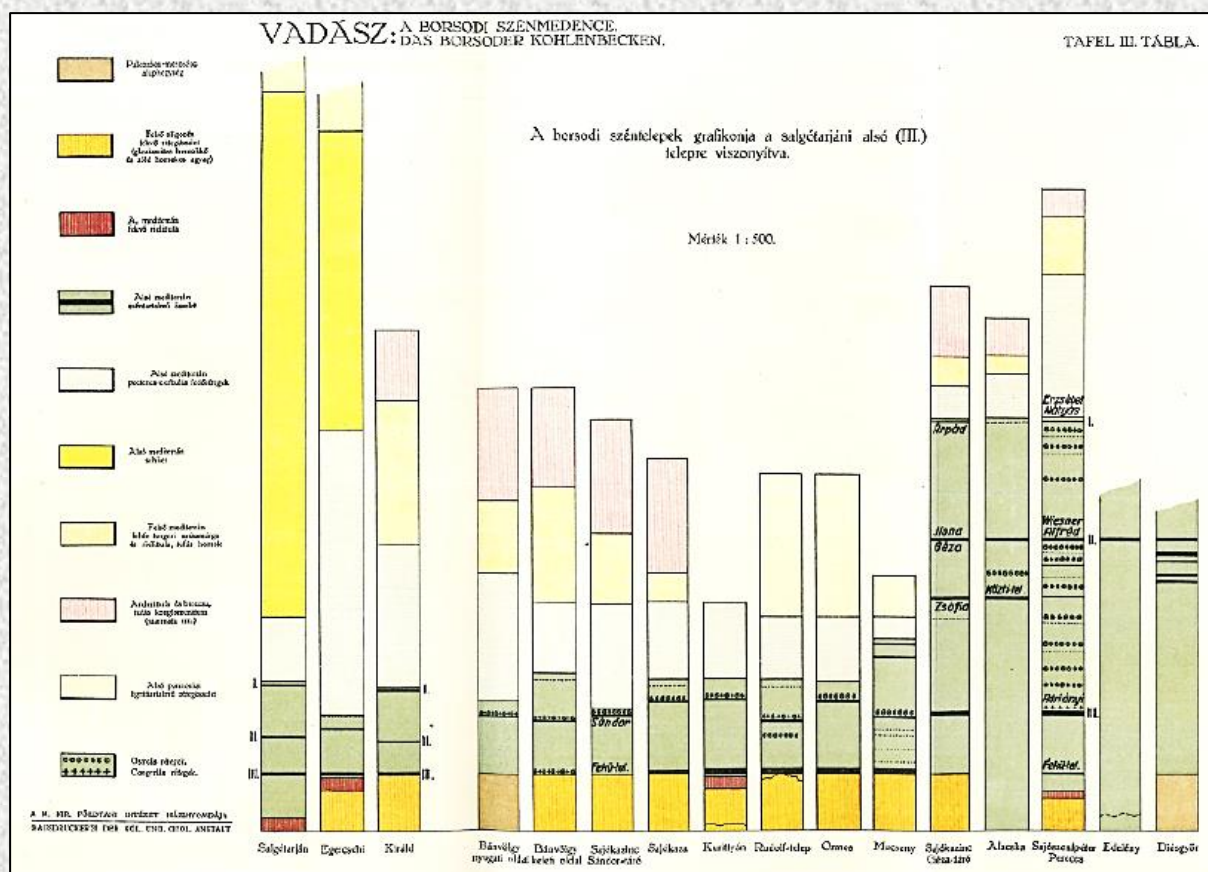
A diósgyőri szénterületek bemutatására Dr Schréter Zoltánnak,⁸⁴ az 1916-tól kezdődő „bejárásaiból és feljegyzéseiből” idézünk. Ezek alapján mutatjuk be vázlatosan az itteni széntelepekről, annak elhelyezkedéséről, településéről a szükséges tudnivalókat... Számos esetben a bányáknál, az ottani kiváló szakemberektől szerezte be személyesen az adatokat. Így nagyon sok bányáról vannak értesüléseink.

A Schréter –féle leírásokban nem mindig időrendben mennek a dolgok!

Ő, egy-egy témában (szénterület leírása, szénminőség, bányák...) a kezdetektől elmegy egészen az 1920-as évekig! Nem szabad tehát meglepődni, ha idézünk majd tőle a „időrendben”, és akkor, sokkal későbbi momentumok, utalások is lehetnek a leírásaiban!

⁸³ Dr Vadász Elemér nyomán. Vadász Elemér (született Weisz Móric Elemér) (Székesfehérvár, 1885. március 1. – Budapest, 1970. október 30.) kétszeres Kossuth-díjas geológus. A budapesti Magyar Királyi Tudományegyetemen szerezte a diplomáját. A földtan-öslénytan tanszék tanársegédje, majd adjunktusa volt. Magyarország több szénterületét is tanulmányozta. 1920-tól a Magyar Általános Kőszénbánya Rt. geológusa, onnan nyugdíjazták 1945-ben. 1946–1965 között ismét a tudományegyetem oktatója, professzora lett. Az 1948/1949-es egyetemi tanévben a Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészkarának prodeánja, a Természettudományi Kar első dékánja, a Pázmány Péter Tudományegyetem (ma ELTE) utolsó rektora. Egyetemvezetői tevékenységével következetesen támogatta, segítette az 1949/1950-es évek egyetemi reformjának, az egyetemek szocialista átalakításának történéseit. A Magyar Földtani Társulat elnöke volt.

⁸⁴ Dr Schréter Zoltán (Dombóvár, 1882. október 21. – Budapest, 1970. január 14.): geológus, az MTA levelező tagja (1938–1949), a föld- és ásványtani tudományok doktora (1957). A budapesti tudományegyetemen 1901-től természetrajzot és földrajzot hallgatott. Hallgatóként nyerte el a Földrajzi Társaság Déchy-ösztöndíját (1905), az eljegesedésre vonatkozó kutatásokat végzett a Déli-Kárpátokban, a Páreg-hegységben. Egy évre rá Lóczy Lajos vezetésével a dalmát partokon, a Karszton és a Dinaridákban tanulmányozta a víz felszíni és felszín alatti munkáját. 1908-ban a budapesti egyetemen tanári, 1909-ben föld- és öslénytanból doktori oklevelet kapott. Schafarzik Ferenc tanársegédje lett a műegyetemen (1906), vele tanulmányozta a Budai-hegységet és térképezett a Pojána Ruszkában. 1909-ben a Földtani Intézetbe került és 33 éven át végzett térképező geológusi munkát. A Krassó – Szörényi - hegység neogénje és szerkezete, a Budai-hegység hévforrásnyomai, a Bükk, a borsodi medencék, a hevesi és nógrádi szénmedencék, a bükkszéki olajkutatás, vízellátási előtanulmányok a Balatonnál, Aggtelek és vidéke, a Cserhát, a Zempléni-hegység, a Bakony, a Gerecse s az Esztergom - dorogi szénmedence voltak kutatási területei. A Magyar Bauxitbánya Rt. szaktanácsadója a bauxitkutatások első időszakában. Foglalkozott öslénytani, geomorfológiai, földrengéstani, műszaki földtani és nyersanyag kutatási problémákkal, a bányavizek kérdésével, hévizekkel és ásványvizekkel. Az I. világháború idején Máramarosban olajat kutatott. Számos kézíratos jelentésén kívül több mint 100 kisebb és öt nagy terjedelmű tanulmánya jelent meg. A Magyarhoni Földtani Társulat és a M. Hidrológiai Társaság tiszteleti tagja volt, Szabó József-emlékéremmel tüntették ki (1966).

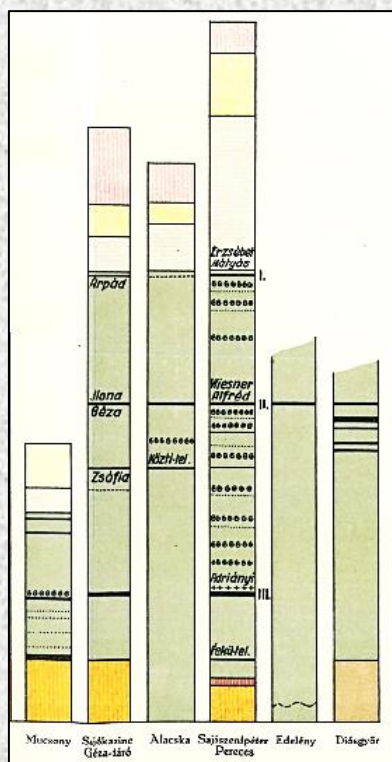
„ ... A Diósgyőr – percesi barnaszénterület magában foglalja Diósgyőr község határának nagy részét, továbbá Parasznya, Varbó és Radistyán községek határát. A szénterület a délnyugati részen rátámaszkodik a Bükk hegység mezozoikus képződményekből álló tömegére, míg K felé általában fokozatosan mélyebbre süllyed a széntelepeket tartalmazó középső miocén rétegcsoport...

A Varbótól, Parasznyától és Radistyántól ÉNy-ra elterülő lankás dombvidék, amelyen a vastag mállási takaró miatt feltárást nem találunk, úgy látszik, szintén kiscelli agyagból áll. Ugyanígy kiscelli agyag terül el a Dobrica felől lejtő völgy mindkét oldalán is, azonban a vastag felszíni málladéktakaró itt is elfedi a szálban álló rétegeket. Egyhelyütt, a 33 fm mag. ponttól ÉNy-ra a szántásban felvetett szürke agyagból a következő foraminiferákat iszapoltam ki: Clavulina Szabói HANTKEN, Crisiellaria calcar L. var. cultrata MONTF., Cr. Welherellii JÓN., Truncatulina Dulemplei D'ORB...’’⁸⁵

„... A diósgyőri m. kir. vas- és acélgyár⁸⁶ által lefoglalt, részben üzemben tartott, vagy már leművelt terület Varbó, Parasznya, Diósgyőr, Újdiósgyőr, Radistván és Bábonny határába tartozik. Ezen a területen három leművelhető széntelep ismeretes.

⁸⁵ Dr Schréter Zoltán.

⁸⁶ A Magyar Királyi Állami Vas-, Acél- és Gépgyárak (röviden MÁVAG)

1. Az alsó, III., vagy Adriányi – telep.⁸⁷

Vastagsága 2-3 m...

Az Adriányi–telep kibúvása két helyütt ma is jól látszik. Egyfelől Parasznyától délre a főárok fenekén, a Töviskes-árok kitorkollásával szemben, ahol a fedőjében levő congeria-réteget is tanulmányozhatjuk jó feltárásban a kocsit bemetszésében. Felszínre kerül továbbá a telep a „Lippa” nevű dűlő egyik árkában, ahol 2 m vastagságban van meg. Fedőjében itt is jelen van a congeriaréteg.

Az Adriányi–telep fölött kb. 118,90–123,80 m vastag (a Királykútnál kivételesen csak 102,68 m vastag) meddő rétegcsoporthoz következik, amely főleg szürke agyagból áll...

Az Andóbk–Berektető vonulatában az oligocén és eocén rétegek fölött települt az alsó, vagy Adriányi – szénteleg

Nyugat felé a „Lippa” nevű erdőrészlet egy árkában (Halastó) ennek a telepnek kibúvását is megfigyelhetjük 1,2 m vastagságban. A telep felkutatása céljából a kibúváson tárót hajtottak s a közelben több fúrást mélyítettek. A fúrások eredménye a következő volt:

1. A Harica-völgyben a IV. sz. fúrólukban a széntelet a külszín alatt 84,80 m mélységben 2,60 m vastagságban harántolták...

⁸⁷ Adriányi János bánya- és kohómérnök, cs. és kir. főbányatanácsos, 1844-ben a selmeci bányászati akadémia bányaművelés-tani tanára. 1848-ban a „magyar” oldalra állt, ezért az akadémiáról elbocsátották. Később a szomolnokai „Bánya- Erdő- és Jászágigazgatóság”, főbányatanácsosa. 1859-ben innen ellenőrzi a diósgyőri szénkutatók állását. Ekkor kerül szoros kapcsolatba az itteni szénterületekkel, később széntelet neveznek el róla.

2. A középső, II., vagy Wiesner – széntelep.⁸⁸

1 – 1,2 m. vastag, átlagos vastagságát azonban csak 1 m-nek vehetjük...

Parasznyától DK-re, a „Hagymás” felől Ny-ra lejtő u. n. Töviskes völgy déli oldalán kibukkanó vékony, palás széntelep valószínűleg szintén a Wiesner–teleppel lesz azonos. Radistyán község déli végén, az egyik árok alsó részén kibukkan 1 m vastagságban a Wiesner–telep. A fekvőjében szürke, homokos agyag, fedőjében egy ostreapad látható, amely fölött szürke és sárga agyag és homok váltakozása következik.

A Wiesner–telep fölött kb. 86 m vastag, agyagból és homokból álló meddő rétegcsoport következik. Föléje telepszik...

A középső, vagy Wiesner–telep elterjedése az előbbinél kisebb, miután a Gyertyánvölgy, Baross–akna, Varbó és Parasznya tájáról, (ahol a legmélyebb telep jut közel a felszínhez), a denudáció már eltávolította. A Wiesner–telep a Granzenstein–altáró ÉNy-i vége fáján kezdődik, ahol az egykori táróműveletek segítségével már leművelték...

É felé haladva ennek a telepnek a Töviskes völgyben van kibúvása, majd Radistyán mellett, a községtől D-re levő árokban. Ettől a tájtól K felé, a lankásan D felé dülő telep lassankint a mélybe vonul és nyilván vetődések is szeldelik. A radistyáni aknában már a külszín (kb. 260 m t. sz. f.⁸⁹) alatt 115 m mélyen (= kb. 145 m t. sz. f.) 1,20 m vastagságban, az egresvölgyi fúrásban (külszín kb. 200 m t. sz. f.) 50 m mélyen a külszín alatt (= 150 m t. sz. f.) 1,4 m vastagságban, s a királykúti fúrásban (külszín kb. 178 m t. sz. f.) 152,1 m mélyen a külszín alatt (= kb. 26 m t. sz. f.) fekszik, s 3 m vastagságban konstatálták jelenlétét. A Wiesner–telep tehát K, DK és D felé nagy és általános elterjedésű lehet a felszín alatt...

3. A felső, I, vagy Mátyás – széntelep,⁹⁰

Amely átlag 1 m vastagságú.

Ennek a telepnek a kibúváseit ismerték a perecesi völgyben, a mai perecesi bányakolónia táján s az ismert kibúvásokon létesített tárókkal kezdődött a bányászat az egész diósgyőri szénterületen. Ennek a telepnek anyaga silány minőségű volt s ezért művelését csakhamar abbahagyták. D felé az Erenyő-völgy kitorkollásánál az Erzsébet-aknával, a Pálinkás-völgyben a Procop- és Tamás-tárók által, a Köpüs-völgyben a Görgey- és Borbála-tárók által tárták fel e telepet. LÁNG MIKSA főfelügyelő úr közlése szerint az egresvölgyi fúrás környékén kis tárót hajtottak a Mátyás-felepre s a kitermelt szenet a fúrás szükségleteinek fedezésére használták fel...

A felső, vagy Mátyás–telepből az ÉNy-i részeken még több denudálódott⁹¹ el, mint a Wiesner–telepből. É-on a dombok felső részében van meg. így az egresvölgyi fúróluk táján kis táróval fel is tárták.

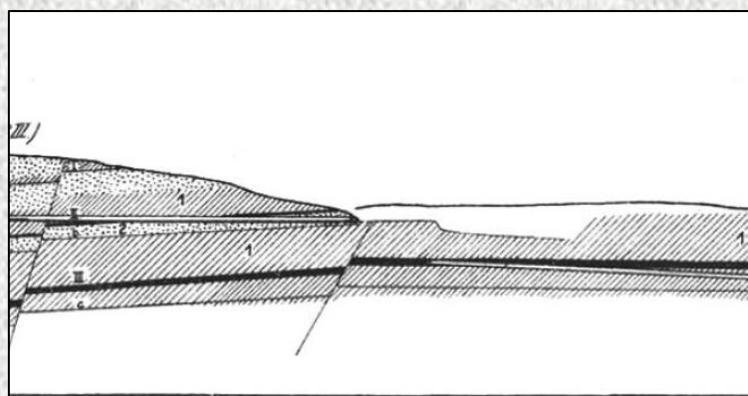
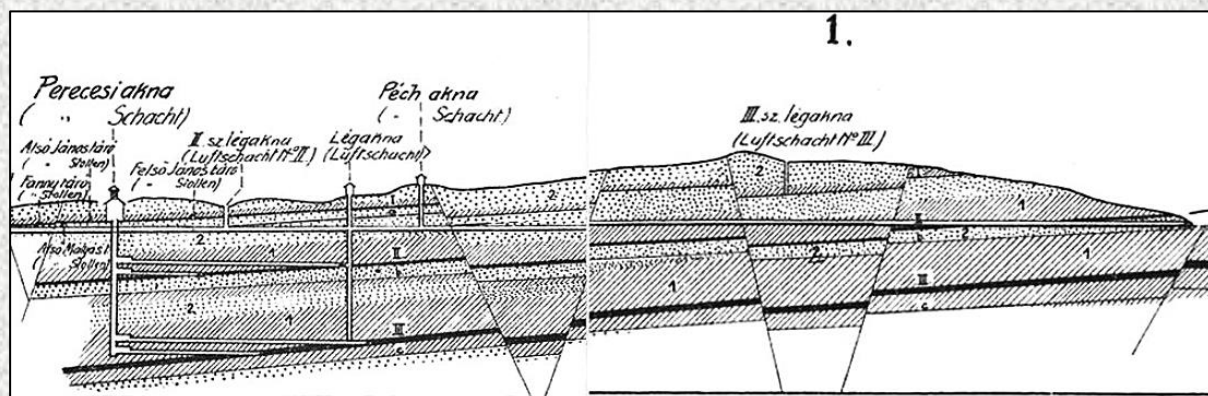
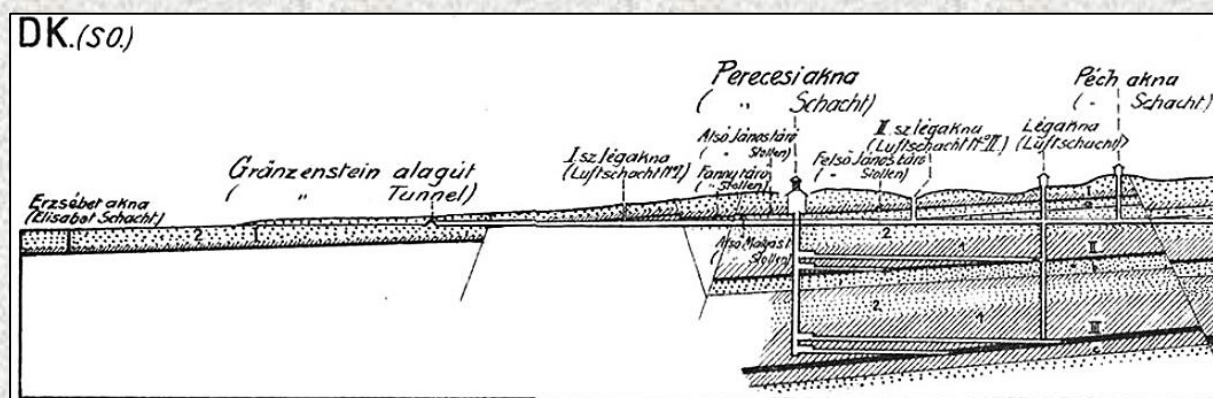
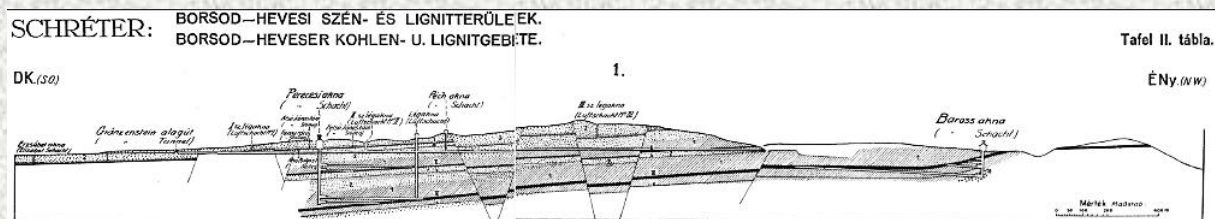
⁸⁸ Wiesner Ferenc bánya- és kohómérnök. (Selmezbánya, 1824.), bányaigazgató a diósgyőri szénterületen.

⁸⁹ t.sz.f. → tengerszint felett; t.sz.a. → tengerszint alatt.

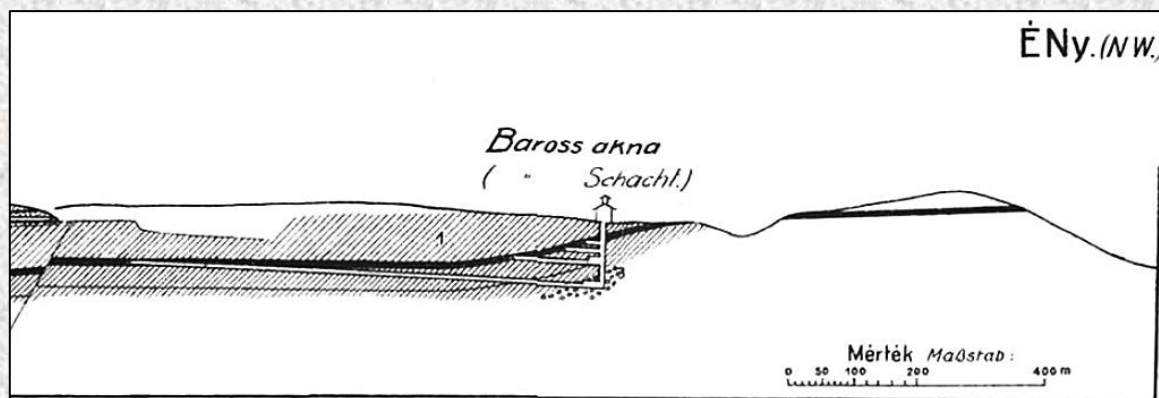
⁹⁰ Ivacsokovits Mátyás bányaigazgatótól kapta nevét. Bánya- és kohómérnök, (Selmezbánya, 1839.) a Javornói Birodalmi Bányászati Hivatal, kutató mérnöke, később a Diósgyőri Kőszénbányák igazgatója.

⁹¹ Letarol, lepusztít, lecsupaszít.

Ezenkívül megfúrták a radostyáni IV. és VI. sz. fúrásokban, 49 és 20 m mélységekben, s a királykúti fúrásban 76 m mélységben a térszín alatt. Még északabbra Lászlófalva mellett van a kibúvása...⁹²

⁹² Dr Schréter Zoltán.

**Bányaföldtani szelvény a diósgyőri m. kir. Vas- és Acélgyár
Pereces – Baross-aknai szénterületén keresztül.**

- 1. Agyag és agyagmárga.
- 2. Homok és laza homokkő.
- 3. Kavics és konglomerát
- I. → felső vagy Mátyás-telep;
- II. → Wiesner-telep
- III. → Adriányi-telep.
- a), b) = kísérő, vékony-telepek.
- c) = legalsó széntelep.
- Helvétien emelet.

A szén minőségeiről is néhány gondolat, szintén dr. Schréttertől!

„... A diósgyőri szénterületen fejtett három széntelep anyagának minősége más és más.

A legjobb minőségű és legmagasabb kalória értékű általában az alsó, vagy Adriányi-telep szene. Ez a telep a legjobb minőségű Varbó határában az Adriányi- és Frigyes-tárók területén volt, ahol fűtőértéke a 4000 kalóriát is elérte. Igen jó minőségű a telep a Baross-akna területén is és pedig az északi fejtési területen tisztább és jobb, délfelé ellenben gyengül. A perecesi aknák fejtési területén a telep minősége az előbbinél gyengébb, s itt is folytatódásgosan északról-dél felé gyengül a meddő betelepülések felszaporodása és megvastagodása következtében...

Az alsó, Adriányi-telep szene feketésbarna, néha fénylő, karca is sötétebb barna, törése nagyobb és apróbb darabos. Zárt helyiségben hosszabb ideig el lehet raktározni. HOSZTJÁK A[lbert]. bányafőfelügyelő úr közlése szerint kellő szellőztetés mellett úgy a szabadban, mint fedett csúzdákban, önbegyulladás veszélye nélkül halmozható, illetve raktározható 2–2,5 m magasságig, általában 4 m széles és 2,2 m magas prizmákban... elégése után porszerű hamu marad vissza...

A Wiesner-telep szenének minősége az előbbinél kisebb értékű, azonban előnye, hogy minősége általánosságban egyforma volt...

Wiesner-telep szenének színe és karca világosabb barna, egyes részeiben néha fás szerkezetű. Törése közepes nagyságú darabos. Zárt és nyílt helyiségben HOSZTJÁK ALBERT

bányafőfelügyelő úr közlése szerint olyan természetű, mint az Adriányi–telep szene. Hosszú sárga lánggal ég el, s elége után porszerű hamu marad vissza...

LÁNG M. főfelügyelő úr közlése szerint 1924-ben a különböző helyeken (Perecesen a két telepen, a Baross-aknában, az új táróban és a radistyáni aknában) és különböző széntelepekből termelt szénnek átlagosan kb. 40 %-a darabos szén, 40 %-a rostált aknaszén és 20 %-a a 20 mm-en alul levő szemnagyságú dara és porszén volt.

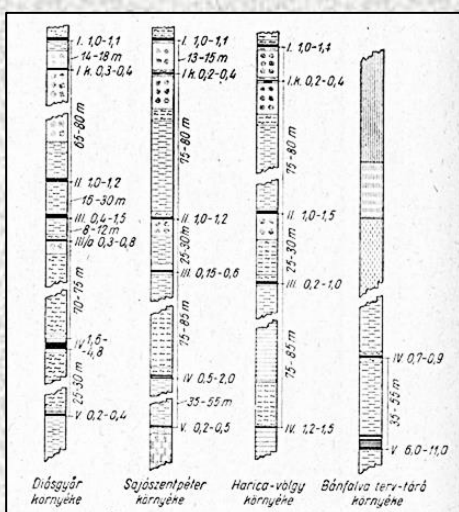
A széntelepek anyagára vonatkozó vegyi elemzéseket elég bőséggel találunk az irodalomban. K. R. V. HAUER (T218-9) 1865-ben tizenöt elemzést közöl a diósgyőri szénterületről, a következő nevek alatt: Köpüsvölgy, Lippavölgy, Bikkesvölgy, Csirikosár, Andóforrás, Parasznia, Pálkavölgy (3 elemzés), Perecesvölgy és ötöt a Wiesner–bányákból. Az általa megadott kalóriaérték, miután a vizsgálatot BERTHIER módszere szerint végezte, csak közelítő értékű...

Figyelemreméltó, hogy a Wiesner – és Adriányi–széntelepek között egy vízdús homokréteg van, amely, úgy látszik, eléggé általános elterjedésű. Az I. sz. perecesi akna mélyítésénél ez a vízdús réteg nagy nehézséget okozott...

Ugyanezt az alsó széntelep fölött 40 m-nyire fekvő, víztartalmú homokréteget a Radistyán határában végzett fúrások mindegyike átfúrta. Az ezen a területen lemélyítendő aknára nézve tehát eleve feltételezhető, hogy úgy, mint a perecesi akna mélyítésénél, itt is sok nehézséggel kell majd megküzdeni. Meg kell jegyezni, hogy a radistyáni aknát eddig csak a Wiesner–telepig mélyítették le...

Leggyengébb minőségű volt a felső, vagy Mátyás–telep szene, amely ugyan elég szép darabosan törő volt, de alacsony fűtőértéke, nagy salak és kén tartalma miatt vasgyártási célokra alkalmatlannak bizonyult... ”⁹³

A szénterülettel kapcsolatosan azonban eddig a „korábbi” földtani – teleptani elmélet szerint gondolkodtunk. A telepek elnevezése attól is függött, hogy hol és melyik bánya harántolta át. (Mátyás–telep, Erzsébet–telep, Alfréd–telep...) Már Schréternél is váltakozva találjuk a telepeknek a nevét, illetve a római számozású azonosítást is, amely I.-től, – V.-ig azonosítja a széntelepeket.

A borsodi szénbányászatban, a későbbiekben már csak a római telepszámok használatosak, bár a bányáknál a korábbi telep elnevezések nagyon sokáig megmaradtak, hiszen ezek egyben „bányamélységi szinteket” is jelentettek.

Ezt próbáljuk itt „közös nevezőre” hozni a korábbiakkal!

A széntelepek a borsodi - ózdvidéki területekre vonatkozóan, egységes, új elnevezésekkel kerültek meghatározásra.

⁹³ Dr Schréter Zoltán

A széntelepek számozása: I., II., III., IV., és V.

Az ábrán a *diósgyőri környéki területek* széntelep elrendezése van a bal szélén.

*Dr Juhász András*⁹⁴ tanulmányából idézve, aki szintén a számozott telepek szerint rendszerezte a borsodi viszonyokat:

„... Diósgyőr környékén a borsodi szénmedencében ismert mind az öt széntelep kifejlődött.

Az V. telep azonban „műre való” vastagságban eddig még sehol sem mutatkozott...

Az V. telep a IV. telep alatt 25–30 méterre van. Kifejlődési határa még nem ismeretes...

*A IV. telep*⁹⁵ *lehatárolását jelenlegi ismereteink alapján végezhetjük. Nyugati irányban diszkordánsan a Bükk-hegység szilárd alapzatára telepszik, a Haricától egy kiemelkedett oligocén bérc választja el, dél felé pedig a tengerpart közeli volta szabta meg kifejlődésének határát. Kelet felé még nem vonható meg pontosan a határ. A Radostyán 10. sz. fűrásban a IV. telep 184 m mélyen, Sajóbáonyban (Nagykorcsolyás) perspektivikus fűrásunkban majdnem 450 m mélyen van meg. A telep kifejlődése azt mutatja, hogy az előbb említett radostyáni fűrás (Lyukó), Sajóbáony, majd Sajólászlófalva között egy kiemelkedésnek kell lennie, a nagykorcsolyási kifejlődés ugyanis nem azonosítható a diósgyőri kifejlődéssel. (Schréter 1949. évi jelentésében megállapítja, hogy Sajóbáonytól északnyugatra kb. 1 km-re bükki típusú középső-triász kibúvás van.) A nagykorcsolyási kifejlődés tehát már a sajószentpéteri, edelényi kifejlődéshez tartozik. Fenti kiemelkedés a többi telepet is elválasztja. A területen az I., II., III. telep fokozatosan elvékonyodik, vagy kiékül. A IV. telep a déli részen a legvasta-*

⁹⁴ A Borsodi Szénbányák főgeológusa, majd a Földtani Osztály vezetője. Juhász András 1930. március 10-én, Sajósenyén született egy, négygyermekes földműves család, harmadik gyermekeként. Apja I. világháborús hadirokkant, ezért a fiatal fiú korán megismerte a munka világát. Iskoláit a szomszédos Sajóvamoson végezte, majd ösztöndíjjal a miskolci Fráter György Gimnáziumban folytatta. Ott érettségizett 1950-ben, kitűnő eredménnyel. Sopronban szerezte meg bányamérnöki diplomáját 1954-ben. Az egyetem elvégzése után rövid ideig a Dorogi Szénbányászati Tröszt hidrogeológusa. Fialat mérnökként már 1955. december 15-én kinevezték a Borsodi Szénbányászati Tröszt főgeológusának. Később a Borsodi Szénbányák Vállalat főgeológusaként évtizedeken át a bányavizekkel, valamint a karsztokkal és a karsztvizekkel foglalkozott, és e tárgykörökben számos jelentős tanulmányt is publikált. Főgeológusként feladata volt a bányauzemi geológiai szolgálat megszervezése, az ásványvagyon-gazdálkodás irányítása, a bányavízvédelmi feladatok megoldása, a földtani kutatási tevékenység összehangolása a vállalat hosszabbtávú bányaművelési elképzeléseivel. Ebben a beosztásában vált a borsodi medence legavatottabb, legtapasztaltabb földtani szakemberévé, s innen ment nyugdíjba is, 1990 decemberében. Munkáját nyugdíjazása után vállalkozóként is tovább folytatta, óriási ismeretanyagára támaszkodva több külfejtési szénbánya kutatási tervét és zárójelentését készítette el. 1961–2001 között a Miskolci Egyetem meghívott előadójaként geológus- és bányamérnök hallgatóknak hidrogeológiát, karszthidrologiát majd szilárdásvány-kutatást oktatott. A földtudomány kandidátusa tudományos fokozatot, annak megvédése után, 1965-ben nyerte el. A magyar tudományos élet számos (65 db) dolgozatát, közleményét tartja számon a borsodi szénmedence földtani viszonyai, hidrogeológiai jellemzői és szerkezeti bonyolultságának vizsgálata, valamint az ásványvagyon-gazdálkodás területéről. 1973-ban címzetes egyetemi docensi címet kapott. Hosszú ideig állandó meghívottja volt a Miskolci Egyetem (korábban NME) Földtani Intézete államvizsga-bizottságának. 1970–1979 között az MTA Föld- és Bányászati Osztálya tevékenységéhez kapcsolódóan a Tudományos Bizottságok tagjaként tevékenykedett, részt vállalt a MTA Miskolci Akadémiai Bizottság Földtani Munkabizottságában is. Családját szerető, öt gyermeket nevelő, csendes, kissé magába forduló, tudóstípusú embernek ismertük meg, akit már fiatal kora óta „Bandi bácsinak” szólítottak. Egészségi állapota fokozatos visszavonulásra kényszerítette. Rövid betegség után 2012. augusztus 3-án hunyt el.

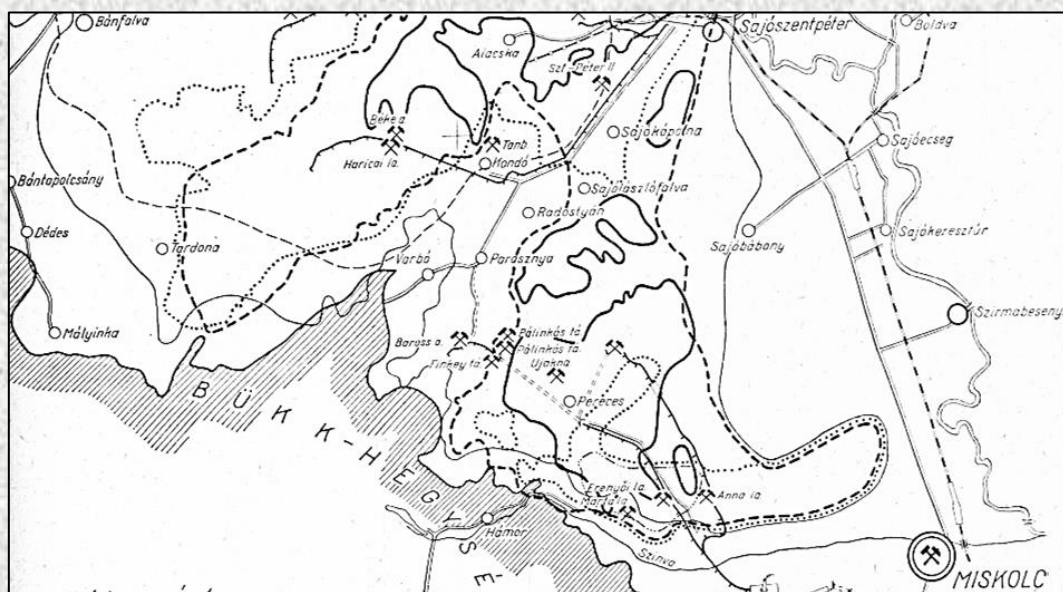
⁹⁵ Korábban az Adriányi-széntelep.

gabb. (A Diósgyőr 190. sz. fúrásban 4,80 m szenet harántoltak meddőbeágyazásokkal együtt; ez a fúrás a kifejlődés legdélibb határán fekszik.) Ez már a medence szélét jelzi. A telep Parasznya, Varbó felé fokozatosan elvékonyodik, minősége azonban javul.

A IV. telep felett 70 – 75 m, illetve 60 – 65 m-re találjuk a III., illetve a III. kísérő telepet. Mindkét telep csak délen van meg műrevaló vastagságban. Lyukóbányán a III. telep legnagyobb vastagsága 0,4 m, a kísérőtelepé 0,3 m. Több fúrásban azonban csak nyomokban találták meg, vagy teljesen hiányzott. A III. kísérőtelep fekéje szürke, kövületes márga, fekéje szürke, csillámos, homokos márga. Vastagsága az Erenyői-akna területén 0,5 – 0,8 m. A kísérőtelep a III. telep alatt 8 – 12 m távolságra fejlődött ki.

A III. telep fekéje szürke, kövületes márga, fekéje barnásszürke, kövületes márga. Vastagsága 1,5 m. Erenyő – Márta – Anna területén a feké felett 0,35 – 0,40 m távolságra egy 5 – 8 cm vastag meddőbeágyazás van. A III. telepet műre való vastagságban megtaláljuk még Újdiósgyőrben, a Finkey I. táró egy részén és az Ostoros hegyen.

A III. telep felett 16 – 30 m távolságra van a II. telep.⁹⁶ A telepek közötti távolság növekedése északi irányban ennél a telepnél különösen megfigyelhető. Míg Mártabányán 16 – 20 m a két telep közötti távolság, Lyukóbányán a 30 m-t is eléri. A II. telep kifejlődésének határa nagyjában megegyezik a IV. telepével, csak nyugaton tolódik el a medence belseje, délen pedig a medence pereme felé. A II. telep elvékonyodását is megfigyelhetjük északi irányban Parasznya, Varbó felé. Vastagsága 1,0 – 1,2 m, fedeje homokos agyag, fekéje zöld homok.

A II. telep felett 65 – 80 m-re fejlődött ki az I. széntelep (Mátyás-telep), néhol kísérőtelepe is megvan. Valamikor nagyobb területet boríthatott, részben azonban erózió áldozatává lett. Jelenleg csak a magasabb térszínen található, a völgyekben általában hiányzik. Kiterjedése újabb kutatás eredményeként bővült: Mártabánya északi részén is feltárták szokatlan vastagságban (1,28 m, másutt 1,1 m). A riolittufa beágyazás az I. telepben mindenütt kifejlődött, ez felismerését elősegíti. A riolittufa az I. telep fekéjétől 35 – 40 cm magasságban helyezkedik el. Vastagsága 0,2 – 40 cm. Színe fehér, kvarcot és biotitot tartalmaz. Az I. telep

⁹⁶ Korábban Wiesner -széntelep.

feküje szürke, kövületes márga, feküje szürke agyagmárga. Az I. kísérőtelep Lyukóbánya területén fejlődött ki.

Általános elvként fogadhatjuk el erre a területre, hogy a széntelepek dél felé, a medence pereme felé megvastagodnak, észak felé elvékonyodnak, vagy kiékülnek, távolságuk azonban délről észak felé fokozatosan növekszik...”⁹⁷

Egy táblázat, amelyben a régi és az új telepnevezések vannak feltüntetve. Ez megkönnyíti a különféle leírásokban alkalmazott elnevezések értelmezését!

Bánya, szénterület	Széntelepek				
	I.	II.	III.	IV.	V.
Pereces	felső, vagy Mátyás	középső, vagy Wiesner	-	alsó, vagy Adriányi	fna
Baross-akna	-	-	-	Adriányi	fna
Sajószentpéter	felső, vagy Erzsébet	alsó, vagy Alfréd	-	fna	-
Sajólászlófalva	felső	-	-	-	-
Berente	felső	főtelep	fna ⁹⁸	-	-
Alacska	felső	főtelep	fna	-	-
Kondó	-	-	-	főtelep	-
Sajókazinc	felső, vagy Árpád	Ilona, vagy Géza	harmadik, vagy Zsófia	negyedik, vagy Sándor	fna
Edelény	Lánci-völgyi	-	-	-	-
Mályinka	-	-	-	főtelep	-
Múcsony - Szuhakálló	-	-	fna	felső	alsó
Rudolftelep					
Disznóshorvát					
Sajókaza					
Felsőnyárad - Kurityán					
Ormospusztá	-	-	fna	felső	alsó
Bán-völgy					
Sajóivánka					
Sajógalgóc					
Putnok					
Királd	-	-	felső	középső	alsó
Sajóvelezd	-	-			
Bánszállás	-	-	fna	felső	alsó
Farkaslyuk			nyomokban		
Somsály			-		
Borsodnádasd					
Monosbél					
Szarvaskő					
Felnémet					
Egercsehi					

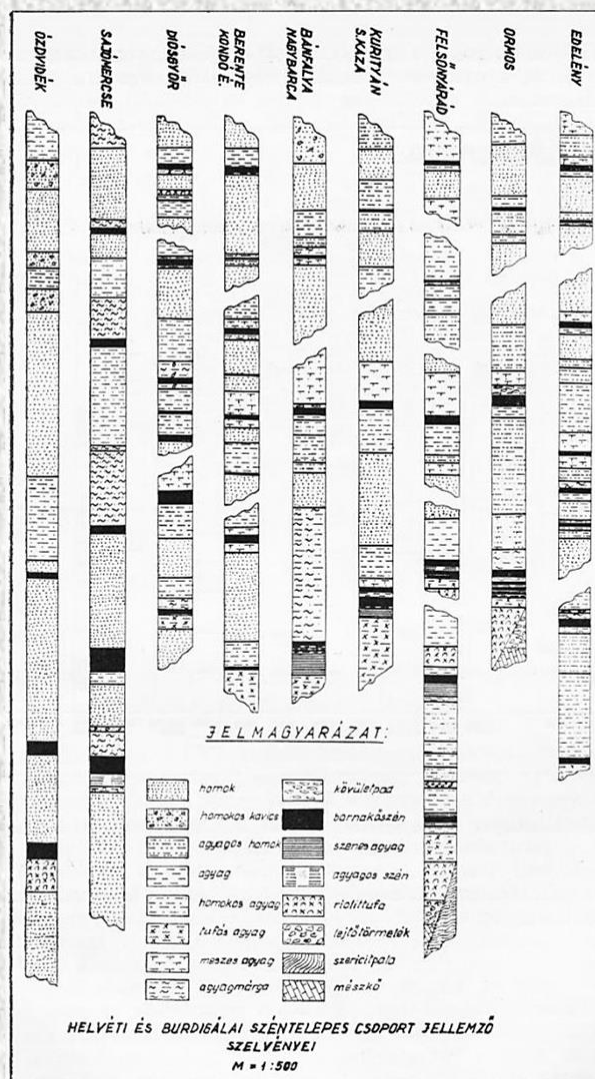
„... Ki kell emelnem azt, hogy a széntelepek ilyen számszerű beosztását csakis az áttekinthetőség kedvéért alkalmaztam a térképen és a leírásokban e helyütt. Az egyes szénterületek, bányahelyek részletes leírásában ezt a számozást el kellett ejtenem, mivel a helyi, az illető bányánál használatos számozáshoz ragaszkodtam. Az egyes bányáknál pedig csakis az ott lévő széntelepeket számozzák felülről lefelé. így pl. Disznóshorvát és Ormospusztán csak a két alsó széntelep van meg, a IV. és V. telep.

Ezeket ottan I. és II. telepnek nevezik. Ugyanígy van az egercsehi – ózdi szénmedencében is. Itt is csak a két alsó, IV. és V. széntelep van meg fejlődésre érdemes vastagságban (kivéve Királd – Sajóvelezd vidékét) s ezeket is I. és II. telepnek⁹⁹ nevezik...”¹⁰⁰

⁹⁷ Bányászati Lapok, 1961 (94. évfolyam, 1-12. szám) 1961-09-01 / 9. szám. Juhász András geológusmérnök, Borsodi Szénbányászati Tröszt, Miskolc: A borsodi szénmedence keleti részének földtani ismertetése

⁹⁸ fna → fejtésre nem alkalmas

⁹⁹ Szarvaskő és Monosbél kivételével

A diósgyőri vasgyár szénterülete.

A kezdetek

**„A tudományos kutatásnak mindig az a vége,
hogy hirtelen több probléma is felbukkan ott,
ahol korábban csak egy volt.”**

A diósgyőri „kincstári” vasmű, amint említettük már, a saját területére irányuló szénbányászatot hozott létre. Ennek viszontagságairól szól a következő két fejezet.

A legkorábbi szénbányászati fejlemények Fazola Henrik és Fazola Frigyes munkásságához kapcsolható.¹⁰¹ Mindez azonban olyan fontos, – a sok huza-vona és gáncsoskodás ellenére is, – hogy erről itt részleteiben is írunk.

Ez az alapja a diósgyőri szénterület kitermelésének!

A legelső bizonyítható adat, Diósgyőr környéki szénről és annak vizsgálatáról, 1782-ből való, Benkő Sámueltól, aki a „tekintetes Borsod vármegye főorvosa”.¹⁰²

Az első hírek 1830-1842 környékiek, mikorról ez maradt ránk:

„ Diósgyőr környékén, ott a fa kifogyása esetén is, a kőszén örök időkig győzheti... ”¹⁰³

A „töménytelen” szénre vonatkozóan leírták, hogy:

„Parasznyán a szén egy ökrész által rakott tűzhely alatt meggyulladván, már éveken túl mindig égett a föld alatt,¹⁰⁴ s büdös gőzével kínozza Varbó és Parasznya lakosait...”¹⁰⁵

Fényes Elek is írt erről:

¹⁰¹ A borsodi és ózdvidéki szénterületek legkorábbi kutatásait és annak személyeit a Rónaföldi Zoltán: Sajószentpéter szénbányászata 1888-1973 (Magyar Elektronikus Könyvtár) egy fejezetében részleteiben összefoglaltam.

¹⁰² Benkő Sámuel (Székelyföld, 1743 – Miskolc, 1825). Egyike a kor polihistorainak. Főorvos, vagy inkább „physikus”, „természet-vizsgáló... Több orvosi témájú könyve is fennmaradt, de öt kötetes orvos-meteorológiai munkája is van. Történelem, Miskolc története, filozófia, állambölcselet...

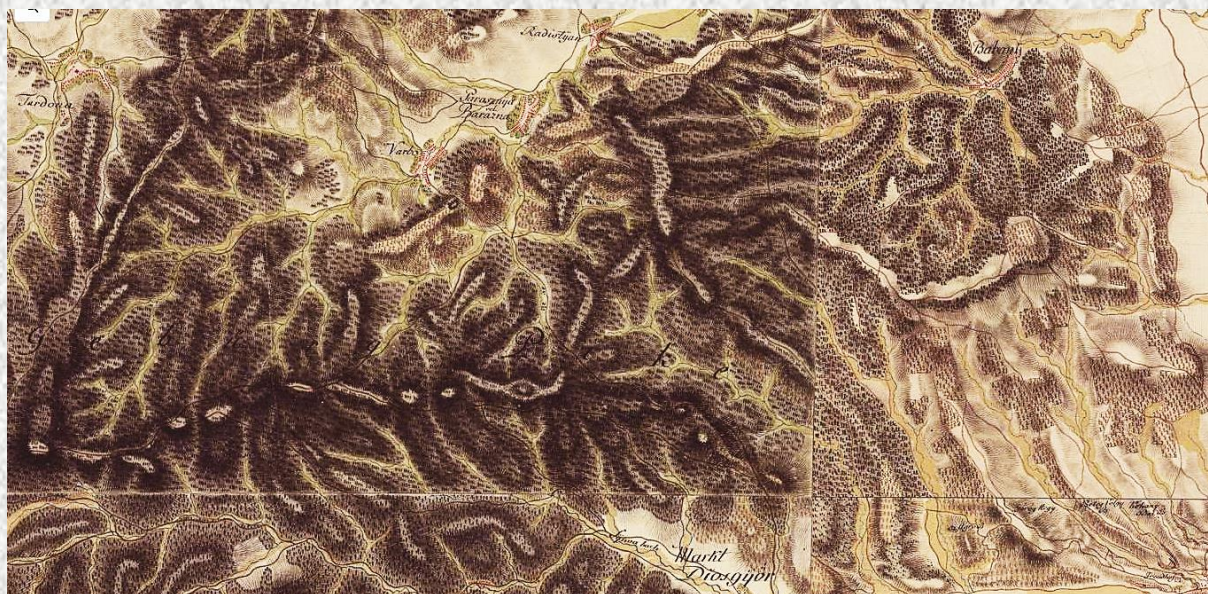
¹⁰³ Frivaldszky Imre: Magyarország kőszenei természettani és helyészeti tekintetben 1842.

¹⁰⁴ Vélhetően egy peremi szénkibúvási hely, ami meggyulladt, a tűz tovaterjedt a mélyebb részekre és lassan égett a föld alatt is... A Földön számos hely ismert, ahol évekig, de akár évtizedekig is ég (égett) a szén a föld alatt. Kína Xinjiang nevű tartományában az Urumqinál lévő szénmezőn úgy tűnik ötven év után végre sikerült eloltani a felszín alatti tüzet. 1984-ben az amerikai Pennsylvania Államban a Centralia nevű bányászfalu lakóit ki kellett telepíteni, a már életveszélyessé vált tűz miatt. A tűz 1962-ben keletkezett, amikor a helyi hatóságok felgyújtották a falu határában lévő szemétlerakót. Mivel a lerakó egy felhagyott szénbánya aknájában volt, a tűz áttért a felszín alatti szénre, majd továbbterjedt egészen a falu alá. India is számos hasonló rekorddal „büszkélkedhet”, ezek egyike például 1916 óta folyamatosan ég. Az ausztráliai Új-Dél-Walesben, Wingen közelében lévő Burning Mountain-nak (Égő hegy) már a neve is igen beszédes. A felszín alatti szén a becslések szerint már közel hatezer éve ég!!!

¹⁰⁵ Magyar Gazda 1845.

„... a hegy a legjobb kőszénnel bővelkedik... az műveletlenül hever...”

A *radostyáni bányászat* is sokkal régebbi, mint azt gondolnánk, mert már 1858-ból vannak az első adataink az itteni szénbányákról!

A diósgyőri terület 1782-1785¹⁰⁶

Az idézetek Kiszely Gyula: *A diósgyőri szénbányászat kezdete 1767-1868*,¹⁰⁷ munkájából származnak.

„... A Diósgyőrben és környékén található kőszénről a bejelentések alapján már a legfelsőbb köröknek is tudomásuk volt és így elrendelték a szénterület felülvizsgálatát. 1788-ban a Helytartótanács felkérésére Piller Mátyás,¹⁰⁸ a pesti egyetem természetrajz tanára vizsgálta meg elsőnek a Diósgyőr közelében lévő szénterületet. Szakvéleményében megállapította, hogy a diósgyőri kerületből származó szenek igen jól égnek, egészen hamuvá válnak, az égésnél vörössárga lángot adnak, és nehéz szagot árasztanak. Megállapítása szerint téglá és mésztégla égetésére jól felhasználhatók. Hogy a szén fémek megmunkálására alkalmas-e, azt a gyakorlat fogja megmutatni, véleménye szerint kísérletet kellene végezni. Megállapítása szerint, ha ezzel a szénrel kezelt vas megfelelő minőségű, akkor a szénrel ugyanúgy kellene eljárni, mint ahogyan a fát faszénné égetik. Véleménye szerint az így előkészített szén minden fém meg-

¹⁰⁶ Magyarország (1782–1785) - Első Katonai Felmérés térképének részlete.

¹⁰⁷ Kiszely Gyula: *A diósgyőri szénbányászat kezdete 1767-1868* (Múzeumi Füzetek 18-19. Herman Ottó Múzeum Miskolc, 1963)

¹⁰⁸ Piller Mátyás (Graz, 1733. ápr. 25. – Buda, 1788. nov. 10.), osztrák származású természettudós, egyetemi tanár. 1750-től a jezsuita rend tagja, 1763-tól a rend feloszlásáig (1773) a bécsi Theresianum igazgatója. A rend feloszlása után természetrajzból doktorátust tett és 1774-ben a nagyszombati (1777-ben Budára helyezett) egyetem bölcsészkarán szervezett általános természetrajz (állat-, növény- és ásványtan) tanszék tanára lett. Tankönyvét már a következő évben kiadta (később több kiadásban is megjelent). 1784-ben a pesti egyetem orvoskarán a különleges természetrajz tanára. 1782-ben Mitterpacher Lajossal együtt tett hivatalos szlavóniai utazásokon több természettudományos és néprajzi megfigyelést tett. Új növényfajokat is írt le. Nagy értékű (50 000 Ft) természetrajzi gyűjteményét az egyetemre hagyta.

munkálására felhasználható lenne. A vizsgálat eredménye tehát megfelelő. Ugyanebben az évben Schilson János is megvizsgálta a parasznyai, diósgyőri és sajóházai szénelőfordulásokat. Jelentésében megemlíti, hogy a lakosság idegenkedik a szénnel való tüzeléstől. A vonakodásnak az a magyarázata, hogy ebben az időben még nem voltak széntüzelésre szerkesztett tűzhelyek és miután a Diósgyőr környéki szénben is bizonyos mennyiségű kén tartalom volt, a meglévő fatüzelésre alkalmas tűzhelyekben való elégetéskor kellemetlen szagot észleltek és ez riasztotta el a lakosságot a szén használatától.

A 19. század elején a diósgyőri szén felhasználásáról már több adattal rendelkezünk.

A szénbányászat fejlődésére utal a diósgyőri koronaúradalom 1810. évi előterjesztése, melyet Fazola Frigyes diósgyőri gyárigazgató kérésére a magyar kamarához Budára küld. Ebben az előterjesztésben kéri, hogy helybeli erdőben a vashámor részére kőszén bányászhaszon, mázsánként 14 krajcár díj ellenében. A magyar kamara a Selmezbányái Főkamagrófi Hivatal útján hozzájárult, hogy a diósgyőri Jóságigazgatóság területén található szenet a diósgyőri vasgyár kitermelhesse. Ugyanakkor kérte a Főkamagrófi Hivatal véleményét arról, hogy mázsánként 1/4 krajcáros terrágium ellenében adhatnak-e a gyárnak szenet. Az utasításban előírták azt is, hogy csak olyan helyeken termeljenek szenet, ahol a bányászattal házak és házcsoporthoz alá nem mennek. Ennek az előírásnak az a magyarázata, hogy Diósgyőr területén a szén közel a felszínhez található, sőt a templom is kőszén előfordulásra épült.

Fazola Frigyes – a gyáralapító fia – a szén kitermelési engedélyt azért kérte, mert a napóleoni háborúk idején fennállott kontinentális zárlat idején az angol acél pótlására bevezette a cementacél gyártását és fa-szén helyett kőszén használt a finomításhoz...

Néhány gondolat az akkor még csak részben ismert diósgyőri szénterületről.

„... A kőszénterület Diósgyőrben a koronaúradalom területén feküdt, melyet (a diósgyőr – hámosi gyártól) külön kezeltek, így a vasgyár nem rendelkezhetett korlátlanul a lelőhelyekkel. A szomszédos igazgatóságon keresztül Fazola Frigyes gyárigazgató 1812. június 4-én javaslatot tett arra, hogy az uradalom és a vasgyár között hozzanak létre egyezményt a következő pontokkal:

- 1. a vasgyár szabadon bányászhaszon szenet.*
- 2. a szén tárolására és szállítására, valamint kéntelenítésére elegendő térség álljon rendelkezésre és az utat jelöljék ki.*
- 3. az uradalom adjon elegendő bányafát, amelyet a gyár megfizet.*

Az egyezmény megkötése a gyár fejlődése szempontjából nagyfontosságú és sürgős volt, mivel a cementacél gyártásához a kellő mennyiségű szén biztosítása szükségessé vált...

A cementacél gyártásához Fazolának kőszénre volt szüksége, amelyet Diósgyőrben meg is talált és bányásztatott is. A szén nagy kén tartalmú volt, így felhasználás előtt kénteleníteni kellett. Fazola Frigyes feltevésünk szerint ehhez az eljáráshoz Piller Mátyás 1788-as jelentésében javasolt eljárást valósította meg...

A már említett 1812. évi szénbányászati javaslatot felsőbb helyen elfogadták és a szénbányászatra az engedélyt megadták. A kapott engedély alapján a cementacél gyártási kísérleteket tovább folytatták, sőt 1816-ban a gyártás fejlesztése érdekében újabb kőszénfűtési kemencék felépítését vették tervbe, a kőszén felhasználása mindinkább előtérbe került. A kemenceépítési tervekkel egyidejűleg a fokozottabb széntermelést is elrendelték...”

A akkori hazai kohászatot és bányászatot ugyanúgy terhelték a bel- és külpolitikai okok, mint sok mindent, akár manapság is.

„... A napóleoni háborúk befejeztével megszűnt a vas és acél konjunktúrája is, a stájer vas- és acélgyárak túltermelése következtében az árak csökkentek, a verseny kiéleződött. A bécsi udvar 1817-ben elhatározta a diósgyőri gyár felszámolását és ezzel egyidejűleg az acélgyártás terén jelentős eredményeket elért Fazola Frigyes félreállítását. 1817 közepe táján a bécsi udvar a 70 darab diósgyőri kincstári részvényt eladásra kínálta, s ugyanakkor Fazola Frigyeszt a rhonici gyárhoz igazgatónak áthelyezte. Még Fazola diósgyőri igazgatósága alatt tárgyalásokat folytattak a szénbányászat teljes átadásáról a vasgyárrészére. A felvetett kérdés vizsgálata során szóba került az is, hogy a diósgyőri koronaadalom területén található műre való szenet nem volna-e célszerű teljes egészében a diósgyőri vasgyár rendelkezésére bocsátani...”

A szénterülettel kapcsolatosan egyértelműen látszik, hogy annak tulajdonjogai összetettek, még ha, nagyjából mindenki is, a kamaraadalom tulajdonának tekinti.

„... A szénbányászatnak a gyár részére való átadásával kapcsolatos tárgyalásokkal egyidejűleg magánosokkal is folytattak tárgyalásokat, többek között gr. Andrássy Károllyal, majd később. Szép és Kolenits nevű kovácsokkal.”¹⁰⁹

Az Andrássyval és egyéb magánosokkal folytatott tárgyalások során már az a kérdés vetődött fel, hogy a diósgyőri uradalom területén lévő szénbányászatot magánosoknak adják-e bérbe, vagy házilag folytassák...”

A döntések e kérdésben is „magas” szinten történtek, mert az államkincstárnak nagyon sok bevételre volt szüksége!

„...Ezt a kérdést döntésre az uralkodóhoz terjesztették, aki elhatározását a szükséges kutató fúrásoktól tette függővé, mert csak a kutatások eredménye alapján tudják csak eldönteni, hogy a feltárt szenet mész- és téglaegetéshez is felhasználják-e. Az uralkodó kívánsága az volt, hogy az uradalom területén rendszeresen kutassanak szén után. hogy az erdők fáit kímélni lehessen, másrészt végezzenek kísérleteket a szén más célra való felhasználására is.

¹⁰⁹ Erre vonatkozóan nincs adat, hogy saját földjükön találtak-e szenet, szénkibúvásokban, vagy felszín közeli pincékben, kutakban... Mivel nevesítve vannak a területe és a szén tulajdonjoga esetükben valószínű.

A kutatás szakszerű végzésére és irányítására a vasasi és pécsi kőszénbánya igazgatóját Péter Maria von Berkset¹¹⁰ kívánták Diósgyőrbe kiküldeni.

Berks, aki ebben az időben a mecseki szénbányászatnál kincstári bányakormányzóként működött, kiváló elméleti és gyakorlati tudású bányamérnök volt. A mecseki szénterületen az intézkedéseivel sikerült eredményeket elérnie, ez volt az oka annak, hogy a választás Berksre esett.

Mivel Berks szolgálati helye messze volt, kiküldetése pedig költséges, ezért úgy határoztak, hogy a libetbányai¹¹¹ cs. és kir. vasolvasztó sáfárát, Ámont küldik ki Diósgyőrbe. Ámon kiküldetése sem valósult meg, helyette a diósgyőri vasgyár akkori igazgatóját, Jacskovszkyt bízták meg az uradalom területén végzendő kutatások irányításával...

A szénkutatások, immár szervezettebben folyó kezdeteiről is néhány gondolat.

Ekkor már erre nemcsak a „kincstár”, hanem a bányászati szakszervek így a területileg illetékes Szomolnoki Bányaigazgatóság is figyeltek.

„... A kutatások, és a diósgyőri vasgyárban a szén felhasználásával kapcsolatos kísérletek, 1818-ban is folytak. Az uradalom területén folyó szénbányászat eredményeiről királyi rendeletben emlékeztek meg, tehát a szén jelentősége fokozatosan emelkedett. A szénkutatás eredményeivel nem voltak arányban a diósgyőri vasgyárban folyó kísérletek és a szén felhasználás, ami abból is megállapítható, hogy az uradalom és felettes szervei már 1819-ben a szénbányák ismételt bérbeadásáról tanácskoztak. A szénbányászatról és a szénvagyonról már tudomással bírnak a helyi és a felettes hatóságok, ami abból tűnik ki, hogy a Diósgyőrről szóló jelentésekben bőséges szén mennyiségről szólnak.

A további évek bányászatáról eddig alig áll rendelkezésünkre levéltári adat, azonban a későbbi jelentéseket figyelembe véve azt kell megállapítanunk, hogy a szén kutatást tovább folytatták, sőt a környékre is kiterjesztették.

Miután a vasgyárban a szén felhasználása még ekkor sem állott egyenes arányban a feltárásokkal ismét felmerült a bányák bérbeadásának gondolata. A magyar kamarának 1829. december 23-iki előterjesztésére az uralkodó úgy rendelkezett, hogy a diósgyőri koronaauradalom területén Varbó és Parasznya községben lévő szénelőfordulásokat nyilvános árverésen adják bérbe, a mészégetés jogának fenntartásával. Ezek az intézkedések sem vezettek eredményre, a feltárásokat és a kezdetleges bányászatot folytattak ugyan, azonban a bányászat, jelentőségének megfelelően nem érvényesült. A diósgyőri szénnel a szomolnoki bányászati felügyelőség – mely a diósgyőri gyárnak felettes hatósága volt – kísérleteket folytatott. Való-

¹¹⁰ A helytartótanács, valamint a kamara szorgalmazására az uralkodó 1807-ben elrendelte a pécsi kincstári bányagazgatóság (K. U. K. Bergdirektion) megszervezését. Első igazgatója Berks Péter (Ritter Peter Maria Edler von Berks) bányamérnök, akinek nagy szerepe volt abban, hogy a bányászati módszerek, technológiák folyamatosan fejlődjenek. Meghatározott időközökben felkereste a bányákat, ellenőrizte a bányabiztonságot, a munkásállományt. Elsőfokú bányahatóság volt, megelőzve az úriszéket. Berks munkássága kiemelkedő jelentősége a korszak bányászatáról fennmaradt nagy mennyiségű irat, amelyeket a levéltárak megőriztek.

¹¹¹ Libetbánya (szlovákul: Ľubietová, németül: Libethen) község, egykor jelentős bányaváros Szlovákiában, a Besztercebányai kerületben, a Besztercebányai járásban. 1832-ben szabad királyi város lett, és sok kiváltságot kapott.

színűleg a kincstár ezzel is a diósgyőri szénvagyonnak saját területén való értékesítését kívánta kiterjeszteni.

A diósgyőri szénvagyon fokozatosan ismertté vált, a szakkörök is érdeklődéssel foglalkoztak vele és összehasonlításokat is tettek a többi borsodi előfordulásokkal. Fridvalszky Imre, a Magyar Tudós Társaság 1841. évi évkönyvében, midőn a magyarországi szén előfordulásokat ismerteti, a borsodi szénterületek között (Diósgyőr, Mályinka, Szilvás, Ózd) a legnevezetesebbnek a diósgyőri előfordulást említi. Megállapítása szerint a Diósgyőr környéki szén, habár vaskovandot¹¹² is tartalmaz, mégis a diósgyőri vashámorok közelsége miatt, igen fontos.

A vasiparban a kőszén felhasználása mind jobban elterjedt, különösen a kavaró eljárásnál. A Szomolnoki Igazgatóság éppen ebből kifolyólag ismételten és nyomatékosan felhívta a diósgyőri gyárigazgatóságot figyelmét arra, hogy fokozottabb mértékben foglalkozzanak Varbón. Parasznyán, a Forász és Cserik hegyekben a szén kutatásával, mivel a jelentések szerint ezeken a helyeken szén előfordulás van és a szén a diósgyőri kohászatban eredményesen felhasználható lenne.

A Szomolnoki Igazgatóság a bécsi Pénzügyminisztérium utasítására tudomására hozta a diósgyőri vasgyárnak, hogy Scheuchenstuel Károly, St. Stefénban, Steiermarkban, kavarókemencékben a barnaszénnel kísérleteket végzett. A minisztérium szükségesnek tartotta, hogy a magyar kincstári gyárakban is elvégezzék ezeket a kavarási kísérleteket, így Diósgyőrben is. A rendelet előírásai szerint a környéken bányászott barnaszénnel végzett kísérletek alapján kell majd megállapítani, milyen formában volna hasznosítható a szén vagyon. A rendelkezésnek eredménye nem volt, a kísérleti kavaró kemencéket a diósgyőri gyárban nem állították fel. Így a szénvagyonnak ily módon való hasznosítására nem került sor... ”¹¹³

Így érünk el a XIX. század közepéhez! A diósgyőri gyár azonban az akkori legkorszerűbb „kavaró” acélgyártást nem használta, ezért számára a széntermelés és felhasználás még nem vált elsőrendű fontosságúvá!

„... Az országos kezdeményezések tehát sikerrel jártak, s ez ösztönzést nyújthatott volna a diósgyőri vasgyárnak is a kőszén felhasználására. Ennek ellenére a kőszén felhasználása főleg a kavaró eljáráshoz a diósgyőri gyárban nem honosodott meg, a szénvagyon kihaszná-

¹¹² A pirit helytelen elnevezése volt. A pirit (vaskovand, vagy kénkovand az akkori terminus szerint) vasat és ként tartalmazó szabályos rendszerű szulfidásvány, a szulfidok és rokon vegyületek ásványosztályban a piritcsoport ásvány együttese közé tartozik. Leggyakoribb kristályalakja a kocka és az ötszög-tizenkettes (dodekaéder). A pirit elterjedt neve a „bolondok aranya” is, mivel külsőleg hasonlít az aranyra.

¹¹³ Az ország területén ebben az időben (1830–45-ben) a vasipari telepeken már javában folytak a kísérletek a kőszéntüzelésre való áttérésre, már csak azért is, mert a tüzifa erősen csökkent. A betléri vasgyár ekkor már kőszéntüzelésre is be volt rendezve, azonban a kavaró vasfinomítás során a barnaszénből fejlesztett gázzal való kavarás sikertelen volt. A kísérletek szerencsésebbek voltak Andrassy György demői vasgyárában, ahol 1855 – 1857 körül annyira tökéletesítették a gázzal való kavarást, hogy 1 q nyersvas finomítására már csak 1 q barnaszenet kellett felhasználni. A kőszén hasznosítására a csetneki Concordia-vasgyár Társulat Pécssett egy gőzerőre berendezett vasgyár létesítését tervezte. Érdekessége ennek a kezdeményezésnek az, hogy maga Kossuth Lajos is nagy jelentőséget tulajdonított ennek az alapításnak. A Hetilap nyilvánossága előtt hívta fel a nagyközönséget a kezdeményezés pártolására [41]. A kezdeményezés valóra vált, s 1845-ben a pécsi üzem megkezdte működését 3 kőszénrel dolgozó kavarókemencével és 1 gőzhámmal.

latlanul maradt. A jószágigazgatóság, hogy a szénvagyonot hasznosítani tudja, 1848-ban bérleti hirdetést tett közzé.

1850-ben Magyarországon 8, 1856-ban pedig már 46 kavaró kemence működött, ami bizonyosság arra, hogy ez az eljárás mind szélesebb körben tért hódított. Ugyanakkor az ország össz frisstűz állománya 178 volt. A két szám összevetéséből látható, hogy az új vasfinomítási eljárás nagy léptekben haladt előre, s ugyanakkor a diósgyőri gyárban ennek az eljárásnak a bevezetésére nem került sor.

A szén felhasználása és bányászása terén a század elejei fellendüléssel szemben erős visszaesés mutatkozott. A bányásznapok jegyzőkönyveiben a barnaszénről alig történik említés.

A szomolnoki igazgatóság mindezek ellenére fontosnak tartotta a szén előfordulások nyilván tartását, éppen ezért elrendelte a diósgyőri gyárnak, hogy a szén területről készítsen térképet.

A diósgyőri gyár ugyan nyereséggel dolgozott, mégsem fordítottak nagyobb gondot a barnaszén kutatására és felhasználására, legalább is a levéltári adatok ezt mutatják...”

A diósgyőri terület 1819-1869¹¹⁴

Aztán szakmai felismerések alapján megint új és más alapokra épül a további szénkutatás, ami ettől fogva állami költségeken valósul meg.

„... Kisebb jelentőségű kísérleteket végezhettek, amit bizonyít az a tény is, hogy 1848–49-ben kénpesteket¹¹⁵ építettek, ami minden bizonnyal a szén felhasználásával volt kapcsolatban. A szomolnoki igazgatóság, látva a kincstári és társulati vasműnél a szénbányászati kutatásokkal kapcsolatos állandó nehézségeket és miután megállapítása szerint a szén kutatása nem képezheti egy kincstári és társulati vasgyár feladatát, a költséges munka sem terhelheti a gyári költségvetést, közölte a gyárral, hogy a jövőben a kutatásokat állami költségen fogják

¹¹⁴ Magyar Királyság (1819–1869) - Második katonai felmérés térképének részlete

¹¹⁵ Schwefelofen, kénpest → kéntelenítő kemence

folytatni. Ezzel a rendelkezéssel a diósgyőri szénbányászati kutatás új irányt és lendületet kapott. Az intézményes és rendszeresen végzett kutatás már eleve biztosíthatta a sikert és az eredményt...

Miután az Alsómagyarországi Főkamaraigrófság és a Szomolnoki Igazgatóság rendelkezésével a diósgyőri gyárat mentesítették Diósgyőr és környékének szénbányászati kutatásai alól, 1858. január 13-án hivatott bányász-szakértő kezébe adták Diósgyőr és környéke szénre való megkutatását. A kutatási munkálatok végzésével megbízták a „Prov. Bergamt zu Javorzno” (Tartományi Bányászati Hivatal, Javorno, krakkói nagyhercegség) vezetőségéhez beosztott Ivackovits Mátyást, aki korábban a Bánátban végzett hasonló munkát. A megbízatás értelmében a szakszerű munka érdekében mindenféle műszerrel fel kellett magát szerelnie, hogy a munkában fennakadás ne álljon elő. Ivackovits megbízatását közvetlenül a Pénzügyminisztériumtól kapta. Szomolnokon keresztül. A megbízatás értelmében a Pénzügyminisztérium gyors munkát kívánt, mert a „diósgyőri vasgyár jövője szempontjából” sokat vártak a kutatásoktól. A pénzügyminisztériumnak erre vonatkozó jelentéséből tudjuk meg, hogy a diósgyőri kutatásokat eddig Jurenák bányaigazgató végezte, s az ő adatai alapján kellett Ivackovitsnak a munkálatokat folytatnia...

A szervezett kutatás megindításával egyidejűleg a szén termelése is szakszerűbbé vált. A kitermelt kőszénből 150 mázsát Dvorszki gőzmalmának adták el, a többi az akkor épülő Tiszavidéki vasút részére szállították. Az uradalom a szenet Ivackovits kinevezéséig primitív módon termeltette. A kitermelt szén mázsája után az uradalom 1 krajcárt, a termelést végző parasztok 5 krajcárt kaptak. A pénzügyminisztérium rendelkezésére a továbbiakban helyt bányára 8 krajcárért árusították a szenet. A rendelet megállapította azt is, hogy a szén árát a jövőben csakis az ottani erdőhivatal jogosult megváltoztatni.

Ivackovits Mátyás midőn hivatalát Diósgyőrben átvette, primitív és tervszerűtlen kutatási területet talált. Az észlelt hiányosságokat jelentette szomolnoki feletteseinek... ”

Ezek után már a tények az Ivackovits Mátyás cs. és kir. bányatiszt vezette munkákból! Ő nem csak a kutatást végezte, hanem a már termelő, ilyen-olyan bányákat is megismerte. Ezek alapján többféle javaslat és döntés is születik. Ezt az anyagot értékeli Adriányi János főbányatanácsos, nagy tudású és tehetséges bányamérnök. Nem véletlen, hogy neve a mai napig fennmaradt az itteni bányászatban!

„... Szomolnokról, a „Bánya- Erdő- és Jóságigazgatóság”, Adriányi János¹¹⁶ főbányatanácsost 1858 áprilisában kiküldte Diósgyőrbe az addig végzett kutatási munkák állapotának felülvizsgálatára. Vizsgálatának eredményeit május 4-én írásban adta be igazgatóságának. Ebből a jelentésből – mely egy kiváló bányamérnök megállapításait tartalmazza – sok olyan kérdésre kapunk választ, melyeket az eddigi jelentésekből nem olvashattunk ki...¹¹⁷

¹¹⁶ A széntelepek részben szólunk róla ismét.

¹¹⁷ Ez az első olyan teljes körű munka, amely az akkori bányászat minden szempontjából értékeli a helyzetet. A terület nagyságától, a látott kis és egyszerű tárókig, a bányabiztosítás hiányán át a termelés gazdaságosságán át, a szállítást, a költségek becslésén át, a lehetséges haszonig...

„ A diósgyőri koronauradalomban a kutatási és feltérési munkálatok tárgyát képező barnaszén előfordulást (formációt) nyilván csupán délnyugatról határolja az a mészkő, mely a diósgyőri vasgyárnál az ezen a vidéken ismert különös alakú sziklát alkotja, és amellyel az Eger felé emelkedő hegység kezdődik. Az előfordulás határa a többi égtáj felé nagyon messzire lehet, amit északon az edelényi barnaszén-bányák és a Diósgyőrtől délkeletre lévő Görömbölyön talált barnaszénnek tanúsítanak. Mindkét lelőhely szene a diósgyőriével azonos minőségű. A Kamarauradalom területén az egymás mellett lévő diósgyőri és paraszniai völgy egész szélességében, valamint a köztük lévő hegyben mindenütt, részben véletlenül, már régebben felfedezték a szenet, részben pedig a mostani kutatási munkálatok során mutatták ki. Mindkét völgy, az első Miskolcnál, a második Szentpéternél, az ott síksággá kiszélesedett Sajóvölgybe torkollik.

A két völgy között lévő hegy mindkét lejtőjén, valamint a Paraszniai völgyet magába foglaló második lejtőn, erdei patakok több helyen feltárták a szenet és így a szén első felfedezéséhez, valamint az ebből származó teljesen célszerűtlen, gazdaságtalan, egészen tervszerűtlen, a munkásokra nézve veszélyes szénfejtéshez vezettek, amit csak most, Ivacskovits Mátyás cs. kir. bányatiszt javaslatára szüntettek meg. A Diósgyőri völgyet magába foglaló második lejtő egészen a Miskolc közelében lévő szélső kibúvásig mészkő, maga a kibúvás homokkő, amely alatt, valamint az itt csaknem mindenütt előforduló fedő alatt a szén áthúzódhat a görömbölyi területig. A homokkő fedő itt azonban olyan nagyon vastag, hogy arról meggyőződni, hogy a szén, amely – miként említettem – a görömbölyi területen tényleg megvan, áthúzódhat, csak mélyfúrással lehetséges.

A szén elterjedését az egész diósgyőri és paraszniai területen, a koronauradalom egyetlen mészkő lehatárolással, valamint a paraszt földeken az ott lévő természetes árkokban való feltárások és talaj ásások, majd az említett rendszertelen szénfejtés és Ivacskovics cs. kir. bányatiszt feltárásai megállapították. Egyébként a diósgyőri templom is szénen áll, továbbá a Diósgyőr és Parasznia közti hegy mindkét lejtőjén megütötték a szenet, mégpedig a diósgyőri oldalon a köpűsvölgyi szakadéokban egy rövid táróval, a csanyiki szakadéokban pedig két rövid táróval. A hegy paraszniai oldalán a Bükkösvölgy és a Pályinka (Pálincás) völgyben a parasztok már leművelték a szenet, a Parasznavölgy szemközti lejtőjén pedig a szén a Csirikosár nevű természetes árokban 4–6 láb vastagságban, a Gyertyánvölgy nevű árokban pedig: még nagyobb vastagságban látható.

Az egyes szinteken a megfigyelt, a megjelenési formával kapcsolatos teljesen azonos szénminőség alapján, amihez még hozzávehetjük, hogy a meredek helyeken a szén a terep felszínrel párhuzamosan települ, azt gondolhatnánk, hogy egyetlen telep van, amely hullámosan áthúzódik az egész Diósgyőr – Paraszniai-i területen, avagy fel- és levetődések útján egyes terület részekkel meg van szakítva, amire vonatkozóan csak a telepnek művelés során való szabályszerű követése adhat felvilágosítást.

Azonban két vagy több telep is települhet egymás fölé, amire a Csanyikvölgyben feltárt szén esetében az a körülmény utal, hogy az ottani rövid tárókban a szén alatt ismét homokkő található, amely teljesen azonos azzal, amely ezen a területen mindig a szén fedőjeként fordul elő. Erre nézve a tervezett fúrólukaktól várhatunk felvilágosítást.

Ahhoz, hogy ennek a szénnek a leművelésére tervet készítsünk, a telepnek minden megütött pontját be kell mérni és további fúrólukak lefúrása szükséges, amire vonatkozóan Ivackovics cs. kir. bányatiszt csak a tavasz kezdete után kezdhetne meg valamit. Azonban csupán mérőléccel felszerelve nem sokra mehetne, főként figyelembevéve a szénterület nagy kiterjedését. Ezért a vállalkozó nagyon fog örülni a kért mérőasztal és szintező műszer megküldésének, továbbá az erre a mérési munkára beosztott, Zenker csász. kir. bányafelőr¹¹⁸ megérkezésének.

A vitathatatlanul urasági területet képező erdőn kívül az ottani szénterület mind a diósgyőri, mind a paraszniai völgyben nagymértékben kiterjed a magántulajdont képező földekre, kertekre és a lapály réjteire, amelyek az egyes urasági földek között területnek el. És miután a megütött széntelep pontok a paraszniai völgyben ezen földek, kertek és rétek közvetlen közelében vannak, okos dolog volt avégből, hogy kutatási munkálatokat az ebben a tekintetben nyilván nehézkes magán földtulajdonosok kifogásolása nélkül és a politikai hatóságok segítségével a kifogásolások ellen biztosan elvárva, ezekre a területekre is kiterjeszthessék, ezeknek a területeknek zártkutatmányokkal való lefoglalása, amely igények azonban mostanáig elintézetlenül fekszenek a selmeci csász. kir. bányakapitányságnál.

A Diósgyőri völgyben a zártkutatmányi igényeket a szántókra, kertekre és rétekre néhány fúrás elvégzéséig, a széntelep megütése végett, nem kell felhagyni.

Vizsgálatom sajátos tárgya volt az ezen a területen az erdőben, valamint a vitathatatlan urasági földön már régebben végzett szénfejtés. A fejtést az előzőekben rendkívül célszerűtlennek, gazdaságtalannak, tervnélkülinek, a munkásokra nézve veszélyesnek minősített módon parasztok végezték, akik egyúttal a termelt szenet a vevők részére szállították és árusították is, mégpedig olyképpen, hogy a vevők által az uradalmi hivatalokhoz küldött szénrendeléseket a hivatal a vevők kielégítése végett a parasztnak átadta, hogy a parasztnak a kitermelt és elszállítás végett felrakott szenet az erdőörrel igazoltassák és minden mázsa szén után 1 krajcárt fizessenek az uradalomnak, amely fizetség lerovása után az uradalomnak sem a szállítással, sem az eladással ne kelljen tovább foglalkozni éppúgy, mint ahogy az uradalom a széntermelési munkálatokkal és szállítással legfeljebb csak az erdő állomány kímélése végett törődik, a fejtés módját azonban teljesen a parasztnak kénye-kedvére bízta. Azonkívül bevezették, hogy az

¹¹⁸ Bányafelőr, bányaiskolát végzett altiszt. 1873 előtt osztrák, cseh, erdélyi bányaiskolákban végeztek az altisztek. Az 1860-as évekből már ismerjük a magyági (Hunyad vármegye) bánya-altiszt képzőt, de ugyanekkor Oravicán (1747), Szomolnokon (1770.04.03.), Dobsinán, Rozsnyón, Nagybányán már bányaiskolák is működtek. Ennek a célja a bányászat számára szakszerűen képzett felügyelőket és altiszteket nevelni. A magyar kormány 1873. szervezett 3 bányaiskolát: Selmecen, Felsőbányán és Nagyágon. Az állam számára fölvetett növekedések ösztöndíjat kaptak; a tanítás három évig tartott és e közben gyakorlati munkákkal is kellett a tanulóknak foglalkozniuk. Magánosok is fölvetetnek, ha kimutatják, hogy van miből megélniük. a tanulók összes száma évenként 60-70 fő volt. „Bányafelőrök! Őrei a rájuk bízott óriási vagyonnak; őrei a rájuk bízott munkások százainak! Büszke, felemelő buzdító és bátorító címzés! A bányafelőrt a kenyeret adó bányatulajdonos oda állítja a telephez, hogy őrizze a föld drága kincsét, keresse azt, gondoskodjék a bányaaladás termeléséről, vigyázzon nehogy a nemzet vagyona elfecséreltessék és legfőbb gondja a munkások élete biztonsága és jóléte legyen! A bányafelőr, a bányarendnek az őre, a bányatulajdonosnak őrszemre kiállított helyettese! Bajtársak, őrizzük a reánk bízott bányát és tegyük meg kötelességünket minden tőlünk telhető módon, de őrizzük meg címünket, a bányafelőr címet is, mert ez a magyarosabb, ez az eredetibb és jobb, de ősi a német Steiger-ből magyarosított „Aknász”-nál, mely nem fejez ki semmit, nem domborítja ki őrző jellegünket, nem juttatja kifejezésre hivatásunk nemes célzatait!” Jó szerencsét! Mega Samu bányafelőr.”

erdőőr csak a szénnel megrakott szekereket számolja meg és minden szekér terhet 15 mázsának vegyen.

Az eladási ár helyt miskolci fogyasztók, értesülesem szerint mázsánként 15 kr. amelyből még levonták az uradalomnak járó 6 krajcárt szállításra, 5 krajcárt pedig a termelésre és külszíni szállításra.

Ennek az állapotnak kívánt és kíván véget vetni Ivackovits cs. kir. bányatiszt. A rablóbányászatszerűen megindított tárókban rendszeres művelést kíván bevezetni, a szenet a kincstár költségén kívánja termelni és a külszínre szállítani, azután elszállíttatni és eladatni és én a művelés és szállítás, valamint az eladás tekintetében is teljesen egyetértek vele, attól függően, hogy a szállításról a termelő, vagy a fogyasztó gondoskodik-e. Ami pedig különösen a bányai üzemet illeti, a mostani olyan, hogy bányász szakember csak felháborodva nézheti, a bányahatóság és a rendőrség pedig a folytatását egy pillanatig sem engedheti meg. Egy völgy lejtőjén lévő kibúvásról a telep csapásában a telepvastagsághoz igazodó 1 – 1 1/2 öl¹¹⁹ széles tárókat hajtanak egymás mellett, köztük állva hagyott vékony pillérekkel, 10, 15, 20 öl hosszban mindaddig, amíg a táró száját (ácsolásról, vagy tömedékelésről szó sincs) vagy a táró elülső részét beomlás nem fenyegeti és a paraszt nem biztonságosnak találja a bejárást a táróba és nem kényszerül mellette egy új tárót hajtani. Amennyi szenet az ilyen táróbányászattal ki lehet nyerni, azt kitermelik, a hegyben található szén pedig elvész.

Rendszeres bányászattal a telepet teljesen lefejtjük, a kerükltség pedig helyt bányakülszín megközelítő, de eléggé megbízható számítás szerint egy métermázsa szénre nem lehet több 3 krajcárnál, amihez a 6 krajcáros miskolci fuvarkltség és a miskolci helyi 12 kr. eladási kltség után az uradalomnak egy mázsa szén után 3 kr. tiszta bevétel jár. Miután az eladási árnak 12 kr.-ról 15 kr.-ra emelése miatt nem lehet tartani attól, hogy a kereslet megakad, ezért az a 6 krajcáros tiszta bevétel 1 krajcárral megnövekedhet. Ugyanis a miskolci üzletben egy öl keményfa 7 forintba kerül, onnan a vevő házához való szállítás 40 kr. Egy ilyen öl fának szén egyenértéke még a vevő állítása szerint is 17 mázsa és azért legfeljebb 20 mázsára tehető, így azután a legkedvezőtlenebb esetben a szén helyt vevő háza 15 krajcáros: mázsánkénti eladási árával csak 5 forintba kerülhet, amely összeg még egy öl fa kerükltsége 2/3-ánál is kisebb.

Vevő jelenleg kíváltképpen a diósgyőri papírgyár és a Miskolcon csupán néhány hónapja létesített gőzmalom, amely utóbbiban alkalmam volt megfigyelni a szén nagyon megfelelő égését. Sőt lassanként mások is megszokják ennek a tüzelőanyagnak a használatát az üzemeikben és háztartásukban és erős keresletre lehet számítani részben a fogyasztás, részben pedig fában szegény vidékre való szállítás révén a kilátásban lévő tiszai vasút odáig való kiépülése után."

*Adriányi főbányatanácsos kimerítő jelentése élenken megvilágítja a diósgyőri szénbányászat helyzetét 1858-ban és azt megelőzőleg...*¹²⁰

¹¹⁹ 1 öl = 1,829 méter. 1,5 öl = 2,74 méter.

¹²⁰ A kincstár ekkor már alaposabb volt, mint korábban. A szakemberek segítségére tartott igényt. A diósgyőrihez hasonló jelenségeket láthattak az észak-mecseki szénbánya vidékén is, ahol a már említett Berkset bízták meg a bányászati rend helyreállításával. Ő ott igen sokat tett a bányászatért.

... Ivackovits a kutatásokat nagy lendülettel végezte. A feltérési munkákhoz 33 vájárt, 8 bányácsot, 33 szállítómunkást és 28 napszámost foglalkoztatott. A kutatási terület Diósgyőrré és közvetlen környékére terjedt ki és 34 550 000 négyszögöl¹²¹ területet ölelt fel. A kutatási jelentések szerint a megkutatandó területet 12 körzetre osztották fel. A körzetfelosztás a jelentés szerint a következőképpen alakult:

Körzet		Terület (négyszögöl)
I.	Miskolc Szirma felé	2 195 000
II.	Miskolc Tapolca felé	2 060 000
III.	Miskolc Besenyő felé	2 500 000
IV.	Miskolc Bábonny felé	3 300 000
V.	Diósgyőr Miskolc felé	2 850 000
VI.	Diósgyőr Varbó felé	3 185 000
VII.	Diósgyőr Bábonny felé	3 210 000
VIII.	Varbó	3 008 000
IX.	Parasznya - Radistyán	2 860 000
X.	Varbó - Ludna	3 075 000
XI.	Bábonny	3 470 000
XII.	Kápolna	2 837 000
		34 550 000

Az egyes körzetekben a bányatelkek felosztása és megnevezése is megtörtént a következők szerint:

Körzet		Bányatelkek
I.	Miskolc Szirma felé	
II.	Miskolc Tapolca felé	
III.	Miskolc Besenyő felé	
IV.	Miskolc Bábonny felé	
V.	Diósgyőr Miskolc felé	I. Ferenc József; báró Bruck
VI.	Diósgyőr Varbó felé	Constans. Barbara, Görgey. Berta. Sándor
VII.	Diósgyőr Bábonny felé	Erzsébet, Mátyás
VIII.	Varbó	Procop. Mihály. Wiesner. Rösner. Scheuchenstuel. Adriány
IX.	Parasznya - Radistyán	Albrecht. Heidinger. Hermina
X.	Varbó - Ludna	
XI.	Bábonny	
XII.	Kápolna	

A kutatási körökön belül a próbafúrásokat és próbatárókat az alábbi helyeken jelölték ki:

Bányatelkek	
Köpusvölgy:	
1. Köpusvölgy felső	No 75.
2. Köpusvölgy alsó	No 17.
Csanyik:	
3. Csanyik felső	No 17.
4. Csanyik felső 3' 6"	(zártkutatómáni kutatási kör) ¹²²

¹²¹ 1 négyszögöl ~ 3,6 m². A jelzett területe tehát 124,4 km².

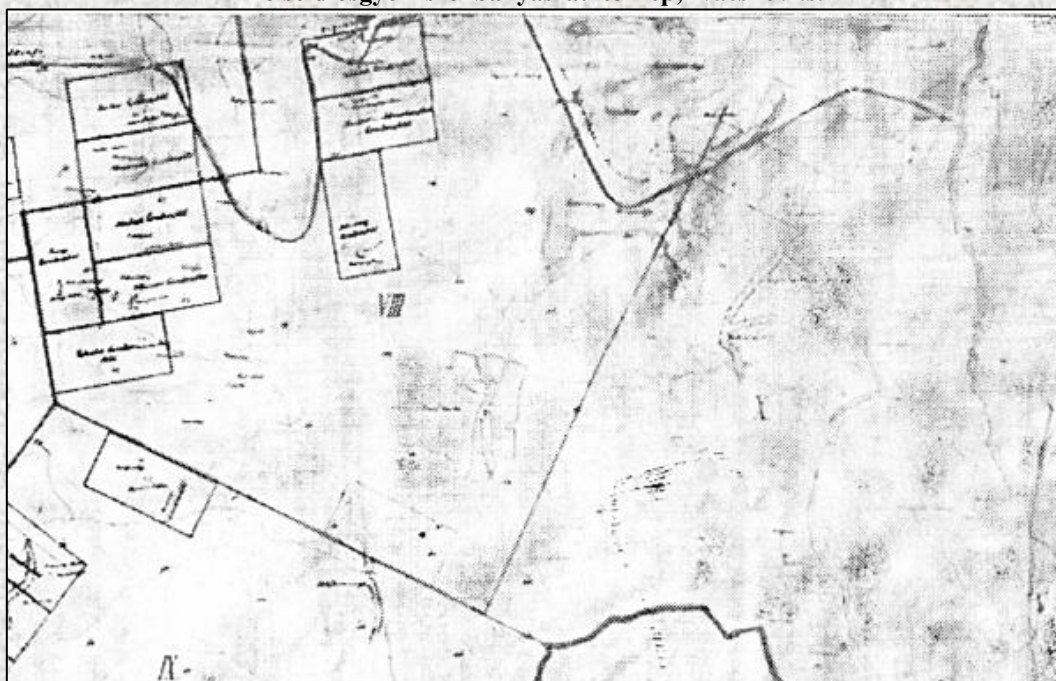
¹²² A kutatás fogalma kettős, egyfelől műszaki, másrészt pedig jogi. A kutatás bányász műszaki értelemben mindezen munkálatok összessége, amelyek az adományozás tárgyát képező ásványok településekben való felkeresésére, feltérására irányul. Ilyen munkálatok a vidék földtani viszonyainak felvétele, a külszín megbolygatásával annak átárkolása, megfúrása, kutatótárók, aknák készítése. A kutatási jog akkor két formában volt szabályozva, melyek egymással szoros összefüggésben álltak. Egyik formájában e jog általános, vagyis ugyanazon területre

5. Csanyik felső 5'	No 79.
6. Csanyik felső 6	
7. Csanyik felső 4' 5"	
Rakatostó:	
8. Rakatostó	No 76.
Bükkösvölgy:	
9. Pálinkás felső	
10. Pálinkás közép	No 84. (táró))
11. Pálinkás alsó	No 83. (táró)
12. Bükkösvölgy felső	No 83. (táró)
13. Bükkösvölgy alsó	
Nádaskút:	
14. Nádaskút	No 85.
Gyertyánvölgy:	
15. Csirikosár	No 134. (zártkutatmányi kutatási kör)
16. Gyertyán völgy	No 135. (zártkutatmányi kutatási kör)
17. Csanálrét	No 150.
18. Parasznya	No 104. (zártkutatmányi kutatási kör)
Csörgővölgy:	
19. Csörgő völgy	No 88.
Farkasvölgy	
20. Farkasvölgy	No 91. (zártkutatmányi kutatási kör)
Setétvölgy:	
21. Setétvölgy	No 90. (zártkutatmányi kutatási kör)
Erenyő:	
22. Füzesvölgy	No 34. (táró
23. Erenyő	(akna)
Lippa:	
24. Lippa tető	No 138. (zártkutatmányi kutatási kör)
Győr	
25.	
26. a) Fúrólyuk, No II.	No 4. (zártkutatmányi kutatási kör)
27.	
28.	
29.	
30. b) Fúrólyuk, No III.	No 52. (zártkutatmányi kutatási kör)
31.	
32.	
33.	Diósgyőr községnél fúrás a Szinva patakban.

nézve egyszerre többen gyakorolhatják. A másik formájában kizárólagos, vagyis egy helyre egy időben csak egy kutatót illet meg. Míg a vidék földtani viszonyainak tanulmányozására elég az általános kutatási engedélyt, addig a reményre jogosító pontok, bányászati munkálatokkal való feltárása. a zártkutatmány.

Az első diósgyőri szénbányászati térkép, Ivackovits.¹²³

Az első diósgyőri szénbányászati térkép részlete,
a VIII. Varbó-i terület kinagyítva

A felsorolásban szereplő helyeken kívül folytak kutatások még Dobricza, Lissa-völgy, Haricza, Perecesvölgy, Parasznya területén is. A munkálatokkal a rendszeres kutatás első évének végére már olyan előrehaladott állapotba jutottak, hogy a szénterület teljes áttekintése érdekében bányatérképet kellett készíteni...

A szénbányászat mielőbbi teljes feltárása és hasznosítása elsősorban a diósgyőri vaskohászat fejlesztése érdekében történt. A pénzügyminisztérium és a Szomolnoki Bányaigazgatóság minden intézkedésében ezt az elvet alkalmazta, a diósgyőri vasgyárat érdekeltté tette a szénbányászat fejlesztésében és, hogy mindenről, ami a szénbányászattal kapcsolatban történt, pontos értesülése legyen, a kutatással kapcsolatos jelentéseket a gyáron keresztül továbbította.

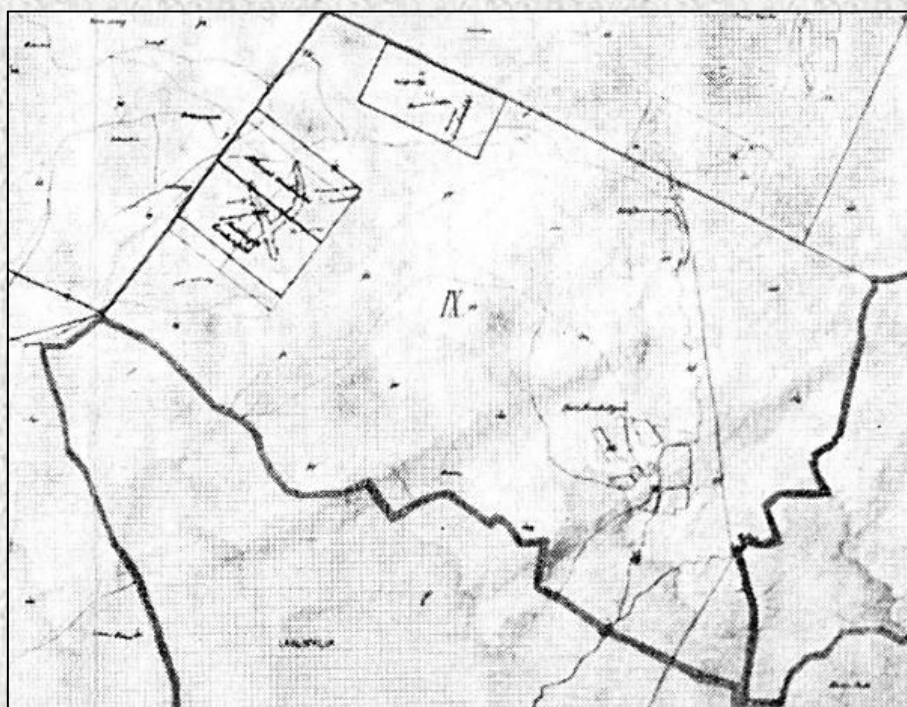
¹²³ A diósgyőri szénterületnek ez az első térképe a Selmebányái Szlovák Állami Központi Bányászati Levéltárban van. A fehér selyemre tussal rajzolt 245x93 cm méretű térkép az előzőekben ismertetett, I. – XII. körzetbeosztásban, a már feltárt területeket és a kutató fúrások helyét adja meg. SSUA–BO 498/1859.

A szénbányászat fejlesztése a diósgyőri vaskohászaton kívül a rohamosan fejlődő vasúthálózat szénellátása szempontjából is indokolt volt. A diósgyőri vasgyárban a kőszéntüzelésre való áttérés és a korszerűsítés már esedékessé vált. 1859. május 24-én Miskolc és Debrecen között a vasúti összeköttetés megindult. A vasút, mint nagy szénfogyasztó, ugyancsak fontos fogyasztóvá válhatott volna, ha a jóminőségű kőszént Miskolcon a Tiszai vaspálya állomáson át tudják adni. A fogyasztási piac kibővítésére minden lehetőség adva volt, csak a fejlesztés helyes menete és annak megvalósítása váratott magára.

Nyugateurópában már régebben, s most országszerte nálunk is a kohászati üzemek fokozatosan a széntüzelésre tértek át. A vas finomításához a kavaró eljárást, mint haladottabb technológiát a nagyobb vasművek már bevezették és a kavarás során a kőszént használták.

A Diósgyőr – Hámor-i vasmű, amely a fokozódó versenyben mind nehezebb körülmények közé került, már nem tudott lépést tartani a többi vasművel, szükséges volt egy nagyobb szabású rekonstrukcióra gondolni.

A Pénzügyminisztérium, a Selmecbányai Főkamaraigrófi Hivatal és a Szomolnoki Bányaigazgatóság is a fejlesztést határozta el. A rhonici vasmű igazgatóját, Mositz Mártont bízták meg a rekonstrukció tervének kidolgozásával.

**Az első diósgyőri szénbányászati térkép részlete,
a IX. Parasznya – Radistya-i terület kinagyítva**

Mositz Márton vasmű rekonstrukciós javaslatában a leglényegesebb pont az, hogy a diósgyőri vasgyárnak át kell térni a kőszéntüzelésre. Miután a régi készelő tűzhelyek nem alkalmasak, be kell vezetni a kavaró eljárást, a nyújtó hámorok helyett pedig hengerművet kell létesíteni.

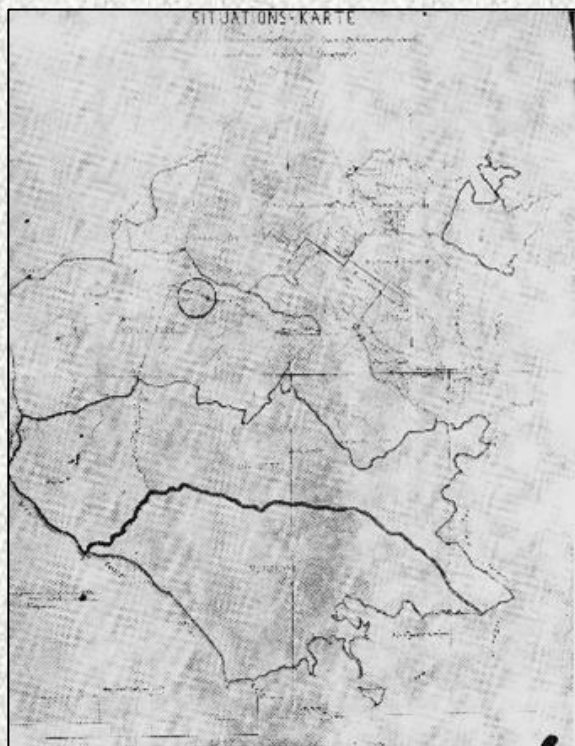
A kavaró eljárás bevezetésével a gyár évi szénszükséglete 200 000 mázsa barnaszén, amelyet a feltárás alatt lévő bányákból kell fedezni, miután ezek fekszenek a legközelebb a vasgyárhoz. Mositz javaslata szerint 0,75 krajcáros mázsánként! bérösszeget kell a szénre megállapí-

tani. Ezt az árkedvezményt azért tartotta célszerűnek megadni, mert a rossz üzemmenetű vasgyár a rekonstrukció után csak úgy erősödhet meg, ha a kavaráshoz és a gőzgépüzemhez megfelelő áron jut a tüzelőanyaghoz.

A koronauradalomnak – mely a szénterület tulajdonosa – is érdeke, hogy a vasgyár álljon, mert ez a gyár akkor évente 10 000 öl faszenet fogyasztott, ha pedig a kavarás bevezetése is megtörténik, a faszén fogyasztás a nyersvasgyártás emelkedésével tovább növekszik. A terv a fejlődést célozza és ezzel a diósgyőri szénbányászat fejlesztésének jövő távlatait növeli. A Szomolnoki Bányaigazgatóság a vasgyár jövőjét így biztosítottak láttá és a Pénzügyminisztériumnak adott jelentésében ennek a véleményének hangot is adott...”

A Mositz-féle javaslattal egy időben Tribus Antal 1860-ban elkészítette a diósgyőri szénbányászat második térképét, melyen a már ismertetett első térképtől eltérően I. – V. szénbánya területet tüntet fel a következő bányatelepekkel:

Bányaterület	Bányák	Korábbi számozás ¹²⁴
I. kőszénbánya:	I. Ferenc József, Bruck	V. Diósgyőr Miskolc felé
II. kőszénbánya:	Sándor, Berta, Görgey, Barbara. Constans	VI. Diósgyőr Varbó felé
III. kőszénbánya:	Mátyás. Erzsébet	VII. Diósgyőr Bábony felé
IV. kőszénbánya:	Adriányi, Scheuchenstuel, Rösner, Valentin, Wiesner, Mihály. Procop	VIII. Varbó
V. kőszénbánya:	Hermína, Albrecht, Heidinger.	IX. Parasznya - Radistván

A második diósgyőri szénbányászati térkép, Tribus Antal, 1860.¹²⁵

Itt érkezünk el a diósgyőri bányavasút probléma köréhez.

„... A bányák fejlesztésének tehát egyik legnagyobb elősegítője a vasmű, cél a rekonstrukció mielőbbi megvalósítása.

A bányák életképességének és fejlődésének azonban egyik legnagyobb akadálya a vasút hiánya. Ezt a diósgyőri erdőhivatal – mint a bányák ez idő szerinti tulajdonosa – szintén látta, ezért az egri pénzügyigazgatóságnak 1860-ban tett jelentésében egy vasút megépíté-

sét javasolta.

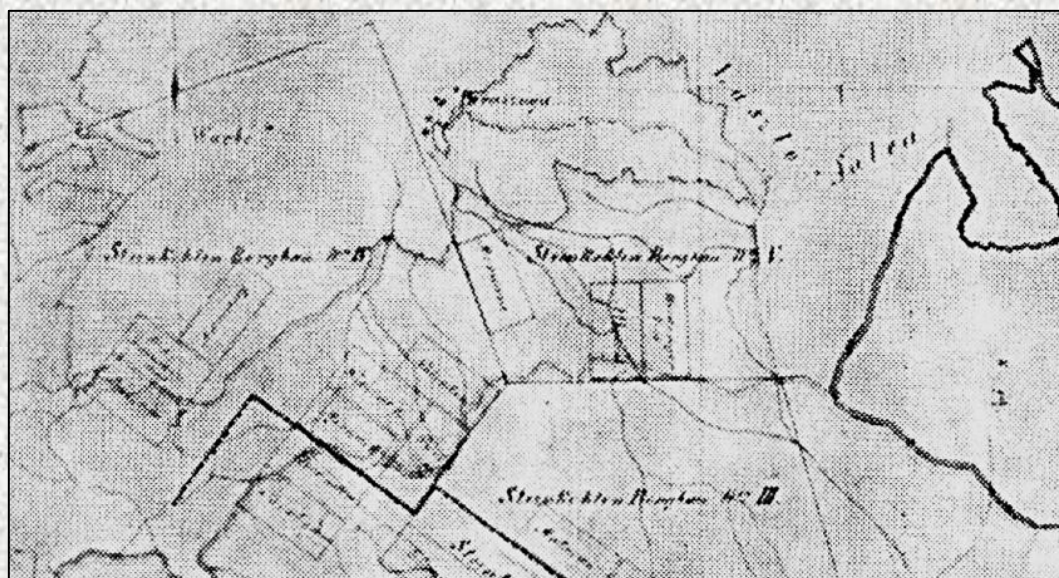
¹²⁴ Kiegészítés tőlem, mert a korábbi Ivackovits-féle kutatási anyaggal így lehet kapcsolatot találni.

¹²⁵ Országos Levéltár Térképtár

Ivacskovits, mint a bányák felelős vezetője, ugyancsak a vasút megépítésével látja biztosított-nak. Javasolja a Szomolnoki Bányaigazgatóságnak, hogy egy lóvontatású vasutat építsen. Javaslatában kifejti, hogy jelenleg 30 szekeret vesznek igénybe a szállítások lebonyolításához. Egy 2 fogatú szekér 15 mázsa szenet fuvaroz naponta 2 forint 10 krajcárért, vasúti szállítás esetén ez a költség jelentősen csökkenne. Minthogy a jelenlegi szénigényt a fuvarozási viszonyok között kielégíteni nem is tudja, lehet, hogy vevőit elveszti. A termelt szén egyébként alkalmas ipari célra és már abban az időben is 200 000 mázsát kellene a vasútállomásra fuvarozni, amit fuvarozási eszköz hiányában lebonyolítani nem lehet, így a vasút megépítése elengedhetetlen. Az út- és szállítási viszonyok, mindenkor nagy hatással voltak az ipar és a bányászat fejlődésére...

A vasgyár rekonstrukciójával kapcsolatban felmerült a bányák bérbeadásának kérdése is a vasgyár részére. Adriányi szomolnoki főbányatanácsos a Pénzügyminisztériumtól kér felvilágosítást, illetve rendelkezést arra, hogyha a rekonstrukció megvalósul, milyen feltételekkel, mekkora területet, hány bányatelket kell bérbevennie a diósgyőri vasgyárnak a javasolt kava-ró kemencék, a gőzerejű hámorok és a hengermű gőzgépeinek hajtásához...

A rekonstrukció kérdésében a kincstár kedvező döntést hozott...

**A második diósgyőri szénbányászati térkép részlete, Tribus Antal, 1860.
A Varbó – Parasznya – Radostyán terület**

Időközben megépült a Miskolc – Kassa vasútvonal, amely nagy szénfogyasztóként lépett volna fel. Ezen a vasúton a közbenső helységek szénellátása is biztosítható lett volna, ha a bánya és a miskolci állomás között a bányavasút már készen lett volna.

A bányavasút kérdésével már nemcsak a bánya vezetősége és felettes hatóságai foglalkoznak, hanem a budai Bányakapitányság is ennek hiányában látja a bányászat fejlődésének akadályát. Az 1862. évi bányászati beszámolóban többek között a következőket olvashatjuk: A diósgyőri koronajavak. 1 906 688 négyszögöl szénterülettel rendelkezik. Ez a terület alig a fele a szénvagyonnak a koronajavak határain belül, mely bányatörvényileg biztosítva van. A további

biztosítás átmenetileg nem történt meg a kúriai konferencia határozatai következtében. 1861-ben a barnaszén termelés 40 000 mázsát tett ki, 1862-ben pedig 70 000 mázsára növekedett. A bányaterülethez képest ez az arány nem kedvező, de a terület nagy része nem volt kiművelés alatt. A diósgyőri szénbánya helyzete igen előnyös, amihez fogható kevés más szénbányánál található. Alig egy mérföldnyire¹²⁶ fekszik Miskolc vasúti állomásától és a statisztikai kimutatók szerint 1861-ben a kassai Bányakapitányság területén csak 235 mázsa, míg a nagybányai Bányakapitányság területén pedig még egyáltalán nem bányásztak szenet, így a diósgyőri szénbányászat hivatott arra, hogy a keleti területen az ország nagy részét a szükséges ásványi tüzelőanyaggal ellássa a Tiszai vasútvonal segítségével. Hogy a termelés még mindig aránylag kisméretű, az főképpen a szállítóeszközök hiányára vezethető vissza, ugyanis ez akadályozza meg, hogy nagyobb mennyiségű szén kerüljön vasútra. Az ezen a területen rendelkezésre álló fuvar eszközöket a szénen kívül a diósgyőri vasmű is igénybe veszi a vasérc, valamint a fa és faszén szállítására, továbbá a diósgyőri koronauradalom erdőszete bányafa elszállításához is erősen igénybe veszi a kocsikat, miáltal a fuvar költségek lényegesen emelkednek és azt a szénbánya rentabilitása ugyanúgy megsínyli, mint a diósgyőri koronauradalomé. Ezen a hiányon segítő és a diósgyőri szénbánya rentabilitásának emelésére vasútvonalat kellene építeni a miskolci állomástól a szénbányáig. Ez a vasúti összeköttetés az ottani talajviszonyok figyelembevételével aránylag kis befektetéssel lehetővé válnék és az így befektetett tőke biztosan bőséges kamatot szolgáltatna.

A vasútnak a feladata abban állana, hogy a szénbányákat a Tiszai vasútvonallal Miskolcon összekösse. Az egyetlen nehézség a miskolci piacnál van, mivel a piac éppen a diósgyőri völgy torkolatánál fekszik. Ha az ember a miskolci piac mögött egyik, vagy másik lejtőre jut, akkor a széles diósgyőri völgybe érkezik, amelyben a Ferenc József akna található, a diósgyőri völgybe torkollik a miskolci utolsó háztól alig 1/4 mérföldnyire egy északi völgy is, mely az Erzsébet akna mellett vezet el és igen enyhe emelkedővel a Mátyás aknáig terjed, melynek közelében vízvázasztó húzódik. Ezt a vízvázasztót alagúttal kellene átlukasztani, hogy a túlsó völgyben a Wiesner aknához jussunk. Az ezen a völgyön át a miskolci pályaudvarig vezető vasútvonal, melynek hossza alig egy mérföld lenne, a szénbányák lényeges részét érintené és a föld alatti feltárást a szomszédos bányaterületek részére is lehetővé tenné. Ezáltal a vasút közvetlen közelében több helyen lehetővé válnék a szén termelése és a széntermelés így jelentősen emelkedhetne...”

Az első komolyabb tervezetek, szintén Ivackovitsól.

„... A bányászandó szén gazdaságos termelése már a feltárás idején is fontos feltétel. 1863-ban Ivackovits három alternatívát dolgozott ki a kibányászandó szén mennyiségére, természetesen annak feltételezésével, hogy a bányavasút kiépül és a kitermelt mennyiség elszállítására a lehetőség adva lesz, tovább feltételezve, hogy a vasgyár rekonstrukcióját végrehajtják. A termelési költségek a mennyiség arányában következőképpen alakultak volna:

¹²⁶ Ez igen valószínűleg bécsi mérföld, azaz 7,59 km.

1 000 000 bécsi mázsa termelés esetén az önköltség 15,30 krajcár/bécsi mázsa,¹²⁷

1 500 000 bécsi mázsa termelés esetén az önköltség 14,16 krajcár/bécsi mázsa,

2 000 000 bécsi mázsa termelés esetén az önköltség 13,55 krajcár/bécsi mázsa...”

Amikor az Ivackovits – tanulmány készült, akkor osztrák értékű forint (O.é. Ft) volt érvényben. 1 O.é. Ft = 100 krajcár. 1 O.é. Ft mai értéken, – 1863. évi árfolyamát figyelembe véve, – nagyjából 4 570 Ft lehet.

Ilyen módon a megadott önköltségi értékek krajcárban „csekélyek”, de mai értékre átszámítva már mást mutatnak! Természetesen mindez az akkori bányászbérekkel, a bányászati és szállítási módokkal figyelembe véve!

Termelési mennyiség		Önköltség		
bécsi mázsa /bq	tonna (t)	kr/bq	mai Ft/bq	mai Ft/t
1 000 000	56 120	15,30	699,21	12 460
1 500 000	84 180	14,16	647,11	11 532
2 000 000	112 240	13,55	619,24	11 035

A vasgyárat akkor több probléma is terhelte és ezekből a széntermelés csak egy volt!

„... Mindkét fejlesztési terv végrehajtása késett, ugyanakkor a nehézségek növekedtek. 1864. január 20-án a vasgyár vezetősége jelentésében a Szomolnoki Bányagazgatóságnak arról számol be, hogy a 27 millió akó (15 millió hektoliter) befogadóképességű Hámori tó vize fokozatosan apad.

A víz apadása a vasgyár üzemére káros következményekkel jár, mert a víz csökkenésével a termelési költségek jelentősen emelkednek. A termelési költségekkel arányosan az árak is emelkednek, így a vasgyár versenyképtelenné válik. A súlyos helyzeten az egyedüli segítség az lenne, ha a már három éve húzódó rekonstrukciót megvalósíthatnák.

A kőszéntüzelésre való áttéréssel a sorozatosan bekövetkező vízhiány okozta nehézségek leküzdhetők lennének. A kőszén, mely a vasgyár fejlődését elősegíthette, adva volt. azonban a magán részvényesek merev magatartása miatt a rekonstrukció nem volt megvalósítható, a kincstár pedig a költségek viselését egyedül nem vállalta. Nem valósították meg a bányavasút építését sem, így a bányászat fokozatosan hanyatlásnak indult.

A Budai Bányakapitányság 1864. évi jelentése a diósgyőri szénbányászatról szomorú képet ad. Megállapítja, hogy a bánya üzemmenete az előző évihez viszonyítva rosszabb volt, a termelés 42 000 mázsával csökkent. A Wiesner akna kivételével a többi aknák járhatatlanokká váltak, a feltárásukra fordított összeg elveszettnek tekinthető. A termelés csökkenése és ennek kapcsán a bányák elhanyagolt állapota, a szén elhelyezési nehézségeire vezethető vissza, aminek oka pedig a szállítási eszközök hiányában keresendő. Érthetetlen az a közöny, amellyel ezt a jelentős szénvagyonit az akkori vezetőség kezelte. A Bányakapitányságnak az is fel-

¹²⁷ 1 bécsi mázsa = 56,12 kg. Ennek megfelelően a feltüntetett adatok: 1 000 000 bq = 56 120 tonna; 1 500 000 bq = 84 180 tonna; 2 000 000 bq = 112 240 tonna.

tűnt, hogy míg más szénbányáknál sokkal hosszabb vasútvonalakat építettek a nagyobb szén-eladási lehetőségek biztosítására, addig a diósgyőri szénbányák fejlesztése során a legszükségesebb intézkedést is elmulasztották, a vasutat nem építették meg..."

A legközelebbi vasútállomás a *Tiszai pályaudvar*. A *Tiszavidéki Vasút* egy meglehetősen kiterjedt fogyasztó terület közelében vezet. Az ország keleti és északi részén egészen az ország határáig, délen pedig a *Bánátig*. Szénbányászati konkurencia nincsen, tehát a szén elhelyezési lehetősége biztosítva lenne. Felmerül az a kérdés, ha az állam nem bocsátja a *diósgyőri szénbányászat* rendelkezésére a vasút megépítéséhez szükséges összeget, nem volna-e célszerű erre megfelelő vállalkozót keresni?

Az államkincstár ekkor a *vasmű magánrészvényeseivel* a rekonstrukció kérdésében meg egyezni nem tudott, a tulajdonában lévő részvényeket áruba kívánta bocsátani. A vasgyári részvények eladásával egyidejűleg a *diósgyőri szénbányák bérbeadása* is aktuálissá vált. sőt a versenytárgyalási feltételek 12. §-a értelmében:

„a Diósgyőri Vasmű kincstári részesedésének megvásárlója részére azt is biztosítják, hogy a bányavagyonból a következő 20 év alatt kitermelt szén bécsi mázsája után 1 krajcár (osztrák érték szerint) bérleti kamatot kap. Későbbi időben a kamat az utolsó évi miskolci átlagár 1/10-ét nem haladhatja túl.”

A *Budai Bányakapitányság* véleménye szerint ilyen és még kedvezőbb feltételek esetén akadna megfelelő vállalkozó. Ilyen körülmények között a halaszthatatlanul szükséges beruházások amortizálása mellett a *koronauradalom* – amely most a *Diósgyőri Szénbányákra* ráfizet – legalább évi 10 000 forint jövedelemhez juthatna. Ez az összeg minden további *egymillió mázsa* széntermeléssel további 10 000 Ft-tal növelhető.

Figyelembe kell venni továbbá még azt is, hogy a *Tiszavidéki Vasút* újabb meghosszabbításáról *újabb* már folynak tárgyalások, így a szén értékesítésére ezen a területen is lehetőség nyílna, ami a *Diósgyőri Szénbányáknak* igen kedvező helyzetet teremtene, biztosítani lehetne a piacot, még mielőtt azt más szénbányavállalat megtenné.

A meglévő és korlátolt mennyiségű fuvarozási eszközök ellenére is sikerült a szénbányáknak némi piacot szereznie, hogy a kitermelt szénmennyiséget értékesíthesse és a további termelésre a lehetőséget biztosítsa. 1865-ben a következő mennyiséget szállították:

Felhasználó	Eladott szén	
	(bécsi mázsa)	(tonna)
Debreceni Cukorgyár, Debrecen	10 137,46	570
Miskolci Műmalom, Miskolc	15 592,00	875
Egyéb magánvevők	28 400,90	1 594
	54 130,36	3 039

Ekkoriban még olyan ötletek is voltak, hogy a *Diósgyőri Vasmű* részvényeinek áruba bocsátása alkalmával, a vasgyárat fel kellene ajánlani elsősorban a *Tiszavidéki Vasúttársaságnak*, mely az értesülések szerint szeretné a diósgyőri koronauradalom szénbányáit megvenni. A felajánlás azonban nem járt sikerrel.

A *diósgyőri szénbányászat*nál a kutatási munkák megkezdésétől, 1858-tól az *új diósgyőri vasgvár* építési munkálatainak megkezdéséig a termelés alakulása a következő volt:

Év	Termelés ¹²⁸		Munkás-létszám
	bécsi mázsa	tonna	
1858	10 583	(593)	102
1859	15 990	(895)	-
1860	13 376	(749)	-
1861	40 323	(2 258)	-
1862	72 244	(4 046)	-
1863	-	-	-
1864	-	-	-
1865	38 400	(2 105)	-
1866	-	-	-
1867	(224 198)	12 582	43
1868	(177 050)	9 936	50

Ekkor a *diósgyőri szénbányászat* termelése, – mint az a fentebb ismertetett mennyiségekből is megállapítható – alacsony szinten állt. Ez még szembetűnőbb, ha az *Osztrák-Magyar Monarchia barnaszén termelésének 1865. évi* alakulását nézzük.

Ország	Bánya-kapitányság	Termelés		
		kincstári	magán	összesen
		(bécsi mázsa)		
Ausztria		1 003 786	4 351 788	15 355 574
Cseh - Morva		-	19 801 112	19 801 112
Magyar	Budai	38 400	4 029 274	4 067 674
	Besztercebányai	-	302 580	302 580
	Nagybányai	-	1 657	1 657
Erdély	Zalatnai	-	31 686	31 686
Horvát - Szlovén	Zágrábi	-	175 436	175 436
Határőrvidék, Horvát - Szlovén		-	23 500	23 500
Magyar Királyság összesen		38 400	4 564 133	4 602 533
Lombard - Velence	Bellunoi	-	125 016	125 016
Dalmácia	Zárai	-	105 420	105 420
			230 436	230 436
O-M Monarchia, 1865 összesen		1 042 186	38 947 469	39 989 655
O-M Monarchia, 1864 összesen		998 731	36 924 431	37 923 162

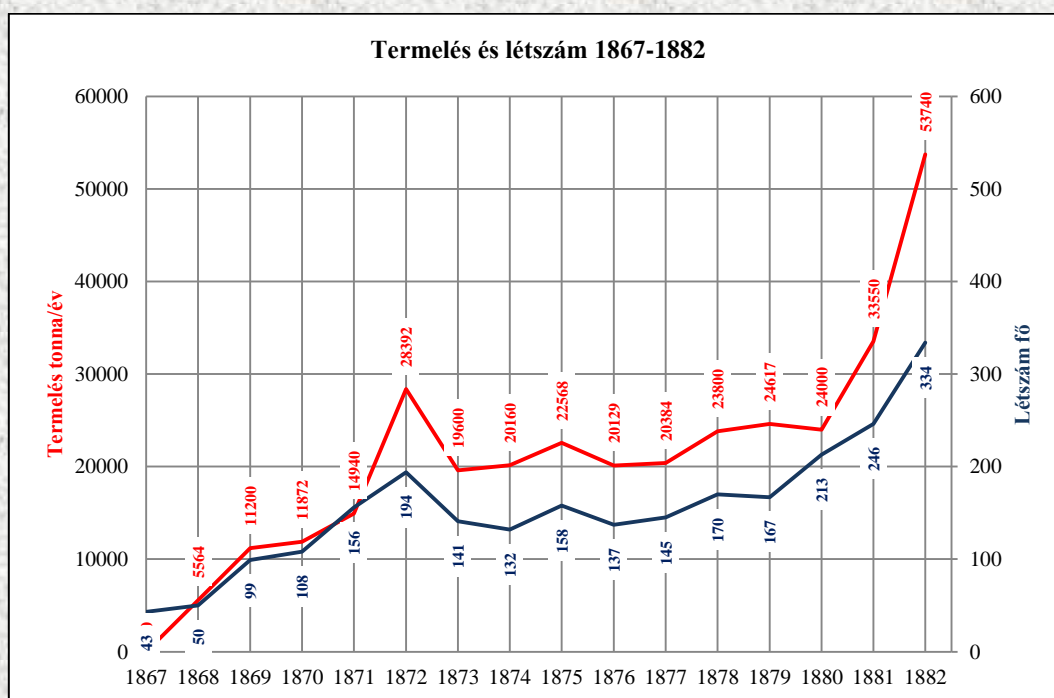
Látható, hogy az ország nyugati területét kivéve a többi területeken aránylag kevés (534 859 bécsi mázsa) szenet termeltek.

Év	Termelés tonna/év	Létszám fő
1867	746	43
1868	5 564	50
1869	11 200	99
1870	11 872	108
1871	14 940	156
1872	28 392	194
1873	19 600	141
1874	20 160	132

¹²⁸ Zárójel nélkül a megadott adat, zárójelben a számított adat.

1875	22 568	158
1876	20 129	137
1877	20 384	145
1878	23 800	170
1879	24 617	167
1880	24 000	213
1881	33 550	246
1882	53 740	334

A diósgyőri szénmedencének minden adottsága meg volt arra, hogy a már kiépült Miskolc – Debrecen és Miskolc – Kassa vasútvonal gőzmozdonyait és a vasút által összekötött területek lakosságát szénrel ellássa, egyedül csak a bánya és a miskolci vasútállomás közti vasútvonal hiányzott.¹²⁹

1867 és 1882 közötti létszám és termelési adatok szépen mutatják az akkori viszonyokat és helyzetet. A bécsi mázsában megadott termeléseket átszámítottuk tonnára, hogy az összevetések a későbbiekben is egyértelműek legyenek.

¹²⁹ A nógrádi szénmedence ekkor még nem számított vetélytársnak, mert a Budapest–Hatvan és Hatvan–Salgótarján vasútvonalat csak 1867. IV. 2-án, illetve V. 19-én nyitották meg, viszont a Hatvan–Miskolc vasútvonalat pedig csak 1870. III. 16-án. Így az ország északi, keleti és déli része felé a diósgyőri szénnek versenytárs nélküli útja biztosítva volt 1867-ig, amit kihasználni nem tudott és így fejlődésre sem volt alkalma.

A diósgyőri vasgyár szénterülete 1882-től

**„Meglévő problémáink megoldása és a haladás
mindig magával hoz nehézségeket is.”¹³⁰**

Amint azt a „*vasgyári*” fejezetben láttuk, a *sok probléma, huza-vona* után a *kohászati technológiaváltás*, majd az ehhez kapcsolódó *korszerűbb, tömegtermelésre alapozott szénbányászat*, 1882-től indul. Ez természetesen nem egy pontos határvonal, de nagyjából igaz!

Amint arról írtunk, a *diósgyőri vas- és acélgyártás* 1867-től újra fejlődésnek indult, most már sokkal nagyobb léptékben és szervezettebben. Sor kerül a *vasmű rekonstrukciójára* majd, és a *szénszállító vasútvonal* is megépül. Nem lehet másként!

Mindennek „*motorja*” az 1867-es *kiegyezés* után magalakuló *önálló magyar kormány*, végre felismeri, hogy a *hazai kohászat, bányászat* egy részét „*központi kézzel*” kell irányítani, de finanszírozni is szükséges!

Az előző fejezetben ott hagytuk abba a *diósgyőri szénterületnél*, hogy a *tervezgetések, javaslatok és a vasmű eladási akciója* mind *meddő próbálkozás* maradt, egyik terv sem valósult meg. A *vasgyár* mindinkább a *megsemmisülés felé* haladt, a *szénbányászat* pedig *állandó veszteséggel, csak tehertételként* szerepelt a *koronauradalomban*. A fejlődésre a legkisebb remény sem volt meg...

Az 1867. évi *kiegyezés* utáni *önálló magyar kormány* az addig elhanyagolt *állami bányászat és ipar területén* gyors intézkedéseivel gyökeres változást kívánt végrehajtani.

A *diósgyőri vasgyárnál* a magán részvényesektől a *részvényeiket megvásárolta* és így a *Diósgyőr – Hámori Vasmű* ettől kezdve teljesen az állam tulajdonába került. Az új kormányt a *vasmű felülvizsgálata* után – figyelembevée a *Mositz javaslatot* is – arra az elhatározásra jutott, hogy a már *korszerűtlenné* vált *vasművet megszünteti* és a *diósgyőri szénvagyon hasznosítására Miskolc és Diósgyőr között a kincstár tulajdonában lévő földterületen a Szinva jobb partján 200 000 bécsi mázsa vaspályasín gyártására vasgyárat épít*.

A *diósgyőri szénbányák jövője* ezzel az új és végrehajtásra kerülő tervvel biztosítottak látszott. Az új gyár megtervezésével egyidőben *Péchy Antal*, – az új magyar kormány Pénzügyminisztériumának *bányafőtanácsosa*, – a *diósgyőri szénbányákat felmérte* és ennek értelmében döntöttek az új gyár szénellátásáról és berendezéséről.

A *diósgyőri szénbányászat* fejlődését most már egyedül csak a tervezett új *vasgyár* biztosíthatta. Annak építését 1868 májusában kezdték meg.

A szénellátás elsőrendű fontosságú volt a *diósgyőri kohászat* számára. Ezt mennyiségileg és minőségileg is úgy kezelték, hogy a *kohászati technológiák és a termelés* ne szenvedjen hiányt. A fejlődés évről évre egyre nagyobb, ahogy a *vas- és acéltermelés* is.

A lefejtett bányák utáni szénpótlásra, illetve a feltárt, de a vártnál gyengébb minőségű telepek miatt, újabb és újabb területeket kutatták és tártak fel, időről-időre. Ehhez a szakmai legjobbjait igyekeztek megszerezni.

¹³⁰ Ian Douglas

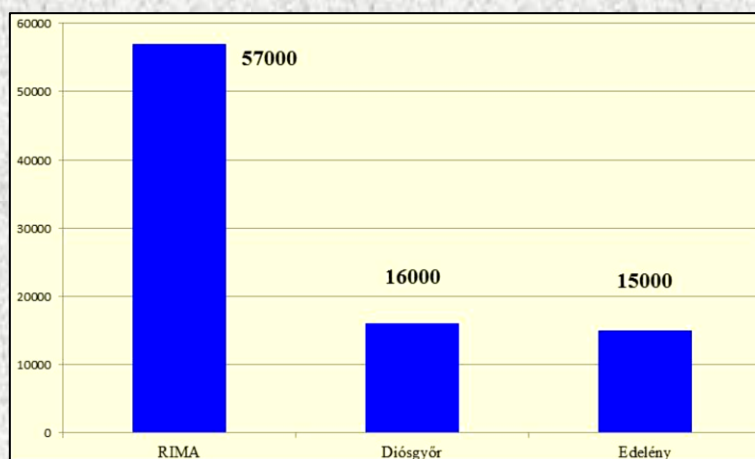
A bányamunkásság a környékbeli lakosságból került ki, de ismereteseek a külföldről ide telepített, szakképzett, nagy tapasztalatú bányászok ide érkezései is.

Erre nézve a borsodi és ózdvidéki területekről néhány adatot meg is tudunk adni. Itt egy kicsit visszatekintünk, de aztán előre is, hogy a tendenciákat be tudjuk mutatni!

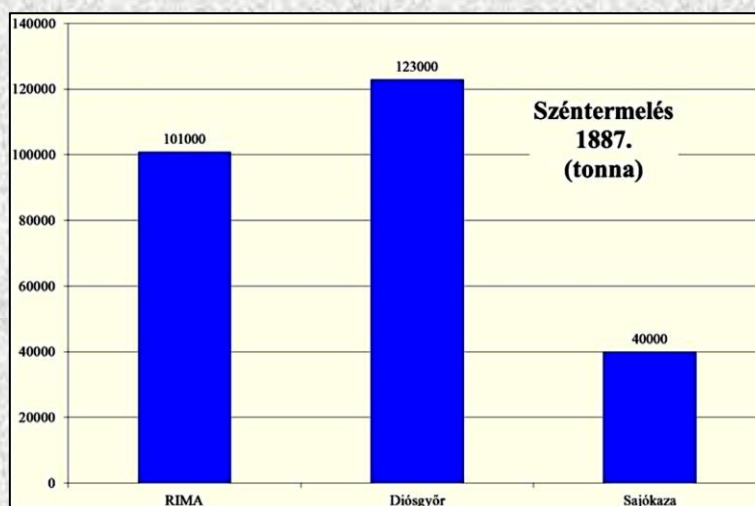
Kezdetben az *ózdi vasgyár bányái* a „legnagyobbak”, ők adják a borsodi termelés javát.

Később a *diósgyőri vasgyár szénbányái* átveszik a széntermelésben a vezetést. Aztán jönnek más területek is, mert rohamosan fejlődik a *kohászat*, az *ipar*, a *malomipar*, de legfőképpen a *gőzvontatású vasút*!

Amit az adatokból láthatunk az, hogy a *diósgyőri szénbányászat* 1871-1887 időszakban 7,7-szeresére, az 1887-1900 időkben újabb 2,5-szeresére növelte termelését. Ez azt jelenti, hogy 1876-1900 közötti negyed évszázad alatt 19,5-szeresére emelte széntermelését!

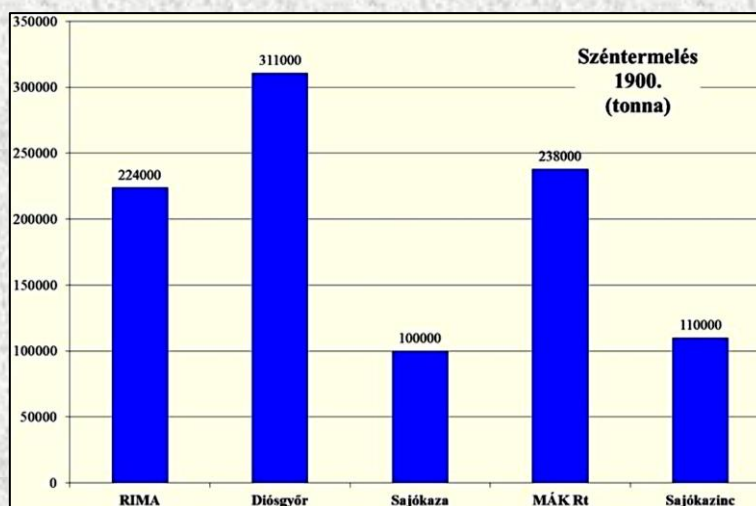
Széntermelés Borsodban (tonna), 1871.¹³¹

Széntermelés Borsodban (tonna), tizenegy évvel később, 1887.¹³²

¹³¹ RIMA (Rimamurány Salgótarján Vasmű Rt) ózdi bányái; Diósgyőr (MÁVAG) saját bányái; Edelény (Coburg herceg bányái az itteni cukorgyárainak ellátására)

¹³² RIMA (Rimamurány Salgótarján Vasmű Rt) ózdi bányái; Diósgyőr (MÁVAG) saját bányái; Sajókaza Radványzsky - Mandelló bányatársulat

Széntermelés Borsodban (tonna), újabb tizenhárom évvel később, 1900.¹³³

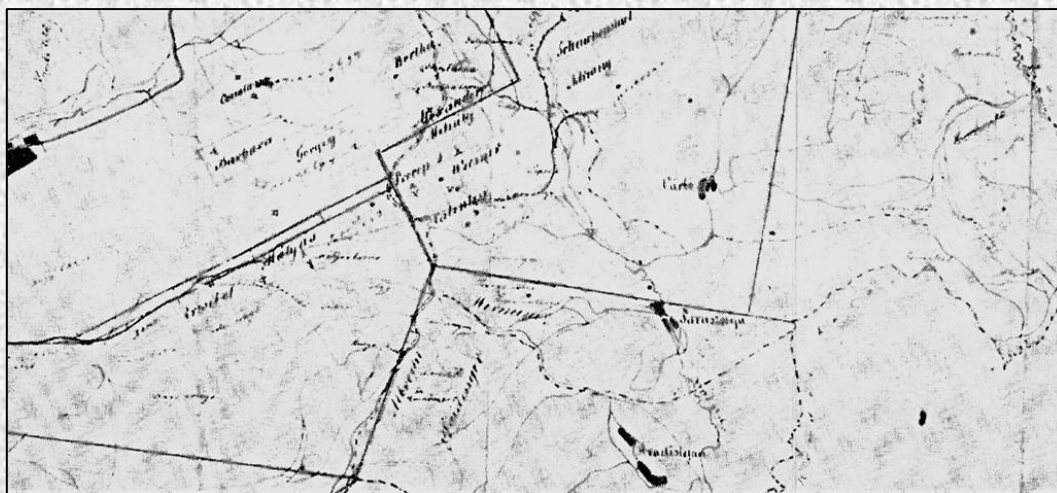
Az, hogy ez a szénbányászat itt Diósgyőr – Miskolc térségében mekkora volt, a függelékben közreadunk néhány táblázatot is. Ezek a bányákat, időpontokat tartalmazzák.

Az ott ismertetett bányák egy része természetesen nem a diósgyőri vasgyárhoz, hanem más bányavállalkozókhoz is kötődik. Ugyanez igaz majd az 1945 utáni időkre, amikor a hazai volt szénbányászati vertikumot az államosításokkal és a racionalizálásokkal teljesen átrendezik.

Péch Antal, diósgyőri szénbányászati térképe, 1867.

¹³³ RIMA (Rimamurány Salgótarján Vasmű Rt) ózdi bányái; Diósgyőr (MÁVAG) saját bányái; Sajókaza Radványzsky - Mandelló bányatársulat; Magyar Általános Kőszénbánya Rt (MÁK Rt) Királd, Sajószentpéter, Rudolftelep...; Sajókazinc szénbányái.

Pécs Antal, diósgyőri szénbányászati térképének részlete, 1867.
Parasznya – Radistyán¹³⁴

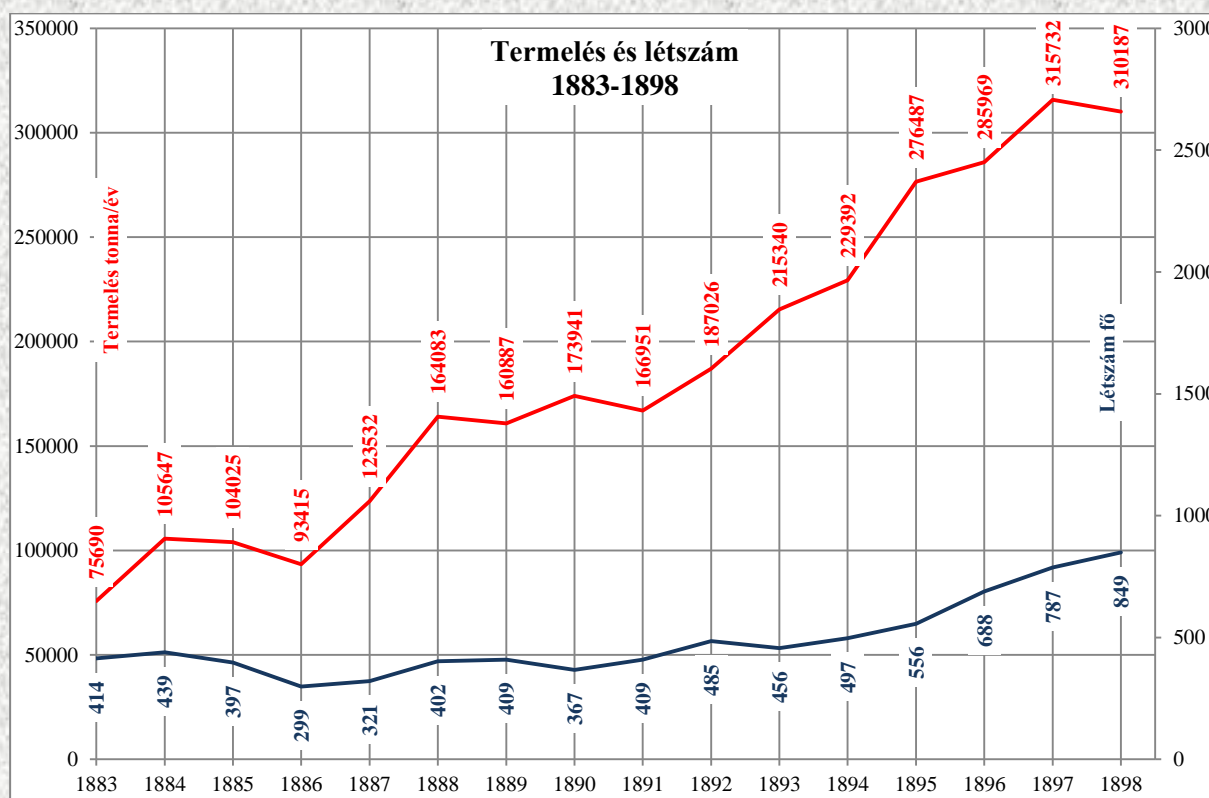
A diósgyőri szénterület¹³⁵

Év	Termelés tonna/év	Létszám fő
1883	75 690	414
1884	105 647	439
1885	104 025	397
1886	93 415	299
1887	123 532	321
1888	164 083	402
1889	160 887	409
1890	173 941	367
1891	166 951	409

¹³⁴ Ezen a rajzon van az új vasgyár telepítési térképe is!

¹³⁵ Dr Izsó István térképének részlete

1892	187 026	485
1893	215 340	456
1894	229 392	497
1895	276 487	556
1896	285 969	688
1897	315 732	787
1898	310 187	849

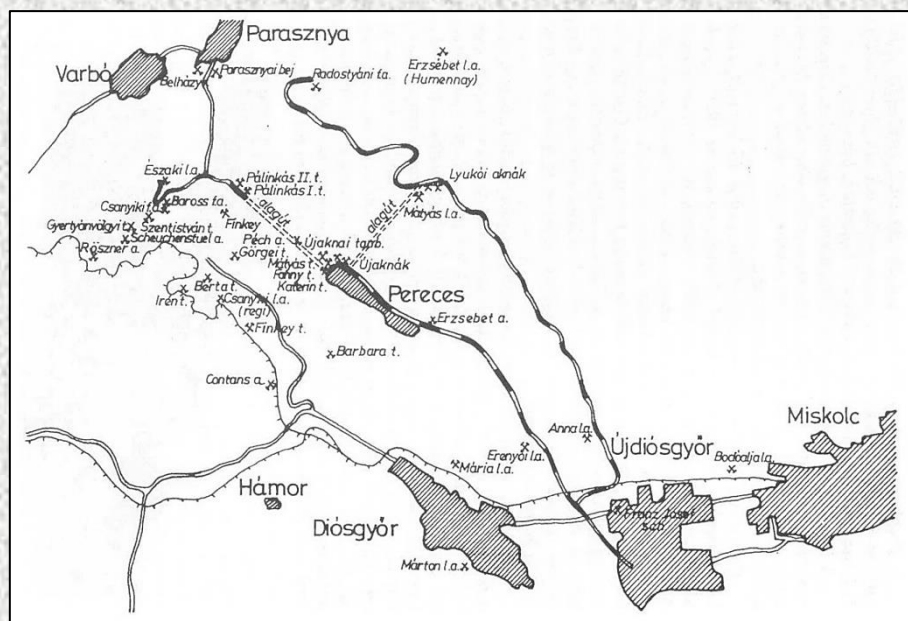

Az ábrából és adatokból jól látszik a *bányászati technológia fejlődése, a létszámmra vetített termelési mennyiség, az új bányák korszerű felszerelése...*

1880-ban az éves szintre számított *112,68 tonna/fő* fejtett szénmennyiség, 1897-re már *401,18 t/fő*! Ez 3,56-szoros emelkedés!

A szén *Diósgyőrbe* való szállítására először egy *lóvonatú vasút* létesült a *vasgyár* és a *perecesi Mátyás-barnaszénbánya* közt, amelyben az 1 méter vastag, de különben csak silány, földes és salak-dús szenet szolgáltató széntelep már kellő képen fel volt tárva. E lóvonatú vasút azonban, az azzal elért kedvezőtlen üzemi eredmények következtében, alig egy évi üzem után, *gőzmozdonyú vasúttá* alakult át.

Minthogy azonban az e széntelep által szolgáltatott *barnaszén fűtőértéke* annyira csekély volt, hogy az kohászati célokra hasznavehetetlennek bizonyult, egyidejűleg a 2330 méter hosszú *Gräenzenstein-altárnát* is megépítették, hogy a perecesi hegy túlsó oldalán fekvő, már szintén feltárt és sokkal jobb minőségű barnaszén szolgáltató *Wiesner- és Adriányi-telepek* hozzáférhetőek legyenek.

A diósgyőri 1000 mm nyomtávú bányavasút vonalai.

- 1. Perecesi vonal. Diósgyőr Vasgyár – Pereces – Baross-akna.**
- 2. Lyukói vonal. Diósgyőr Vasgyár – lyukói akna – Radostyán**

1882-ben a *Gräenzenstein-altárnán* át a gőzmozdonnyal való szénszállítás is megindult.

A szénbányákban, ezen időben, a csekélyebb értékű szenet tartalmazó *Mátyás-, Scheuchenstuel – és Wiesner-telepek* felhagyása mellett, a bányaüzem kizárólag az *Adriányi-tárnára* összpontosított. E telep lefejtése céljából egy akna mélyített le, mely a széntelet 36 méter mélységben érte el; innen a telep feltárása északi és déli irányban haladt

Ez volt a *Baross-aknának* elnevezett bánya, a napi 600 tonna szénszállításra berendezett aknából, ikergéppel szállították. Innen buktató készülék segítségével háromféle nagyságra osztályozó rostán át, közvetlenül a vasúti kocsikba jutatták a szenet. Ennek a szállítása a bányaműtől a vasgyárig egy *10,6 kilométer hosszú, 1000 mm nyomtávú bányavasúton* történt.

A korábbi vasúti térképen látható, hogy a *lyukói vonalszakasz Radostyánig* vezetett és ezek egy részén az egyes bányák, így a *radostyáni bánya*, jelei-helyei is szerepelnek.

A vasútnak *Radostyánig* való kihosszabbítása az itteni „*új akna*” miatt történt!

A *perecesi vonalszakaszon* is sok bánya nevesítve van.

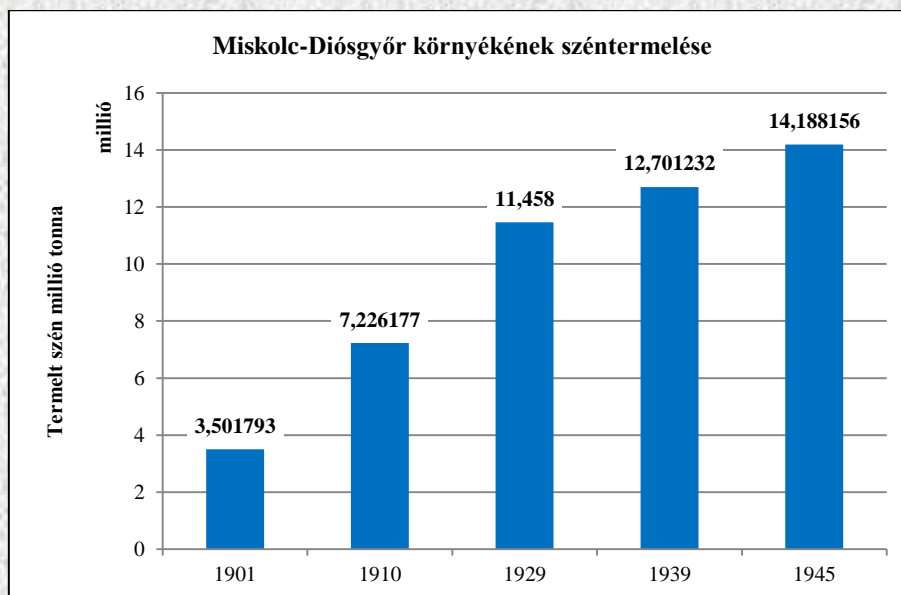
Ürmössy Lajos¹³⁶ kutatásai szerint a következő becsléseket lehet adni a *Miskolc és Diósgyőr környékén kitermelt szénre*:

Időpont	Termelés
---------	----------

¹³⁶ Ürmössy Lajos (Budapest, 1892. aug. 14. – Sajószentpéter, 1977. jún. 25.), bányamérnök, szakíró. Selmechánynán megkezdett tanulmányait az I. világháború megszakította. Oklevelét Sopronban szerezte 1926-ban. A Sajóvölgyben több szénbánya üzemvezetőjeként dolgozott, 1952-től 1955-ig a borsodi szénbányászat beruházási munkáit irányította. 10 kötetes monográfiája: *A borsodi szénbányák története 1957-ig* kéziratban maradt.

	(tonna)
A kezdetektől 1901-ig ¹³⁷	3 501 793
1910-ig ¹³⁸	7 226 177
1929-ig ¹³⁹	11 458 000
1939-ig ¹⁴⁰	12 701 232
1945 végéig ¹⁴¹	14 188 156

szén került a felszínre a bányákból.

A kimutatások alapján megállapítható, hogy a legnagyobb termelés 1914-ben volt. Ekkor a *diósgyőri szén* mennyisége elérte a 400 000 tonnát.

1897 és 1913 között az évi termelés mindig meghaladta a 300 000 tonnát, míg a mélypontnak az 1925-1939 közötti évek számítanak, amikor is a termelés ritkán emelkedett az évi 150 000 tonna fölé.

Mindent egybevetve kimondható, hogy a *Diósgyőr környéki szénbányászat* jelentős szerepet játszott a *borsodi bányászatban* a kezdetektől az 1945-ig terjedő időszakban. Majd aztán később is.

¹³⁷ Kalecsinszky Sándor adatai szerint

¹³⁸ Papp Károly adatai

¹³⁹ Dr Schréter Zoltán adatai

¹⁴⁰ Vitális István adatai

¹⁴¹ A miskolci Bányakapitányság nyilvántartása szerint

A diósgyőri szénterület északi részeinek jelentősége

**„Az alapkutatás meg akarja ismerni a világot,
az alkalmazott kutatás alakítani akarja.”¹⁴²**

Ahogy megyünk időben előre, látszik, hogy egyre több szénre van szüksége a diósgyőri kohászatnak. Ennek jelentősebb részét a vas- és acélgyártás használja el, de nem kis hányadát az 1000 mm-es bányavasút gőzmozdonyai. A bányákban a jó telepeket, lassan lefejtik, ezért a pótlásokról folyamatosan gondoskodni kell. Ezt természetesen megelőzik a *geológiai feltevések, a kutatófúrások*, az arra érdemesnek látszó területek *bányászati jogainak* megszerzése, a *bányavágatok és a bánya megépítése*, majd *termelésre fordítása*. Mindez években mérhető, nagy költség, súlyos munka és mindig hordoz kockázatokat is!

A kezdet csak „nyeli” a pénzt, akár éveken át és majd csak *lassan térül meg mindez, a szénár függvényében*, akár évtizedek múlva...

„Aki a bányászatba fektet be, az ne számítson gyors meggazdagodásra!”

„... 1882-ben az Adriányi-telep mélyebben fekvő részeinek feltárása és lefejtése céljából a Baross-aknát mélyítették le. Ez a széntelepet 26 m mélységben harántolta s annak feltárása az első, majd a második szintből északi és déli irányban megkezdődött. Utóbb az aknát ismételten mélyítették s újabb szinteket hajtottak ki...

1892-ben Varbó határában 1476 kat. hold és 72 négyszögöl területen megszerezték a szén kiaknázási jogát... ”¹⁴³

„... 1885-ben a budapesti országos kiállítás VI. csop. katalógusában (12₁₅) találunk újból adatokat a diósgyőri szénbányászatra vonatkozólag. A katalógus szerint 1885. táján csak a Wiesner- és Adriányi-telepeket fejtették.

Az előbbi 1 – 1,3 m vastag s csaknem vízszintes fekvésű telepen, 1883 végén kb. 800.000 q szén volt előkészítve. A 2 – 2,5 m vastag Adriányi-telepen 1880-ban a Frigyes-táró, s 1882-ben egy aknamű (Baross-akna) létesült. Itt mintegy 2.5 millió tonnás szénteleprészt tártak fel s a főakna segéd szintjében kb. 3,500.000 q barnaszenet készítettek elő a fejtésre... ”¹⁴⁴

A korábbi széntermelési ábrákon már adtunk adatokat. Beindultak a tehát a széntermelési dolgok a diósgyőri „kincstári” bányáknál...

„... A széntelepek további felkutatása céljából 1894–5-ben Perecesen fűrőlyukat mélyítették, amely áthatolt a három széntelepen.

¹⁴² Hans-Jürgen Quadbeck-Seeger

¹⁴³ Dr Schréter Zoltán

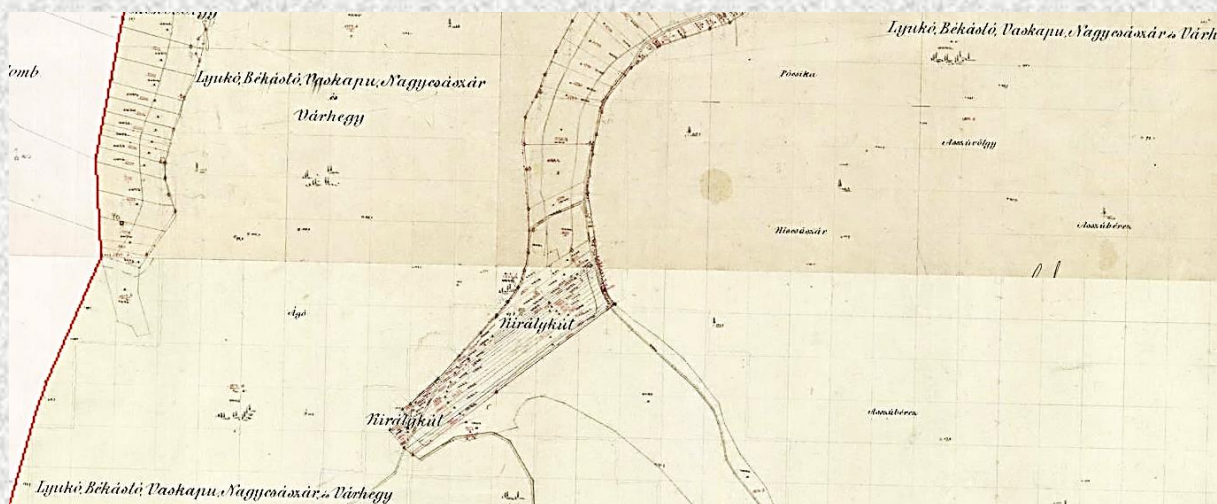
¹⁴⁴ Dr Schréter Zoltán

1896–7-ben Radistyán határában az Egres-völgyben, továbbá 1897-ben Bábony határában a Királykútnál mélyítették egy-egy fúrást, amelyekben szintén mindhárom telepet átfúrták (I₅₆, 2₁₆, 11₁₈₉)...¹⁴⁵

1896-ban a tények tehát azt mutatják, hogy széntelepek további feltárására folyik. Az Egres-völgyben az előző évben már megkezdett fúrásuk 203,22 méterre ért le és 1,40 méteres szén, 173,08 méter mélységben 2,58 méter széntelepet és 201,08 méter mélységben 0,23 méter vastag széntelepet fúrt meg.

Egres-völgy és környéke¹⁴⁶

Király-kút és környéke¹⁴⁷

¹⁴⁵ Dr Schréter Zoltán

¹⁴⁶ Habsburg Birodalom Kataszteri térképek. XIX. század

¹⁴⁷ Habsburg Birodalaom Kataszteri térképek. XIX. század

Ez év folyamán *Bábony* határában, a *Király-kútnál*, egy másik fűrőlyuk is létesült, mely 258,86 méterig ment le és 76,41 méter mélységben 1,10 méter vastag szenet, 152,10 méter mélységben 0,30 méter vastag, 186,96 méter mélységben 0,20 méter és 255,08 méter mélységben 2,20 méter vastag széntelepét fűrt meg.

1896. év folyamán érkezünk el a radostyáni szénbányászat kezdeteihez, amikor szerződésileg megszerezték, a *diósgyőri* gyár részére, a *Radostyán* község határában előforduló ásványszén és annak korlátlan kiaknázási jogát. Mindezt 919 hold, 1235 négyszögöl területen.

1897. év folyamán szerződésileg megszerezték a *Parasznya* község határában előforduló ásványszén kiaknázási jogát 1223 hold és 1281 négyszögölnyi területen, így a *diósgyőri* gyár rendelkezésére álló szénterület összesen már 8584 hold és 121 négyszögölre bővült ki. Mindezt a korábban említett fűrésok elég kedvező eredményei után...

Ekkorra ismét eltelik egy kicsivel több, mint tíz év, 1900-ban járunk. Diósgyőr 2,5-szer többet termeltet barnaszénből, mint 1887-ben! Ez egy negyed évszázad alatt, 1876-tól pedig csaknem 20-szoros a növekedés! Ehhez új szénmezők és területek kellenek!

Nem szabad tehát csodálkoznunk sem a területbővítéseken, a *bányanyitásokon*, sem pedig a *bányászati technológiák* fejlődésén. (*Ganz villamos bányamozdonyok* a földalatti terekben *Perecesen*, a bányáknál helyi „erőközpontok”, amelyek elsősorban *gőzt fejlesztenek* → *szivattyúk, aknagépek*, de nem ritkán *villamos energiát is, fűrő- és réselőgépek, kötélgépek, korszerűbb robbanóanyagok, jobb fejtési módok...*)

A szénminőségekre vonatkozóan *Kalecsinszky Sándor*¹⁴⁸ néhány adatát adjuk meg:

„... 1. Wiesner-bánya, Wiesner-telep, fűtőértéke:	3795 kal.
2. Baross-akna, Adriányi-telep déli oldal, I. sikló:	4318 kal.
3. Baross-akna, Adriányi-telep északi rész, IV. sikló:	4295 kal... ”

*Grittner Albert*¹⁴⁹ négy elemzést közöl *Diósgyőr (Parasznya) aknaszén-jelzéssel*. Nincs megadva, hogy az elemzés melyik telepből, melyik bányából vett szénre vonatkozik. A fűtőérték 3736... 4454 kalória közt ingadozik.

¹⁴⁸ Sasini és brześciani Kalecsinszky Sándor (Sátoraljaújhely, 1857. február 27. – Budapest, 1911. június 1.) kémikus, geokémikus, a Magyar Tudományos Akadémia, levelező tagja. Fő kutatási területe a magyarországi kőszén- és agyagelőfordulások teleptani feltárása volt, emellett nevéhez fűződik az erdélyi sóstavak felmelegedését okozó helioterm jelenség leírása. (A magyar korona országainak ásványászata (kőszén, barnaszén, lignitek) különös tekintettel kémiai összetételükre és gyakorlati fontosságukra. Budapest: Magyar Királyi Földtani Intézet)

¹⁴⁹ Grittner Albert (Losonc, 1860 – Budapest, 1918. dec. 1.): vegyészmérnök. A budapesti műegyetemen szerzett oklevelet 1884-ben. Ő volt az egyetemen az első, ki vegyész oklevelet kapott. Utána saját tervei szerint megszervezte (1902) és korszerű intézetté fejlesztette a MÁV anyagvizsgáló laboratóriumát. Összegyűjtötte a magyarországi szénféléseket és elvégezte teljes elemzésüket. Bevezette a vasútnál Wartha Vince szóda-meszes vízlágyító eljárását és a kazántáplálásra használt hazai vizek rendszeres vizsgálatát. Számottevők a talpfatelés körében végzett vizsgálatait is. (Szénelemzések különös tekintettel a magyarországi szenekre (Bp., 1895); Vasúti anyag- és áruismeret (Bp., 1917).

1904-ben a „*legnagyobb bajt*” az jelentette a *diósgyőri szénbányászatnak*, hogy a szakemberek rájöttek, a *Baross-aknai* kitermelhető szénkészleteket „*túlbecsülték*”. *Blaschek Aladár* bányamérnök szerint az akna 1916-ra kimerülhet az addigi termelési ütemet figyelembe véve. Ugyancsak ő javasolta ekkor, hogy a „*radistyáni*” *szénmezőt* érdemes lesz előkészíteni! Ekkor igen nagy reményeket fűznek e terület bányászatához.

1908-ban a *varbói határban levő (Lippai) szénterületen* kutatásokat végeztek; ezeknek eredménye azonban kedvezőtlen volt, úgyhogy a további kutatásokat beszüntették.

1908-ban a *feltárási és fejtési munkálatok a gyárhoz tartozó szénbányákban* következőképpen haladtak előre.

- ✓ *Baross-aknán* összesen 6 856,7 méter vágatot hajtottak ki, ebből az északi lejtős akna alapközléjére 320,1 méter esik.
- ✓ A *perecesi új aknán* ezen évben 8 257,3 folyóméter vágatot hajtottak ki, ebből az alsó telep északi vájatvégére 45,3 méter esik. A II. számú aknát 194 méter mélységig lemélyítették, kifalazták, és a rakodó is kiépítették.
- ✓ Miután a *Baross-aknán* át kiaknázandó szénterület néhány év alatt előreláthatólag teljesen ki lesz merítve, az említett akna helyett ennek közelében megfelelő pótlásról kellett gondoskodni, mely célból a *varbói határban* lévő, s a gyár tulajdonát képező szénterületen házi kutatások kezdtek, ezeknek eredménye azonban olyan kedvezőtlen volt, hogy ismét beszüntették ezeket...
- ✓ Ellenben elkezdték a *radostyáni szénterületnek* megvizsgálását oly módon, hogy azon 6 fűrőlyuk lemélyítését határozták el.

Látható, tehát, hogy a *radostyáni területen*, a *Blaschek-féle javaslatra*, csak négy év múlva, 1908-ban kezdték meg, *próba-fúrásokat a szénkutatásra* és a majdani *akna elhelyezésének* érdekében.

„... 7. rovat. A *diósgyőri vasgyárnál a társpénztárnak eladott gyártelepi fürdő vételárából vásárlandó ingatlanokra és templomi berendezésekre utalványoztatott 28.110 K 53 f.*

A *diósgyőri vasgyár tulajdonát képező gyártelepi fürdő a diósgyőri társpénztárnak eladatván, megengedtetett, hogy az ezen a címén befolyt és az 1908. évben ezen ágazat rendkívüli bevételeinél a 2. rovat alatt előirányzat nélküli bevételként elszámolt 52.183 . 04 f vételár ugyanily összeg erejéig egyrészt a diósgyőri gyártelepen épült r. kath. templom belső berendezéseire, másrészt a Radostyán község határában nyitandó bánya számára szükségelt területek megszerzésére fordíttassék, s mint előirányzat nélküli kiadás számoltassák el...*”¹⁵⁰

¹⁵⁰ Állami zárszámadás. Zárszámadás, 1908. Jelentés az 1908. évi zárszámadásról

Aztán 1909-ben, *Radostyán határában*, négy fűrőlyukat mélyítettek, amelyek mindegyike átfúrta a vastag (alsó, azaz *III. Adriányi*) széntelepet, a fúrásokat 1910-ben is folytatták...

Azonban a *Radostyánban* tervezett hat fűrőlyuk közül csak négyet tudtak befejezni. A „vastag” széntelepet¹⁵¹ a 2. fúrásban, 163 méter mélységben fúrták át, a többi fűrőlyukban, e széntelep mindenütt 200 méternél mélyebben volt és a széntelep felett 40 méternyire fekvő, vizes homokréteget mindegyik átfúrta! Sajnos aztán egyértelmű lett, hogy a széntelep felett mindenhol, mintegy 40 méter vastag, „folyós” vizes, homokréteg helyezkedik el!!!

Ezen eredmény után egyértelmű lett, hogy a felkutatott területen egy aknának a lemélyítésénél ugyanolyan nehézségek fognak támadni, mint amilyenek már a *perecesi akna* lemélyítésénél is előfordultak, amennyiben a *legalsó széntelepet* is fejteni akarják.¹⁵²

Egyértelmű azonban, hogy a *középső, Wiesner-telep szenét* is megtalálták. Ennek aknával való megközelítését nem látták problémásnak.

Összességében ekkor még lemondtak a további *feltárásról és bányanyitásról*...

Ekkor fordult a *diósgyőri vasgyár az ormospusztai*¹⁵³ és a *múcsonyi*, (ez a majdani „*Alberttelep*”, *Hosztják Albert* bányamérnök – igazgató után) szénterületek felé!

Ez azonban nem jelentette azt, hogy *Radostyánban* végleg lemondtak volna a szénbányászatról.

1910-ben a mélyfúrások *Radostyánban* és *Nagybátönyban*¹⁵⁴ folynak. *Ormospusztán* a 2. lejtakna mélyítése jól haladt előre, „s remélhető, hogy ha a *Gfrerer – Schoch – Grossmann* vasútépítési vállalkozók által tervezett, *rendes nyomtávú, barcika – „rudóbányai”* vasút ez év végén elkészül, az *ormospusztai szénbánya a szénszállítást 1911. év elején megkezdheti.*”¹⁵⁵

¹⁵¹ Az *Adriányi-telep*, a *legalsó széntelep* itt is.

¹⁵² Nos, és majd a későbbi lyukóinál is, ahol csak fagyasztásos aknamélyítéssel tudtak elboldogulni, de ezt 1939-ben már itt meg tudták oldani, Európában másodikként, a *Heinrich-Fröchlich-Klumpf* cég, fagyasztásos technológiájával!

¹⁵³ *Ormospusztán* – miután a *Radvánszkyakkal* egyezsége jutottak – a széntelepek felkutatása céljából 12 fűrőlyuk lemélyítését határozták el, a fúrások 2 készlettel, szeptember hó végén megkezdődtek. *Ormospusztán* ez évben a fúrásokat befejezték. A 12 fűrőlyuk közül 3 két széntelepet, 6 egy-egy széntelepet fúrt át, egy fűrőlyuk, vetődésre akadt és eredményt nem ért el, 2 fűrőlyuk pedig elszerecsélt, s azok helyett más fűrőlyukak nem fúrtak. A fúrások alapján a szénterület nyugati részén 2 lejtős akna lett megkezdve, ezek közül az I. sz. akna 110 méter hosszú és a felső széntelepet 2 méter vastagságban átharántolta, a II. számú lejtős akna 120 méter hosszú és egy 0.5 méter vastag széntelepet átharántolt. Ezen akna az alsó széntelepig fog mélyülni, melyet előreláthatólag 210 méter lejtős hosszúságban fog elérni.

¹⁵⁴ A *nógrádi területeken* is volt szénjoga a *diósgyőri vasgyárnak*. Ez azonban messze volt, nagyok a szállítási költségek! Nem véletlen, hogy a „*Sajó bal parti területein*” is szerez majd szénjogokat a *vasgyár*.

¹⁵⁵ E vasút a *rudabányai vasérc* miatt is létfontosságú volt a *diósgyőri vasgyárnak*! 1881. augusztusban megépült már az 1000 mm-es nyomtávú, gőzmozdony üzemű vasút, *Barcika - Rudabánya* között. A nyomtáv különbözősége miatt *Barcika*n nagyméretű átrakódó volt! 1907-ben épült *Barcika – Disznóshorvát (Izsófalva ma)* a normál nyomtávú pálya, de a keskenynyomtávú vonal is megmaradt! 1912. novemberben adták át az *Ormospusztáig* vezető normálnyomtávú szakaszt. *Rudabányáig* csak 1925 után lettek kész.

Dr Márai Lajos 1911-ben éppen csak „felemlíti”, hogy *Varbón, Parasznyán és Radostyánban* barnaszén van. Tehát nem folyik aktív és jelentős szénbányászat ekkor itt!

Ennek ellenére folyamatosan vannak értesüléseink a tervekről és a helyzetről.

„... *A diósgyőri vasgyár szénszükségletét is jó részben a piacon kénytelen fedezni. Ezt még tetézi az, hogy a Baross-akna, mely évenként 2 millió mm.-ot¹⁵⁶ szolgáltat, hat év múlva ki fog merülni. A folyó évben teljes üzembe jön ugyan az ormos-pusztai bánya, de ennek az évi termelése csak 10 millió mm.*¹⁵⁷

A diósgyőri gyár Radostyánban szerzett is szénkiaknázási jogot és az eddigi fúrások alapján sikerre számít.

*Ezen kívül a perecesi és az ormos-pusztai szénbányák munkásházakat fognak építtetni, mert csak így lehet ott a munkásállományt fenntartani. Ezek a munkálatok 3.800.000 K-ba¹⁵⁸ fognak kerülni...*¹⁵⁹

Ennek az időszaknak a bemutatására ismét termelési adatokat adunk, ami szintén azt bizonyítja, hogy a területek kutatásai, és a bányanyitások elkerülhetetlenek.

Év	Termelés tonna/év	Létszám fő
1900	310 710	946
1901	291 722	919
1902	306 400	965
1903	331 285	1203
1904	334 587	1310
1905	339 521	1109
1906	308 421	974
1907	269 171	1362
1908	320 331	-
1909	340 189	1459
1910	311 714	1331
1911	337 183	-
1912	364 969	-
1913	323 746	-
1914	277 308	-

Annak ellenére, hogy mind a *szénkutatás, mind a bányaépítés Radostyánban és környékén* is vonatottan halad, a szándék azonban egyértelmű.

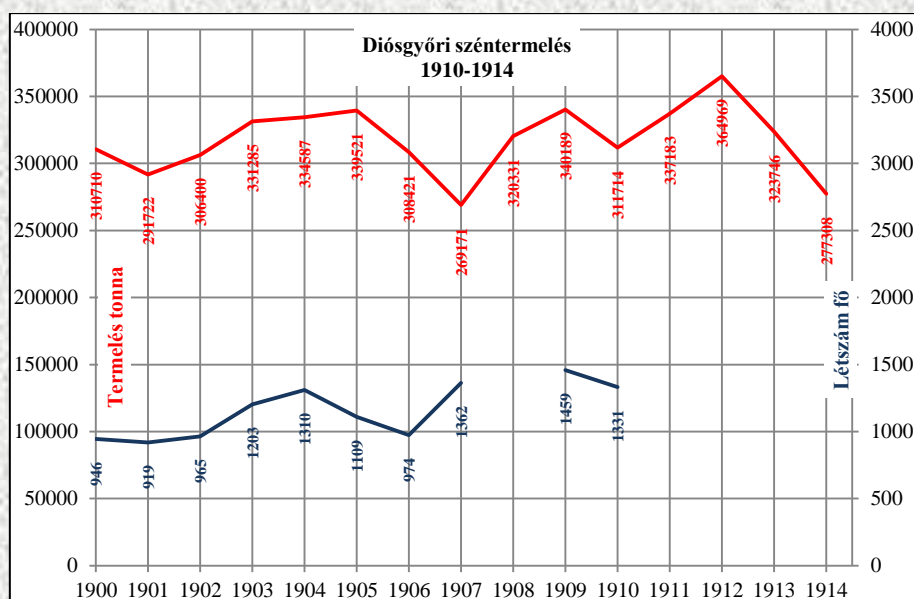
Ezeknek azonban a *diósgyőri vasgyár belső problémái, az országos ügyek és nem utolsó sorban az 1914 nyarán kitört, „nagy háború”, majd az azt követő zűrzavar az okai...*

¹⁵⁶ 2 millió mm → 2 millió métermázsa, azaz 200 000 tonna.

¹⁵⁷ 1 millió mm → 1 millió métermázsa, azaz 100 000 tonna.

¹⁵⁸ Mai értéken ez nagyjából 7,3 milliárd Ft lehet.

¹⁵⁹ Magyar Vaskereskedő, 1913. július-december (13. évfolyam, 27-52. szám) 1913-11-16 / 46. szám

Részleteiben nem térünk ki rá, de ekkor már 1912-től termelésbe ál, az *ormospusztai bányász* is. 1913-ban már 30 608 tonnát termelnek, és ez 1918-ra eléri a 134 330 tonnát!

E módon „lélegzethez jut” a diósgyőri kohászat. Ez a magyarázata annak, hogy a *Varbó – Parasznya – Radostyán* területeken nem sietnek már annyira.

Mindezek ellenére a diósgyőri szénterületeken is folyik a fejlesztés.

„ Új szállító akna és villamos üzemek.

Tudósítónk jelenti:

A diósgyőri m. kir. vas- és acélgyár Borsod vármegye, sajószentpéteri járásában, Radostyán község területén egy új szállító akna telepítését szándékozik megkezdeni, melynek üzeméhez szükséges erőt a diósgyőri vasgyár központi villanytelepe fogja szolgáltatni.

E munkálatokkal egyidejűleg a perecesi bányamű összes gépi berendezései is villamos üzemre alakíttatnak át. A kábelek fektetése folyamatban van, a perecesi új gépház is épülőben, a munkásgyarmat új lakóházakkal bővül.”¹⁶⁰

A radostyáni szénmező kiaknázása és a bánya építése is annyira fontos ügy, hogy 1915-ben már a bányavasúti vonal kiépítését is engedélyeztetik!

„ A diósgyőri bányavasút engedélyokiratának függeléke.

A kereskedelemügyi minister f. évi november 28-án 64.158/111. szám alatt a diósgyőri bányavasút engedélyokiratához függelékot adott ki, melyben a diósgyőri királyi vas- és acélgyárnak, mint a diósgyőri bányavasút tulajdonosának az ezen vasúton a korlátolt sze-

¹⁶⁰ A Bánya, 1914 (9. évfolyam, 1-50. szám)1914-07-05 / 27. szám

mélyforgalom megnyithatása és közvetítésére az alapengedélyokirattal megadott engedélyt az ugyanezen gyár tulajdonát képező diósgyőri bányavasút Pálinkás állomásától Radostyán községig létesítendő bányavasút vonalra kiterjeszti. (Budapesti közlöny, 1915. évi 279. száma.)”¹⁶¹

1920-ban pedig már a nagy nyilvánosság is értesülhet a *radostyáni megkutatott szénmezőkről*.

A hír igaz, de... ahogy a mindenkori média értesülések némelyikével bánnunk kell!

Itt az újságíró nagyban *keveri majd a széntelet és a szénbányát...* Nem igazán lehet tudni, hogy az „*ezeket a bányákat már kibányászták*” pontosan melyekre is gondolt!

Egy azonban bizonyos, ekkor már 1920 januárjában nagyon înséges idők járnak!

„ Új szénrétegeket fedeztek fel Radostyán közelében

A borsodmegyei Radostyán község határában régebben is voltak széntelegeink, amelyek a diósgyőrvasgyár tulajdonát képezték. Ezeket a bányákat azonban már kibányászták úgy, hogy azokból már pár éve, nem termelnek szenet. Hosszasabb kutatás után most nagyobb szénrétegre bukkantak a radostyáni széntelegen, ami a mai Magyarország gazdasági életében fontos jelentőséggel bír, mert ezáltal, mintegy sorozatosan nyílik meg a munkaalkalom a munkanélküliek számára.”¹⁶²

¹⁶¹ Vasúti és Közlekedési Közlöny, 46. évf. (1915)1915-12-05 / 143. szám

¹⁶² Magyar Jövő, 1920. január-december (2. évfolyam, 4-299. szám)1920-01-06 / 5. szám

A Diósgyőr környéki szénbányák azonosítása

„A nagyság ára a felelősség.”¹⁶³

Arra nézve pedig elég lesz végigolvasni a fejezetben felsorolt bányákat, hogy képet kaphassunk a Diósgyőr környéki szénbányászat igazi nagyságáról. Mindez az 1830-ra datált Mátyás-tárótól, egészen a Lyukó bányáig, amely 2004-ben zárt be véglegesen... Mindez 174 év és a táblázat tanúsága szerint, 67 bánya.

Az összeállítás

- ✓ Ürmössy Lajos¹⁶⁴ kéziratai
- ✓ Dobrossy István (szerk.): Pereces-bányatelep története a XIX–XX. században¹⁶⁵
- ✓ Izsó István dr.¹⁶⁶ A Miskolci Bányakapitányság kerületének bányaipara,
- ✓ Rónaföldi Zoltán: Kronológia. A borsodi és ózdvidéki szénbányászat fontosabb évszámai és eseményei

alapján készült.

A Diósgyőr – Pereces környéki szénbányák kimutatása

Sorszám	Bánya	Helye	Indulás	Leállás
1	* Mátyás-táró ¹⁶⁷	Perecesen a Gräzenstein-altáró DK-i vége felett,	1830	

¹⁶³ Winston Churchill

¹⁶⁴ Ürmössy Lajos (Budapest 1892. aug. 14. – Sajószentpéter, 1977. jún. 25.). Bányamérnök, szakíró. Selmechbányán megkezdett tanulmányait az I. világháború megszakította. Oklevelét Sopronban szerezte (1926). A Sajó-völgyben több szénbánya üzemvezetőjeként dolgozott, 1952-től 1955-ig a borsodi szénbányászat beruházási munkáit irányította. 10 kötetes monográfiája: A borsodi szénbányák története sajnos kéziratban maradt. Lajos bátyánk a borsodi szénbányászat egyik kiemelkedő személyisége, aki emlékeit és tapasztalatait is megosztotta a későbbi bányász nemzedékekkel.

¹⁶⁵ Dobrossy István (szerk.): Pereces-bányatelep története a XIX–XX. században - Tanulmányok Diósgyőr történetéhez 9. (Miskolc, 2001) Ürmössy Lajos: A Borsodi Szénbányák Tröszt (Miskolc I. körzet) Diósgyőr-Pereces környéki szénbányáinak kimutatása)

¹⁶⁶ Izsó István, dr. (Miskolc, 1955. március 23. – 2021. november 12.) magyar bányamérnök, jogász, bányászat-történész. A Miskolci Egyetemen kapott bányamérnöki diplomát 1981-ben, majd jogi diplomát 1994-ben. 1987. év végéig a Borsodi Szénbányák alkalmazásában állt, Feketevölgy-aknán dolgozott különböző beosztásokban. 1987. december 15-től a miskolci Kerületi Bányaműszaki Felügyelőség állományába került, majd 1992 szeptemberétől annak vezetőjévé nevezték ki. Az 1993-tól a Felügyelőség jogutódjaként működő Miskolci Bányakapitányság vezetőjeként (bányakapitányként) tevékenykedett 2015 júniusáig. Szakmai körökben országos ismertségre és elismertségre tett szert. Hivatali munkája mellett 1994 és 2015 között a Miskolci Egyetem Műszaki Földtudományi Karán, meghívott előadóként bányajogot oktatott., 2009-től címzetes egyetemi docens. Az oktatás mellett két egyetemi tankönyv szerzője. 2015 júliusától 2019-ben bekövetkezett nyugdíjazásáig a Mátrai Erőmű Zrt. alkalmazásában állt. Az egyetemi oktatóval párhuzamosan kezdte tanulmányozni a magyar bányászat és bányajog történetét. E téren számos önálló kötet, illetve könyvfejezet, folyóirat cikk szerzőjeként ismert. Elsődleges célja e téren az elmúlt másfél évszázad bányászat-történeti kutatásainak egyfajta összegzése volt. E munka eredményeképpen jelent meg a Magyar Bányászat Évezredes Története című sorozat IV. köteteként egy szakbibliográfia, V. köteteként pedig egy kronológia, de összegző munkái közé sorolhatók a bányatörvényalkotás, a bányahatóság vagy a bányatárspénztárak történetét összefoglaló írások is.

¹⁶⁷ Az 1-12. sorszám alatti tárók . A * jelölt bányák az 1859. évi fektetési térképeken már szerepelnek. A 3. alatti Mátyás-táró ugyancsak az I. telepeken művelt egyik korábbi bánya. A legrégebbi Mátyás-tárót egy fényképfelvétel is őrzi. Ugyanezen van a Katarina-táró és Elisabeth-akna is feltüntetve. Az 1873-ban elkészült Gräzenstein-altárón megindult az ÉNy-i oldalon lévő Wiesner (II.) és a Gyertyánvölgyi Scheuchenstuell, később Adriányi (IV.) telepeken termelő a vaskohászatnak megfelelőbb szén szállítása. Az I. telepen dolgozó, itt említett bányák termeléseit ezután beszüntették.

2	* Katarina-táró	az Új akna és a volt Péch Antal akna között		
3	Mátyás-táró			
4	Alsó Mátyás-táró			
5	Középső Mátyás-táró			
6	Felső Mátyás-táró			
7	Déli Mátyás-táró			
8	Alsó János-táró			
9	Középső János-táró			
10	Felső János-táró			
11	Fanny-táró			
12	Franciska-táró			1875
13	* Wiesner-táró ¹⁶⁸		1850	
14	Wiesner-táró II.			
15	Wiesner-táró III.			
16	Wiesner-táró IV.			
17	* Hunyadi-táró	Pálinkás völgy. Pereces-Baross alagút ÉNy-i kijárata közelében		
18	* Ó-Bálint-táró (Valentin)			
19	Bálint-táró			1903
20	* Prokop-táró ¹⁶⁹		1859 előtt	
21	*Tamás-táró	Előbbiekől DK-re		
22	* Rösner-táró	Gyertyánvölgyi, Galyaforrás		
23	* Scheuchstuell-táró	Gyertyánvölgy, Előbbiekől ÉK-re		
24	* Alsó Adriányi-táró			
25	* Középső Adriányi-táró	Gyertyánvölgy, Baross-tól ÉNy-ra		
26	* Felső Adriányi-táró	700 m-re volt a Deák-táró, mint az Adriányi tárók egyik kijárata kb. 250. m. tszf.)		1883
27	Frigyes-táró	Baross-tól ÉNy-ra		1895
28	* Ferenc József-akna	Az Új-Diósgyőri területen		
29	* Erzsébet-akna (Erenyői- akna)	Erenyő-völgy. A bányatelep területén, a perecesi alagút nyílásától kb. 587 m-re, DK-re		
30	* Mihael-táró			
31	* Alexander-táró			
32	* Berta-táró	Csanyik völgy, a Wiesnerektől DNy-ra		
33	* Irén-táró			
34	Csanyiki I. akna	Csanyik-völgy, a Wiesnerektől DNy-ra. Nem tévesztendő össze a hasonló nevű 1938-ban nyílt barossi I. aknával		
35	* Görgey-táró	Köpusvölgyben		
36	Konstans-akna (Csanyik völgyi-akna)	Csanyik-völgy DK-i részén		
37	* Borbála (Köpusvölgyi) - táró	Égés- Köpusvölgy	1859 előtt	
38	* Albrecht-táró			
39	* Haidinger-táró	A radostyáni aknától D-re		
40	Gyertyánvölgyi feltárás	Gyertyánvölgy	1896	1912
41	Kis-táró ¹⁷⁰	Egress-völgy		
42	Belházy-táró ¹⁷¹	Parasznya mellett DNy-ra	1880 előtt	

¹⁶⁸ A 13-19. sorszám alatti tárók. A Wiesner és az alagút ÉNy-i kijárójánál volt pálinkásvölgyi bányákat egyes adatok szerint 1901-ben, mások szerint 1903-ban szüntették be. A termelés ezután főleg az Adriányi (IV.) telepre, mint a vaskohászatnak a legjobban megfelelő, a legkevesebb kenet (S) tartalmazó szénre tevődött át. Egyebekben ezek a II. telepet művelő bányák már 1859 előtt nyíltak. 1859. X. 25-én keltezett fektetési térképek.

¹⁶⁹ A 20-39. sorszám alatti tárók. A * jelölt bányák az 1859. évi fektetési térképeken már feltalálhatók. Azt, hogy egyenként mikor merültek ki, nem tudjuk. A szakirodalomban több helyen nyitási időpontjukat későbbi eltérő időben említik, pedig már 1859-ben léteztek hasonló nevű bányák. Zavarólag hat, hogy későbbi, újrainvitásokat hasonló név alatt kezdték meg. Pl. az itt szereplő Csanyiki-lejtakna Berta és Finkey között, Berta, Irén, Görgey-tárók idejében létesült a Csanyik-völgyben. Míg a „Csanyiki”-nak nevezett, 1938-ban mélyített lejtakna, Baross-son nyílt és a Csanyiki völgy felé haladt. Ugyanez áll az Adriányi és Mátyás-tárókra is. Mindenesetre 1882 után a főtermelő bánya Baross-akna (IV. telep) 1838-tól az itteni É-i és D-i „Csanyiki” lejtaknák. 1892-1924 közötti időben a perecesi Új-akna termelése is nagy szerepet játszott. 1940 után kapcsolódtak be a Pálinkás, Finkey és a lyukói bányák.

¹⁷⁰ Csak a kutató forrásokhoz szükséges szenet termelte.

¹⁷¹ A 42-44. sorszám alatti tárók. 1880-ban itt már hivatalházat építettek. Később Baross-akna művelési területének víz-kiszállító és beszálló helye. Az 1883. évi fektetési térképen Parasznyától ÉNy-ra régi „feltáró”-akna

43	Pech Antal-akna	A Pereces-Pálinkás alagút tengelyében középen	1869	1873
44	Gräzenstein-altáró	Pereces-Pálinkás alagút DK-i mag. ÉNy-i mag.		
45	Baross-függőleges.-akna	Pálinkás-völgy	1882	1938
46	Perecesi Új-akna ¹⁷²	244,7 m tszf	1898 1955	1924
47	Szent István (Új-táró) ¹⁷³	Baross mellett	1912	1940
48	Radostyáni akna ¹⁷⁴	D-revítettáró?	1922	1924
49	Baross – Déli – Csanyiki Új-táró akna	227,2 m tszf.	1938	
50	Baross- Északi I. akna ¹⁷⁵		1938	1949
51	Kutató- ereszke ¹⁷⁶	Parasznya DNY-i kijárója mellett	1938	1939
52	Varbói kutató-tárók ¹⁷⁷	Halastó-dűlő	1932	1936
53	Lyukó Adriányi-akna ¹⁷⁸	Kasos akna, majd Skyp-akna is.	1939	
54	Lyukói Mátyás/Ságvári - I. akna	Lyukóbánya	1938	
55	Finkey József-táró I. ¹⁷⁹	Pálinkási nyílás mag. 240,000 m (239,000) LAÉV mellett nyílás magasság	1940	
56	Pálinkás I. és II. ¹⁸⁰	Más térképeken 240, 245,4, 245,5 m tszf. van megadva	1940	
57	Perecesi Mátyás-táró ¹⁸¹	1955-től külön táróval tanbánya. Más térképeken 243,6, 243,8 m tszf.	1943	
58	Pálinkás II. I.	Petőfi Ifjúsági üzem-táró (1955-ig tanbánya)	1951	
59	Erenyői I. akna ¹⁸²	Szállítóakna mag. más térképen 191,795 m tszf.	1951	
60	Finkey II. táró ¹⁸³		1956	1957
61	Lyukói alagút ¹⁸⁴	Pereces - Lyukó	1948	1954
62	Márta-lejtakna ¹⁸⁵	Diósgyőr. Nyílásmag. máshol 197,800, fabeszállító I. 193,600, 192,800	1921	
63	Anna-lejtakna ¹⁸⁶	Lyukóvölgy D-i részén	1924	
64	Bodóalja I. akna ¹⁸⁷	Újdiósgyőr és Miskolc között	1929	1933
65	Erzsébet-táró ¹⁸⁸	László-bánya, Humenay, Sajóbábony	1929	1945
66	Márton I. akna ¹⁸⁹	Diósgyőr D-i részén	1934	1947
67	Kerek József bányája ¹⁹⁰	Radostyán K-i kijáratánál	1948	1948

látható. A Gräzenstein-altárna kihajtásánál szállító és légaknaként szolgált, különben összeköttetésben volt a Mátyás-tárók vágataival.

¹⁷² 1900-ban kezdtek termelni a II. telepen. 1955-ben a II. sz. akna újrainyítását megkezdték.

¹⁷³ Szénmezejét bekapcsolták a Baross Déli I. aknába.

¹⁷⁴ Egyik aknáját csak a II. t-re mélyítették, a másikat ép, hogy megkezdték, beszüntették.

¹⁷⁵ A Nyögő-patak védőpillérét fejtették ezzel le.

¹⁷⁶ Kijárata az É-i végén, Parasznyánál.

¹⁷⁷ Már 1908-1910-ben kutattak ezen a területen.

¹⁷⁸ Fagyasztással lettek mélyítve. A kasos termelés a IV. telepről. A Skyp-akna próbaüzemeltetését 1957-ben kezdték.

¹⁷⁹ A Pálinkás-völgyben lévő É-i kijáróján szállított.

¹⁸⁰ A régebbi táró. Közben mivel a II. telepet tárta fel II. számmal is jelölték. Újabban I. sz.

¹⁸¹ Régebbi DNY-i irányú táróját felhagyták. 1955-ben Ny-i irányú táróval újrainyították.

¹⁸² A föld alatt össze voltak kötve Anna és Márta-bányával.

¹⁸³ Beszüntették. Területét Pálinkás I., vagy a perecesi újrainyított II. sz. függ. akna.

¹⁸⁴ 1954. V. 20-án adták át a forgalomnak.

¹⁸⁵ Volt Diósgyőri Szénbánya Rt.

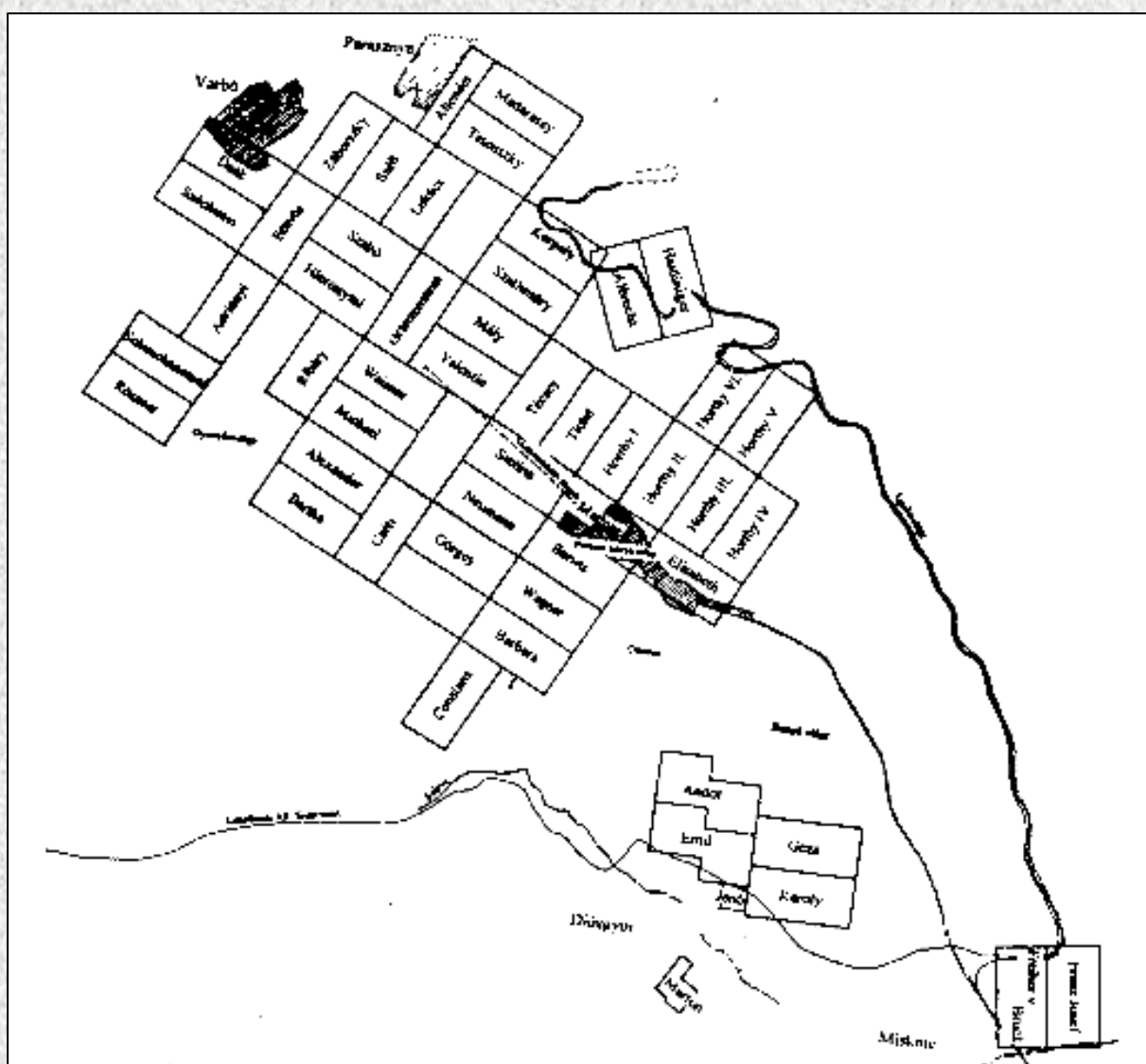
¹⁸⁶ Volt Lyukó-völgyi Szénbánya Vállalat (Mánik Sándor

¹⁸⁷ Volt Bodó-völgyi Kőszénbánya Rt.

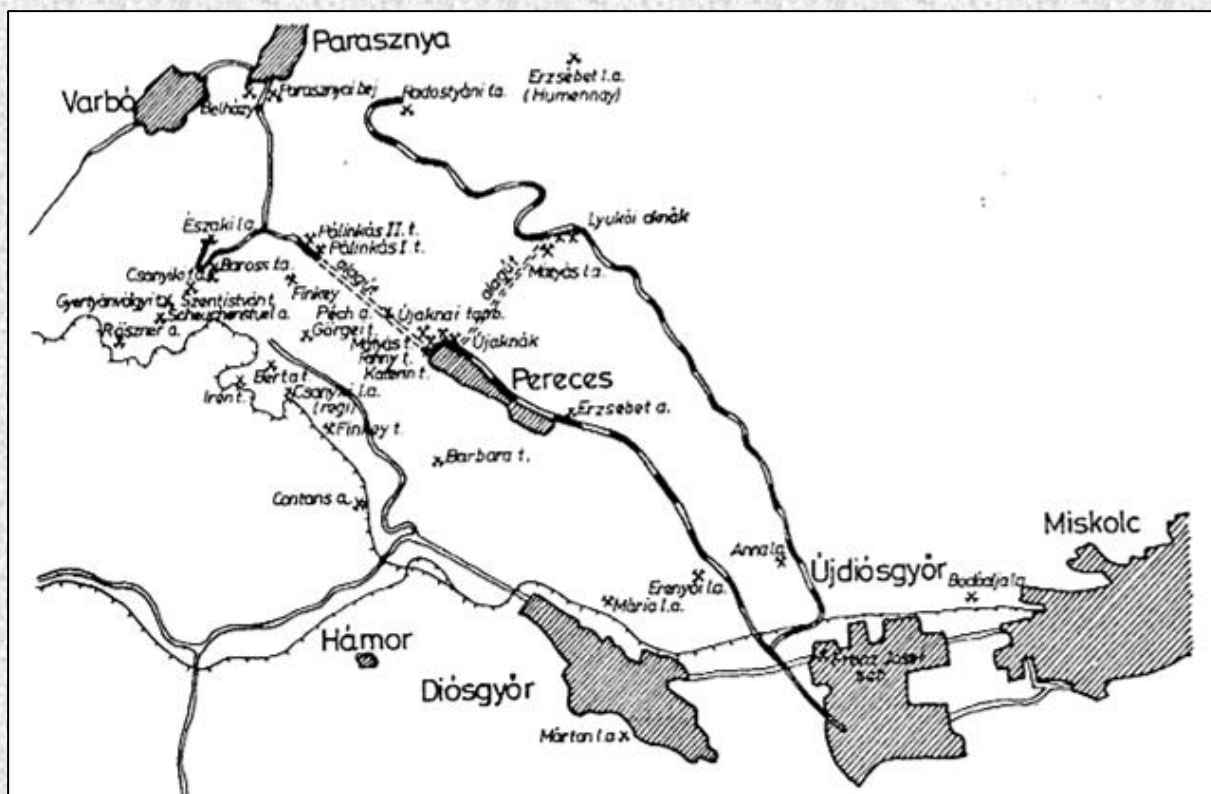
¹⁸⁸ Volt Sajóvölgyi Erzsébet Kőszénbánya Vállalat

¹⁸⁹ Volt Diósgyőri Márton-bánya (Bálint Tibor)

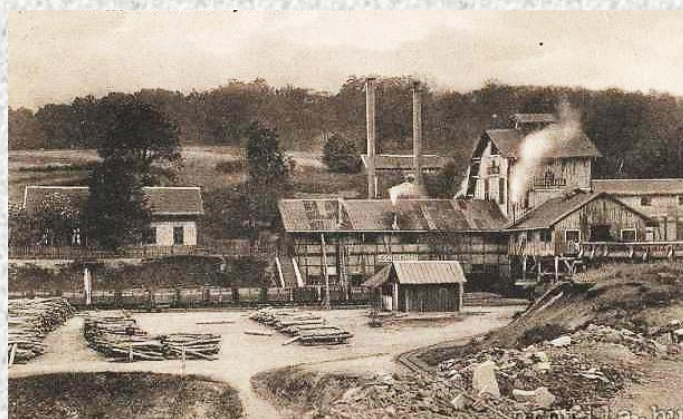
¹⁹⁰ Engedély nélküli bánya. Berobbantották.

Diósgyőr – Pereces - környék bányatelkei, XIX. sz. vége

A Borsodi Szénbányászati Tröszt I. bányakerülete¹⁹¹

Baross-akna

Balra a bányavasút, Gräenzenstein-alagútjának, jobbra a lyukói-alagútjának a perecesi bejárata

¹⁹¹ A térkép 1945 utáni, de a korábbi bányák is fel vannak egyrészt tüntetve.

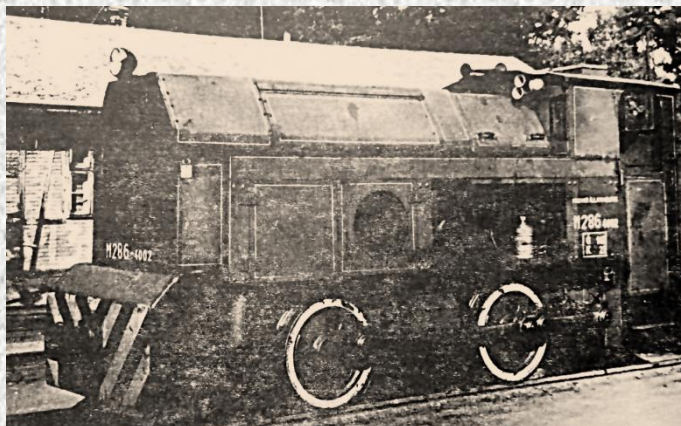
Peregcsé bánya I. és II. akna

Peregcsé Új-akna, 1930-as évek

Gräbenstein-alagúti Wöhler-gőzmozdony

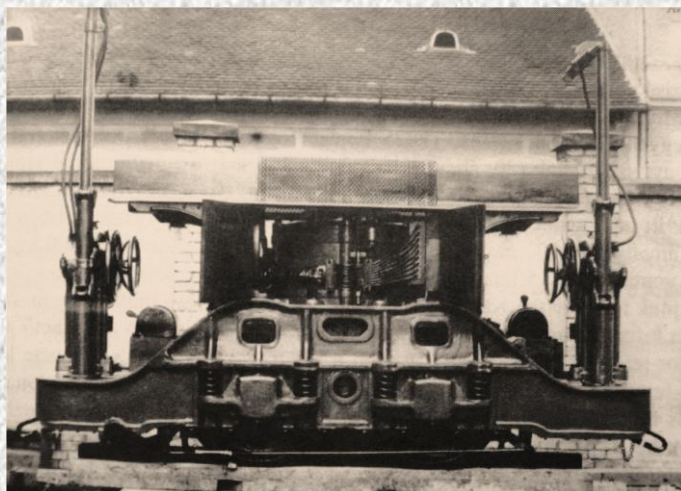

Gräenzenstein-alagúti Ruhrtaler dízelmozdony,
1939¹⁹²

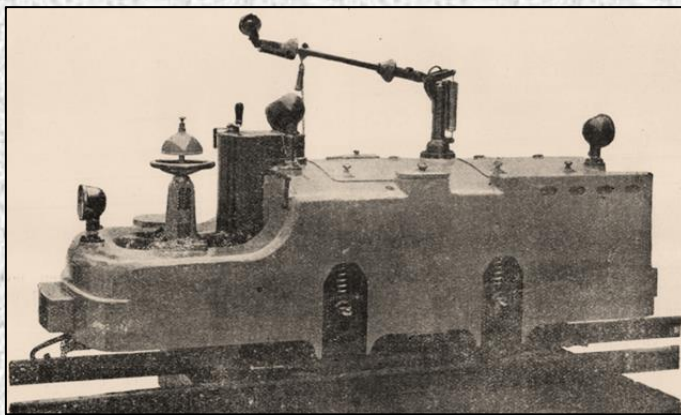
Perecesi bányatelep tanbányája
/Mátyás táró/

Néhány, a korát megelőző, *Ganz gyártású, felsővezetékes villamos bányamozdony* az 1900-as évek legelejéről! Ekkor a borsodi, de a hazai bányászatban is a kézi csillézés, de zömében a lóvontatás volt a szállítás fő módja. Csak a legfejlettebb bányák engedhették meg a villamos hajtású kötélgépeket, de a bányamozdonyok technikailag még ezeken is túltettek!

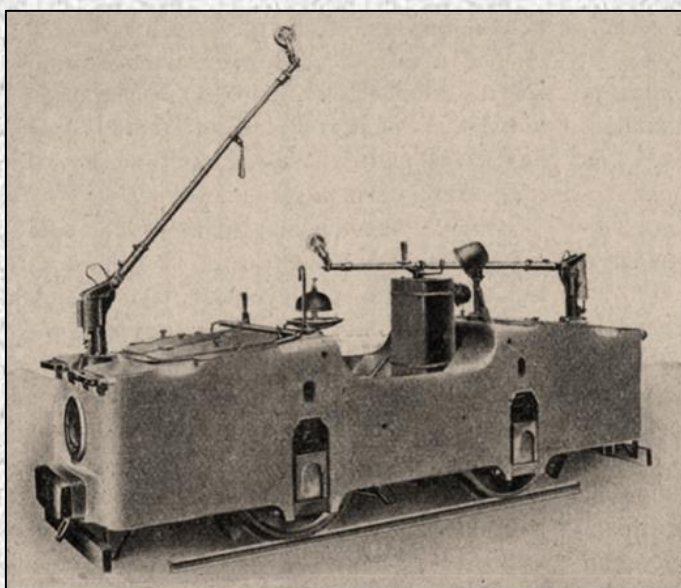

Pereces bánya, 1901. Ganz villamos bányamozdony, 500 V, 7,4 kW.¹⁹³

¹⁹² Később MÁV 286.2.

Egyenáramú, Ganz bányamozdony, Pereces, 1907.¹⁹⁴

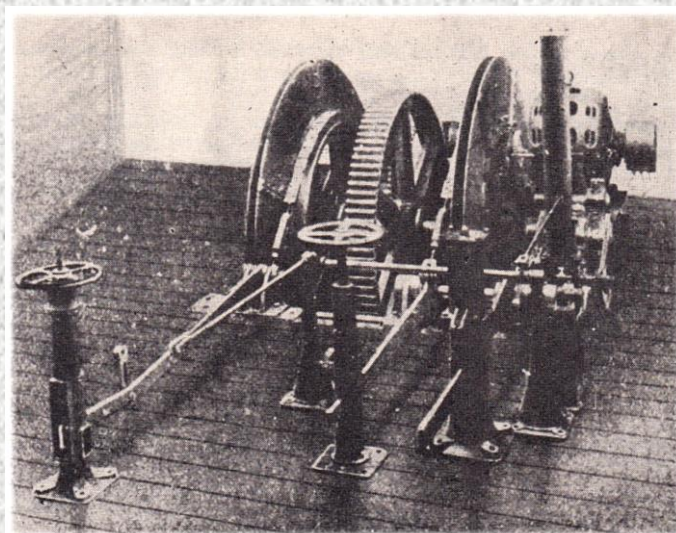

Egyenáramú, Ganz bányamozdony, Pereces, 1911.¹⁹⁵

¹⁹³ A teljes vágányhossz a bánya földalatti szállítógátaiban 3 km volt. Ez egy 500 V-os, 7,4 kW teljesítményű mozdony, TF 8 Ganz motorral volt felszerelve és függőleges tengelyelrendezéssel építették be. Az □F□ motor-típus előtti □T□ jelölés a trakciós célú motorváltozatot jelenti. A mozdony 20 darab, 800 kg rakott tömegű vonatot tudott vontatni, 7,2 km/h sebességgel, 3 ‰-es pályán. A vasút 540 mm nyomtávú volt. 1903-ban újabb két ilyen mozdony állt szolgálatba. 1909-re a mozdonyok száma már hét, tehát a vasút beváltotta a hozzá fűzött reményeket. A villamos bányamozdony nem szennyezte a bánya levegőjét!!!

¹⁹⁴ A mozdony a perecesi bánya mélyszinti szállítógátaiban dolgozott, nyolc másik társával együtt. A mozdonykeretbe 2 darab, egyenként 10 LE teljesítményű, 300 voltos, egyenáramú vasúti motor van rugalmasan felfüggesztve. E motorok legújabb szerkezetűek, oldal csapágypajzsokkal vannak ellátva a motor szélességének redukálására. A mágnes köpeny két részből áll és úgy van kiképezve, hogy a motor kényesebb részeit nedvesség és piszkok behatás ellen teljesen megvédi. Menetsebesség és a vonatadási teljesítmény a motorok 4 soros és 3 párhuzamos kapcsolási helyzetével szabályozható. A leírt mozdony nyomtávja 540 mm. 30 megterhelt csillót vontat, összesen 24 000 kg, tömegben, 3 ‰ esésben és vízszintes pályán m 2 méter/secundum sebességgel, míg az emelkedés irányában 9 500 kg tömeget tud továbbítani. A pálya hossza 3000 méter.

¹⁹⁵ A mozdony a perecesi bánya mélyszinti szállítógátaiban dolgozott. 540 mm nyomtávolságú, 2 áramszedős, kétmotoros - főáramkörű 300 voltos egyenáramú villamos bányamozdony. 1926-ig álltak szolgálatban.

Elektromos hajtású függőleges-aknai szállítógép, 1900.

**Bányamunkások, csoportkép 1905-ből.
A háttérben a bányagazgatóság épülete**

A perecesi iskola

A vár iskola¹⁹⁶

¹⁹⁶ Ez már 1953.

A radostyáni szénbánya

**„ A valóságban nem a munkaadó fizeti a béreket,
hanem a termék, a vezetés pedig szervez;
úgy szervezi a termelést, hogy a termékek képesek
legyenek fizetni. ”¹⁹⁷**

Az előző fejezetekben már sok mindenről szó esett. Itt érkezünk el a *radostyáni bánya* megnyitásához, ami viszont 1922-ben lesz. Eltelt viszont egy évtized a kutatások kezdete óta, a *Blaschek-féle* javaslatához képest pedig 18 év!

Ekkor már túl van az ország a „nagy háborún”, de a *trianoni békediktátumon* is! Más a *dimenzió* minden vonatkozásban. A „*kicsiny hazában*” maradt – addig nem sokra tartott dolgok, természeti értékek is – felértékelődnek a nyomorúságban... Így lesz ez a *szénbányászattal*, de nagyon sok mással is.

A sok minden jó, a *nyersanyagok, a bányák, az ipar, az erdők, a vasutak*... mind-mind idegen kezekbe kerültek, ráadásul úgy, hogy azok ezért semmit sem térítenek, sőt...

A következő „*állomás*” már azonban 1920. év eleje, amikor híreink vannak a *radostyáni szénterület* termelésbe vételéről.

„ Új szénbánya Borsodban

Megkezdték a radistyáni bányavasút építését

A diósgyőri vasgyár szénszükségletének tekintélyes részben való fedezése vár a közeljövőben megnyíló radistyáni szénbányatelep. Radistyán a perecesi és a sajószentpéteri dús

széntelepek között fekszik, a radistyáni szén valamennyi borsodi szénnel felveszi a versenyt minőség tekintetében.

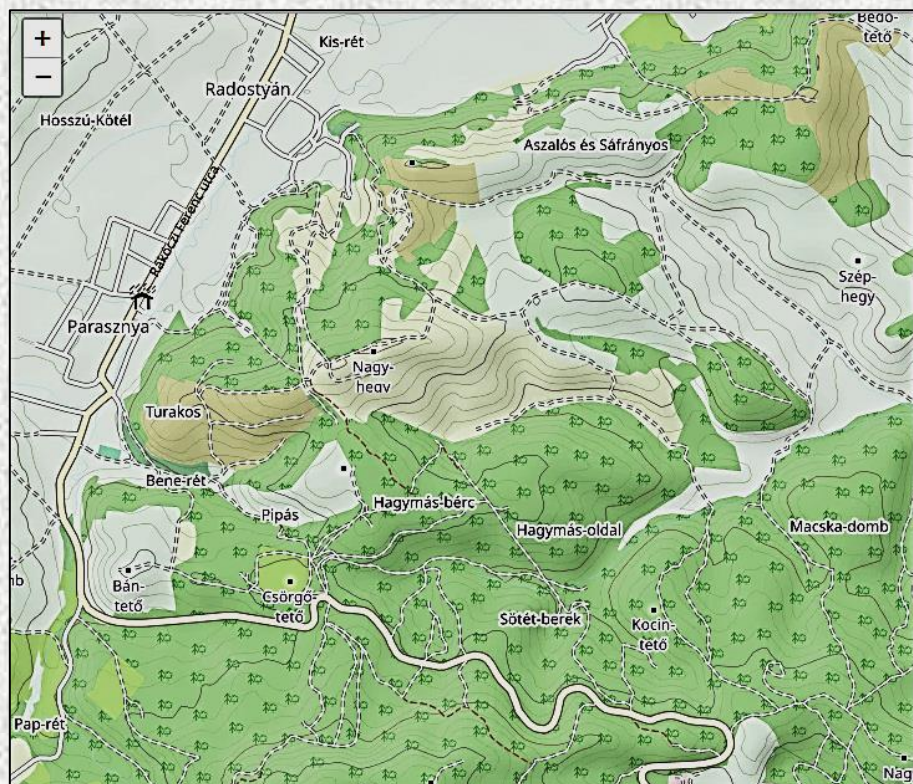
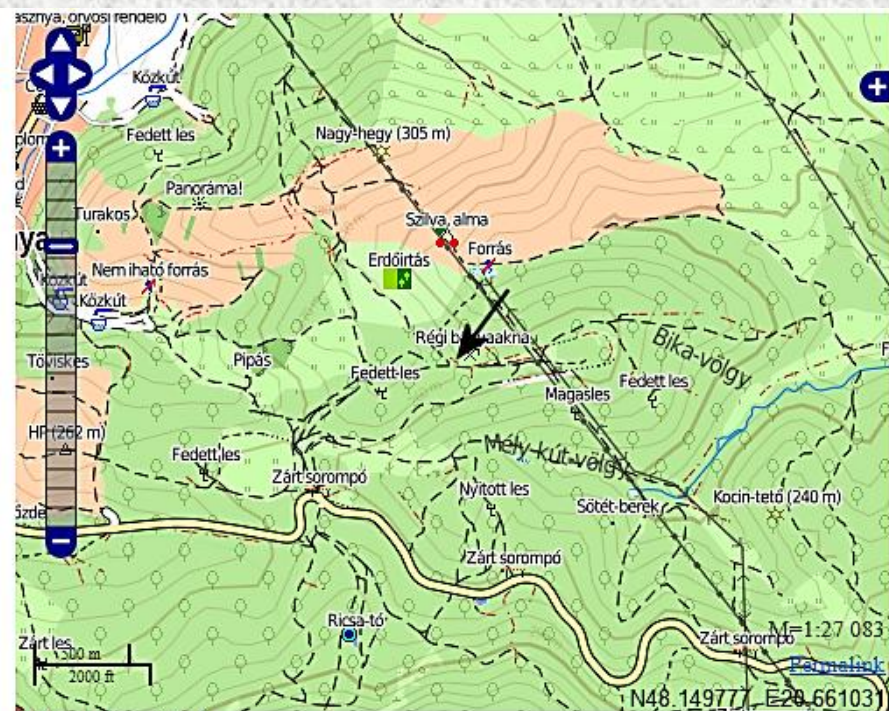
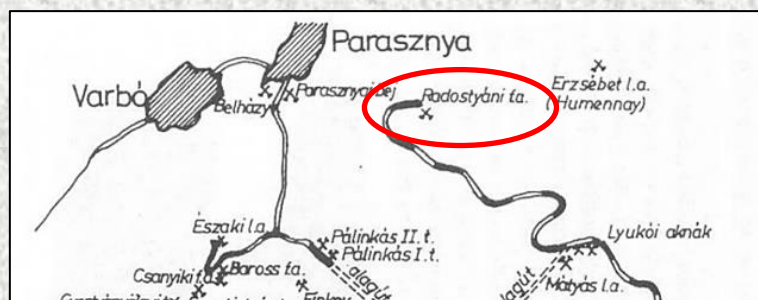
**Személyvonat a
„lyukó-radostyáni”
vonalszakaszon**

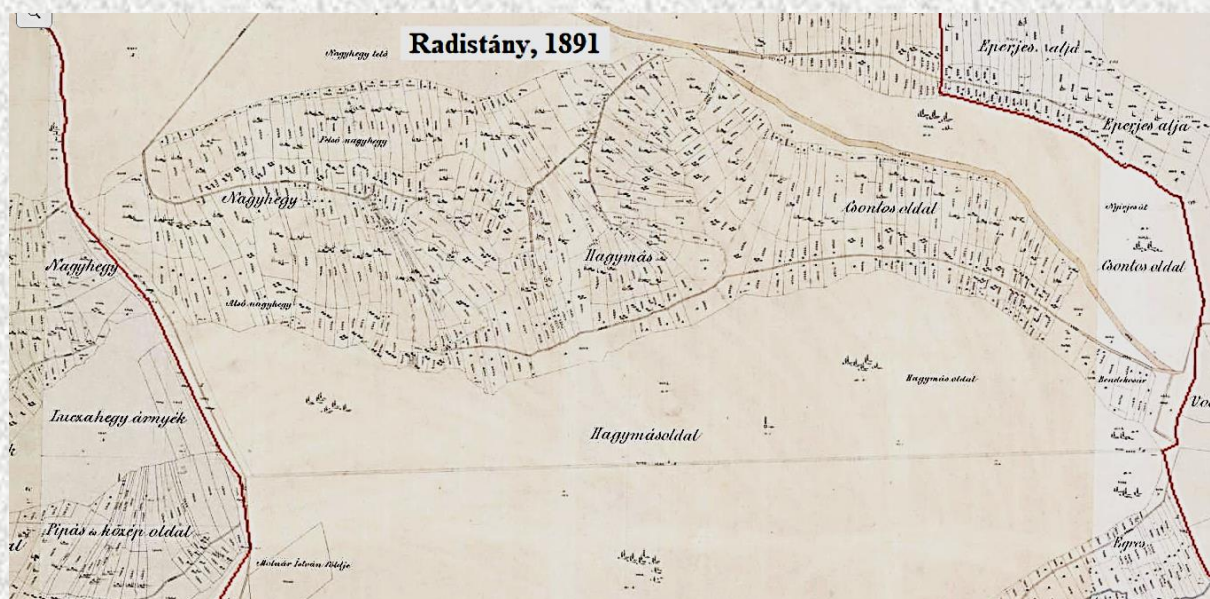
A radistyáni széntelepek megközelítése a perecesi bányákból altárna segítségével is lehetséges lett volna, azonban ez körülbelül 32 milliós költséget jelentett volna az államnak. Ennek a tervnek az elejtése után hozzáfogtak a radistyáni bányákhoz vezető vasútvonal építéséhez. A radistyáni bányavasút a vasgyár a perecesi vasútból fog elágazni a diósgyőri műmalom mögött, innen a Szarkahegy megkerülésével északkeleti irányban fogja elérni Radistyánt.

Az új bányavasutat előreláthatólag ez év folyamán át is adják a vasutat a szénszállítási forgalomnak. ”¹⁹⁸

¹⁹⁷ Henry Ford

¹⁹⁸ Miskolczi Estilap - Reggeli Hírlap Reggeli Hírlap, 1920. január (29. évfolyam, 4-25. szám) 1920-01-29 / 23. szám

Csak hogy ezekben az években az országunk *enyhén szólva is kétségbe ejtő helyzetben* van! A világháborúért felelősök közül, kirívóan eltúlzottan tekintenek hazánkra, holott egyedül a magyar miniszterelnök, – *Tisza István gróf* – vonakodott jó ideig a *szerb hadüzenettel* kapcsolatosan! Ennek is megvannak az okai! Azok a – későbbi mesterséges államok politikusai, – akiknek szándékuk hazánk rovására országot alapítani, javakat szerezni, ezért mindent el is követnek.

A háborús anyagi és személyi károk, a forradalmak, a cseh- és román megszállás, a románok mérhetetlen ország-rablása, a megszállt területek szisztematikus kifosztása, a békediktátum okozta nagyon súlyos problémák, a valamikori erős fizetőeszköz a korona rohamos értéktelenedése, az ország politikai és gazdasági elszigeteltsége, a háborús jóvátétel fizetése...

Az elcsatolt területekről érkező, kiüldözött magyarok befogadása, a nyersanyagok nélkül maradt ország újra mozdítása, a teljes társadalmi rend újraépítése...

A szénkereslet jelentős csökkenése is bekövetkezik ekkor. Ez még nem a „nagy gazdasági világválság”, azt majd csak 1929-től zúdítják a világra az amerikai „mohó és telhetetlen” pénzügyi emberek...

Egyértelmű, hogy a korábban vázolt – földtani nehézségek ellenére (vízdús homokréteg) – az aknát lemélyítették a Hagymástető déli oldalánál. A vízdús homokréteg azonban csak akkor lett volna komoly akadály, ha a legalsó, legjobb minőségű széntelepet is akarják itt bányászni, azaz az *Adriányi-telepet*. Bár a kutatófúrások ezt itt is megtalálták, erre nem került sor és a bánya a középső, azaz a *Wiesner-széntelepet* fejtette.

Dr Schréter írja akkorról:

„... A Radistyán határában korábban fúrásokkal megállapított széntelepek feltárása céljából 1922-ben aknát mélyítették, amelyet 1924-ben fejeztek be. Egyidejűleg kiépítették a Lyukó-völgy mentén az aknához vezető, keskeny vágányú vasutat is.

A főszállítóakna mélyítéséhez is hozzákezdték, de ennek lemélyítései a kedvezőtlen gazdasági viszonyok bekövetkeztekor abbahagyták, sőt a már kész aknát is üzemen kívül helyezték...”

Aztán sokkal részletesebben is ír róla és itt jutunk el a bevezetőben „feltett” kérdésre adható válaszig.

Mi is a *bánya neve*, miket is tudhatunk róla részletesebben.

Az már csak egy érdekesség, hogy az a *vízdús homokréteg*, amely mind a *perecesi*, mind a *későbbi lyukói aknák nyitásánál*¹⁹⁹ gondokat okozott itt a várakozások ellenére nem következik be, illetve nincs ennek nyoma a leírásokban. A magyarázat az, hogy e *vízdús homokréteg* a *Wiesner-telep* és a nála lejjebb levő *Adriányi-telep* között van. *Radostyánban* a leírások szerint a bányában csak a *Wiesner-széntelepet* fejtették! Lejjebb nem mentek!

„... Figyelemreméltó, hogy a Wiesner– és Adriányi–széntelepek között egy vízdús homokréteg van, amely, úgy látszik, eléggé általános elterjedésű. Az I. sz. perecesi akna mélyítésénél ez a vízdús réteg nagy nehézséget okozott...

Ugyanezt az alsó széntelep fölött 40 m-nyire fekvő, víztartalmú homokréteget a Radostyán határában végzett fúrások mindegyike átfúrta. Az ezen a területen lemélyítendő aknára nézve tehát eleve feltételezhető, hogy úgy, mint a perecesi akna mélyítésénél, itt is sok nehézséggel kell majd megküzdeni (263). Meg kell jegyezni, hogy a radistyáni aknát eddig csak a Wiesner–telepig mélyítették le...”

A bányáról részletesebben.

„... A radistyáni új aknát a Hagymástető D-i oldalán, az egykori II. sz. fűrőlyuk helye közelében telepítették.

1922 májusában kezdődött a segédakna mélyítése, amely a jövőben légakna gyanánt van hivatva szolgálni; befejezték 1924-ben. Az akna mélyítésekor különösebb hátráltató mozzanat nem merült fel. Egyidejűleg kiépítették a Lyukó-völgy mentén a perecesi keskenyvágányú vasútból kiágazó iparvasutat. A segédakna 115 m mély. A segédakna közelében 1924-ben megkezdtek körszelvényben a főszállítóakna mélyítését modern berendezéssel. Ennek továbbmélyítését azonban egyelőre beszüntették s egyelőre csak 6 m mélységre hatoltak vele.

A segédakna alján átlag 1,20 m vastag széntelepre jutottak. A telep megfelel a Wiesner–telepnek, Ny felé emelkedik, K felé süllyed. 1924 augusztusában a csapás mentén és Ny felé siklókkal kezdték feltárni. Az aknától Ny felé egy ÉÉK–DDNy-i irányú vetődést állapítottak meg, amely az akna táján 11 m-rel lejjebb vetette a Ny felé eső széntáblát. A széntelep közvetlen fekvője helyenkint zöldesszürke homok, néhol azonban zöldesszürke agyag, vagy agyagos

¹⁹⁹ Lyukóban fagyasztásos aknamélyítés a függőleges aknák építésénél, a víz kizárására.

homok. Lejjebb, kb. 60–70 cm-re a szénteleg alatt ostreapad jelentkezik. A szénteleg vastagsága 1 – 1,4 m között ingadozik.

Az akna táján több és vastagabb meddő közbetelepülés van benne, míg Ny felé tisztábbá válik a telep, s csak egy vékony riolittufacsíkot találunk benne, amely állandónak látszik, néha ugyan ez is egészen eltűnik. A szénteleg közvetlen fedője helyenkint kisebb kiterjedésű ostrealencse, vagy pad, többnyire azonban kb. 1,80 m vastag agyagréteg, amire kb. 4 m-es homokréteg következik. E homok vizet is tartalmaz, amely a vetődések mentén, s oly helyeken, ahol a közbülső agyagréteg esetleg beszakad, a vágatokba is bejut. Az ilyen módon a bányába kerülő vízmennyiség ezidő szerint még csekély. 1924 augusztusában 8 óránként kb. 60 m³ gyűlt össze, amelyet egy órai szivattyúzással távolítottak el...”

Ugyanezt erősítik meg Dr Izsó István²⁰⁰ adatai is!

„1922-24. között mélyítették a Lyukóvölgyben az un. Radostyáni-újaknát.”

Emlékezzünk csak, mit is írtak a Wiesner-teleppel kapcsolatosan korábban, amit itt, e bánya is fejt!

„... LÁNG M. főfelügyelő úr közlése szerint 1924-ben a különböző helyeken (Perecesen a két telepen, a Baross-aknában, az új táróban és a radistyáni aknában) és különböző széntelegekből termelt szénnek átlagosan kb. 40 %-a darabos szén, 40 %-a rostált aknaszén és 20 %-a a 20 mm-en alul levő szemnagyságú dara és porszén volt...”

A miskolci napilap aztán a bányanyitásról egy részletes cikkben is beszámol.

„A diósgyőri gyár új bányát nyitott Radostyánban

Tavasszal munkás-tisztviselő kolóniát, iskolát, konzumot építenek a bánya mellett – Rendszeres vonatjáratok vannak Vasgyár – Radostyán között

²⁰⁰ Dr Izsó István (Miskolc, 1955. március 23. – 2021. november 12). bányamérnök, jogász. A miskolci Bányaműszaki Felügyelőség vezetője, majd a Bányakapitányság bányakapitánya. Bányatörténész, szakíró. Hivatali munkája mellett 1994 és 2015 között a Miskolci Egyetem Műszaki Földtudományi Karán, meghívott előadóként bányajogot oktatott. 2009-től címzetes egyetemi docens. Az oktatás mellett két egyetemi tankönyv szerzője. 2015 júliusától 2019-ben bekövetkezett nyugdíjazásáig a Mátrai Erőmű Zrt. alkalmazásában állt. Az egyetemi oktatással párhuzamosan kezdte tanulmányozni a magyar bányászat és bányajog történetét. E téren számos önálló kötet, illetve könyvfejezet, folyóiratcikk szerzőjeként ismert. Elsődleges célja e téren az elmúlt másfél évszázad bányászattörténeti kutatásainak egyfajta összegzése volt. E munka eredményeképpen jelent meg a Magyar Bányászat Évezredes Története című sorozat, IV. kötetként egy szakbibliográfia, V. kötetként pedig egy kronológia, de összegző munkái közé sorolhatók a bányatörvény-alkotás, a bányahatóság vagy a bányatárspenztárak történetét összefoglaló írások is.

A diósgyőri állami vas- és acélgyár közvetlen a háború kitörése előtt a szükséges bányakutatási engedély birtokában megvásárolta Radoscsány [sic] község tulajdonában lévő területek szénkiaknázási jogát, amely után a bányahatóságtól bányatelekadományozást is kapott. Minden kellék megvolt már, hogy a tervezett radoscsányi bánya építése megkezdődjék, amidőn megindult a nagy vérözön, amely annyi más nagyszabású terv megvalósításával együtt a radoscsányi bánya építését és üzembehelyezését is kitolta.

A vas- és acélgyár szempontjából azonban rendkívül fontos volt a radostyáni bánya üzembehelyezése, hiszen mint ismeretes, a perecest, de különösen a barossaknai bányában elháríthatatlan nehézségek folytán, folyton csökken a széntermelés, amelynek pótlásáról tehát a gyárvezetőségnek feltétlen gondoskodnia kellett.

Éppen ezért az 1919. év elején a gyárvezetőség, központi igazgatósági jóváhagyás folytán, megkezdte a vasgyárat Radostyánnal összekötő közel tizenkét kilométeres vasút építését, amelyre a radostyáni bányában termelt szén elszállítására van szükség. Itt a vasútvonal nem régen elkészült és most már rendszeres vonatjáratok vannak a Vasgyár – Radostyán között.

Az új vasútvonal különben a diósgyőri múmalomig, a perecesi bányavasút pályatestén halad, majd jobb felé tér el az úgynevezett, lyukói völgy irányába. A szemlélő utas pár kilométeres út után már látja a most megkezdett Mánik féle²⁰¹ bányanyitási munkálatait, majd nagy kiterjedésben azt a szénterületet, amelynek szén jogáért tudvalevőleg a diósgyőri vasgyár folytat erőteljes küzdelmet. Mintegy háromnegyed órás út után éri el a vonat a gyönyörű látványt nyújtó, lyukói, bábonyi, paraszniai völgyeken keresztül, a radostyáni völgyet majd pár perc után a radostyáni állomást, amely a községtől mintegy egy kilométernyire van.

Itt valósággal új és alkotó munka folyik, amelynek már méreteiből sejthető, hogy a gyárvezetőség Radostyánban egy modern, nagy teljesítőképességű bányaiüzem létesítését tervezi és akarja. A szép és ízléses vasúti állomás, az előtte lefektetett sínpárok, az építés alatt levő végleges akna, az eddig tető alá került hat munkás és két tisztviselőlakás az új és alkotómunka és rövidesen meginduló eleven, nyüzsgő élet megindulásának előhírnökei.

Maga a bányaiüzem természetesen még a kezdés korát éli. Mindössze hatvan-hetven bányász dolgozik három műszakban a bánya egyetlen megnyitott tárnájában, amelynek huszonnégy óránként nyolc tíz tonna széntermelése van és négy-öt lakatos, illetve kovács foglalatoskodik az ideiglenesen készített lakatos, illetve kovács műhelyben. Ideiglenes helyisége van egyelőre a gépháznak is, amely azonban pár hónap múlva modern épületbe fog költözni. Az épülőben levő bányaiüzemet jelenleg egy gépmester²⁰² és egy bányafelőr²⁰³ vezeti.

Alig másfél éve egyébként, hogy a bánya üzembehelyezési munkálatai megkezdődtek és máris jelentős eredményei vannak, nem csupán gyári, üzemi, de Radostyán, Parasznya és Varbó községek szempontjából is. Így például a bányaiüzemet telefonvezeték köti össze a Vasgyárral, a Pereces és Barossakna bányaiüzemekkel, továbbá külön vezetéken kapja az áramot Barossaknáról. Továbbá nagy előnye ennek a környékbeli lakosságra nézve, hogy Radostyán

²⁰¹ Mánik Sándor bányavállalkozó. Több bányája is volt Borsodban.

²⁰² A bányászatban a gépmester nagyjából a más iparágak művezető szintjének felelnek meg. Önállóan irányítják a munkát és vezetik a beosztott embereiket, naplózhatnak, jelentést írnak, anyagot, felszerelést igényelnek...

²⁰³ Bányafelőr → Bányaiskolát végzett altiszt. Feladata a bányamunka és a munkások közvetlen ellenőrzése, felügyelete. Később ők az aknász munkakört betöltő, középvezetők.

bányavasút állomásáról napjában háromszor indul, és oda háromszor érkezik vonat, amely a termelt szénen kívül teljesen díjtalanul szállítja a vasgyári üzemmel, vagy a hozzátartozó bányákkal bármiféle szolgálati és egyéb viszonyban lévőket

Radostyánból például naponként tizenöt bányász-szülő gyermeke jár a vonaton, amely onnan reggel 7 órakor indul és oda háromnegyed háromkor érkezik vissza a vasgyári elemi iskolába.

Ugyancsak ezen a vonaton szállítják haza a Radostyánban, Parasznyán és Varbón lakó bányás családok a vasgyári konzumból élelemjárandóságaikat.

A gyárvezetőség még ebben a hónapban tömegbarakkot épített a pályamunkások elhelyezésére, továbbá ideiglenes üzemi helyiséget, amelyekre az üzemmenet szempontjából van szükség. A további nagyarányú építkezések azonban csak tavasszal kezdődnek, amelyekre nézve a vasgyár egyik vezető főtisztviselője a következőket mondta:

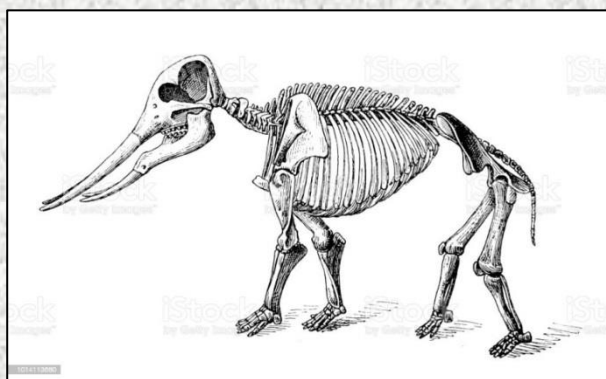
– 1924. év tavaszán – remélve, hogy addig a központi igazgatóság a szükséges százmilliókat²⁰⁴ kitevő hitelt engedélyezi – nagyarányú építkezési munkálatok kezdődnek radostyáni bányatelepünkön. Legelsősorban is modern üzemi épületeket építünk és megkezdjük a tisztviselő és munkáskolónia építését. Előreláthatólag a bányaiüzem teljes kiépítése idején hat nyolcszáz munkás és tíz-tizenöt tisztviselő család elhelyezéséről kell gondoskodni, ehhez mérten kell tehát építkezni is, amelyre különben hely bőven áll rendelkezésre – a bányaiüzemtől a parasznai legelőig. A körülmények figyelembevételével legalább ötven-hatvan „hatosrendszerű” munkáslakást és öt-hat tisztviselő lakást épített a gyárvezetőség, továbbá, egy tömeglakást, úgynevezett kaszárnnyát, a nőtlen munkások részére. Mivel ilyenformán egész kis városrész, egy számbavehető bányatelep fog létesülni, gondoskodni kell még konzumról, iskoláról, orvosi rendelőről, vendéglőről és társadalmi berendezkedés egyéb szükségleteiről.

*Mindezek megvalósítása természetesen számtalan nehézségbe ütközik majd, de végre mégiscsak megvalósulnak a tervek és két éven belül Radostyán közelében, bányaiüzem fejlődik ki.*²⁰⁵

1923-ban *Vadász Elemér* is megemlékezik a „Radistyáni új aknáról”, őslénytani maradványok kapcsán.

Ez a lelet egy igazi különlegesség, a nagy kérdés, hogy ez ma meg van-e még és hol lehet?

„... A gerincesek közül cápa fogakon kívül a radistyáni aknamélyítés közben 1923-ban a „Wiesner“- telep közvetlen fek-

²⁰⁴ A korona ekkorra már tragikusan értéktelenedik. Ennek mélypontja 1926. 1927-ben váltja fel a pengő. A cikk írása idején (1923. november) 0,379 Ft/K az átszámítási érték. Ekkor már milliókban, százmilliókban beszélnek...

²⁰⁵ Miskolczi Estilap - Reggeli Hírlap. Reggeli Hírlap, 1923. november (32. évfolyam, 248-272. szám) 1923-11-07 / 252. szám

vőjéből *Mastodon angustidens*²⁰⁶ zápfoga került elő. Ugyanitt régebben cápafogat is találtak...”

Szerencsés módon a *szakmai lapokban* is találtam olyan hírt, amely a *radostyáni bánya* és a hozzá vezető *vasútvonal építőjét* is személy szerint említi. Igaz, hogy ez ekkor már egy gyászjelentés...

„ HUSZ JENŐ

1883–1957

Megilletődéssel vettük a szomorú hírt, hogy Husz Jenő okl. bányamérnök, Egyesületünknek régi tagja, 74 éves korában elhunyt. 1957. december 11-én, Lőcsén ragadta el a halál, nőtestvérénél tett látogatása közben.

Bányamérnöki oklevelét 1906-ban szerezte meg, utána a kincstári szénbányászat szolgálatába lépett és 1924-ig Perecesen dolgozott.

Később a lyukóvölgyi és berentei Mánik-féle bányáknál működött, mint szakértő, illetve felelős üzemvezető.

1946-tól 1955-ig az államosított szénbányáknál, legutóbb a Borsodi Szénbányászati Tröszt keretében teljesített szolgálatot.

1955-ben került nyugállományba és régi, szívéhez nőtt városában, Miskolcon élt.

Munkái közül a legjelentősebb a Diósgyőr – Radostyán – vasút megépítése és a radostyáni bánya telepítése.

Utolsó jószerencsével búcsúzunk!

(R[eményi]. V[iktor])²⁰⁷

²⁰⁶ Az Európában élt őselefántok minden faja Magyarország területén is előfordult. Így a mai elefántoktól leginkább elütő kapafogú őselefántok (Dinotheridae) családja legközönségesebb fájának (Dinotherium giganteum Kaup.) csontmaradványaira pl. Baltavár, Rákoskeresztúr és Polgárdi felsőmiocénkori képződményeiben is ráakadtak. Ezekon kívül azonban legújabbán a salgótarjáni szénbányászat munkálataival kapcsolatban az alsómiocénkori D. cuvieri-vel legalább is egyidős, legősibb típusú faj több csontjára is rábukkantak. Ezt a rendkívül érdekes leletet, Éhik Gyula dolgozta fel, s megállapította, hogy ez a kapafogú őselefántok családja eddig ismeretlen nemzetségének (Prodinotherium) képviselője (P. hungaricum Éhik). A négyagyarú őselefántok (Mastodontidae) családjának is csaknem minden Európából ismert faja Magyarország földjén is élt. Így a „harmadkor” közepén a kistermetű, karcsú Mastodon angustidens Cuv. szinte gyakorinak mondható, mert hiszen eddig Salgótarjában, Kőbányán, stb. is ráakadtak egyes maradványaira. Ennek több fajváltozatát (pl. M. angustidens, f. subtapiroidea Schles.) is ismerjük. Ezeknél jóval gyakoribb a felsőmiocénkori nagyobb termetű, nagyon rövid alsó agyarú M. longirostris Kaup., amely Magyarország nagyon sok pontján került napfényre (Baltavár, Kőbánya, Újvidék, stb.) (Brehm: Az állatok világa)

²⁰⁷ Bányászati Lapok, 1958 (91. évfolyam, 1-12. szám) 1958-02-01 / 2-3. szám

Súlyos ipari balesetről egy hír 1924-ből, ami a radostyáni bányát is érinti.

A hír igaz, de..., ahogy azt már megszokhattuk!

A cikkben leírtak egy része valós, de egyébként „*hatásvadász*” módon eltúlzott az egész.

Egy *kapcsolóberendezés felrobbanása* súlyos, de nem végzetes ügy, ezekből tartalékok állnak rendelkezésre és a bajok orvosolhatóak... Maga a „*villanytelep*” szénnel fűtött *gőzkazánokból áll, és gőzturbina hajtotta villamos generátorokkal állítja elő a villamos energiát, melyet transzformátorok, kapcsoló-berendezések során, – általában nagyobb feszültségen (akkor 10 000 volt) – adják ki a távvezetésekre. A felhasználási helyeken letranszformálják az ottani szükséges feszültség szintre a nagyfeszültséget és úgy használják fel.*

Fel sem tételezem, hogy ne lettek volna tartalékok a berendezésekből, hiszen mind a *vasgyár, mind a bányák* jó része ennek működésétől függ. Ráadásul aztán természetesen *nyoma sincs*, hogy ez huzamosabb ideig termelés leállást, vagy kiesést hozott volna...

„ Robbanás folytán elpusztult a diósgyőri vasgyár villanytelepe

Az összes üzemekben megszűnt a munka. – A bányákat vízelöntés veszedelme fenyegeti. – Több milliárd korona a kár

Miskolcraól jelentik:

Ma délután négy óra előtt a diósgyőri vasgyár villamos központjában ismeretlen okokból egy olajkapcsoló felrobbant. A robbanás a gépház kapcsoló készülékét teljesen elpusztította. Tekintettel arra, hogy a központi villamostelep elpusztult, a diósgyőri vasgyárban megszűnik a munka, ami által körülbelül 6000 munkás veszti kenyerét. Ez az elpusztult áramfejlesztő látták a Baross-aknát, a perecesi bányatelepet a radostyáni bányatelepet villamos árammal. A szénbányákat a villamos áram megszűnése miatt a vízelöntés veszedelme fenyegeti, mert a szivattyúk nem működnek. Az egyes bányákban is több mint 2000 munkáscsalád maradt kenyér nélkül. Emberéletben történt áldozatról eddig nem érkezett hír. A miskolci tűzoltóságnak, amely a helyszínére sietett, sikerült a tüzet lokalizálnia. A kár több milliárdra rúg.”

Természetesen, pontosan fontossága miatt a *villanytelep üzeme* – érinti a *vasgyárat, a bányákat* is – biztosan gyorsan elhárították az üzemzavart és a „*6000 és 2000 munkáscsalád kenyere*” egyáltalán nem forgott veszélyben!!! A bányák víztelenítése igen fontos dolog, de pár órás áramszünet nem a „*világ vége*”...

Úgy tűnik, hogy a *médiák, az újságírás* mindig azonos problémákkal küzd, régen is, most is: *szakértelem, és felelősség hiánya, hatásvadászat*... Mindent az *eladott példányszámmért*...

A „*több milliárdos*” kár szintén súlyos dolog első hallásra, de nem tragikus! Az előzőekben már írtuk, hogy a *korona majdnem értéktelen*, vállalati pénzekben már százmilliókban, milliárdokban számolnak ekkor! A nagyságrendnek ekkor már nincs jelentősége.

Nézzük tovább az eseményeket! 1924-ben vagyunk. Komolyan folynak a bányaépítés dolgai.

„ Munkáslakásokat építenek a radostyáni bányatelepen.

A diósgyőri vasgyár igazgatósága egy évvel ezelőtt új bányát nyitott Radostyán község közelében. A bányatüzem azóta fokozatosan fejlődik, munkáslétszáma növekedett és jelenleg már jelentékeny mennyiségű szenet is termelnek a radostyáni bányában. A bánya munkásai azonban naponta több kilométer utat gyalognak, amíg munkahelyükre érnek. Hogy ez az állapot megszűnjön, a gyárvezetőség fölterjesztéssel fordult a központ igazgatóságához, engedélyezzen hitelt Radostyánban munkás és tisztviselőlakások építésére. Erre a célra illetékes közlések szerint körülbelül egymilliárdra van szükség, amely összeg azonban mindössze átmenetileg fedezi az építkezés költségeit. Az építkezés megkezdését azonban következetesen el kell halasztani, mivel a központi igazgatóság ezideig nem járult hozzá a gyárvezetőség fölterjesztéséhez. Ugyancsak a központi igazgatóság döntése késlelteti a gyárvezetőségnek a perencesi, barossaknai, ormospusztai, nagybátonyi és múcsonyi bányatelepeken kidolgozott építkezési programjának megvalósulását is.”²⁰⁸

„ M. kir. kereskedelemügyi miniszter 129 568 IX. 1924. szám.

Függelék

a diósgyőri bányavasúton a korlátolt személyforgalom megnyitására vonatkozó engedélyokirathoz. A diósgyőri m. kir. vas- és acélgyárhoz tartozó diósgyőri gőzmozdonyú bányavasút szárnyvonalaként a most említett bányavasút Pálinkás állomásától a Radostyán községig tervezett bányavasúti vonal nem építtetvén ki és helyette az elől említett bányavasút 13/14. számú szelvényei közt való kiágazással a radostyáni bányákhoz vezető szárnyvonal létesíttetvén, a tényleg nem létesült szárnyvonalon a korlátolt személyforgalom bevezetésének engedélyezésére vonatkozó és a m. kir. kereskedelemügyi miniszternek 1915. évi november hó 26-án 64.158. szám alatt kelt rendeletével kiadott engedélyokirati függelék egyidejű hatályon kívül helyezése mellett az elől említett bányavasúton a korlátolt személyforgalom megnyithatására vonatkozólag a m. kir. kereskedelemügyi miniszternek 1891. évi március hó 13-án 10.125. szám alatt kelt rendeletével kiadott engedélyokirathoz az 1888. évi augusztus hó 23-án 37.553. szám alatt kibocsátott szabályrendelet alapján a következő

Függelék

adatik ki:

1. §. A diósgyőri m. kir. vas- és acélgyárnak mint a diósgyőri bányavasút tulajdonosának az ezen vasúton a korlátolt személyforgalom megnyithatása és közvetítése tárgyában a bevezetésben említett alapengedélyokirattal megadott engedély az ugyanazon gyár tulajdonában levő és a most említett bányavasút 13/14. számú szelvényei közt való kiágazással a radostyáni bányákhoz vezető szárnyvonalra kiterjesztetik.

²⁰⁸ Reggeli Hirlap, 1924. május (33. évfolyam, 100-124. szám) 1924-05-20 / 115. szám

2. §. A pálya építési és üzletberendezési feltételei tekintetében az 1920. évi április hó 28-án foganatosított közigazgatási bejárásról történt megállapodások a mérvadók.

3. §. A korlátozott személyforgalomnak a törzsvonalon történt szabályozására vonatkozólag a fent idézett alapengedélyokirat 4. §-ában, valamint a fent idézett alapengedélyokirat 5. §-ában megjelölt jegyzőkönyv 1. és 2. pontjában foglalt határozmányok hatályon kívül helyeztetnek és az úgy a törzsvonalra, mint a jelen függelék tárgyát képező szárnyvonalra érvényes alábbi határozmányokkal helyettesítetnek: A diósgyőri m. kir. vas- és acélgyár a bányavasúton való utazás a következőknek engedhető meg:

A) Szolgálati ügyben:

1. Saját igazolványok előmutatása mellett a m. kir. kereskedelemügyi minisztérium vasúti szakosztályai és a m. kir. vasúti és hajózási főfelügyelőség tagjainak, továbbá bányahatósági és iparfelügyelőségi közegeknek, pénzügyőröknek és csendőröknek. 2. Menetigazolvány felmutatása mellett a Diósgyőr és Parasznya erdőgondnokságai vezetőinek és az ezekhez tartozó erdővédőknek, vármegyei tisztviselőknek, Diósgyőr, Parasznya, Varbó és Radostyán községek bíráinak, jegyzőinek és lelkészeinek, valamint a gyárral szerződéses viszonyban álló szakorvosoknak.

B) magánügyben:

Szabadjegy, vagy egy menetre szóló menetigazolvány felmutatása mellett a rendelkezésre álló személykocsik számához képest a diósgyőri m. kir. vas- és acélgyár és bányái, valamint a fegyvasztási szövetkezet alkalmazottainak és munkásainak, valamint azok családtagjainak, a vasgyár és bányák körzetében működő hitoktatóknak, tanítóknak, orvosoknak, továbbá a gyár-, és bányatelepen felállított gyógyszerár tulajdonosainak, nemkülönben a gyártelepi postamesternek, ezek családtagjainak és személyzetüknek, úgyszintén a m. kir. államvasutak személyzetének és családtagjaiknak, végül egyes tanintézeteknek és a vasgyárral szerződéses viszonyban álló vállalkozóknak. A felsoroltakon kívül kivételesen más magánszemélyeknek is megengedheti a diósgyőri m. kir. vas- és acélgyár az utazást. Személyek szállítása csak a Diósgyőr vasgyár peremesi bányavasúton és a bányavasút 13/14. sz. szelvényei közt való kiágazással a radostyáni bányákhoz vezető szárnyvonalon van rendszerint megengedve. A peremes – barossaknai vonalon csak a m. kir. kereskedelemügyi minisztérium vasúti szakosztályai és a m. kir. vasúti és hajózási főfelügyelőség tagjai, valamint idegen személyek kizárásával azok az egyének utazhatnak, akiknek menetjegyei ezen vonalszakaszra szólnak vagy erre érvényesítve vannak.

C) jogosultság a mozdonyon való utazásra.

Mozdonyon a m. kir. kereskedelemügyi minisztérium vasúti szakosztályai és a m. kir. vasúti és hajózási főfelügyelőség tagjain kívül a mozdonyvezető, fűtő és a felelős üzemvezető utazhatnak. Egyéb alkalmazottak részére a mozdonyon való utazásra jogosító állandó igazolvány csak a m. kir. vasúti és hajózási főfelügyelőség engedélyével állítható ki. Egyszeri mozdonyon való utazásra kivételesen adható engedély az idevonatkozólag megállapított feltételek előírásával. 4. §. A bevezetésben idézett alapengedélyokiratnak a jelen függelék által nem érintett határozmányai a szárnyvonalra való vonatkozásokban is egész terjedelmükben változatlanul érvényben maradnak.

Budapest, 1924. évi szeptember hó 6-án.

A miniszter rendeletéből:

Garay s. k., miniszteri tanácsos. ²⁰⁹

A *radostyáni szénbányát* a fennmaradt iratok adatai alapján azonban felhagyják, a bányászatot beszüntetik, majd a nagy költséggel épített vasutat is felszedik a későbbi, lyukói aknáig...

Miért? Mindezekre valamennyi választ kapunk a következőkből.

Ekkor 1926-ban vagyunk és most már a *radostyáni bánya bezárt*, de nem csitulnak az indulatok, sőt!

Mielőtt tovább mennénk néhány gondolat a *gazdasági válságokról*, de még nem a „*nagy gazdasági világválságról*”, amely majd csak 1929-33 között „*üt*” be...

A „*nagy háború*” mindenkit alapjaiban megviselt, akár győztes, akár vesztes. Van azonban egy nagy nyertese az ügynek, mind *politikailag*, mind *gazdaságilag*, ez az *Amerikai Egyesült Államok*. Ők szerény személyi veszteséggel, óriásit nyertek!

Sajnos *Magyarországra* ez nem igaz, sőt... Háborús veszteségek, forradalmak, Trianon, jóvátétel, a megszállók – főleg a románok – kifosztották az országot. Nyomor és kétségbeesés minden vonalon...

Mindezek ellenére hazánk helyzete az 1920-as évek végére stabilizálódni látszott az *első világháború és Trianon* megrázkódtatásai után. Ehhez a háttérrel az időszakban jellemző világ-gazdasági konjunktúra teremtette meg: a *magyar termékek számára* kedvezőek voltak az értékesítési lehetőségek külföldön, szükségleteit is viszonylag könnyen be tudta szerezni az ország, illetve a kedvező külföldi hitelek is elősegítették a viszonylagos fellendülést.

A gazdasági válság ezeket a feltételeket egy az egyben megszüntette.

Volt ennek több vonatkozása is, így az *agrárválság*.

Hazánk legjelentősebb gazdasági ágazata a *mezőgazdaság* volt, amely a korabeli kivitel 70 %-át bonyolította; éppen ezért érintette igen érzékenyen a gazdaságot a külkereskedelmi cserearányromlás mellett a Magyarországon különösen *nagyra nyíló agrárrolló*. Mivel a válság túlermelési válság volt, a világpiac összehúzódását okozta, nehéz volt értékesíteni a magyar gabonát és lisztet, amit Magyarország legfőbb külkereskedelmi partnereinek (Ausztria, Csehszlovákia, Olaszország, Németország) felerősödő protekcionizmusa csak tovább nehezített. A túlermelési válság a mezőgazdaságban mindig árcsökkenést eredményez.

Az *ipar vonatkozásában* ismert tény, hogy a túlermelési válság az iparban mindig kibocsátáscsökkenést okoz, ennek megfelelően a válság alatt közel 20 %-kal esett vissza az ipari termelés; a vas- és acélgyártás, a bányászat (szénbányászat kivételével), a kohóipar, a gépgyártás, valamint a faipar szenvedte el a legnagyobb termelésesökkenést. A mindennapi, nélkülözhe-

²⁰⁹ Budapesti Közlöny, 1924. október (58. évfolyam, 211-237. szám) 1924-10-22 / 229. szám

tetlen cikkek kibocsátása csak kisebb mértékben csökkent, a textilipar, bőripar, papíripar, vegyipar, villamossági ipar és a konzervipar pedig növelni is tudta kibocsátását.

Körvonalazódott egy *hitelválság* is, 1926 óta Magyarország eladósodási folyamata megkezdődött, súlyos *külső egyensúlyhiány* jellemezte ekkoriban a magyar gazdaságot, amit csak *újabb külföldi hitelekkel* volt képes kompenzálni...

Mindez a diósgyőri kohászatot is érintette.

„ A PERECESI BÁNYA BESZÜNTETÉSÉNEK KULISSZATITKAI

Tömeges bányászhalál kísértett hosszú időn át a perecesi kőszénbányában – A futóhomok állandóan összeomlással fenyegette a bánya függőleges aknáját – Zsoldos gyárigazgató nem vállalta a felelősséget a bekövetkező katasztrófáért? – Hivatalosan szénfelesleggel okolják a perecesi bánya bezárását – Félbehagyták a radostyáni állami bánya építkezéseit is

REGGELI HÍRLAP

Válsággal küzdenek a kincstári szénbányák

Pereces, február 27.

(A B. H. tudósítása.)

Most már teljes ágrészében kibontakozik a B listára helyezett perecesi bányaiüzem igazi képe. Állomásán a még néhány hónappal ezelőtt is tapasztalható elevenség, nyüzsgő út, munkások zsongása, szénszállító vagonok forgalma megszűrt.

A perecesi bányatelep ma olyan, mint egy B-listás tisztviselő: szomorúan rendes és hangtalanul várja sorsának változását.

A telepen alig látni valakit. Legfőljebb vonatérkezéskor és induláskor van jelentéktelen forgalom.

Még megdöbbenőbb és rettenetesebb a csend a tulajdonképeni bányaiüzemnél. A felvonó le-szerelve, a szivattyúház néma és mozdulatlanok a gépház hatalmas gépkolosszusai. A kovácsműhelyben pihennek az ülők és munkások sem dolgoznak benne. Feleslegessé lett a lakat-sműhely is, amelynek művezetője egyetlen szót sem hajlandó mondani, mi is a tulajdonképeni oka a bányaiüzem bezárásának, és hogy mit csinál most a bánya főnöke, mi a dolguk a többi megmaradt tisztviselőknél.

Az emberek, akik a B-listára helyezett bányaiüzem körül találhatók, éppen olyan némák, mint az üzem, amely egykoron pedig kilométerre hangossá tette maga körül minden irányban a környéket.

Úgy fest a B-listára helyezett perecesi bányaiüzem, mintha rég letűnt idők megmaradt emléke volna.

Nem kell a szén, felesleges a bánya

– *Miért szüntették be a perecesi bánya üzemét? – e kérdés felől hónapok óta hivatalos válasz nélkül hagyják a teljesen tájékozatlan közvéleményt. Zsoldos István²¹⁰ gyárigazgató az ez irányban hozzáfűzött kérdésre kijelentette, hogy nem kell a szén és így egyelőre feleslegessé lett a diósgyőri gyárüzem szempontjából a perecesi bánya.*

– *Mi a terve az intéző köröknek a B- listára helyezett bányával?*

– *Én, mint alsóbbrendű hivatal, nem tudok erre a kérdésre választ adni, de bizonyára elkövetkezik egy időpont, amikor ismét szükség lesz a perecesi bányára.*

– *Igaz-e, hogy a kereskedelmi kormány magyar Gráczt akar csinálni a bányatelepből, vagyis, hogy nyugdíjas tisztviselőket telepít az alkalmazottak és munkásoktól kiűritett lakásokba?*

– *Nem tudom és az erről elterjedt hírt fantasztikusnak tartom.²¹¹*

Állandóan tömeges bányászhalál kísértett

Olyanok azonban, akik alaposan ismerik a bányai üzem beszüntetésének előzményeit és szakértők bányászati kérdésekben, rendkívül érdekes, meglepő és újszerű dolgokra hívták fel figyelmemet:

– *A bánya függőleges aknáját a futóhomok, egyik legnagyobb réme a bányáknak, a folytonos összeomlással fenyegette.²¹² Az utóbbi időben már attól kellett tartani, hogy az akna éppen akkor omlik össze, amikor benne munkások százai dolgoznak.*

²¹⁰ Zsoldos István igazgató, egyes iratokon gyárfőnök, 1925. július 12. - 1930. április 4. között.

²¹¹ Érdekes módon azonban ezt más források szintén megerősítették! (Magyar Jövő 1926. október 31.)

„Általános megdöbbenést és elkeseredést keltett Diósgyőrött a kir. Járásbíróságnak a napokban meghozott egyik tömegítélete, melynek értelmében a vasgyár szolgálatában megrokkant, elaggott háromszáz munkásnak kell november 2-ig a gyár tulajdonát képező lakásokat kiűriteni. November hóban, tehát éppen tél elején kerül egy csomó munkában megöregedett ember az utcára, éppen a legnehezebb időben veszt el szegényes lakását és jut a legnagyobb bizonytalanságba, mert hiszen még csak reménye sincs arra, hogy erre az időre lakást tudna szerezni magának. Előzménye e szomorú ítéletnek az, hogy a gyár nyugdíjas munkásainak a lakást már régebben felmondotta arra való hivatkozással, hogy azokra tényleges alkalmazottai számára van szüksége. Ezzel az indokolással vélt eleget tenni a gyár vezetősége a lakásrendelet paragrafusainak, melyeket előbbre valónak tartott a legegyszerűbb emberi és szociális érzésnél, de előbbre valónak tartott azon feltétlen kötelességénél is, melyet, mint hatalmas állami üzemnek a magánvállalatoknak szolgáló példaként egészen másképpen kellett volna felfognia.

A felmondások értelmében a nyugdíjasoknak november 2-án, kedden déli 12 óráig kellene elhagyni lakásaikat, azonban a Népjóléti Minisztérium is interveniált a gyárigazgatóságnál ebben az ügyben és a kilakoltatásokat nem engedte keresztülvinni. A napokban már Zsoldos István gyárigazgató is kijelentette munkatársunk előtt, hogy november másodikán senkit sem fognak kitenni az utcára, hanem a nyugdíjasokat kényszer-cserével fogják a Vasgyárban lévő lakásaikból kitenni, hogy lakást adjanak a lakásigénylőknek. A gyárigazgató szerint ezzel az ügy végleges megoldást is nyer. A gyárigazgatónak ez a terve a nyugdíjasok, nyugbérések és kegydíjasok körében egyáltalán nem hozott megnyugvást és azt hangoztatják, hogy a vasgyár felső részén lévő kő- és fabarakkók illetőleg szükség-lakások, mind a munkásság filléreiből, illetőleg a Tárláda pénzéből épültek fel, tehát igazság szerint nekik van a legtöbb joguk ezekhez. A nyugdíjasok megtették minden lehetőt, hogy megmeneküljenek a cserével járó zaklatásoktól, s csaknem mindannyian szívesen mentek volna miskolci, diósgyőri vagy újgyőri lakásba, azonban 700 000-1 800 000 koronás nyugdíj, illetőleg nyugbér mellett képtelenek egy lakásért 8-10 milliós lelépést és 400-500 ezer koronás havi lakbért fizetni.”

²¹² A futóhomok sok bányaterületnek a kínzó problémája. A borsodinak is és nem csak akkor. Később is küzdeni kellett e jelenséggel sok helyen (Sajószentpéter, Putnok, Farkaslyuk, Egercsehi...). Erre nézve kidolgozott technológiák voltak, amelyek biztonságosan kezelték ezt. Akár ideiglenesen, akár véglegesen. A „tömeges bányász-

– Tömeges bányászhalál kísértett tehát. Mikor Zsoldos István gyárigazgató, mint a bánya felettes hatósága, tudomást vett erről a veszélyről, jelentést tett a központi igazgatóságnak, hogy a fenforgó körülmények következtében a bekövetkező szerencsétlenségért nem vállalhatja a felelősséget. Javaslatot tett egyben a bányaiüzem beszüntetésére.

Nem csupán a szén feleslegessége okozta tehát ennek az egykoron virágzó kincstári bányának a B-listára helyezését, hanem olyan műszaki okok, amelyeknek bekövetkezéséért valakit, vagy valakiket felelősség terhel.

Vannak is olyan hírek, hogy az állami vasgyárak központi igazgatósága vizsgálatot rendel el annak megállapítása végett. A vizsgálat elrendelésének időpontja azonban ma még bizonytalan. Most csak egy bizonyos. Az, hogy csendes a perecesi bánya, aknájában csak a felfakadó víz csobog. Elbocsátották a munkások kétharmadát

A perecesi szénbányának 600 munkása volt a beszüntetés előtt. Annak kétharmadát elbocsátották. A megmaradt 200 munkást a Baross-aknai bányába osztották be szolgálattételre, részben pedig az ormospusztai állami bányába és a diósgyőri vasgyárba. A bánya beszüntetése következtében sok lakás szabadult fel. Azokban gyári munkásokat helyezett el a gyár főnökség. Jelenleg a Baross-aknai bányaiüzemre koncentrálták a termelés súlypontját és ez a bánya kétszer annyit termel most, mint a perecesi bánya beszüntetése előtt.

Ebből pedig az következik, hogy a széntermelés nem csökkent. Bár azt mondják, hogy a Baross-aknai bánya szenének termelési ára lényegesen olcsóbb, mint volt a perecesié, mégis sok jel vall arra, hogy nem annyira az önköltségi ár nagysága idézte elő a perecesi bánya beszüntetését, mint inkább az a veszély, amely a futóhomok részéről fenyegette a bánya függőleges aknáját.

Bánya, amely halvaszületett

Ha már szó esett a perecesi bányáról, akkor meg kell emlékeznünk a félbenmaradt radostyáni kincstári szénbánya sorsáról is. Ezt a bányát több évvel ezelőtt kezdte építtetni az állami vasgyárak központi igazgatósága. Akkor még mások voltak a kilátások és biztató perspektívákat mutatott az állami bányák jövője. A diósgyőri vasgyártól Radostyánig 14 kilométeres iparvágányt építettek mai pénzben sokmilliárdos költséggel.

Néhány család részére lakást is építettek a megnyitott új bánya mellett, ivószén voltak a nagy tervek. Több száz munkás foglalkoztatását ígérték az illetékesek és papíron meg volt a radostyáni bányatelep tervrajza. Annak keretében iskola, gyógyszertár, vendéglő, kaszinó és papíron naponkint többször fordultak a vasgyári radostyáni iparvágányon a szénszállító szerelvények.

A bekövetkezett változás azonban megállította a tervek végrehajtását. Most az a helyzet, hogy a radostyáni bánya félig kiépített állapotban van.

Hatalmas költséggel megépített iparvasútja pedig anélkül, hogy hasznot hozna és rendeltetését szolgálná, újabb pénzbe kerül és milliókat emészt fel a fentartása és karbantartása.

halál” megint csak egy újságírói tévedés. A függőleges aknák itt is falazottak voltak...A függőlegesaknák ki- és beszállásra, valamint anyagszállításra szolgálnak. Abban „munkások százai” sohasem dolgoznak...

Meg kellett írunk ezeket a nagybányai bányák eladásáról írott tudósításunk kiegészítéseképpen annak igazolására, hogy a kincstári bányák valóban válságban vannak és amiatt nem csupán a rossz gazdasági helyzet felelős.

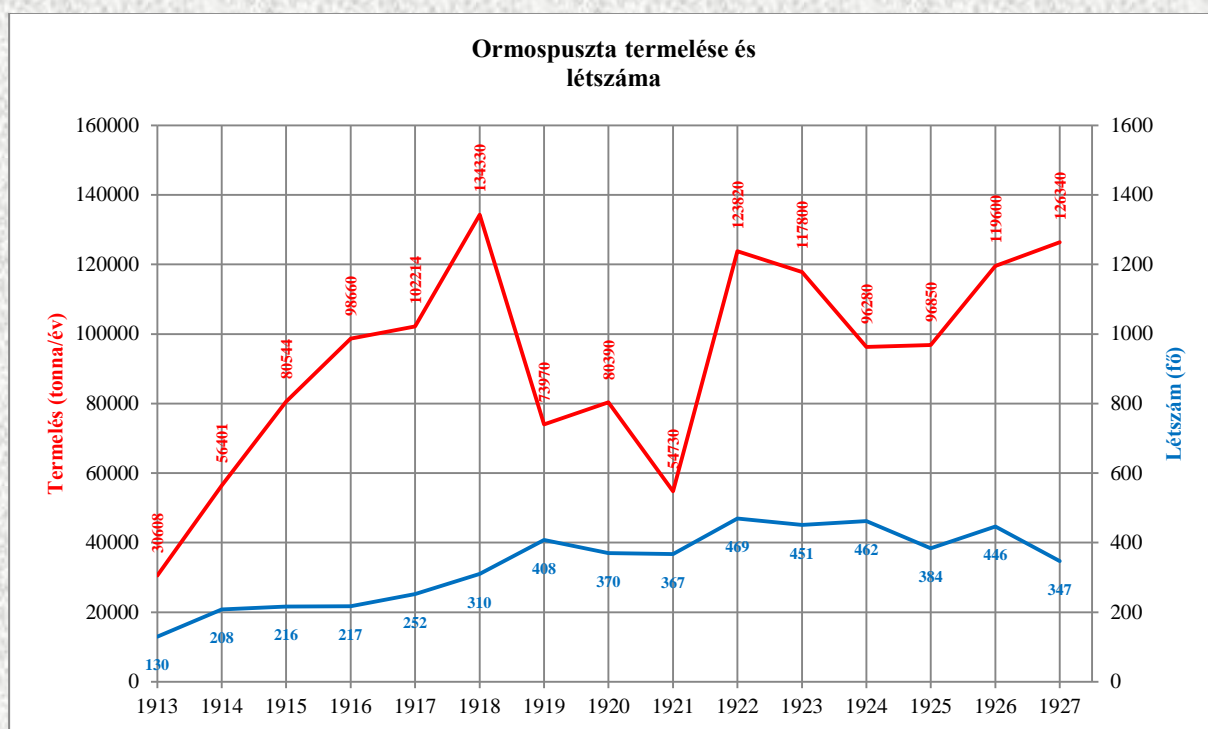
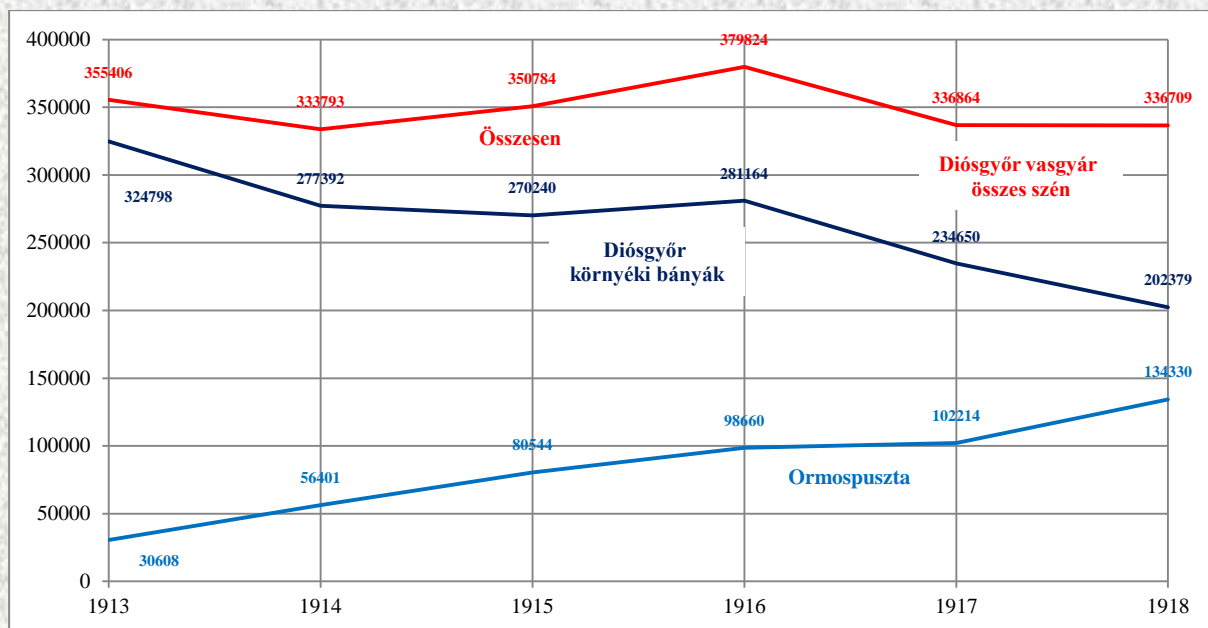
*Lőcsei Elemér*²¹³

Arra nézve, hogy a *Diósgyőr környéki szénbányák* termelése hogyan alakult át, a táblázat és az ábra már mutat valamit. Ennek oka aztán az, hogy a *radostyáni bányák* sorsa is megpecsétlődik! A termelés jelentősen áthelyeződik az *ormosi területre*.²¹⁴

Év	Termelés (tonna/év)		
	Diósgyőr környéki bányák	Ormospuszta	Összesen
1913	324 798	30 608	355 406
1914	277 392	56 401	333 793
1915	270 240	80 544	350 784
1916	281 164	98 660	379 824
1917	234 650	102 214	336 864
1918	202 379	134 330	336 709

²¹³ Reggeli Hírlap, 1926. február (35. évfolyam, 26-48. szám) 1926-02-28 / 48. szám

²¹⁴ Az ormospusztai termelési adatok egy része, Hadobás Sándor: Hosztják Albert kiadatlan tanulmánya Ormospuszta szénbányászatának kezdeteiről, című tanulmányából származnak. Hibbey-Hosztják Albert (Hibbe, 1881.04.07.– Miskolc, 1959.06.28.) A lőcsei főreáliskolában érettségizett, majd 1901-től 1904-ig a selmecbányai bányászati akadémián tanult. 1906-ban kapott bányamérnöki oklevelet, miközben 1905-től már a diósgyőri vasgyár barnaszénbányáinál tevékenykedett, egészen 1939. szeptember 30-án történt nyugalomba vonulásáig. Már kezdő mérnök korában igen fontos feladatokat oldott meg, így a perecesi II-es ikeraknának lemélyítését vízdús úszóhomokon keresztül. 1909-ben Ormospusztán vállalta a két lejtősakna telepítését és megindította ezek széntermelését. Az ormospusztai üzem megindítása után megtervezi a mucsonyi bányászatot és itt a termelést megkezdi. E bányatelepet az ő munkája elismeréseképpen ma is Albert-telepnek nevezzük. 1928 novemberében a Diósgyőri Vasgyárba rendelik, ahol átveszi a bányászati osztály vezetését. Itt, a beosztásban, mint a vasgyár összes szén, vasérc, mészkő, homokbányáinak központi igazgatója, a bányászat további fejlesztését vezeti és irányítja. A szolgálati idejének utolsó éve alatt megtervezi a lyukói aknákat és elindítja az ország első fagyasztós aknamélyítését, mely akkoriban Európában is csak harmadik volt. Kimagasló bányászati munkájának érdeméért 1938-ban a bányauügyi főtanácsosi címet kapta meg. Nyugalomba vonulása után éveken át, mint bányászati szakértőként működött a borsodi bányászatnál, és fáradhatatlan szorgalommal, magát nem kímélve, dolgozott tovább a szénbányászat fejlesztése érdekében. Egész életét hivatásának szentelte, magánélete úgyszólván alig volt, szabadidejét is felhasználta arra, hogy munkatársainak, beosztottjainak, a dolgozóknak sorsával törődjön. Mindig határozott, igazságos volt, erélyes, de emberszerető. Sokat tett azért, hogy a bányatelepek dolgozóinak kulturális igényeit a rendelkezésére álló keretek között kielégítse...

Több kérdés is felmerül viszont a radostyáni bánya bezárását illetően.

A bányában mind a két műrevaló széntelepet megtalálták és a felső telep fejtése kezdődött el. A vasút is megépült a bányáig, sőt egyéb épületek is, lakások... A szén minősége megfelel a diósgyőri igényeknek.

Az ormospusztai bánya távol van! Vasúton az *Ormospusztai – Barcika – Miskolc – Diósgyőr vasgyár, MÁV vonalon* történik a szállítás, ami jóval nagyobb költségű, mint a *Radostyán – Lyukóbánya – Diósgyőr* saját bányavasúté.

Mégis megérte így dönteni?

Mindezt talán az ormospusztai vastagabb széntelep és annak minősége egyenlíthette ki? Vagy a műrevaló szénvagyon ottani nagysága és távlatossága?

Aztán 1930-ból.

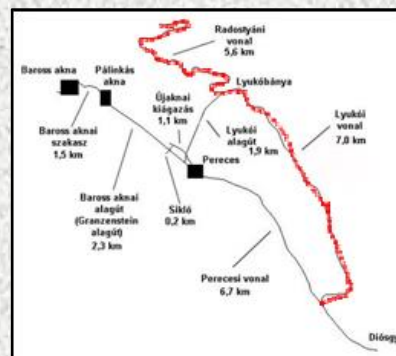
„ Tizenöt kilométeres keskeny vágányú vasutat építettek a létesítendő radostyáni bányához, s alig, hogy elkészültek vele, már meg is kezdték a lebontását

A diósgyőri Vasgyár kilenc évvel ezelőtt papírkoronából felépített egy vasutat és feltárt egy bányát . A munkálatok mostani elvégzése milliókat emésztene fel s ezt a nagy értéket kihasználatlanul hagyták elpusztulni

Miskolc, május 3

Az 1921-ik esztendőben, a papírkorona rohamos romlásának idején szorgos munkások jelentek meg a vadregényes Lyukóvölgyben és egy csaknem 15 kilométer hosszú keskenyvágányú vasutat építettek Radostyánig, ahol a Magyar Királyi Diósgyőri Vas- és Acélgár számára egy hatalmas szénbányatelepet szándékoztak megnyitni. Az előmunkálatok már csaknem azelőtt két évvel elkezdődtek s általában mintegy 5-600 ember dolgozott állandóan a keskenyvágányú vasút építésénél. A vasútvonal megépítését, és a radostyáni bánya megnyitását az tette szükségessé, hogy a Vasgyár üzemneve egy felfelé ívelő konjunkturális idő előtt állott s a műcsonyi, ormospusztai, valamint a perecesi szénbányák nem tudtak elegendő mennyiségű szenet termelni.

Magyarország legmodernabb bányáját akarták megnyitni

Az eldugott Radostyán melletti egyik hegygerinc alatt pedig igen kitűnő széntelepre bukkantak, amelynek kiaknázásával a Vasgyár szénmennyisége kellőképpen fedezve lett volna. A radostyáni telepen két szénrétegre akadtak, az egyiket 120 méter mélységben találták meg, a másikat pedig 260 méternyire. Mind a két rétegben elsőrendű borsodi szenet találtak s úgy tervezték, hogy Magyarország egyik legmodernebb bányáját rendezik ott be, mert a jelenlegi termelési viszonyok figyelembevételével legalább száz esztendő szükséges az ott talált szén kibányászásához.

Ennek megfelelően építették az egy méter nyomtávolságú vasutat is. Csaknem huszonöt hatalmas völgyet tömtek be s e völgyek mélysége általában 20 – 30, távolsága pedig 70 – 90 méter között váltakozik. De rengeteg domboldalt is le kellett faragni, hogy a vasút elkészülhessen. Tekintve a munkások nagy számát és az abban az időben ismert élelmiszerhiányt, az építkezés mentén hatalmas élelmiszer raktárakat állítottak fel, ahonnan az ott dolgozó munkásokat élelmezték. A vasút mellett két modern őrház s a radostyáni végállomáson egy minden igényt kielégítő várótermet, őrház és tisztviselői lakást építettek.

A termelés elmarad

Elsőként a tetőn pedig föltárták a bányát. Két aknát vájtak, az egyik már elérte a 120 méter mélységet, a másik pedig mintegy 50 – 60 méter mélységű lehetett. A két leszálló akna

már elárulta, hogy itt valóban az ország egyik legmodernebb bányáját készülnek megnyitni. Építkezésekbe is kezdtek. Építettek egy tisztviselői házat, amelyben két lakás talált helyet és építettek egy munkásházat, amelyben hat lakás van. Summa summarum: majdnem készen állt egy elsőrendűen, modern bánya, egy 15 kilométeres, keskeny vágányú vasút tíz mozdonnyal és kocsival, két őrházzal, egy végállomással és 1923 végén elérkezett az idő, hogy a szén termelését megkezdjék. Az építkezésnek egyik legörvendetesebb része azonban az, hogy az egész építkezés akkor történt, amikor a korona napról-napra romlott és így papírkoronából, jóformán egészen nevetséges összegért – 40.000 papírkoronáért – készült ez a kétségtelenül nagy-jelentőségű munka, amelyet ha ma akarnának elvégezni, csak a vasút megépítése belekerülne egy millió pengőbe.

A nagyértékű vasút romlásnak indul

A termelés azonban elmaradt. A fölfelé haladó konjunkturális ív megtört, nemcsak Magyarországon, de az egész világon kezdetét vette az ipari hanyatlás korszaka. A hatalmas nemzeti és nemzetközi iparvállalatok versengésbe kezdtek s ebben a versengésben hogy, hogynem, a Vasgyár alulmaradt. A hivatalos intézők megállapították, hogy a radostyáni bányára kiaknázására, nincs szükség, mert az üzemben lévő bányák elégséges szenet termelnek. A viszonyok folyton rosszabbodtak, szanálások vették kezdetüket, fogytak a munkalehetőségek s a radostyáni bánya föltárt aknáin kiszökött a fű, az iparvasutat belepte a gaz és a gyom, a pálya fenntartására nem sok gondot fordítottak. Eső, zivatar, hóolvadás mosni kezdte a töltéseket, míg végre 1929 őszén megállapították, hogy a 15 kilométeres útnak csak fele használható, mert a második szakaszon a töltések nagy részét elmosta a víz úgy, hogy egyes helyeken a sínparók szabadon lógnak a levegőben. 1930 februárjában azután munkások jelentek meg a pályán s azt úgy, ahogy rendbehozták. Az első 7 kilométeren már néha napján eg-egy vonat is közlekedett, míg a második felén a kocsikat lovakkal húzták, mert az elromlott pályát nem tudták, annyira rendbehozni, hogy azon mozdony járhasson. Mindenki azt gondolta, hogy végre megindul a termelés a radostyáni bányában és nem hagyják kihasználatlanul a több milliót érő befektetéseket, amelyek ugyan az infláció következtében a Vasgyárnak nem sokba kerültek, ez azonban egyáltalában nem lehet ok arra, hogy a nagy értékű vasutat és bányát kihasználatlanul hagyják heverni. Ha kevésbé került az előállítás, annál jobb, legalább annyival olcsóbb a termelés.

Tömik a bányát, bontani fogják a vasutat

Március első napjaiban a radostyáni bányánál is megjelentek a munkások. Leszálltak a bányába, de nem azért, hogy onnan szenet fejtsenek, hanem azért, hogy az ottani bányafel-szereléseket napfényre hozzák, a lejáró aknát betömjék, az elhozhatót vonalra rakják és be-szállítják a Vasgyárba. Munkájuknak már a végén járnak. Mindkét akna szájánál frissen hányt földrakás jelzi, hogy a levezető utat elzárták. Pár nap múlva a munkának ez a része befejeződik. Az utolsó darab rozsdás vasszögig mindent elszállítanak a radostyáni bánya kör-nyékéről.

Ezt követni fogja a munka második része: a 15 kilométeres keskeny vágányú vasút felbontása. Nem nagy munka lesz már. Sokkal kisebb, mint a felépítés. Egy hónap alatt talán el is végzik. Azután a vasút helyét benövi a fű, a dudva és a gaz.

Racionális gazdálkodás

Mindez csupán azért érdekes, mert szép példája a jelenlegi általános gazdálkodásnak. Értékeket hagytak és hagynak elveszni. A fölszedett rodhat (sic) talpfákat eltüzelik, a rozsdás síneket összetörik és beolvasztják, hasonlóképpen a többi ócskavasat. Hogy azonban mi lesz a radostyáni nagymennyiségű szénnel, azt senki sem tudja. A Vasgyárnak nincs rá szüksége. Mint ahogy nincs szüksége a két évvel ezelőtt betömött perecesi aknára sem, mert a csökkent termelés szénszükségletét bőven ellátják a múcsonyi, ormospusztai és a perecesi telepek. A vasút kijavítása, a radostyáni telep rendbehozatala még némi beruházást igényelne, erre azonban, úgy látszik, nincs pénz és nincs hajlandóság, így tehát le kell rombolni azt, amit kilenc évvel ezelőtt felépítettek, nem használtak és félig elpusztulni hagytak.

*Mindezt együttvéve 1930-ban rationális gazdálkodásnak nevezik.*²¹⁵

„ Hatvan munkásgyermek nyaral a Vasgyár költségén Radostyánban.

Naponta huszonkét kilogramm húst kell a hatvan gyermeknek megenni.

Radostyán, augusztus 9. (A M. J. tudósítása.)

Radostyán. Pár esztendővel ezelőtt szorgos munkáskezek barna szénbányát tártak fel a Radostyán felett elhúzódó Hagymás hegy tetején, s hosszan kígyózó keskenyvágányú vasútvonalat fektettek le a bányától a Vasgyárig. Az építkezés pár millió papírkoronába került, s ez év elején riadtan szállodogált a hír, hogy ezt a nagy értéket képviselő bányát betömik, s a vasutat lebontják.

Tényleg, a bányát betömték, az ott lévő lakásokból leszerelték a villanyvezetéket és már-már fölállították az állványokat, hogy lebontsák a tetőt, a falakat, s elmozdítsák helyéről a síneket. Közben úgy történt a dolog, hogy azt mozdították el helyéről, aki a vasúti síneket szeretette volna megmozgatni, s ma az a helyzet, hogy a hegy tetején ott áll a betömött bánya, de ott találhatók még a szép lakások is – azonban teljesen üresen.

Hatvan munkásgyermek Radostyánban

Csütörtökön reggel három vezető, s néhány szakácsnő kíséretében hatvan munkásgyermek (36 fiú, és 24 leány) érkezett Vasgyárból és Perecesből az elhagyott lakásba, hogy ott megkezdjék négyhetes nyaralásukat. A vasgyár új főnöke ugyanis úgy találta, hogy a hagymáshegyi lakásokat nem kell lebontani, mert azt nagyszerűen lehet használni nyaralóhelyül. S hogy állítását bebizonyítsa, rögtön hatvan munkásgyermeket küldött ki, mind olyan munkáscsaládokból, ahol a legkisebb gyermeklétszám, hat. Ebben a pillanatban tehát távol az emberlakta helyektől, hatvan munkásgyermek, élvezi az arany szabadságot s barnára sült lábbakkal futkároznak a hegyoldalakon.

Akiknek nem tetszik a nyaralás

Radostyánt Miskolc felől a perecesi kisvonaton lehet megközelíteni. A vonaton, mellyel megyünk, három úr utazik, akiknek ruhájukról és gömbölyded testalkatukról szépen lehet leolvasni, hogy nem tudják, mi az inség. E három férfit azonban gömbölyded testalkatuk és szép

²¹⁵ Magyar Jövő, 1930. április-június (12. évfolyam, 74-145. szám) 1930-05-04 / 100. szám

ruhájuk dacára sem vennénk észre, ha nem a radostyáni nyaraltatási akciót csepnének. Borzalmas képet festenek, hogy romlott vizet, rossz lóhúst, ihatatlan tejet kapnak a gyermekek, a vidék undok, tele van legyekkel, s azonkívül az élelmiszereknek a fõlszállítása a rossz lyukóvölgyi vasúton rengetegbe kerül, amire nincs szüksége a Vasgyárnak. Az ez irányú beszélgetésbõl nem fogynak ki egészen Perecesig, noha a vonat az egyik szemafornál jó negyedórát álldogált, amíg a lillafüredi vonat elhaladt elõtte.

A romlott lóhúsról, rossz ivóvízrõl és ihatatlan tejrõl szerzett információnk birtokában, természetesen, hogy amikor a nyaraló telepre érkezünk, elsõ utunk a konyhába vezetett. A konyhán egy fõszakácsnõ mellett néhány kukta szorgoskodott, s hatalmas kondérokban fõtt a kitûnõnek látszó tarhonya leves, zöldbab fõzelék tejfellel és hamisítatlan disznókaraj. Az éléskamrában kitûnõ tejfelt, vaját, lekvárt és borjúhúst láttunk. A nyaraló teleptõl mintegy öt percrenyire a hegy lábánál egy végtelenül szép és tiszta völgykatlan terül el s annak közepén bugyog a kristálytiszta forrásvíz. A forrástól nem messzire egy szivattyúskút mûködik, amely mellett hosszú vályú fekszik, ebben a vályúban kitûnõen lehet mosakodni. A völgykatlan tavaszi idõben virágpompában díszült, most csak bokáig érõ fû található rajta, de egészben véve, a ragyogó Bükkhegységben aligha lehetne ideálisabb játszóteret találni.

Hogyan nyaralnak a gyermekek?

A nyaraló tábor kedvence a két kis Török-leány, az egyik hat éves, a másik kilenc, egy perecesi bányász gyermekei, akiken kívül odahaza még kilenc gyermek számára kell kenyeret szelni reggel, délben és este. A gyermekekre egy tanítópár, Heinisch Sándor és neje, s egy cserkész tiszt, Nagy László ügyel fel. Napirend: Reggel hat órakor ébresztõ, utána torna és mosdás. 7 órakor reggeli, amely áll tejbõl és két darab zsemlébõl. Ezt követi a munkálkodási óra, amely tart 10 óráig. Ekkor megkapják a tízórait, amely vajas vagy lekváros kenyérbõl, áll. Tízórai után játszás, felolvasás, mesemondás. Délben levesbõl, fõzelékbõl és sültbõl álló ebéd. Ezt néha téstával teszik változatossá. Ebéd után másfélórás alvás, majd ismét munkálkodás, s négy órakor vajaskenyér tejbõl vagy tejfõlbõl álló uzsonna. Uzsonna után játszás, mesemondás, hasznos és szórakoztató elõadás, majd nagy mosdás és este 7 órakor fõzelékbõl és sültbõl álló vacsora. Vacsora után beszélgetés és fél 9 cm tájban lefekvés. Az ételnemûekbõl mindenki annyiszor kap, ahányszor akar, mert naponta 22 kilogram húst kell elfogyasztaniuk,

Enni! Enni! Enni!

A gyermekek szörnyen munkálkodnak. A jövõ hét elején várják a gyárfõnököt, s erre az idõre az elhagyott lakást paradicsomi kertté akarják varázsolni. Irtják a gazt csinosítják a környéket s mindent virággal akarnak feldíszíteni. Édeskésen beszélnek a gyárfõnökrõl, aki azt a jelszót adta ki: enni, enni, enni! Már volt szerencsájuk egyszer a gyárfõnökhöz, aki akkor cukorkákat osztott szét közöttük. de megváltják, hogy a lekváros kenyeret, a tejfõlt, meg a húst jobban kedvelik, mint a cukorkát. Nincs semmi kívánságuk, csupán az, hogy a tejet néha váltanak fel kávéval és kakaóval.

A látogatók

Egy öreg munkás érkezik látogatóba a telepre. Egy parányi gyermeke van a nyaralók között s annak hogyléte iránt érdeklõdik. Elsõ útja a konyhához vezet megnézni, hogy mit kap

enni a gyermeke. Látszik rajta, hogy bizalmatlan. Mikor azután meglátja a kitűnő levest, főzeléket, no és a zsírjában illatozva párolgó sertéskarajt, megrántja a vállát, valami nagyon nagyot akar mondani, de végül is csak annyit szól:

Ilyent még otthon sem eszünk! S ezután boldogan, megnyugodva eltávozik. Vele van egy tizenhét-tizennyolc éves fiú, tanuló a Vasgyárban, aki lelkendezve mondja, hogy nemsokára ők következnek.

Az apró, parányi gyermekek boldogan labdáznak a hegyoldalakon. Élvezik a négyhetes arany szabadságot, élvezik a négyhetes boldog étkezést, mert ennek elmúltával ismét rájuk tekint az ínség, elborítja kicsiny lelküket, a gond, ebédjük a kenyér, esetleg a maradék főzelék, s elszoruló szívvel gondolnak az elmúlt szép napok után. Mert a gyárfőnök ügyesen, s jól megoldotta a munkásgyermekek nyaraltatásának problémáját. Erős, egészséges gyermekeket akar nevelni a tüdőbeteg, angolkóros és vérbajos gyermekek helyett. Azonban hiába tömjük, hiába etetjük a gyermekeket négy héten keresztül, amikor azok azután negyvennyolc hétig éheznek, koplalnak, rongyoskodnak, dideregnek, egészségtelen lakásban laknak, így a négyhetes boldog élet nem tudja őket az irtózatosságot karmából kiszabadítani. Meg kell oldani a problémát, hogy a gyermekek szülei folytatni tudják azt, amit a gyárfőnök megkezdett: adhassanak elég kenyeret, lekvárt, főzeléket, húst, kellő ruhát, kellő napfényt és télen meleget! Meg kell zabolálni azt a hatalmat, mely lehetetlenné teszi, hogy a dolgozni akarók dolgozassanak s a dolgozók annyi bért kapjanak munkájuk után, ami szükséges az élet fenntartásához.

S ebben a munkában mindenki segít a gyárfőnöknek, mert mindenki tudja, hogy azután valamennyien, felnőttek és gyermekek, barnára sülve a naptól, még boldogabban szaladgálhatnak a hegyoldalakon.”²¹⁶

A korszak társadalmi, gazdasági gyötrelmeire csak egy példa. Egyértelmű, hogy a bankok sem csak a mai világban trükköznek! Aki „megszorul”, annak nincs kegyelem. Tanulságos történet, de rokon a maival.

Hogyan is lesz egy 140 pengős, 52 évre adott hitelből, évi 92 pengős részlet??? Matematikailag levezetve, kamatos kamattal bizonyára helyes, de egyébként... 140 eredeti pengő helyett közel 5 000 pengőt visszafizetni? Hihetetlen, de száz évvel a leírt esemény után hazánkban sokan ismét ezzel küzdenek, csak most forintban...

Csoda-e, ha az ilyenek miatt az akármikori társadalom tagjai, szélsőségesen radikalizálódhatnak?

„ És a hatalom urai...

G. Szabó József, radostyáni párthíviink írja:

Radostyánban a Nemzeti Radikális Párt helyi csoportjának elnöke vagyok. A csendőrhívott egyszer a község házára és megkérdezte tőlem: tudom-e, mi a kötelességem? Igenis, tudom, feleltem a kérdésre. De most hadd kérdezzem én is: vajjon tudják-e a hatalom urai is, hogy mik az ő kötelességeik velünk nyomorgó, kiszipolyozott néppel szemben?

²¹⁶ Magyar Jövő, 1930. július-augusztus (12. évfolyam, 147-197. szám) 1930-08-10 / 181. szám

1914-ben, a mozgósításkor, önként jelentkeztem katonának. Negyvenkét hónapot töltöttem a harctéren és megszereztem a következő kitüntetéseket: első- és másodikosztályú ezüst, két bronz, kis német ezüst, frontharcos és háborús érdem- és sebesülési érem, Károly csapatkereszt, királyi dicsérő oklevél.

Most hadd soroljam fel azokat a „kedvezményeket és jutalmakat is, amiket ezekért a kitüntetésekért kaptam, és amikbe beleöszült a hajam és tönkrement az egészségem. Kaptam az Országos Földbirtokrendező Bíróság által 220 négyszögöl házhelyet, továbbá egy egész és kilenctized hold földet, melyekért megállapítottak terhemre 140 pengő árat, 52 évi törlesztésre. Igen ám, de ha nem tudok törleszteni? Márpedig nem tudok, mert, hogy fizessek én ki évente 92 pengőt részlet, adó és kamat fejében abból a 8–10 mázsa búzából, ami terem, így az 52 év alatt nemhogy csökkenne a tartozásom, de fel fog nőni 5000 pengőre is. És még az Úristen is ellenem van. Mert volt négy darab sarvasmarhám, négy darab sertésem. És ezek nyolc hónap alatt mind elvesztek. Volt öttagú családom. Ebből ketten kerestünk a fiammal július elsejéig. De ekkor a fiamat bányaszerencsétlenség érte, amelybe belehalt. Elhullt a munka mezején, a kenyérért való küzdelemben, a Tőke szolgálatában.

Most mi lesz velem? Hogy teremtem elő egyedül családom szükségletét, a törlesztési járandóságot, az adóhátralékra való pénzt, a pap és tanító járandóságát, a biztosítási illetéket? Márpedig azzal fenyegetnek, hogy ha nem fizetem ki egy hónapon belül a hátralékot, elveszik tőlem a földet.

Mi lesz hát velem? Felel-e erre valaki? ”²¹⁷

Sajnos a fiú halálos balesetéről szintén maradt hír.

„ Megölt egy bányászt a leszakadó föld Kondón

Radostyán, július 3.

Halálos kimenetelű bányaszerencsétlenség színhelye volt hétfőn délután a kondói szénbánya. Szabó Miklós 18 éves csillás, a bánya II. szintjén, a föld mélyén ácsolta az egyik elővájatot Munka közben a meglazult földréteg leszakadt és a szerencsétlen fiatal bányászt eltemette. Mire társai a leszakadt földtömeget eltakarították és hozzáfértek az szerencsétlenül járt társukhoz, segíteni már nem lehetett, az elővájás leomló falai és a frissen ácsolt gerenda-zat Szabó Miklóst agyonnyomta.

A bányakapitányság azonnal megindította a vizsgálatot annak a megállapítására, hogy a halálosvégű szerencsétlenségért kit terhel a felelősség, ”²¹⁸

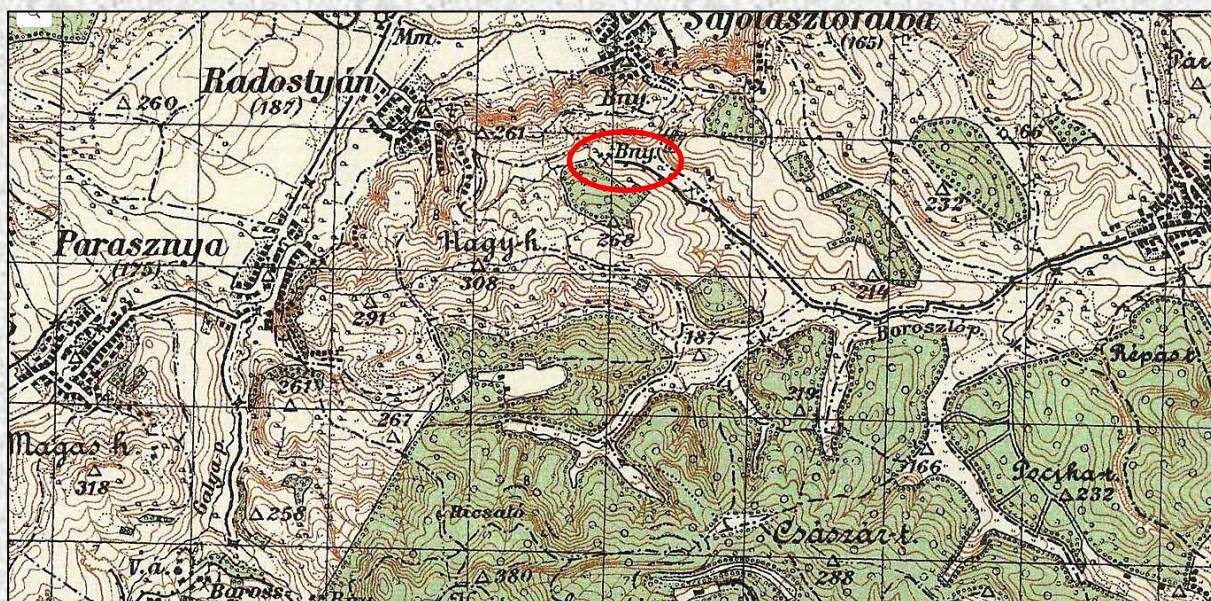
1944-ben a vármegyei nyilvántartás szerint a bányatelep még létezik és

„ – . Radostyán 728: Hagymásbérci bányatelep. ”²¹⁹

²¹⁷ Előőrs - Szabadság. Szabadság, 1934 (7. évfolyam, 1-48. szám)1934-09-16 / 37. szám

²¹⁸ Reggeli Hírlap, 1934. július (43. évfolyam, 146-171. szám)1934-07-04 / 148. szám

néven említődik.

A radostyáni bánya helye, az 1941. évi katonai
felmérés térképén²²⁰

Az 1941-es katonai térképen a bánya helye jelölve van. A bányavasút ekkor már csak *Lyukóbányáig* vezet. Ekkor a *Radostyánig* menő vonalrész már nem létezik, felszedték!

1949-ben azonban már csak olyan hírt találunk *Radostyánnal* kapcsolatban, ami a *diósgyőri bányavasút Baross-aknai vonalához* kapcsolható. E vonalon utaztak *Miskolc – Diósgyőr* irányába nagyon sokan a völgy déli végében levő falvakból.

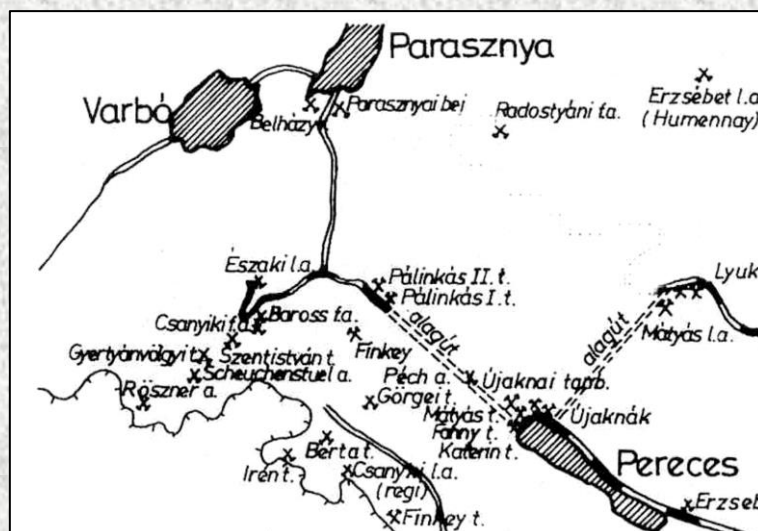
Ennek oka a *Gräenzenstein-alagútban* történt súlyos, sok halálos áldozattal járó, vasúti baleset volt.

„... Sajnálatosan az alagút szelvénye olyan kicsi volt, hogy azt mind a mozdony, mind a személyszállító kocsik csaknem teljesen kitöltötték, mindössze néhány centiméter hézag volt csupán minden oldalon. Ezért naponta végeztek méréseket „űrszelvény vizsgáló kocsi”-val, melynek hossza, szelvénye megegyezett a mozdony méreteivel. A kocsira szerelt tapogató karokra csengők voltak szerelve, melyek jeleztek ott, ahol a szelvény lecsökkent.

Az alagútban 50 m-enként búvó fülkéket alakítottak ki a pályán gyalogosan járók, munkát végzők menekülésére.

²¹⁹ Borsod Vármegye Hivatalos Lapja, 1944 (43. évfolyam, 1-23. szám) 1944-06-15 / 13. szám

²²⁰ Magyarország Katonai Felmérése (1941)

Az alagút szelvénye olyan csekély volt, hogy a mozdonyról menekülni nem lehetett. A gőzüzemű vontatásnál a füst tetemes ideig az alagútban maradt, többször szenvedtek füstmérgezést. 1919-ben egy túlzott terhelés miatt bennrekedt szerelvényben 60-an kaptak füstmérgezést, egy haláleset is történt. Ez után kezdtek foglalkozni az alagút szellőztetésével komolyabban. A megoldás azonban csak 1939-ben lett végrehajtva! Ekkor szereltek fel egy olyan szellőző berendezést, amely 12-16 perc alatt tudta kiszellőztetni az alagutat. A végleges megoldást a dízel üzemű mozdonyok alkalmazása jelentette, amelyek 1944-ben, német gyártásból származtak, de csak 1946-ban kerültek alkalmazásra.

A vasútvonalon a vegyesvonatok közlekedése nem volt megtiltva. Az alagútban azonban a 18 km/óra sebességet 9 km/óra mérsékeltek.

Ennek ellenére sok baleset volt. Ezek főleg a vagonok kisiklásából történtek. Jó néhány esetben a kisiklást nem észlelték és a szerelvényt ilyen állapotban húzták végig az alagúton. Történtek vonatszakadások, a legsúlyosabb az 1919-es volt – lásd előbb –, amikor a személykocsik maradtak az alagútban. 1939-ben a vonat elütötte a két vonalórát, akik nem érték el a búvófülkét.

Olyan esemény is volt, hogy egy nagyobb esőzés miatt az alagutat elöntötte a víz. Az alagút közepén összegyűlt vízbe behajtó szerelvény mozdonyán a tüzet kioltotta. A szerelvényt más mozdonnal kellett menteni.

1946-ban kezdődött el az alagút beton idomkövel való kifalazása és a szelvény megnövelése. Ez az érintettek különböző érdekeltsége miatt csak 1949. november 30-ra lett csak kész. Az átépítés másik akadálya az volt, hogy csak éjszaka, néhány órás vonatmentes időszakban tudták a munkákat végezni, ezért rendkívül lassan haladtak.

Az átépítés közben, 1947-ben itt történt a szénmedence legsúlyosabb bányaszerencsétlensége, amikor az alagútban – műszaki hiba miatt – kisiklott a 13 szenes és 9 személyszállító kocsiból álló vonat egyik kocsija. Ez lerombolta az alagút biztosítószerkezetének egy részét, amelynek

Még néhány adat és gondolat – az előző *bányavasúti térképeken* is látható, *Belházy-táróra* vonatkozóan, illetve a térség egyéb bányákhoz.

✓ *Schréter* említi a *Belházy-tárót*²²⁴ is, *Parasznya határában*.

„ 1. A Baross-akna.

A Baross-aknát 1882-ben kezdte a vasgyár mélyíttetni az Adriányi–telep mélyebben fekvő részeinek feltárása és leművelése céljából. Ez az akna a szénteletet 36 m mélységben harántolta. Az aknában 45 m mélységig két szintet telepítettek, amelyekből a széntelet feltárását hajtották végre É és D felé. A két szint közül az alsó, a Belházy-szint Parasznya község közelében, mint Belházy-táró lyukadt a külszínre s ekkor, mint altáró a bányavizek levezetésére is szolgált (I₅₄). Az aknát utóbb továbbmélyítették 105 m mélységig s belőle még két szintet hajtottak ki. Ezek közül ma az alsó, a 4. szint van üzemben, amellyel a majdnem vízszintessé váló szénteletet nagy kiterjedésben már leművelték...”

✓ Az 1940-es években itt Radostyánban működött Kerek József szénbányája is.

✓ Az 1000 mm nyomtávú vasút térképén látható „Erzsébet” bánya (Humennay), – szerintem „Humenczy” (Humenczy László), – ez már Sajólászlófalva határa.

A „Sajóvölgyi Erzsébet Kőszénbánya és Kereskedelmi Kft”, 1939. november 25-én alakult, a társasági szerződés szerint Vitéz Árpád felsőmérnök, Szűcs Miklós encsi, és Humenczy László miskolci lakosok alapították. A bányatelkét 1936-ban adományozta a bányakapitányság és a bányáról annyit, hogy a II. világháború éve alatt még működött. E bánya természetesen nem tartozott a diósgyőri vasgyár érdekelttségébe.

✓ A Borsodi Szénbányák 1985-ben kezdte művelni a Radostyáni szén-külfejtést, a termelés 1987-ben fejeződött be.

Ez egyértelműen a Wiesner-telep földfelszín közeli szene lehet, ezt akkor már IV. telepként emlegettük.

„... A Wiesner-telepnek a külszínen is több helyütt van kibúvása. A Pálinkás- és Bikkes-völgyekben kibúváások régóta ismeretesek voltak s ezeken létesítették az első táróműveleteket. A Csanyik-völgy felső részén a Berta- és Irén-tárók szintén a Wiesner-telepet tárták fel és fejtették.

Parasznyától DK-re, a „Hagymás” felől Ny-ra lejtő u. n. Töviskes völgy déli oldalán kibukkanó vékony, palás széntelet valószínűleg szintén a Wiesner-teleppel lesz azonos. Radostyán község déli végén, az egyik árok alsó részén kibukkan 1 m vastagságban a Wiesner-telep. A fekvőjében szürke, homokos agyag, fedőjében egy ostreapad látható, amely fölött szürke és sárga agyag és homok váltakozása következik...”

²²⁴ Belházy János bánya- és kohómérnök, (Selmezbánya, 1853.) pénzügyminisztériumi államtitkár, Budapest.

Töviskes térsége

„ FOLYAMATOS FEJTÉS

Több szén Borsodból

A Borsodi Szénbányák Vállalat, jelentős erőfeszítéseket tesz azért, hogy 1985-ben minél több jó minőségű szenet adjon a lakosságnak és az iparnak.

A négymillió 650 ezer tonnás éves terv teljesítéséért új frontfejtéseket nyitnak Lyukóbányán, az edelényi bányaiüzemben, Rudolftelepen, Feketevölgyön. Sajószentpéter és Radostyán térségében külszíni fejtést nyitnak, ami a termelés mennyiségi növelése mellett a bányászat gazdaságosságát is javítja.

A külszíni fejtésekhez igénybe veszik a nagy teljesítményű földgépekkel rendelkező más megyei vállalatok segítségét is.

A széntermelés folyamatosságának megteremtésére folytatódnak a dubicsányi szénmező feltárásának munkálatai, a tervezett új bánya megnyitásának előkészületei.

A bányászok többsége szabadnapjain is dolgozik, hogy kielégítsék az ország szénigényét. Januárban például nem volt olyan nap, amikor a Borsodi Szénbányák Vállalat valamelyik bányaiüzemében szünetelt volna a termelés. (MTI) „²²⁵

„ Külfejtés a Borsodi Szénbányáknál

A Borsodi Szénbányáknál 1962 óta nem volt külfejtés. A földalatti termelés kiegészítése érdekében az elmúlt évben megvizsgálták lehetőségeiket, és a könnyen termelésbe vonható lyukóbányai peremi kibúváson külfejtést telepítettek.

A külfejtés munkálatait 1985. májusban Radostyán – Parasznia – Kondó községek mögött külterületen kezdték meg. A Radostyán elnevezésű külfejtési terület ÉNy-i irányban kissé emelkedik. A területet a KOSZGÜ²²⁶ – Lyukó drótkötélpálya két részre

²²⁵ Esti Hírlap, 1985. február (30. évfolyam, 27-50. szám) 1985-02-04 / 29. szám

²²⁶ KOSZGÜ → Központi Szénosztályozó, Szállító és Gépjavító Üzem. Ekkor már ezek az üzemegységek szervezetileg összevonásra kerültek. Ide tartozott a korábbi berentei szénosztályozó, a berentei bányagépjavító üzem, a szállítási üzemegység, a maga 400-500 közúti járművével, a kötélpályák üzemegységei (Tervtároi-, Edelényi-, Lyukói – pályák), de a főraktárak is.

osztja. A külfejtéssel a lyukói IV. telep peremi részét kívánták leművelni. A telep vastagsága 0,9 – 2,2 m között van, a fedő pedig 5 – 20 m között változik. A telep beágazásos, minősége változó, átlagos fűtőértéke 8240 kJ/kg. A terület földtani szénvagyonosa 504,7 E[zer]t[onna], műrevalósági mutatója 0,89. A földtani szénvagyonból 262 Et-t fejtenek le.

A terület megnyitása a drótkötélpálya miatt csak két nyitóárok kiképzésével – Radostyán I., Radostyán II. külfejtés – volt megoldható. 1985-ben a Radostyán I. terület teljes lefejtésével és a Radostyán II. terület lefejtésének megkezdésével 100 Et szén termelését irányozták elő.

A radostyáni külfejtés
II. ütemének nyitóárka

A Radostyán I. külfejtés letakarási munkáit május 15-én kezdték meg, a szén termelését pedig augusztus 14-én. A Radostyán II. külfejtésen a letakarási munkák július 24-én, a szén termelése október 25-én kezdődött meg. A letakarítást és a széntermelést teljesen gépesítették. A külfejtés üzemeltetéséhez szükséges termelő, szállító munkagépeket, szállítóeszközöket a kivitelezéssel megbízott VOLÁN 21. sz. Tömegáru és Bányászati Fuvarozó Vállalat biztosította, és végezte a munkálatokat. A külfejtés műszaki irányítását a Bükkaljai Bányaiüzem végezte.

A bányaiüzem és a VOLÁN jó együttműködése és a viszonylag kedvező időjárás eredményeként a kitűzött feladatok teljesültek. Az év során 110,2 Et szenet termeltek.

Ennek érdekében 663,7 Em³ meddőt kellett kitermelni. A letakarási arány a tervezettnél kedvezőbben (6,02 m³/t-ra) alakult.

A kitermelt szenet a központi osztályozón 40 mm alatti és feletti frakcióra választották szét. A porszén erőművi felhasználásra, a darabos pedig kishőfogyasztói értékesítésre került.

Az eredmények alapján a Borsodi Szénbányák célja, hogy az elkövetkező években az évi 200 Et-s, többségében erőművi célokra felhasználható külfejtési termelés biztosítható legyen. 1986. évben teljes lefejtésre kerül a radostyáni külfejtés, ugyanakkor a folyamatosság érdekében megkezdődnek az új, vadnai külfejtés letakarítási munkái.²²⁷

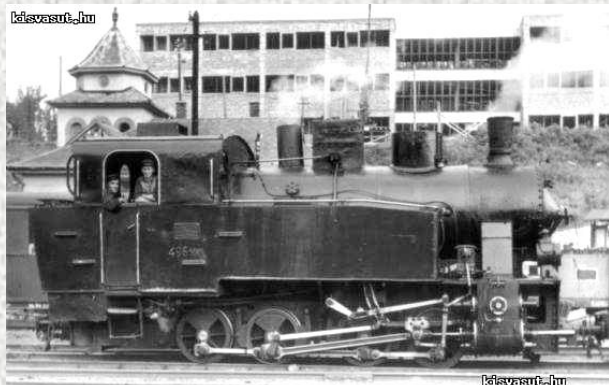
Ekkor már a Gépészeti Osztály területi főmérnökeként dolgoztam, ahol többek között a Borsodi Szénbányák vízmentesítését, annak gépeit is felügyeltem. Újszerű feladatként jelentkezett a külfejtés víztelenítésének kérdése, amit „úszó-tutajra” szerelt nagyteljesítményű, Flygt-búvárszivattyúkkal oldottunk meg.

²²⁷ Bányászati és Kohászati Lapok - Bányászat, 1986 (119. évfolyam, 1-12. szám) 1986-09-01 / 9. szám

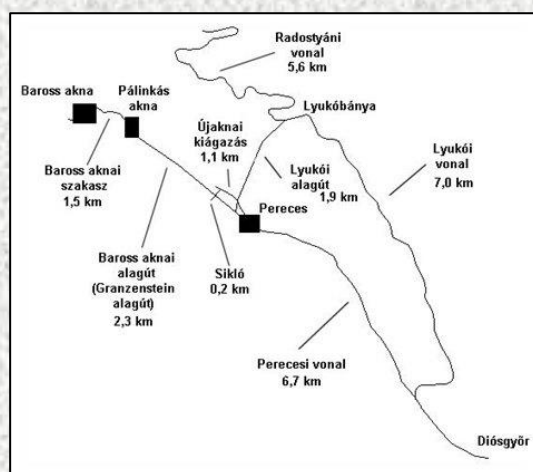
Ehhez már csak a szivattyúkat tápláló villamos kábelek épségének megőrzéséről kellett „gondoskodni” a sürgő-forgó földmunkagépek és tehergépkocsik esetében... volt azért gond bőven...

Nemcsak a leművelésből adódó és fakadó talajvizekkel volt bajunk, hanem a csapadékból származó, időnként jelentős mennyiségű esővel is.

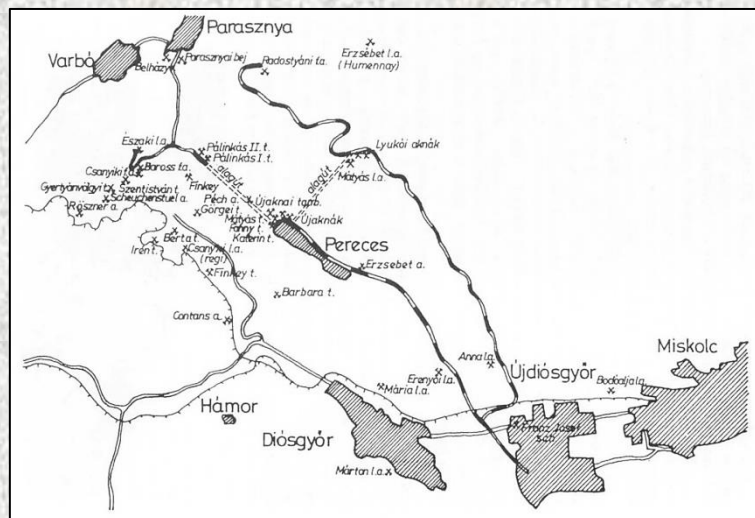
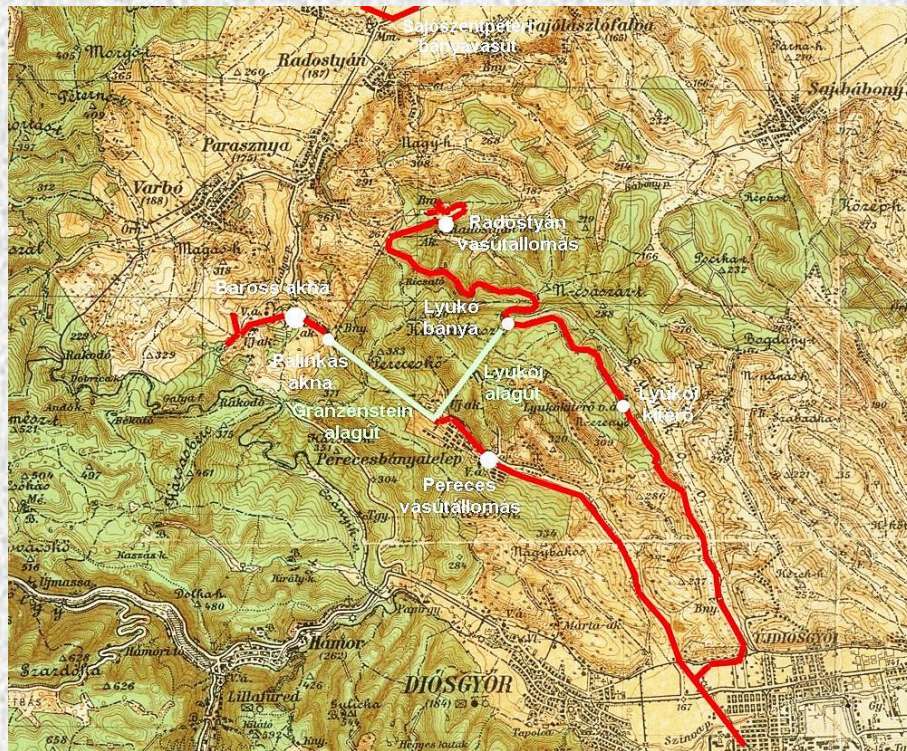
A lyukói-bányavasút vonala azonban, a Radostyánig menő szakasz felszedése után, még jó sokáig élt.

496.5001. pályaszámú, 1000 mm nyomtávú mozdony a lyukóbányai – vonalon és a lyukói állomáson²²⁸

²²⁸ Dr. Bory Endre – Mohai László: Vasúttörténeti emlékkönyv 1992. (Rónaföldi Zoltán: Diósgyőri 1000 mm-es vasút. A 496. sorozat mozdonyait a Jung Jungental gyártotta, 1922-ben. A diósgyőri vasgyárban, illetve annak bányavasútjain a 28, 29. pályaszámot viselte a két mozdony. Ezekből később 411,001-002 lett, majd a MÁV rendszerben 496,5001-5002. 1971-ben selejtezték őket. Kisevasut.hu. 2012.04.15.) A vasútvonal egy időben a MÁV „437a” jelű keskenynyomközű vasútja is volt.

A nyomtáv megmaradt 1000 mm-nek és a Lyukóbányát változatlanul összekötötte a vasgyár, Szabadság-rendező pályaudvarával.

A vasútra, a szén elszállítása miatt, egészen a az 1950-es években megtervezett és kiépített *Lyukóbánya – Kondó – Berente függőkötélpálya* megépítéséig és annak üzembe állásáig szükség volt.

A vasútvonal egy időben a MÁV „337a” és majd „437a” jelű keskenynyomközű vasútja is volt.

Menetrendi lapok a perecesi és lyukói vonalak vonatokról.²²⁹

²²⁹ www.vasutallomasok.hu. 1964-65. évi.

337 Szabadságrendező pu. – Pereces – Barosakna														
Km	Miskolci íg.													
		130	522	122	542	124	134		536	138		148		
		520	532	532	132	524	526			538		548		
0	Szabadságrendező pu.	4 15	..	6 28	9 00	12 15	14 28	20 15	..	22 28
2	Országúti őrház	4 27	..	6 41	9 14	12 27	14 41	20 27	..	22 41
5	Erenyő mh.	4 42	..	6 56	9 29	12 42	14 56	20 42	..	22 56
7	Pereces	4 48	..	7 02	9 20	12 48	15 02	20 48	..	23 02
9	Pálincás mnh.	5 00	6 10	7 27	..	11 20	13 00	15 25	..	18 10	21 00	23 25
11	Barosakna	5 11	6 21	7 38	..	11 31	13 11	15 36	..	18 20	21 11	23 36
		5 15	6 25	7 42	..	11 35	13 15	15 40	..	18 24	21 15	23 40
337 Barosakna – Pereces – Szabadságrendező pu.														
Km	Miskolci íg.													
		529	539	527	537	525	523		533		531	541		
		129	127	127	137	125	123				121	131		
0	Barosakna	4 25	5 35	6 52	8 00	12 25	14 50	..	16 30	..	20 25	22 50
2	Pálincás mnh.	4 30	5 40	6 57	8 05	12 30	14 55	..	16 35	..	20 30	22 55
4	Pereces	4 50	5 50	7 07	8 15	12 40	15 05	..	16 45	..	20 40	23 05
6	Erenyő mh.	5 05	..	7 20	..	8 25	13 05	15 20	21 05	23 20
8	Országúti őrház	5 10	..	7 26	..	8 30	13 10	15 26	21 10	23 26
10	Szabadságrendező pu.	5 27	..	7 42	..	8 47	13 27	15 42	21 27	23 42
11		5 31	..	7 46	..	8 41	13 31	15 46	21 31	23 46
337a Szabadságrendező pu. – Lyukóbánya														
Valamennyi vonat 2. osztályú kocsikkal														
220	224	238	Km	Miskolci íg.										
5 00	..	13 00	0	I. Szabadságrendező pu.	7 22	15 22	..	23 22
5 06	..	13 06	2	Országúti őrház	7 17	15 17	..	23 17
5 12	..	13 12	3	Szarkahégy mh.	7 11	15 11	..	23 11
5 26	..	13 26	7	Lyukóbánya alsó mh.	6 57	14 57	..	22 57
5 33	..	13 33	9	Lyukóbánya	6 50	14 50	..	22 50
337a Szabadságrendező pu. – Lyukóbánya														
(Kisgyőri vasút)														
220	224	238	Km	Miskolci íg.										
4 57	..	12 57	0	I. Szabadságrendező pu.	7 16	15 16	..	23 16
5 03	..	13 03	2	Országúti őrház	7 11	15 11	..	23 11
5 08	..	13 08	3	Szarkahégy mh.	7 05	15 05	..	23 05
5 23	..	13 23	7	Lyukóbánya alsó mh.	6 51	14 51	..	22 51
5 30	..	13 30	9	Lyukóbánya	6 43	14 43	..	22 43

A Radostyánnal kapcsolatos korábbi táblázatomban kiegészítése az új kutatások alapján.

Év	Hely	Téma, történet
1858 előtt	Radostyán	Albrecht táro nyitása. Az utoljára, 1859. november 1-én felvett térkép az Egres-völgyben és mellékvölgyeiben (Farkas-völgy és Sötétvölgy) fekvő „Albrecht” védnevű bányatelek kitűzött határait mutatja. E bányamező az ugyanilyen nevű táro, művelési területeit fedték le.
1858 előtt		Haidinger táro nyitása. Az utoljára, 1859. november 1-én felvett térkép az Egres-völgyben és mellékvölgyeiben (Farkas-völgy és Sötétvölgy) fekvő „Haidinger” védnevű bányatelek kitűzött határait mutatja. E bányamező az ugyanilyen nevű táro, művelési területeit fedték le.
1896		A község határában fekvő 920 holdnyi bányaterület adományozása a diósgyőri vas-gyárnak. Később ezt a varbói bányatelkekhez csatolták. Az 1896. év folyamán szerződésileg megszerezett a diósgyőri gyár részére a Radostyán község határában előforduló ásványos szén és annak korlátlan kiaknázási joga 919 hold 1235 négyszögöl területen.
1908		A Baross aknai szénkészlet jelentős túlbecslése miatt (Blaschek-jelentés) el kellett kezdeni a korábban megszerzett, 920 holdnyi bányaterület próbafúrásait. Blaschek Aladár bányamérnök vezette a munkákat. A radostyáni szénterületnek megvizsgálása 6 fűrőlyuk fúrásával. A kedvezőtlen kísérőközet viszonyai miatt lemondtak a bánya nyitására.
1909		A Radostyánban folyó 6 fűrőlyuk közül 4 befejeződött. A vastag széntelep (a III. legmélyebb, Adriányi-telep) a 2. számúban 163 méter mélységben fúratt

	át, a többi fűrőlyukban, e széntelep mindenütt 200 méternél mélyebben volt és a széntelep felett 40 méternyire fekvő vizes homokréteget mindegyik átfúrta. A magasabban fekvő Wiesner-széntelepet is megtalálták. Ezen eredmény után kilátásunk van arra, hogy a felkutatott területen egy akná- nak a lemélyítésénél ugyanolyan nehézségek fognak támadni, mint a milyenek a perezcesi akná- lemélyítésénél is előfordultak.
1910	A próbafúrások Radostyánban folytatódnak. Ezzel párhuzamosan Nagybátyonyban és Ormospusztán is szénkereső fúrások folynak a diósgyőriek részéről.
1922	Radostyáni akna nyitása, építése. Egyidejűleg megépült a diósgyőri 1000 mm nyomtávú bányavasút, Lyukó völgyi vonala is. A vasút a radostyáni „Új-akna” területig ért el.
1924	Radostyáni akná- bezártak. Ezzel egyidőben Radostyán „Új akna” és Lyukóbánya között elbontják az 1000 mm nyomtávú vasutat is.
1940	Kerek József féle szénbánya
1985	A Borsodi Szénbányák külfejtést nyitott. A radostyáni külfejtés 1985 júliusában kezdett el termelni Parasznya és Radostyán község között, ahol 5–16 méter takaróréteg alatt, átlagosan 1,6 méter vastag, 500 00 tonna mennyiségű, felvetett szénvagyon található. Ebből a számítások szerint 420 000 tonna volt műrevaló. A letakarítást a Földkotró Vállalat földmunkagépei, az elszállítást a Központi Szénosztályozóműi- tehergépkocsik végezték.
1987	A Borsodi Szénbányák lefejtette és befejezte a radostyáni külfejtést.

Néhány gondolat még a *radostyáni bányászokról*, mindezt csak a teljesség igénye nélkül.

A *szakképzett bányamunkások* a diósgyőri területekre is egy részt külhonból érkeztek és itt telepedtek le. Akkoriban még olyan *bányaiskolák*, melyek a *bányamunkásokat* képezték volna, nem léteztek. Itt nem a *bányaaltiszti és mérnöki iskolákra* gondolok.

A *bányamunkát a bányászok*at, leggyakrabban *földművelésből élő* és azzal foglalkozó emberek végezték el. Igaz ők leggyakrabban „*kétlakiak*” voltak, a mezőgazdasági munkák szüneteiben elszegődtek bányákhoz. Kevesen voltak a kezdetekben, akik csak a bányamunkából éltek. Ez az akkori bányászatban jó sok probléma forrása is volt, mert időnként súlyos *létszámbiánnal* küszködtek a bányák.

A *bányászati szaktudást* a bányában, a munkahelyeken szerezték meg ezek az emberek, ami aztán később „*apáról-fiúra szállt*” és kialakultak a „*bányászcsaládok*”, ahol generációk dolgoztak együtt és egymás után...

Egy-egy családnál elég volt csak a *neveket említeni* ahhoz, hogy ez *kiváló ajánlólevél* legyen a bányákhoz való bekerüléshez, felvételhez!

1900-ból találtam egy kimutatást, ami a térségben a helyzetről valamiféle vázlatos képet ad.²³⁰

Bánya-település	Külföldi honos	Lakosságból idegen anyanyelvű			
		német	szlovák	cseh, lengyel	egyéb
Parasznya	79	-	18	89	-
Sajószentpéter	185	64	214	122	-
Radostyán	2	-	-	-	-
Sajókazinc	102	121	272	43	-

²³⁰ 1900. évi népszámlálás

Sajókaza	29	60	74	-	-
Bánszállás	157	98	135	85	-
Vajács ²³¹	39	14	36	-	20
Királd	174	104	269	-	-

A keresőlakosság megoszlásai nagyjából 1900-ban a következők szerint alakultak

Település	Keresők megoszlása (%)	
	Bányász	Mezőgazdaság
Sajókazinc	33	53
Varbó	27	28
Sajókaza	26	39
Radostyán	20	32
Sajószentpéter	19	31

A századforduló idején, Parasznyán 188, Varbón 85, Radostyánban 45, Kondón 5 fő bányászt mutat ki *Lehoczky Alfréd*.

A fennmaradt iratok szerint 1910-ben, Radostyánban 39 fő bányászt tartottak nyilván, akik 67 eltartottról gondoskodtak.

1910-ről még néhány fennmaradt, adat.

Település	Bányász (fő)	
	Kereső	Eltartott
Alacska	68	87
Kondó	14	22
Parasznya	135	206
Radostyán	39	67
Sajókápolna	1	2
Sajókaza	280	466
Sajókazinc	273	592
Sajószentpéter	349	570
Varbó	112	221

A *települések szerinti bányászlétszám* lebontását az akadályozza, hogy inkább bányaként állnak rendelkezésre adatok és nem településenként.

Még egy dolog zavarhat bele a *bányászlétszám* értékelésébe. Jó ideig *gyerek és nő* is dolgozhatott földalatti bányamunkásként. A nagyon régi létszámadatokat, amik a szakirodalomból, de mint a fentiek mutatják, akár népszámlálásokból is származhatnak, ilyen módon nem tájékoztatnak bennünket hitelesen. A nők még 1945 után is jó ideig, akár a föld alatt is, aztán már csak külszíni munkakörökben, ami viszont nem zárta ki a fizikai munkát részükre!

A két világháború között a térségben nagyszámú új bánya is nyílt a korábbiakon túl.²³²

Így *Sajószentpéter és térsége, a Harica-völgy, Kondó. Ludna-puszt, Alacska, Berente, Sajókazinc...*

²³¹ Arló és Borsodnádásd közötti bányatelep.

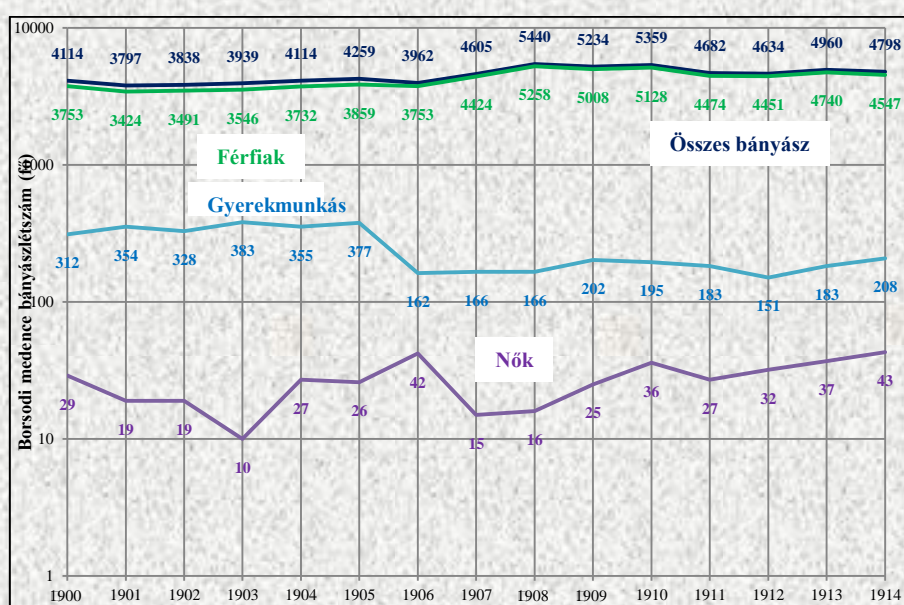
²³² Rónaföldi Zoltán: Sajószentpéter szénbányászata 1888-1973; Rónaföldi Zoltán: Kandó Kálmán és a borsodi szénbányászat...

Munkalehetőség van bőven, de a *bányamunka nehézsége és veszélyessége* a keresetekben sokszor és leggyakrabban, nem tükröződik!

Egészen nagyok a különbségek az akkori, *korszerű, gépesített nagy bányák (MÁVAG, MÁK Rt, Borsodi Szénbányák Rt, Rimamurány Salgótarjáni Vasmű Rt)* és a *kis magánbányák* között. Ez nem csak a bányamunka nehézségeiben, hanem a bányabiztonságban, sőt a tervszerűtlen művelésekben és a bérekben is látszik. Az emberek nem egyformák. Vannak gondosak és felelőtlenek. Olyanok, akik áldoznak pénzt a cél érdekében és olyanok is, akik csak gazdagodni szeretnének, bármi áron. Ismerős ez manapság is!

A megélhetés nehéz. A két háború, a forradalmak és az azt követők is alaposan befolyásolják, ahogy azt már bemutattuk.

A teljesség igénye nélkül néhány korabeli adat a bányászbérekéről, a létszámok összetételéről.

Borsodi szénmedence bányamunkásai²³³

A következő táblázatban a települések bányászlétszámai, bányaalalmazottai vannak feltüntetve, az 1910. évi népszámlálási adatok alapján.²³⁴

Bánya	Összes létszám	Beosztás			
		Igazgatás, kereskedelem	Műszaki	Bányafelőr, művezető	Munkás
Disznóshorvát (2 bánya)	315	4	1	13	297
Sajókaza	374	-	-	10	364
Diósgyőr	1027	1	8	38	980
Somsály	388	1	8	20	359
Járdánháza	604	-	1	18	585
Királd	558	3	1	24	530
Bánszállás	435	1	1	17	416
Parasznya	136	-	-	1	135
Radostyán	39	-	-	-	39

²³³ Bányászati és Kohászati Lapok adataiból

²³⁴ Népszámlálás 1910.

Sajókazinc	312	3	-	6	303
Sajószentpéter	505	15	-	10	480

Az 1910. évi népszámlálás alapján a borsodi bányászat és kohászat, kereső és eltartotti létszámai.

Életkor (év)	Kereső		Eltartott	
	Férfi	Nő	Férfi	Nő
7 éves korig	-	-	1789	1957
7-14	182	-	1297	1378
15-19	1089	4	36	420
20-39	2915	3	15	2354
40-59	1086	3	6	886
60 felett	61	-	34	256
	5355	10	3177	7251

A bányászbérekéről is egy táblázat. Nehéz az objektív összevetés, mert a béreket számtalan dolog motiválta. A termelt szén fűtőértéke, eladhatósága, a piacának nagysága és stabilitása, a kitermelési módszer és a termelés költsége...

Megjegyzésként tessenek azonban figyelembe venni azt, hogy az akkori szénbányászatban 10-12 órás műszakok vannak és nem nyolc óra a munkaidő!

Év	Műszakbér (fillér/műszak)			
	Országos átlag	Szénmedencék		
		Borsod	Nógrád	Tata
1902	262,7	283,1	268,3	269,0
1903	271,1	295,6	269,6	271,0
1904	282,1	314,4	279,3	275,0
1905	282,5	310,9	276,7	302,0
1906	298,5	312,8	349,0	302,1
1907	318,4	359,4	362,4	312,2
1908	328,1	347,4	366,6	336,2
1909	348,9	337,2	387,6	334,0
1910	335,4	353,1	360,6	345,0
1911	333,3	327,8	367,0	346,0
1912	350,9	357,2	392,7	345,2
1913	367,5	364,1	398,8	372,4

A bérekről, 1906. évről is egy táblázat. Csak a mai értékkel való összevetés miatt egy vásárlóértéken végzett összehasonlítás. Akkor a fizetőeszköz a korona. 1 korona az 100 fillér.²³⁵

A bányászcsaládok népesek, sok az eltartott, amint az előző táblázatok is mutatják, a megélhetési költségek magasak. Bányorvos, csak a nagyobb bányáknál, a többieknek fizetős. Az elemi iskolázás még ingyenes, de a továbbiak már pénzbe kerülnek...

Ezeket a béreket azonban még terhelte a bánya-társulási befizetés, az esetleges betegnapok levonása és még számos minden. A „*bányarend megsértése*” is súlyos pénzügyi levonásokkal járt: iszákosság, verekedés, műszakmulasztás, a munkaidő be nem tartása, hanyag munka, a

²³⁵ Aki mai forintban szeretné ezt érzékelni, az tegye meg, hogy az 1906. évet egy pénzügyi-vásárlóerő összehasonlító számítás szerint, 2 549 Ft/korona átszámítással kiszorozza az adatokat!

jelzésrend be nem tartása, rongálás, más által kitermelt csilléken a csapatjel levétele (csillelopás), ellenszegülés a bányafelőrnek, művezetőnek, illetlen magaviselet...

A bányász saját ruhát, saját egyéni szerszámot használ, magának veszi a bányamécsbe az olajat... Nincs munkásszállítás, öltöző, fürdő...

Bánya	Átlagos műszakbér (korona/műszak)		Havi kereset ²³⁶ (korona/hó)	
	Összes férfimunkás	Vájárok	Összes férfimunkás	Vájárok
Diósgyőr Vasgyár - MÁVAG				
Diósgyőr	3,01	4,39	78,26	114,14
Magyar Általános Kőszénbánya Rt (MÁK Rt)				
Sajószentpéter	3,12	4,31	81,12	112,06
Királd	3,06	4,40	79,56	114,40
Sajókazinc	2,60	4,10	67,60	106,60
Rimamurány Salgótarján Vasmű Rt				
Járdánháza	3,15	3,71	81,90	96,46
Somsály	3,55	4,05	92,30	105,30
Bánszállás	3,67	4,39	95,42	114,14

Az előző táblázatok csak akkor értelmezhetőek igazán, ha az akkori árakból is adunk némi áttekintést!

A „nagy háború” előtti években nagyjából 1 kg liszt 43 fillér, 1 kg kenyér 30 fillér, 1 l tej 20-28 fillér, tojás darabja 6 fillér (bár az évszaktól erősen függött), 1 l tejföl 1 korona, 1 kg marhahús 1 korona 20 fillér és 1 korona 60 fillér között volt.

A társadalom legalján helyezkedtek el a béresek, uradalmi cselédek (bár köztük már komoly hierarchia volt). A napszám országrészenként változott, férfiaknál 1 korona 60 fillértől (őszől tavaszig), 2 esetleg 3 koronáig terjedt. A két magasabb érték nyáron, aratáskor volt szokásos. Mindez 13 órányi munkaidővel és az adott napra szóló ellátással. Nők és gyermekek napszáma 50 – 80 – 100 fillér között mozgott. Azonban nem volt egész évben munka, kb. 80-100 napon át volt szükség egy uradalmon napszámosokra egy évben. Az uradalmi cselédek bérük nagy részét azonban természetben, terményben kapták.

A családukbán akkor dédnagyapám, *Magyar „Tőkés” Bálint* már vasúti alkalmazott. Először gyakornok, ideiglenes állásban, szerény kezdő fizetéssel, majd négy év múlva véglegesítik és lesz kinevezett altsízt. Az ő személyi kartonján a következő adatok állnak.

Év	Éves		Havi		
	Bér (korona)	Lakáspénz (korona)	Bér (korona)	Lakáspénz (korona)	Összes havi jövedelem (korona)
1896	250	-	20,80	-	20,80
1900	540	-	45,00	-	45,00
1904	600	120	50,00	10,00	60,00
1905	660	150	55,00	12,50	67,50
1908	800	150	66,70	12,50	79,20
1911	900	200	75,00	16,70	91,70
1916	1000	240	83,30	20,00	103,30
1918	1100	240	91,70	20,00	111,70

²³⁶ 26 nappal számolva havonta.

1919	1100	550	91,70	45,90	137,60
------	------	-----	-------	-------	--------

Amennyiben ezeket az 1906. évi bányászbéreket összevetjük a MÁV akkor béreivel, láthatjuk, hogy azok nagyjából arányban vannak.

A bányászatra, mint szervezett erőre, sajnos minden időben a politikai pártok is nyomást gyakorolnak. Mindenki a szavazótáborba szeretné őket, néha egészen *demagógszélsőséges* eszközökkel... Ebben nincs különbség a *szélsőjobb és a szélsőbal* között.

Már a XIX. században többször előfordulnak bérharcok, munkabeszüntetések, amik egy rész sikeres, más részük eredménytelen.

Borsodban az első szervezett megmozdulás *Királdon*²³⁷ és *Járdánházán*²³⁸ volt 1899-ben. Ezek aztán az 1900-as évek legelején is folytatódtak. (*Királd*). 1903 karácsony után volt Budapesten a „*bányász értekezlet*”, ahol megalakult a „*bányamunkások szakegylete*”. 1904 év elején, *Sajószentpéteren* sztrájk, amit erővel letörnek. Ugyanebben az évben *Járdánházán* is.

1905-ben *Parasznyán*, azaz *Baross-aknán* jegyeznek sztrájkot, ami csekély bérjavítással járt együtt. 1906-ban *Somsályon* az ózdi vasmű bányájában volt megmozdulás. Mindezt a korábban már idézett, műszakmulasztások miatti levonások robbantották ki!²³⁹

0907-ben *Perecesen* voltak megmozdulások. Ugyanez évben *Királdon és Bánszálláson* is történtek munkabeszüntetések.

1908-ban *Járdánházán és Somsályon* vannak bérkövetelések és sztrájkok. 1910-ben *Királdon és Sajószentpéteren* is. 1912-ben a „*vérvörös csütörtök*” a munkásmozgalom egy következő állomása. 1913-ban *Sajókazán, Sajószentpéteren* vannak mozgások.

Aztán jön a háború és ez sok mindent felülír... A háború alatt a gyárak és bányák jelentős része katonai felügyelet alá került. A bányáknál már akkor „*bányamunkás*” munkás – századok, zászlóaljok is dolgoznak. Őket nem viszik a frontra, ők itthon termelnek. Később a már besorozott bányászok egy része is felmentést kap, már aki ezt megélte... Ilyen körülmények között nincs helye és lehetősége a bérharcnak, még ha a növekvő infláció miatt ez szükséges is lenne.

Érzi ezt mindenki, háborús pótlékok, segélyezések lépnek életbe, de a nagy lényegen ezek alig változtatnak...

1917-ben az orosz fordulat és a bolsevizálódás egyre radikálisabbá teszi az embereket. Az első hazatérők az orosz fogságból hozzák ezt az ideológiát magukkal. Vannak, akik visszakerülnek a hadseregbe, de sokan a termelő munkába. Az ott látottak és az átélt események hatására nagyon sok a politikai izgatás...

²³⁷ Magyar Általános Kőszénbánya Rt (MÁK Rt).

²³⁸ Rimamurány Salgótarján Vasmű Rt Ózd.

²³⁹ Abban az évben itt április hónapban 620 engedély nélküli műszakmulasztás volt! E miatt 497.- korona bírságot szabtak ki. Bizonyos irodalmi forrásokban ez a műszakmulasztás „bocsánatos” bűn, de a bírság már nem az... Csak megjegyzem, ezt a „szocializmus” évtizedei alatt is súlyosan értékeltük, műszakbér megvonás, végső esetben pedig azonnali felmondás járt érte...

A kincstári bányáknál és üzemeknél, így Diósgyőrben és a bányaiban is a „panaszbizottság”²⁴⁰ hatásköre nem terjed ki a munkásokra. Itt két esetben is jelentősen emelik a béreket és a pótlékokat, de ennek ellenére a munkásság radikalizálódik...

Ezekben az években a hadseregek mindent visznek... Így az ország élelemből is kimerül, sok minden még van, de megfizethetetlen a bányászok keresetéből. Termelni kell viszont nem is keveset, mert a háború egyre inkább igényli... A szén egy stratégiai cikk, hiszen mind a gyárakban, üzemekben, mind a lakosságnál, közintézményeknél ez a fűtőanyag. A vasútról már nem is beszélve, aminek „csúcsra” járatását a háború igényli...

1917. szeptember végén már olyan feszült a helyzet a diósgyőri üzemeknél és bányáknál, hogy *Allender Henrik* főbányatanácsos, gyárfőnök egy teljes hadilétszámú zászlóalj kirendelését kéri a rend biztosítására. Ezzel együtt a 150 fős csendőrséget is megnövelik még 100 fővel. Kassáról meg is érkezik a kért erősítés és így a diósgyőri terület minden fontos termelési pontját biztosítja katonailag és csendőrileg a beérkező 2 150 fő. *Hadik János*²⁴¹ közlelmezési miniszter a helyszínen vizsgálódik és a tapasztalatok alapján a munkások és bányászok helyzetét tragikusnak értékeli. Azt javasolja a magyar kormánynak, hogy az itthoni élelmezésre fordítódjon a hazai mezőgazdasági termelési rendszerünk és ne Ausztriának szállítsunk! Javaslatát nem tudta érvényesíteni!

Mindezek ellenére október 20-án Ormospusztán megmozdulás volt, amit egy század katona azonnal letört. 163 munkást vitettek el Kassára, de ezt a kiesést a bánya nem viselte el. *Hosztják Albert* bányaigazgató nagyrészt hazahozatta őket... 26 bányászt viszont a hadbíróság besoroztatott és katonai szolgálatra rendelték őket.

Novemberben Perecesen volt sztrájk. November 19-én ez azzal zárult, hogy vagy felveszik a munkát, vagy elbocsátják őket, ezért a munkát felvették. Mind e közben a vasgyárból és a bányáktól nagyjából 500 főt csak elbocsátottak és rögtön katonai behívóval a hadseregben találták magukat...

1917. karácsonyán, Sajókazán a katonai parancsnok erővel tudta helyreállítani a munkarendet

A legvéresebb események Somsályon következtek be 1918. április 9-én. Az élelmezési helyzetet vitató szakszervezeti bizalmi a katonai munkásszázad parancsnoka letartóztatta. Estére a bányászok sztrájkba léptek. A helyzet annyira kiéleződött, hogy Ózdról 12 csendőr is megérkezett. A helyszínen levő katonák és a csendőrök, akiket a bányászok megtámadtak, a fegyverüket használták. Két halott bányász és mintegy 20 sebesült lett a végeredmény...

²⁴⁰ 1916-ban a honvédelmi miniszter rendeletet adott ki a munkások szolgálati, munka- és bérviszonyainak rendezéséről. A rendelet kimondta a „Munkaügyi panaszbizottságok” felállítását, amelyek a felek között békés úton próbálják rendezni a felmerülő problémákat, tekintettel a háborús helyzetre.

²⁴¹ Gróf futaki Hadik János Kelemen Béla (Pálóc, 1863. november 23. – Budapest, 1933. december 10.) nagybirtokos, politikus, miniszter, gróf Hadik András ükunokája, 1917. augusztus 23-ától az Országos Közlelmezési Hivatal vezetésével és a közlelmezési ügyek vitelével megbízott tárca nélküli miniszteri tisztséget töltötte be a harmadik Wekerle-kormányban. Nem volt hajlandó eleget tenni az osztrák gabonaszállítási követeléseknek, így 1918. január 17-én lemondott tisztségéről (a minisztérium vezetését Nagy Ferenc államtitkárnak adta át), majd január 25-én végleg távozott hivatalából. 1918. október 29-én kijelölték miniszterelnöknek, de csak 17 órán keresztül volt hivatalban, az őszirózsás forradalom kitörése miatt kormányt sem tudott alakítani.

A háború, majd a forradalmak, Trianon és sok minden más még inkább nyomorítja az amúgy sem magas bányász kereseteket és a megélhetést. A „*nagy háború*” alatt az ország fokozatosan kimerül emberben, élelemben, anyagokban. Mindent elvisz a hadsereg...

A *bérharcok* nagy része jogosnak tekinthető a megélhetési gondok miatt, de az oda vezető motivációk, a külső erők által, viszont sokszor vitathatóak.

A radostyániak is végig találhatnak bányamunkát a környéken, de a bányáknál „*iparos*” jellegű állásokat is, hiszen *lakatosra, villamos szakemberekre, asztalosokra, ácsokra, kőművesekre* mindig szükség volt. Ugyanígy a *bányák szállítási feladataiban* is, a *csillés*, de a *bányavasutakon szolgáló személyzet, a mozdonyvezetők, fűtők is, a pályamunkások* mind keresethez jutottak.

1945 után a térségben, alapjaiban változott meg minden, államosítások, bányák racionalizálása, bezárások...

Munka ismét van bőven, de most a három, illetve, az ötéves tervekért...

Az itteni bányászoknak a térségbeli bányák folyamatosan munkát adtak. Előbb *Lyukóbányán, Sajószentpéteren és a környékén, majd még Berentén*, utána a kissé már távolabbi bányáknál.

A legtovább *Lyukóbánya* tartott ki, de a *Borsodi Szénbányák felszámolása* után őket is elérte az a folyamat, amikor már csak „*lefelé*” volt...

Lyukóbánya bezárása után a *borsodi mélyműveléses szénbányászat* végleg megszűnt. Akik ebből éltek munka nélkül maradtak. Erről majd még a későbbiekben írunk néhány gondolatot. Az akkori *kormányok, ország vezetők* szembesülnek a problémákkal – aminek egy részét ők okozták – mindenféle kényszerintézkedések jönnek, amik a bajokat csak tünetileg kezelik. A problémakör és annak anyagi, megélhetési vonzata az országunké marad... Lehetőség lesz korkedvezményes nyugdíjazásra, a meghatározott földalatti műszakszám után. Ezt sokan már csak úgy tudják teljesíteni, hogy átmennek a dunántúli – még működő – mélyműveléses bányákhoz (*Márkushegy* szénbánya, illetve a *mélyműveléses bauxitbányák*...). A nyugdíjasok száma tömegével ugrik meg, ezt ki kell fizetnie az országnak! Ugyancsak tömegével folyik a „*leszázalékolás*”, ami ismét az „*ellátandók*” táborát növeli. Akiknek nincs meg ez a lehetőség azok munkát keresnek... Tömegével jönnek a „*kényszervállalkozások*”, aminek sem gazdasági, sem pénzügyi alapja nincs...

Szép lassan az évtizedek múlásával kiveszett egy magas szakmai értékű, *bányaművelési kultúra*, nincs már *szakirányú oktatás*, a valamikori *bányászfalvak* mind megindulnak „*lefelé*”...

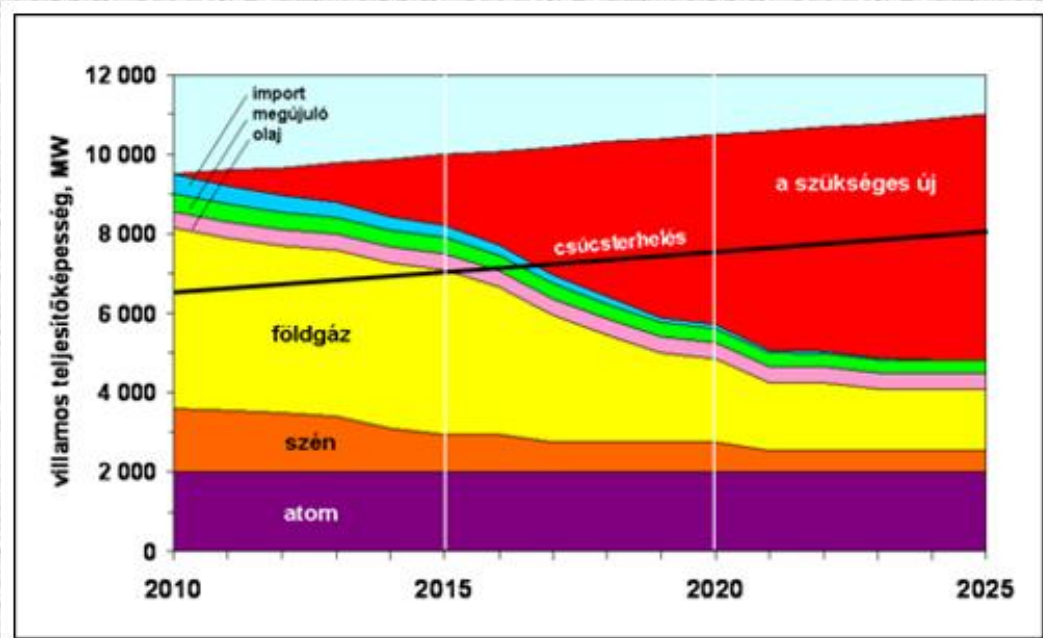
Mindezekon túl az országvezetés külföldi energiákba vetett hite töretlen volt! A lakosság földgázra való átállítása, a valamikori szenes erőművek elhanyagolása leállítása, mind abba az irányba vezettek, ahol ma tartunk. Mindezt a 2022-es év eseményei alapján érdemes megítélni!

Az ország energetikailag a külföldiekre szorul, ami azt jelenti, hogy annyit adnak és annyit kérnek érte, ami nekik tetszik... Erre aztán nincs ráhatásunk, mert nem mi diktálunk...

Az ábrán a *piros mező*: vagy építünk erőműveket, vagy vásárolunk energiát! Jelenleg vásárolunk, sokat és drágán, bizonytalan jogi – külgazdasági keretek között!

Ez a 2022-as év eseményei tükrében, tragikus és még messze nincs vége!

A Földünk energetikai igénye nagyon nagy már ma is és ez az előrejelzések szerint erőteljesen növekedni fog. Át is rendezik a nagyhatalmak majd a saját érdekeik szerint ezt az egészet, sajnos a kis országok kárára. Ez már folyik is, újabb és újabb háborúk és ezek egyre közelebb hozzánk... Jelenleg már Ukrajnában.

A hazai villamos energetika

Mindezek közben a *hazai műrevaló szénvagyonunk, százmillió tonna számra*, kihasználatlanok, a környezetvédelem valós és vélt okaira hivatkozva. Az energetikai kitettségünk viszont egyre nő...

Egy volt bányász sóhaja...

*Kik most e verset olvassák, nem értik,
miért került papírra ez a rímekbe szedett zagyaság.
Nincs benne semmi sem, mi figyelmet megfogná,
nincs benne szerelem, nincs benne csalfaság.*

*De mielőtt itt hagynád a szavakat,
ha megfogja elméd egy szó: bányászat.*

*Akkor te bizony végigolvasod,
mert ott éltél, te jártad a bányákat!*

*Vegyük sorba, miért van az, hogy annyian
szívünkbe írtuk a bánya szeretetét.
Mikor talán most örökre vége lesz,
akkor is óvjuk a munkánk becsületét.*

*Rá választ adni már senki nem tud,
kérges kezében szívlapát, csákányának nyoma.
Még lelkében visszacseng a szénfal megadó robaja
de nem kell már, hogy félve várja őt haza asszonya.*

*Ránéz, ott lóg polcán a búcsúzás fokosa.
Szeme csillog, tudja, itt van élete alkonya.
Hiányzik a bánya, a kaparó érdes hangja.
Hiányzik a brigád, a pajtások összhangja.*

*Eszébe jutnak a múlt kopott képei,
Mikor ifjúként leszállt ő a föld gyomrába.
Harminc év, kín, verejték, széncsaták hangja,
levegő szaga még ott van az orrába.*

*Hallja hangját még annak, ahogy a szén dalolt,
ahogy féltve nyugalmát a csákányával dacolt.
Hallja még a dőlő szénfal megadó morajló robaját,
Látja a szénfalat, ahogy állja a bányászok rohamát.*

*Gondolata elszáll a régi idők felé, nem bánja,
így alakult, és a bánya adta neki kenyerét.
Eszébe jutnak a pajtások, azok harmincheten,
kik alulmaradva mondtak örök Jó szerencsét!*

*Agyába pörögnek azok a vidám képek,
mikor a társakkal az ivóba beléptek.
Ott vannak azok is, mik szomorúak voltak,
lélekharang hangja, amik pajtásokért szóltak.*

*Mert bizony a bányá nem csak szenet termelt,
termelt ő mást is, halált és sok beteg embert.
Felettük az omlás, mellettük a gépek, rugdaló lánc,
feszült figyelem, halált rejtő vészek.*

*Bányászok! Ők azok, kik meg voltak becsülve,
most máshogy szól a fáma, mások a törvények.
Egészségüket adták, a legdrágább kincsüket,
Rájuk süttött bélyeg: "ROKKANTAK" szegények.*

*Harcolni kell nekik, amiért addig dolgoztak,
Bizonygatni olyanoknak, kik bányába sem voltak.
Jogos jussukat vitatják? Új törvényt alkottak!
Azok, akik bányalevegőt még nem is szagoltak.*

*Becsüljük meg hát őket, tisztelt nagyjaink!
Bányászokat, betegeket és az eltávozottakat.
Becsületük így is kopott, miért kell bántani,
szakmájukat óvva féltő megmaradottakat.*

*Becsüljük a kincset, mit még hazánk földje rejt,
Élhetne bányászatunk, csak a pálya lejt.
Meggondolt döntést azoktól, kik hozzá értenek,
Ja és még valamit, uraim! A BÁNYÁSZ NEM FELEJT!*

*Te kedves olvasó, ha már ezt olvasod,
eljutottál eddig, nem volt benne csalfaság.
Bányászat szó megfogta a te figyelmed, és ha
elérte lelkedet, akkor nem is volt zagyvaság.²⁴²*

²⁴² Kovács László (kovycs59). Forrás: www.poet.hu magyar versek

Függelék

„Ha őseink is elszaladtak volna, valahányszor nehéz idők jöttek, ma üres lenne ez az ország.”²⁴³

*A diósgyőri – miskolci szénterület bányái és történései az idők folyamán.*²⁴⁴

Év	Hely	Téma, történet
1812	Csanyik völgy	Sebe József Borsod vármegye főszolgabírójának jelentése az itt talált szén mintájának Pestre küldéséről.
1858 előtt		Mihael táró nyitása
1858 előtt		Csanyiki I. akna nyitása
1858 előtt		Konstans (Csanyikvölgyi) akna nyitása
1859		Barbara táró és bányatelek.
1859	Csanyik völgy és Pálinkás között	Bertha, Irene, Csanik, Wiesner, Hunyadi, Prokop, Alexander, Valenti, Michael tárók.
1938	Csanyik völgy	Baross-Déli-Csanyiki – Új táró nyitása

Év	Hely	Téma, történet
1767	Diósgyőr	Szénkibúvásokból származó barnaszénkeresés (Fazola Henrik)
1800		Fazola Frigyes kísérletei a faszén helyetti szénfelhasználásra.
1810		Borsod vármegye beszámolója a császári udvarnak a diósgyőri szénelfordulásról.
1812		Fazola Frigyes kezdeményezte, hogy a vasgyár és a diósgyőri koronaadalom érdekében található lelőhelyekről szén bányászhaszon.
1850		A Diósgyőr környéki és a Szinva völgyi széntelepek (Pereces, Csanyik, Lyukó) bányanyitásai
1859		Ferenc József akna (Franz Jozef Schacht) a Ferenc József és a Freiherr von Bruck bányatelkeken.
1859		Galya patak forrása mellett Rösner bányatelek, és kutatótáró. A Gyertyán völgyben a Freiherr von Scheuhenstwel bányatelek és táró. A Csirikosár dűlőben az Adriányi telek és táró.
1864		A diósgyőri vasgyár az ózdival szemben hátrányban van, mert ott már „szénnel finomítják a vasat.
1867		A Diósgyőr környéki bányák munkáltszáma hozzávetőleg 50.. Ezt a vasgyár bővítése miatt egy-két év alatt 250 főre fejlesztették.
1868		A diósgyőri bányák tervezésében, kutatásaiban, a bányák nyitásaiban Péch Antal elvülhetetlen érdemeket szerzett.
1868	Diósgyőr	A Wiesner, Mátyás, és Erzsébet bányák termelésének felfuttatása a kohászati érdekek miatt.
1868		A Diósgyőr – Pereces 1000 mm nyomtávú, 7 km vasút építése Ivackovics Mátyás bányagazgató vezetésével. Egy évig ló, majd utána gőzmozdonyos vontatás. Alagút készült az Erzsébet bánya és a Wiesner bányatelki tárók között.
1870		Bányamunkások sztrájkja.
1870	Diósgyőr-Pereces	Megérkezett az első két Wöhlert gőzmozdony az 1000 mm nyomtávú vasúthoz. Különlegesen alacsony építése lehetővé tette a Pereces-Pálinkás közötti alagútban való közlekedését.
1882	Diósgyőr	A Baross függőleges akna építése. Hajtása Nikolson gőzgépekkel. Az építést Joós István bányamérnök vezette, akit később a diósgyőri nagyüzemi szénbányászat megteremtőjeként tisztelünk.
1892		Budapest Bányakapitányság 1892. Bányakalauz. Magyar, királyi vas- és acélgyár és barnaszénbánya Diósgyőrön. (vasútállomás és posta) Borsod megye (vas- és acélgyár Diósgyőrön, barnaszénbánya Diósgyőr, Parasznya, Varbó és Radistván községekben), 208 b. m. A bányák és a vasgyár által elfoglalt terület: 30.646,1 f>0 m ³ , 47 üzemi és kezelési épület, 14 km. szállító-pálya, 11 km mozdonyüzemű vasút, 440

²⁴³ Vass Albert

²⁴⁴ Rónaföldi Zoltán: Kronológia. A borsodi és ózdvidéki szénbányászat fontosabb évszámai, eseményei (Magyar Elektronikus Könyvtár)

		bánya kocsi, 35 gőzkazán 2.600 lóerőre, 65 gőzgép 4,650 lóerőre, 6 mozdony 400 lóerőre, 1 szállító gép 50 lóerőre, 4 víz húzó gép 8 ló-erőre. 4 hengerek (duó és trió), 145 különféle gép. Termelési adatok: 204.441 q acél sín, 234 q acél, kovácsolt áruhoz, 1.484 q acél, gépresekhez, 8,380 q acélöntvény, 12,632 q rúdacél, 42,477 q sín kapcsoló szerek, 28,288 q sín szeg, csavar és szegecs, 25,578 q hídlemezt szöglet és rúdvas, 1.664,514 q barnaszén.
1917	A múcsenyi szénterületeket a diósgyőri vasgyár szerezte meg. (Alberttelep)	
1917	Diósgyőr, Pereces, Baross akna	Sztrájk, katonai fellépés, mintegy 500 munkást hívtak be katonai szolgálatra.
1921	Diósgyőr	Vécsey Béla, Diósgyőri Szénbánya Rt, Márta bányát indította
1925		A Baross függőleges akna villamos hajtására való átépítése.
1933		Bodóalja I. akna bezárt
1934		Márton I. akna nyitása
1938		A Baross függőleges akna megszűnik.
1939		Márton I. akna nyitása. Bálint Tibor vállalkozása.
1940	Diósgyőr - Miskolc	A Finkey tároló elkészült.
1943	Diósgyőr	Pálkás II. tároló termelésbe állt.
1946		Diósgyőri Szénbányák Nemzeti Vállalat megalakulása.
1947		Márton I. akna bezárása
1963		Márta bányát, acéltámmal biztosított, csoportos kamrafejtés indult, jó eredményekkel.
1964		Márta bányát, III. telepi frontfejtés üzembe állása.
1967		Márta bányát bezárása, a maradék területeket Erenyő felől fejtették le.

Év	Hely	Téma, történet
1858 előtt	Erenyő völgy	Elisabeth bánya telek
1858 előtt	Erenyő völgy	Erzsébet akna (Erenyői akna) nyitása
1951	Miskolc - Erenyő	Az Erenyő-i lejtőszaknak építésének kezdete.
1964	Erenyő	Az erenyői bányát elkezdte a termelést.
1973	Erenyő	Az erenyői bányát bezárása. (1973-75)

Év	Hely	Téma, történet
1858 előtt	Köpuszölgy	Görgey tároló nyitása
1859	Köpuszölgy (Diósgyőr)	„Görgey bányát.

Év	Hely	Téma, történet
1859	Lyukó völgy	Ferenc József akna létesítése
1924		Mánik JSándor, Anna bányát megnyitása
1924		Az 1000 mm-es bányavasút sínjeit felszedték, csak Lyukó és a vasgyár között maradt meg a vasút.
1938		Lyukói Mátyás- Ságvári I. akna nyitása
1939		Lyukóbányát építése, Hibbei Hosztyák Albert, iker elrendezésű függőleges aknákkal, a fagyasztásos aknamélyítés a Heinrich, Fröhlich, Klüpfel cég végezte.
1939		Adriányi akna nyitása
1942		Lyukóbányát építése, a Mátyás (később Ságvári) lejtőszakna befejezése.
1942		Teknő profilú acél vágatbiztosító szerkezet beépítése.
1944		Lyukóbányát építése, a kasos akna befejezése.
1945		Anna bányát termelését megduplázták, 450 tonna/nap.
1948		Pereces – Lyukó alagút építése
1948		TH biztosítás általános bevezetése.
1954		A Lyukói alagút használaton kívül.
1955	Lyukóbányát	Anna bányán a III. telepi frontfejtés kísérlet indult.
1956		Lyukóbányát III. síkló, fabiztosítós frontfejtés.

1957		Anna bányán a megsüllyedt, megrongálódott lejtősakna helyett újat mélyítettek. A régin megmaradt a személyközlekedés.
1958		Anna bányán rendszerbe állt a villamos gyújtású robbantás.
1958		Lyukóbányán elkezdődtek az első közetsavározási kísérletek.
1959		Lyukóbánya acéltámas frontfejtések.
1959		Anna bányán Sachtyor fejtőgépet állítottak üzembe frontfejtésen.
1961		Függőkötélpálya és függősinpálya beindulás.
1961	Lyukóbánya	Lyukóbánya a Skyp-akna befejezése.
1962		Lyukóbánya maróhengeres kísérletek, egyelőre eredménytelenül. Ezzel párhuzamosan gyalus kísérletek a jövesztésre. Nem lett eredményes.
1962		Lyukóbányához kapcsolják a perencesi új aknát.
1964		Lyukóbánya Mátyás lejtősakna bezárása.
1964		Anna bánya megszűnése. Erenyő felől fejtették tovább a területet.
1966		Lyukóbánya KSVA-80 és KWB-2 maróhengeres fejtőgépek.
1967		Lyukóbánya magasítós Dobson biztosító berendezéses kísérlet. Nem bizonyult életképesnek.
1968		Lyukóbányán befejeződtek a közetsavározási kísérletek. Nem váltotta be a reményeket, maradt a TH-s biztosítás.
1975		Bányatűz, 48 napig tartó elfojtás, két halott.
1975		Gyorsított vágathajtás kísérletei, 11 m/nap és 240 m/hó eredménnyel.
1977		Lyukóbánya, VOB-HP-102 berendezések üzembe állítása kétszárnyú frontfejtésen.
1978		Lyukóbánya 1 000 000 tonna szenet termelt! Ez aztán tovább növekedett az elkövetkező években.
1980		Radmark sűrített levegős szénzállítási rendszer üzembe állítása.
1980		Lyukóbánya, VHP-412 fejtési berendezések üzembe állítása
1983		7 darab F-6H, -HK, és F-8 vágathajtó géppel történnek a vágatok kihajtásai.
1984		Lyukóbánya, VOB-HP-102 berendezések cseréje.
1985		A korábbi VOB és VHP pajzsokat a lengyel Glinik 08/26 OZK váltja fel.
1985		Gyorsított vágathajtási csúcs, 513 m/hó.
1993		Lyukóbánya integrációba került a Tiszai Erőmű Rt.-vel. A folyamat eredményeként 1993. december 1-jével létrejött a Borsodi Energetikai Kft., amelybe a Tiszai Erőmű Rt. a Borsodi Hőerőművet, a BSZ.FA Lyukóbányát, a Központi Szénosztályozó művet és a befejezetlen beruházásként nyilvántartott dubicsányi bányát apportálta.
1996		Az AES Corporation megszerezte a Borsodi Energetikai Kft többségi tulajdonát.
1997		Az AES a Borsodi Hőerőmű korszerűsítési terveit elkészítette. 150 MW kapacitással, hazai szénrel, jó hatásfokú, cirko-fluidágyas tüzelésre, környezetbarát módon.
1998		Az AES erőmű rekonstrukcióját a Magyar Villaművek Rt megakadályozta! Nem voltak hajlandóak hosszú távú szerződést kötni!!! Az erőmű így csak 2003 végéig működhetett
1999	Lyukóbánya	Időközben a Borsodi Energetikai Kft. üzletészei a társaság működése és az amerikai tulajdonos üzletpolitikája következtében elértéktelenedtek.
1999		Az AES jelentős átszervezés és még jelentősebb létszám leépítése ellenére a bánya ismét 1 millió tonna felett termelt.
2003		Az AES gyakorlatilag kivonult a hazai piacról. Lyukóbányát a Lyukószén Bányászati és Befektetési Kft vette át. Az AES gyakorlatilag minden dolgozójának felmondott, Lyukón, Berentén (erőmű, szénosztályozó)
2004		Lyukóbánya zárása, rekultiváció.

Év	Hely	Téma, történet
1859	Csanyik völgy és Pálincás között	Bertha, Irene, Csanik, Wiesner, Hunyadi, Prokop, Alexander, Valenti, Michael tárok.
1860	Pálincás	Wiesner táro.
1941		Pálincás II. táro kihajtása.
1951		Pálincás I. táro kihajtása megkezdődött.
1956		Pálincás I. táro termelésbe állt.
1956		Pálincás II. tároból, az I. telepől a művelés elindult.
1956		Pálincás I. táro kihajtása megkezdődött.
1964		Frontfejtési kísérletek, egy és kétszárnyú frontfejtések.
1964		Pálincás II. táro kísérleti frontfejtés indítása.
1966		Pálincás I. és II. tárok egyesítése.

1968		A szénmezők kimerültek, a bánya bezárt.
------	--	---

Év	Hely	Téma, történet
1767	Parasznya	Schöner Xavér Ferenc a parasznai, szénlelőhelyre kért bányajogosítványt.
1769		Fazola Henrik szénlelőhelyet talált a diósgyőri út mellett.
1786		A föld alatt égő szénmező füstje rémíti a lakosságot. Erről tudósítja a császári udvart Trangous Mihály orvos és bányapolgár.
1810		Borsod vármegye jelentése a császári udvarnak a parasznai szén hasznosítására.
1822		Szontágh Ádám Gömör vármegye táblabírájának kezdeményezésére hivatalos vizsgálat folyt az itteni szén fellelésére.
1880 előtt		Belházy táro nyitása
1897		A diósgyőri vasgyár szénszükségletének növekedése miatt 1223 holdnyi szénterület kialakítása történt itt. Bányanyitás
1905		Sztrájk.
1938		Kutató ereszke nyitása
1939		Kutató ereszke bezárása

Év	Hely	Téma, történet
1830	Pereces	Felső János táro nyitása
1830	Pereces	Fanny táro nyitása
1850	Pereces (Pálinkás völgy)	Wiesner táro I. nyitása
1850		Wiesner táro I I. nyitása
1850		Wiesner táro III. nyitása
1850		Wiesner táro IV. nyitása
1850		Hunyadi táro nyitása
1850		Ó-Bálint táro (Valentin) nyitása
1850		Bálint táro nyitása
1858 előtt	Pereces (Gyertyánvölgy)	Röszner táro nyitása
1858 előtt		Scheuchenstuell táro nyitása
1858 előtt		Alsó Adriány táro nyitása
1858 előtt		Középső Adriány táro nyitása
1858 előtt		Felső Adriány táro nyitása
1858 előtt		Frigyes táro nyitása
1858 előtt	Pereces (Pálinkás völgy)	Prokop táro nyitása
1858 előtt		Tamástáro nyitása
1858 előtt		Alexander táro nyitása
1858 előtt		Berta táro nyitása
1858 előtt		Irén táro nyitás
1859	Pereces	Mathias bányatelek.
1859		Mátyás, Erzsébet, Katalin tárok.
1861		Bányászati lakótelep építése, 66 lakás, munkásszálló.
1868		Alagút építése az Erzsébet bánya és a Wiesner bányatelki tárok között. Ivackovics Mátyás bányagazgató vezetésével épült. Ezen túl 7 km bányavasút is létesült. Ez egy évig, lóvontatású vasút, majd utána gőzmozdonyok álltak üzembe.
1869		A Gräenzensteini alagút üzembe állítása, 2336 m hosszával akkor Európában a második leghosszabb volt! A Perecesi vasúthoz csatlakozott, amely a szenet, de a személyeket is szállította Diósgyőrbe.
1869		Péch Antal akna nyitása
1873		Péch Antal függőleges akna leállt.
1875		Franciska táro bezárása
1882	Pereces, (Pálinkás völgy)	Baross függőleges akna nyitása
1883	Pereces (Gyertyán völgy)	Felső Adriányi táro bezárása.
1885	Pereces	Fanny, Alsó-, Felső-, Középső- Mátyás, Alsó-, Felső-János bányák.

1895		Frigyes táro zárása.
1896		Jelentős szénmező körülhatárolása történt meg itt. Később két aknát mélyítenek majd.
1896	Pereces (Gyertyán völgy)	Gyertyán völgyi feltárás kezdete
1897		Egy tisztí, két altiszti és 28 munkáslakás építése.
1898		Perecesi Új aknák építése. (I. és II. aknák)
1900		Wiesner bánya és a Gyertyán völgyi bánya feltárása
1901		Wiesner bánya lefejtés miatt bezárt.
1901		Az Újaknán a Ganz, Kandó Kálmán tervezésével, háromfázisú, földalatti villamos mozdonyos bányavasutat épített, kezdetben 3 mozdonnyal. Ez az első föld-alatti villamosított bányavasút az országban. A mozdonyok háromfázisú, indukciós motorral működtek.
1902		Hivatalház és az új aknák gépháza és javítóműhelye is elkészült.
1902		A Baross akna mellett lejtőszaknát hajtottak.
1903		Bányamécs-Dal és Mükedvelő Egylet megalakulása
1903		Bálint táro bezárt.
1903		A külszíni bányavasút új állomása megépült.
1905		Az Újakna II. szintjén újabb villamos bányavasút létesült, Ganz-Kandó elvek alapján
1907		Az Újakna III. szintjén is megvalósult a villamos bányavasút.
1909		Az Újakna IV. szintjére is kiterjedt a villamos bányavasút. A Kandó féle villamos mozdonyos bányavasút, már 7 mozdonnyal dolgozott. Ekkor már a villamos bányavasút teljes vágányhossza 3 km.
1910		A munkáslakások száma már 137.
1911	Pereces	Gyerekenekart szerveztek, ebből lett a későbbi híres perecesi bányászzenekar.
1912		Szent István) Új) táro nyitása
1912		Gyertyán völgyi feltárások befejezése.
1924		Új akna bezárt, betömedékelték.
1933		Bányamécs Egylet zászlószentelés.
1938		Szabadtéri színpad megépült.
1940		Bányamentő csapat 10 fővel, 10 darab Drager1924 légzőkészülékkel.
1940		Finkey József I. táro nyitása
1940		Pálincás I. és II. tárok nyitása
1940		Szent István táro bezárt
1943		Mátyás táro nyitása, 1955-től külön tároval tanbánya.
1947		A perecesi alagútban a vonat műszaki meghibásodása miatt (kisiklás) omlás, 9 halott. Ez a térség egyik legsúlyosabb balesete
1951		Pálincás II. táro építése. (Petőfi Ifjúsági üzem táro, 1955-ig tanbánya.
1951		Az erenyői lejtőszakna építése. Innen kívánták az Anna és Márta bányák területeit lefejtetni, gazdaságosabb szállítással.
1956		Finkey II táro nyitása
1957		Finkey II. táro bezárt
1964		Az erenyői bánya ekkor kapcsolódott be a termelésbe.
1973		Erenyő bánya leállítása, gazdaságtalan lett.

Év	Hely	Téma, történet
1858 előtt		Albrecht táro nyitása. Az utoljára, 1859. november 1-én felvett térkép az Egres-völgyben és mellékvölgyeiben (Farkas-völgy és Sötétvölgy) fekvő „Albrecht” védnevű bányatelek kitűzött határait mutatja. E bányamező az ugyanilyen nevű táro, művelési területeit fedték le.
1858 előtt	Radostyán	Haidinger táro nyitása. Az utoljára, 1859. november 1-én felvett térkép az Egres-völgyben és mellékvölgyeiben (Farkas-völgy és Sötétvölgy) fekvő „Haidinger” védnevű bányatelek kitűzött határait mutatja. E bányamező az ugyanilyen nevű táro, művelési területeit fedték le.
1896		A község határában fekvő 920 holdnyi bányaterület adományozása a diósgyőri vas-gyárnak. Később ezt a varbói bányatelkekhez csatolták. Az 1896. év folyamán szerződésileg megszereztetett a diósgyőri gyár részére a Radostyán község határában előforduló ásványász és annak korlátlan kiaknázási joga 919 hold 1235 négyszögöl területen.

1908		A Baross aknai szénkészlet jelentős túlbecslése miatt (Blaschek-jelentés) el kellett kezdeni a korábban megszerzett, 920 holdnyi bányaterület próbafúrásait. Blaschek Aladár bányamérnök vezette a munkákat. A radostyáni szénterületnek megvizsgálása 6 fűrőlyuk fúrásával. A kedvezőtlen kísérőközet viszonyai miatt lemondtak a bánya nyitásáról.
1909		A Radostyánban folyó 6 fűrőlyuk közül 4 befejeződött. A vastag szénteleg (a III. legmélyebb, Adriányi-teleg) a 2. számúban 163 méter mélységben fúratott át, a többi fűrőlyukban, e szénteleg mindenütt 200 méternél mélyebben volt és a szénteleg felett 40 méternyire fekvő vizes homokréteget mindegyik átfúrta. A magasabban fekvő Wiesner-széntelegpet is megtalálták. Ezen eredmény után kilátásunk van arra, hogy a felkutatott területen egy aknának a lemélyítésénél ugyanolyan nehézségek fognak támadni, mint a milyenek a perezcsi aknák lemélyítésénél is előfordultak.
1910		A próbafúrások Radostyánban folytatódnak. Ezzel párhuzamosan Nagybátyonyban és Ormospusztán is szénkereső fúrások folynak a diósgyőriek részéről.
1922		Radostyáni akna nyitása, építése. Egyidejűleg megépült a diósgyőri 1000 mm nyomtávú bányavasút, Lyukó völgyi vonala is. A vasút a radostyáni „Új-akna” területig ért el.
1924		Radostyáni aknák bezártak. Ezzel egyidőben Radostyán „Új akna” és Lyukóbánya között elbontják az 1000 mm nyomtávú vasutat is.
1940		Kerek József fele szénbánya
1985		A Borsodi Szénbányák külfejtést nyitott. A radostyáni külfejtés 1985 júliusában kezdett el termelni Parasznya és Radostyán község között, ahol 5–16 méter takaróréteg alatt, átlagosan 1,6 méter vastag, 500 00 tonna mennyiségű, felvetett szénvagyon található. Ebből a számítások szerint 420 000 tonna volt műrevaló. A letakarítást a Földkotró Vállalat földmunkagépei, az elszállítást a Központi Szénosztályozóműig, tehergépkocsik végezték.
1987		A Borsodi Szénbányák lefejtette és befejezte a radostyáni külfejtést.

Év	Hely	Téma, történet
1858 előtt	Új-diósgyőr	Ferenc József akna nyitása

Év	Hely	Téma, történet
1810	Varbó	Borsod vármegye jelentése a császári udvarnak a varbói szén hasznosítására.
1883	Varbó	Széchenyi, Deák, Eötvös nevű bányatelkek adományozása a diósgyőri vasgyár részére.
1932	Varbó (Halastó dűlő)	Kutató tárók nyitása
1936	Varbó (Halastó dűlő)	Kutató tárók bezártak

**A szerző,
és gondolatai a Borsodi Szénbányákról**

„Múlt nélkül nincs jövő, s mennél gazdagabb a múltad, annál több fonálon kapaszkodhatsz a jövőbe.”²⁴⁵

1951-ben születtem Bánrévén. Mind a Magyar „Tőkés”, a Rónaföldi (Ruszin), mind a Bakó család révén a vasúthoz kötődünk, ekkor már nagyjából 60 éve.

Az általános iskola 1-7. osztályait Bánrévén végeztem el. Gyerek- és fiatalkorom meghatározó élményei a vasúthoz, és a házunk melletti sportrepülőtérhez kötődnek. A család Kazincbarcikára költözése miatt a 8. osztályt az ottani, Május 1. úti Általános Iskolában fejeztem be.

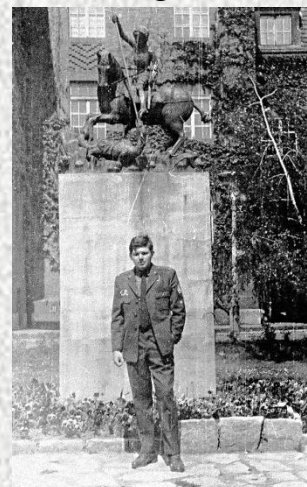
A bánrévei repülőtér, 1965 nyara²⁴⁶

„Bányász” szakközépiskolásként, 1968 nyarán, Kötélpálya Üzemegység, Berente²⁴⁷

Középiskolai tanulmányaimat a Ságvári Endre Gimnázium és Szakközépiskola bányászati tagozatán végeztem és

1969-ben érettségiztem. A tanulmányaim során a Borsodi Szénbányák üremeiben, bányáiban a gyakorlataim során sok kiváló embert ismertem meg, a szaktanáraim is a vállalat nagyon jó mérnökeiből kerültek ki. Ugyanígy a szakoktatói gárda is.

Rég volt... 1970 nyara, Szeged, MN3793

Az egyetemi tanulmányok előtt 1 évig katonai szolgálatot teljesítettem Szegeden, a 21. önálló páncéltörő tüzérosztálynál (MN 3793).

Rég volt... IV. éves, miskolci gépészmérnök hallgatók, 1974, Eger²⁴⁸

²⁴⁵ Babits Mihály

²⁴⁶ Ott és akkor 1965 nyarán még azt hittük, hogy minden rendben van. Nem így lett. A repülőtér és a repülőklubot 1966-ban – az MHSZ „döntnökei” és az országunk vezetése – egy „tollvonással” bezárta és lenullázta...

²⁴⁷ Rónaföldi Zoltán: A kazincbarcikai Ságvári Endre Gimnázium és Szakközépiskola ipari, bányászati, közgazdasági és egészségügyi szakközépiskolásai (Kézirat). A fényképet Laczó József a későbbi kiváló fotóriporter és foto művész készítette.

1975-ben védtem diplomámat, a miskolci *Nehézipari Műszaki Egyetem* gépészmérnöki karán. *Gépgyártástechnológus, szerszámozási szakos mérnök* lettem.

A középiskolai szakmai élmények hatására ezután a *Borsodi Szénbányáknál* álltam munkába.

A bányáknál a *mérnöki pályámat* 1975 nyarán, a *Szuhavölgyi Bányaiüzem Szeles III. aknánál* kezdtem, mint *beosztott mérnök*. E bánya akkor még rendelkezett *vastamos fronttal* és *robantásos szénjövészttel* is, de a többi fejtésben már *Dobson-keretes*, majd *KM-87 hidraulikus-keretes biztosítás* működött és *maróhengeres jövésztes*. Később ide a célirányosan tervezett *Fletcher-Husky vékonytelepi biztosítás* került, melynek bevezetésében már aktívan részt vettem. A bánya ekkor is, ez előtt is súlyos *víztelenítési gondokkal* működött, mert jórészt a *Sajó „ártere”* alatt ment a bányászkodás. Itt nagyon sok szivattyús tapasztalatot szereztem. Aztán átköltöztünk *Szeles IV. aknára*, melynek fő beruházási munkái – *lejtősaknák, földalatti fővonalak* – nagyrészt 1976-ra kiépültek, de még javában itt dolgozott sok csapattal a *Bányászati Aknamélyítő Vállalat* borsodi részlege.

1977. január elsején vette át *Szeles aknát* a *Bükkaljai Bányaiüzem*.

Ezek az évek a *Borsodi Szénbányák intenzív gépesítési szakaszai*, sok-sok *műszaki fejlesztéssel* és a *bányák további összevonásával és gazdaságosabbá tételével*.

1977. január elején kerültem át a *Szuhavölgyi Bányaiüzem* gépészeti csoportjára, *műszaki fejlesztő mérnöknek*. Ekkor kezdődött itt a *Feketevölgy I. akna „mintabánya”* beruházási program, országos fejlesztési pénzekből. A tervezési munkák döntő részét itt a szuhavölgyi üzemnél kellett elvégeznünk, mert a vállalat *Tervezési Osztálya*, ezt már nem tudta elvégezni a túlterheltségük miatt. Nagyjából egy év tervezési, rajzolási munkák után indult meg a szükséges szerkezetek részben legyártása, részben beszerzése. A berendezések egy részének legyártását is mi intéztük, természetesen a vállalat szakosztályainak aktív segítségével. Így az 1977/78-as év nagyon *„sűrű és tanulságos”* volt. Számos kiváló munkatársat, barátot szereztem, mind a fizikai dolgozók, mind a különféle szintű vezetők köréből.

Ezekről az időkről még egy gondolat! Amikor az acélszerkezeti és egyéb elvégzendő munkákra külső erőket is keresnünk kellett, mert a saját rendszerünk, gépjavitók, saját üzemi műhelyek, nem győzték a munkát. Ekkor és majd még ezekben az évtizedekben gyakran több megyében is jártunk (mezőgép vállalatok, kisipari termelőszövetkezetek, mezőgazdasági termelőszövetkezetek melléküzemágai...), hogy egyáltalán jó minőségben és le tudjuk gyártatni a szükséges dolgokat. Borsodban akkor nem lehetett találni szabad gyártási kapacitást!!! Az országban akkor mindenkinek annyi munkája volt, hogy alig győzte! Erre csak egy példa Kisvárdáról, ahol a helyi szövetkezethél gyártattunk acélszerkezeteket. Akkor ők dolgoztak, a Medicornak, röntgenkészülékek kapcsolóit gyártották, szerelték. Kavicskotró markolókanalakat gyártottak a tiszafüredi hajógyárnak, dolgoztak a kisvárdai öntödének és a városnak is... aztán nagy rábeszélésre és személyes kapcsolatok miatt a Borsodi Szénbányáknak is.

Ezek után a gépeknek, gépláncoknak a bányába való beszerelése, illetve a feleslegessé vált egyéb berendezések kisserelése, megszüntetése. Mindez úgy, hogy nagyjából az *„utolsó pil-*

²⁴⁸ Balról-jobbra: Matyi János, RZ, Ibrahim Abdulkadiri (Nigéria), Polgár István.

lanatig” termelt a bánya a régi rendszerrel, majd egy 7-10 napos leállás után már az új rendszernek kellett a termelést biztosítani.

A feladat az új déli-mező, hazai VOB-HP-102 pajzsos frontjainak, amelyek Eickhoff EW-170L, majd EDW-340 L jövesztő gépekkel indultak, már fogasleces vontatással. Ezekhez egy nagyjából 6 kilométer hosszú négy részből álló alsó- és felsőági személyszállításra is alkalmas szállítószalagsort kellett terveznünk. Közberső széntároló bunkerekkel, adagolókkal. Mindezekhez a lejtősaknai szállítószalag kapacitását is megemeltük, sebességnöveléssel.

Mindezekkel együtt felszámolásra került a földalatti villamosmozdonyos-csillás szénszállítás és ezzel minden ehhez kapcsolódó berendezésrész is (HCST, láncpályák, körbuktatók...)

A fejtések átfedő-láncosvonszolós, energiavonatos rendszert kaptak, 1000 voltos feszültség-szinteken.

Volt munka bőven, mert a tervezéseken kívül, ami 1977 elején indult, a berendezések legyártását is az üzem végeztette, a Beruházási Osztály támogatásával. Mindez elkészült és ezek a frontfejtések kimagasló teljesítményeket adtak, országos szinten is!

„A „leg”-ek bányája, Feketevölgy

Kurityán és Felsőnyárád határában, fent a dombon magasodik a feketevölgyi bánya függőleges aknájának acéltornya. Éjjel-nappal „él” az akna, s a bányásznyelven kasnak elnevezett szállítóberendezések naponta emberei százait, a különböző anyagok tonnáit szállítják le a föld alá, illetve hozzák fel a mélyből.

Nagy mennyiségű, háromezer kalória fűtőértékű barnaszenet rejt ezen a környéken a föld, s e kincs kibányászása még az ezredfordulón is kenyeret, megélhetést biztosít majd az itteni dolgozóknak.

A maróhenger gépkezelők egyike, Sztari János

Sokat fejlődött az utóbbi időben a feketevölgyi akna, s – ahogy Rónaföldi Zoltán gépészmérnök megjegyzi – egy fokozattal korszerűbbé vált. A 240 millió forintos beruházást az úgynevezett M – program keretében hajtották végre. Olyan modellbányát alakítottak ki a fejlesztés során, amelynek modern technológiája, termelési rendszere követendő példaként szolgálhat más egységek, aknák számára is.

– Manapság világszerte törekvés a termelés koncentrációjának növelése – mondja Sztermen Gusztáv, a Szuhavölgyi Bányáüzem vezetője. – Ez a célunk nekünk is, s a harmadik negyedév végére befejezzük a fejtési munkálatokat a kettes aknában, utána már csak az egyes számú termel. A jövőben nagy termelékenységgű frontok adják majd a szenet, s március elején üzembe helyeztünk egy 150 méter homlokszélességgű tömegtermelő munkahelyet. Hasonló méretű frontfejtés nincs több az országban. Korszerűsítettük a földalatti szállítást, s a szén úgyszólván emberi kéz érintése nélkül jut fel a napszintre. Gépesíteni akarjuk a személyszállítást is.

– *Mennyi szenet termel az idén a feketevölgyi bánya?*

– *A tervünk 800 ezer tonna szén felszínre küldését írja elő – feleli az üzemvezető. – Az első három hónapot igaz, lemaradással zártuk, hiszen a szerelési munkák tetemes időkiesést okoztak, de remélhetően, ez a ráfordítás kamatostól megtérül.*

Sokat, nagyon sokat várunk az új fronttól, az új szállítóberendezésektől.

Munkásruhába öltözünk, hogy saját szemünkkel lássuk a feketevölgyiek büszkeségeit. Az akna bejáratától mintegy három kilométert gyalogolunk, amíg eljutunk az M 1-es frontig, közben meg- megállunk a velünk ellenkező irányba futó szállítószalagok mellett, s hallgatjuk Rónaföldi Zoltán tájékoztatását:

– *Összesen kétszer két és fél, azaz öt kilométer lángálló gumihevedert építettünk ki. Szorított az idő, s az ötből három szállítóberendezést rekordidő, öt nap alatt helyeztünk üzembe. Ez alatt állt a bánya, a bányászok többsége a szerelésen dolgozott, még vasárnap is. A fronti gépekkel és berendezésekkel együtt 1500 tonna vasanyagot szállítottunk be bányába, építettünk be a helyére. Mivel új bányafolyosókra is szükség volt, program keretében három kilométer vágatot kihajtottak bányásztársaink.*

– *Hallottunk még egy újdonságról, a diszpécserközpontról – szólok közbe, mire a fiatal szakember hátra fordul, úgy magyarázza:*

– *Egyetlen szobából nyomon követhető, irányítható az egész bánya termelése.*

A front alapvágatában újabb technikai érdekességre leszünk figyelmesek. Sínpályán utazik az energiavonat, ami ellátja villamos árammal a gépeket, s egyetlen mozdulat elegendő a kikapcsoláshoz.

– *Pajzsbiztosító egységek tartják a közetrétegeket, kéttárcsás maróhenger jöveszti a szénfalat, és nagyteljesítményű láncos vonszoló szállítja a szenet ismertet meg az ország legnagyobb frontjával Nagy Béla szakvezető vájár.*

– *Mindössze huszonketten vagyunk a 150 méteres homlokon, ebből négyen iparosok. Naponta kitermelünk kétezer tonna szenet.*

A feketevölgyiek számon tartják, hogy jelenleg övék az ország harmadik legnagyobb bányája. Nem is titkolják azonban az „elégedettségüket”, s szeretnének előbbre rukkolni a ranglétrán.

– *A tervek szerint – mondja a gépészmérnök – 1982-ben már egymillió tonna szenet adunk a népgazdaságnak. Ha viszont megkapjuk az ígért újabb hasonló gépi berendezéseket, hamarabb is elérhetjük ezt a mennyiséget.*

A „leg”-eg bányájában üzemei az ország egyetlen kéttárcsás jövesztőgépe. A gépszörny egyszerre 70 centimétert harap le a csaknem 3 méter magas szénfalból, s kezeléséhez két ember szükséges.

Kolaj László,

Fotó: Laczó József²⁴⁹

²⁴⁹ Észak-Magyarország, 1978. április (34. évfolyam, 77-101. szám) 1978-04-09 / 83. szám. Mindketten, sok-sok éven át, a Borsodi Bányász hetilap munkatársai is voltak.

Volt olyan évünk, amikor az *1 millió tonna* széntermelés egészen biztosan megvolt itt Fekete-völgyön! Hivatalosan azonban soha, mert ez *sértett bizonyos érdekeket* a vállalaton belül, ezért *„utólagos visszamérlegelés és minőségi problémák”* miatti csökkentéssel, pár tízezer tonnával az 1 millió tonna alá hozták ki *Fekete-völgyet*... Így, *Lyukóbánya* maradt az egyetlen *1 millió tonnás bánya, Borsodban*.

Ezek után is *kimagasló műszaki fejlesztésekben* vettem részt egészen 1982. augusztusig, (fronti vágatkereszteződési biztosítás, a pajzsos front *„vakszárnyi”* megoldása, a *gyorsvágathatási rendszerek átfedő-szalagos* megoldása, a *lőttbetonos* vágatbiztosító gépsor tervezései, a *nagynyomású hidraulikus szivattyúk konstrukciós hibájának* kiderítése és a hibás alkatrész hazai gyártása... Ezekben az időkben is *kiváló vezetőim és munkatársaim* voltak mind a *mérnöki*, mind a *középvezetői* és nem utolsó sorban a *fizikai állományból* is. Ekkor kezdtem el tanítani is a vállalat *szuhabállói oktatási központjában*, így nagyon sok embert sikerült megismernem, *Egercsehitől, Lyukóig*, a vállalat minden üzemétől és aknájától... Csak megjegyzés, hogy a bányászati munkára még a szakképzett dolgozókat is át kellett képezni! Így aztán az *oktatási központunkban* képeztünk *hidraulikus szerelőket, hegesztőket, önálló villanyszerelőket, villamos alállomás kezelőket, aknagép kezelőket, nyomástartó és kompresszor kezelőket, vágárokat, segédvágárokat*...

Kiváló kapcsolatunk volt a *berentei és farkaslyuki bányagépjavitó üzemekkel*, az *alberttelepi szivattyújavító üzemegységgel*, akik ekkor már *„profilozva”* végezték a gépgyártási-gépjavitási munkákat... Mindezeket természetesen az aknák saját műhelyeiben is végeztettük, az ottani felszerelésnek megfelelő mennyiségben és minőségben.

A bányauzemi koncentráció, a magas teljesítmények elvárásai, a szűkös bányászati szakképzett munkaerő, mind abba az irányba mutattak, hogy a gépesítést még inkább fokoznunk kell. Ekkor egy korszerű szénbányában a bányaművelési, vágathajtási bányászati problémák már csak egy szeletét képezték az egész problémakörnek. A termelő, fejtő gépek, a hidraulikus biztosító pajzsok, szerkezetek, a gumiszalagos és láncos szállítógépek, a bányászati hírközlés és energetikai rendszerek, a szakemberek nagyon széles körét igényelték.

A fejtési pajzsok hidraulikái 250 bar nyomással működtek! Egy mondjuk 100 m homlokhosszúságú fejtésben – pajzsszélességtől függően – 80... 66 darab pajzsberendezés, amin egyenként 5-8 különféle méretű hidraulikus henger, útszelepek, biztonsági szelepek, nagynyomású tömlők számai...

A fejtési gépek, *egy, vagy kéttárcsás maróhengerek*, hidraulikus vontató-hajtással, mechanikus tárcsaforgatással...

Az hazai gyártású *„F” típusú elővájó* gépek lánctalpas szerkezettel, hidraulikus-mechanikus erőátvitellel...

A bányavillamosságban ekkor már a gyengeáramú műszerésztől, az elektronikában jártas szerelőtől, a 35 kV-os berendezésekkel is bánni tudókig mindenki ott volt. A bányászati általános feszültség szint ekkor már a villamos motoroknál az 500 V, a fejtéseken 1000 V, a szivattyútelepeken pedig 6 000 V-os motorok! Ugyanígy a bányát a föld alatt behálózó kábeleken, a bányabeli transzformátorállomásokon a munkahelyek közeléig nagyfeszültség és csak ott a letranszformálás...

A korszerű bányászat ekkor már a szakmák nagyfokú és magas szintű integrációját igényelte, az egyszerűbb bányamunka műveleteken át a akár a számítástechnikáig...

Az a „*bányázkép*”, ami a közvéleményben talán még ma is él (erős ember, csákány, lapát...), már az 1970-es évekre sem volt teljesen igaz. Ezzel nem azt mondom, hogy a bányamunka nem nehéz. Mindig is az volt és az is marad, mert a gépesítés ellenére is számtalan olyan munka maradt, ami fizikai igénybevételt igényelt és nem is kicsit. Ezen aztán az akkori társadalmi elvárások még alaposan túl is tettek. Az országunkban energiahány nem lehetett! Így aztán a törvényes 250 évi munkanap – a szénigények biztosítása miatt – a pótműszakokkal, akár 320-330-ra is felmehettek éves szinten. Kifizették ezt jól, de sokan idő előtt kikerültek a temetőbe... megérte?

1982. augusztusban kerültem a vállalat *Gépészeti Osztályára*, az akkor nyugdíjba menő két területi főmérnök helyére.²⁵⁰ Itt a rám osztott *bányák gépészeti felügyelete* mellett (így voltam az évek során *területi főmérnöke Egercsehinek, Farkaslyuknak, Putnok és Királd bányáinak, az ormosi üzemnek, Lyukónak...*) a vállalat *teljes bányavíz-emelési témaköre* (összes szivattyúkammera, minden szivattyú, és azok központi javítása, csővezetéki rendszerek, zsompok, azok tisztítása, a szivattyúk bányabeli, javítás utáni és üzem közbeni mérései...).

Akkor az *alberttelepi szivattyújavítóban* teljes körűen meg tudtuk szervezni a szivattyúk központi javítását és az $1 \text{ m}^3/\text{perc}$ feletti folyadékszállításúak²⁵¹ mérőpados mérését, javítás utáni minősítését és a szükséges összes jelleggörbe felvételét. Ugyanez történt a *Farkaslyuki Bányagépjavítóval* közösen a *merülő és búvárszivattyúk* esetében.

A feladat nagyságáról csak annyit, hogy akkor a *Borsodi Szénbányák összes vízemelése* $55 \dots 60 \text{ m}^3/\text{perc}$ nagyságban volt. Ez éves szinten $29 \dots 32$ millió m^3 vízemelést jelentett, a külszíni-re. A bányabeli egyéb – ide-oda szivattyúzás – ebben nincs benne!

A *Borsodi Szénbányák* ekkor ezres nagyságrendben használt kisebb, nagyobb *centrifugál szivattyúkat és merülő szivattyúkat*. A hajtásuk *bányabeli mező* szinten 500 V feszültségről történt, a *fővízmentesítő telepeken* 6 kV -os motorokkal, akár 500 kW teljesítményig, motoronként.

Ezeket a nagyobb motorokat akkor az *EVIG* gyártotta, de *javításuk, újratekercselésük, impregnálásuk, kiegyensúlyozásuk* és minden egyéb a *berentei Bányagépjavító Villamos* üzeme egységében, illetve a *Farkaslyuki Bányagépjavító Villamos* egységében történt meg. Mindezeket kiváló minőségben!

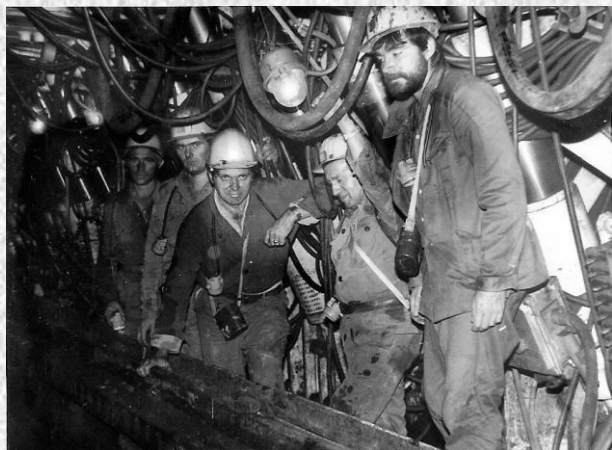
²⁵⁰ Klein Béla és Bulla Gusztáv gépészmérnökök, sok évtizedes bányászati tapasztalattal a hátuk mögött mentek nyugdíjba. 1975-től dolgozhattam együtt velük különféle munkákban. Kiváló, sokat tapasztalt főmérnökök voltak, amit lehetett ellestem, eltanultam tőlük is. Guszti bátyámmal a kapcsolat régebbi volt. Ő már az én 1969-es érettségimen a Borsodi Szénbányászati Trösztöt képviselte, kérdezett is rendszeren a szakmai szóbelin. Testvére, Bulla Zoltán, a középiskolás időszakomban Sajószentpéter II. aknán élt és dolgozott, oktatott is a tanbányánál. Utólag derült csak ki egy beszélgetés alkalmával, hogy ő és az én édesapám 1942-től osztálytársak voltak a miskolci m. kir. Gépipari Középiskolában. Guszti bácsi fia, ifj. Bulla Gusztáv, kiváló, fiatal bányagépészmérnök, munkatársunk lett a későbbiekben.

²⁵¹ A munkahelyi szivattyúk szintjén a $0,5 \dots 1 \text{ m}^3/\text{perc}$ volt a tipizált nagyság, a főszivattyúk esetén az $5 \text{ m}^3/\text{perc}$, de a legnagyobb szivattyúink – Szeles IV. akna – $12 \text{ m}^3/\text{perc}$ folyadékszállításúak voltak. Ebből akkor és ott négy darab volt beépítve a vízveszély, a Sajó közelsége miatt.

Ehhez számos egyéb dolgot is meg kellett oldanunk: a *bányabeli víztározók, zsompok hidromechanizált takarítását, nyomáslengést csökkentő szelepek tervezését a nyomásütések kivédésére, szivattyúk bányabeli vízszállításának és egyéb jellemzőinek méréseit,*

Ezekben az években számos új, *teljes frontfejtési és vágathajtási berendezés* is érkezett a meglévők mellé.

1989 szeptemberében helyeztek át a *Bányaművelési és Műszaki Fejlesztési Osztályra*, ahol szintén összetett feladatokkal foglalkoztam. Az *összes fejtési biztosítóberendezés* hozzám tartozott, ezek *javítása, mérése, minősítése, üzemvitele*. Ekkor már nagyon széles volt a választék, a *hazai pajzsok* mellett a *vékonytelepi biztosítószerkezetek* mellett, megjelentek a *lengyel Glinik, lemniskátás pajzsok* is. Jött a putnoki „*nagy Hemscheidt*”, amellyel a reménybeli 5... 6 m vastag ottani széntelepet lehetett fejteni, majd jött a „*kis Hemscheidt*” is a középvastag telepre. Mindezek mellett ott voltak a kiváló, *várpalotai gyártású hazai pajzsok* – ennek számos egyéb *alválozatát* is használtuk – és a *vékonytelepi keretes fejtésbiztosító* berendezések

is.

**Amikor még minden biztosnak tűnt,
és még lehetett bizakodni...
Feketevölgy²⁵²**

Mindezekhez a törvény előírásai szerint kidolgoztuk a *biztosítószerkezet évenkénti teherbírás-mérésének rendszerét* is.

A fejtésbiztosító berendezéseken ezerszámmra voltak a különféle *út- és biztonsági szelepek, a hidraulikus hengerek, a különféle, több-acélbetétes nagynyomású tömlők*. Ezek javítása is részben a bányaüzemeknél, de aztán *szépen lassan központilag* történt. Ezek bemérésére, minősítésére *országos jogosultságú vizsgáló-állomásokat* hoztunk létre, amellyel a hidraulikus részegységeket, *egyedileg azonosítható módon, bizonylatoztuk* is.

E szerkezetek mechanikus alkatrészeit – a *pótlást, de sok esetben a komplett berendezéseket* is – a *Bányagépjavitóink* gyártották. Optikai lángvágó automatákkal, fejlett hegesztés technikával és technológiával, kiváló szakemberekkel, mind a vezetői, mind dolgozói szinten.

Ekkorra az egyedi támoknál az acéltámok már csak mutatóban léteztek. A *HBT alumínium hidraulikus egyedi támok* már ezres nagyságrendben voltak a vállalatnál. Ezek *központi javítását* is megoldottuk, az *egyedi mérőpados méréssükkel-minősítésükkel együtt a tervtárói köz-*

²⁵² Az 1990-es évek eleje. Glinik lengyel berendezésekkel biztosított frontfejtés, feketevölgyi mérnök és technikus munkatársaimmal. Akkor már e frontfejtésen is folyamatosan mértük a berendezések terhelési állapotait a közterhelési folyamatok tudományos leírására. Ebben az akkori számítástechnika és gépei is benne voltak már! A hazai mélyműveléses bányák gépesítése ekkor már európai színvonalú volt. A bányagépeink a teljesség igénye nélkül nyugatnémet (NSZK), angol, lengyel, szovjet relációkból származtak. A legjobb kompresszoraink, merülő szivattyúink és közetfúróink svédok voltak. A legnagyobb teherbírású szállítószalagjaink, acélbetétesek voltak Japánból... Mindezek mellett számos hazai nagyvállalat is közreműködött, Országos Bányagépgyártó Vállalat, Lenin Kohászati Művek (bányabiztosító TH acélszerkezet), Taurus (gumiszalagok), Központi Bányászati Fejlesztési Intézet...

ponti javítóban. Majd a korábbi gyártó és az alapanyagot biztosító cégek megszűnte után egy *speciális javítási-felújítási technológiával* még évekig *életben tudtuk tartani ezt a HBT tám mennyiséget.*

Ezekben és az előző munkákban is számos *K+F munkánk* volt a *Nehézipari Műszaki Egyetem szaktanszékeivel.* A legtöbb ilyen munkában a *Bányagéptani, az Ásvány előkészítési, a Gépelemek, a Mechanika, Szállítóberendezések, Mechanikai technológia Tanszékekkel* működünk együtt.

Bányabeli *pajzsokon terheléses méréseket* végeztünk üzemi körülmények között, amiket már az egyre inkább teret hódító *számítástechnika és gépei* segítségével tudtuk hatékonyan elvégezni, illetve az így nyert „gigantikus” adathalmazt, rendszerezni, értékelni. Ezt a *gödöllői egyetem mechanika tanszékeivel* együtt végeztük el. Az adatok feldolgozása pedig a saját vállalatunk *számítástechnikai részlegének* gépeivel és szakembereivel történt meg.

Oktattam a vállalati tanfolyamokon 1977-1994 között. 1982-től számos *diplomatervezőnek* voltam a *konzulense,* sokaknak pedig a *bírálója-értékelője.* A *Borsodi Szénbányák osztályai* minden évben számos *diplomaterv témát* írtak ki. Ezek kapcsán is nagyon sok kiváló fiatal mérnök került aztán hozzánk a vállalathoz.

Ekkor már nagy létszámmal ment az arra érdemes *fizikai dolgozók egyetemi oktatása* is (SZET),²⁵³ akik támogatása a tanulmányaik során szintén sok szép feladatot és munkát adott.

Ezekben az években folyt egy *országos törekvés és kutatás-fejlesztési munka* a hazai, nagyteherbírási acél, *vágatbiztosító szerkezetek, diósgyőri gyártására.* Ebben minden akkori mélyműveléses *szénbánya és bauxitbánya* részt vett, a *diósgyőri kohász* munkatársakkal együtt. Sikeres fejlesztés volt, nagy előnyökkel, ennek a *szénbányászat és a kohászat „ledarálása”* vetett véget...

Az 1980-as évek végén már nagyon látszottak a bajok. Az *ország politikai-gazdasági vezetése* már javában „*pánikolt*” és a hatalom megőrzésén serénykedett. Vették a *nyugati kölcsönöket* minden *nagyságrendben,* aminek aztán beláthatatlan következményei lettek. Elérkezett az rendszerváltás és ezzel a „*szabad rablás*” időszaka is. *Iparágakat, szakmákat dobtak a szemétdombra* a pillanatnyi előnyökért. A nyugat aztán a *kölcsönök fejében* be is nyújtotta a *számlát,* megszerezte a *cégeket, de inkább a piacokat...*

Mivel a *vállalatok értékesítésénél* nem igazán volt „*szempont és kikötés*” a *munka stabil folytatása, a fejlesztés és a dolgozók alkalmazása,* egyáltalán az *ország alapvető érdeke,* ezért ez mindig ki is maradt a szerződésekből. Ennek nyomán aztán volt, ahol azonnal *bezártak, a dolgozókat „szélnek eresztették”,* néhol ez kicsit *időben elnyújtva* történt meg, de a *végkifejlet azonos volt...*

Ez itt *borsodban végigsöpört a szénbányászat, a kohászat, a gépgyártás, bizonyos szinten, a vegyipar is.* Ékes példa erre a *sajószentpéteri üveggyár története* is.

²⁵³ A SZET a Szakmunkások Egyetemi Előkészítő Tanfolyama rövidítése. A vállalat által kiválasztott személyek előkészítő, felkészítő év után nekivághattak, nappali tagozaton a választott szaknak. A vállalat fizette a fizetésüket, mintha dolgoztak volna!

Az ország meg, akit lehetett *nyugdíjazott, leszállékol*, ilyen-olyan okon, aztán évtizeddel később meg mindenki csodálkozott, *honnan ez a sok nyugdíjas?*

Mindez úgy, hogy nem volt az országnak stabil, hosszú távú *energiapolitikája!* Mindig a pilanatnyi előnyöket akarták kihasználni, aztán ez hosszú távon súlyos kudarcokat okozott.

Jött aztán a privatizációnak nevezett „*ország rablás*” aminek a vége a munkanélküliek hada lett. Aki ebből menekülni próbált, azt, ilyen olyan indokkal *nyugdíjazták*. Egyszer csak hirtelen lett, vagy *3 millió nyugdíjas*... ami a problémát még látszólagosan sem oldotta meg. Nem volt a *nyugdíjas létszám* mögött *megfelelő számú aktív kereső!*

A *cégek egy jelentős része tönkrement*, másokat *kivásároltak* és csak a szerencsésebbek kerültek el azt, hogy az új tulajdonosok *ne azonnal zárják be* őket. A vevők egy része nem céget, hanem „*piacot*” vásárolt. A *bezárt hazai cégek* termékei helyett ömlött be a *külföldi áru a szabad piacra*... A magyarok meg álltak sorban a *munkaügyi központok* előtt...

Ez véglegesen 1993 végére érte el a *borsodi szénbányászatot*. Ez előtt azonban már évekkel elkezdődött a *politikai játszma* itt is, bizonyos „*szerkezetátalakítás*” címen megjelentek *cégek, szervezetek*, akik elkezdtek „*megmondani*”, hogy mit is kell csinálnunk...

A *borsodi szénmedence szénvagyon*a, *gépei, emberei*, a *szakma tulajdonképpen halálra* ítéltetett. A *sok százmilliárdos vagyon* és minden egyéb *eltékozlásra* került. Ezen túl pedig az erkölcsi kár volt az, ami felmérhetetlen... A későbbi „*önálló*” borsodi bányák sem úszták meg, mert néhány *éven belül ellehetetlenedtek*, a *hazai energiapolitika*, vagy annak hosszú távú hiánya miatt.

Nagy kérdés számomra ma is, hogy az akkori vezetők *Magyarországon*, ennyire naivak voltak, vagy megvezették őket, esetleg egy eleve elrendelt folyamatot kellett bejárnunk?

A mában is látok az *energiapolitikánkban óriási veszélyeket*, de most legalább látom, hogy kik és *mit sugallnak*, illetve *mit próbálnak meg kierőszakolni, ránk erőszakolni, bármi áron*...

Most éppen a *liberális „zöldmozgalom”* köntösébe bújtatva, alapvetően befolyásolják hazánk, de a nagyobb térségek energetikáját is. Mindezt úgy, hogy az általuk előtálalt *globális felmelegedési* dolgokkal, illetve az ilyen-olyan módon *kreált környezetvédelmi* kérdésekkel még csak tudományosan vitatkozni sem szabad, mert az akkor „*diktátúra*”, *fasiszta*”, *embertelen*... Mindez nem most kezdődött, gondoljunk csak vissza a *Bős – Nagymaros* kérdésre! Az országunk óriási veszteségeket szenvedett az akkori „*Duna Kör*” által kierőszakolt dolgok miatt. Szlovákia az óta is ezen nevetgél... Ebből nem lett *olcsó és környezetbarát vízi energiánk*, amire a „*zöldek*” azóta is annyira áhítoznak és hová is lettek azok az emberek, akik akkor a „*zászlókat lobogtatták*”... Érdekes módon soha sincs felelőssége senkinek ezekért az *ország romboló* tettekért!

Nos, térjünk vissza az akkor még éppen létező, vegetáló, *Borsodi Szénbányákhoz!*

Az az *ambiciózus és viszonylag fiatal vezetőréteg*, ami akkorra a *Borsodi Szénbányáknál* működött, egyszer csak *józanésszel, megoldhatatlan feladatokkal és problémákkal* szembesült. E mögött sokszor ott állt az is, hogy a munka „*hálátlanabb*” részét, így a *létszámoktól* való megszabadulást is ránk akarták tolni, háritani, illetve azt, hogy a *működéshez szükséges* dolgokat *szerezzük meg*, holott tudtuk, hogy *azok kifizetésére nem lesz már fedezet*...

Sok mindennel nem tudtam ekkor már egyetérteni és ezért úgy döntöttem, hogy sem a megmaradt *önálló bányáknál*, sem a *Borsodi Bányavagyon Hasznosítónál* nem tudok már olyan munkát végezni, ami számomra eddig fontos volt. Így aztán névleg megváltam a *Borsodi Szénbányáktól* és azok ilyen-olyan *utód szervezeteitől*. A bányászattól azonban soha...

Ezt részleteiben is leírom, magát a felszámolást, mert nagyon tanulságos!

Borsodi Szénbányák elleni felszámolási eljárást a *Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Bíróság* 1991. január 29-én rendelte el. A bíróság felszámolóként a *Szénbányászati Szerkezetátalakítási Központot* jelölte ki. A *SZÉSZEK* történetében ez volt az első felszámolási eljárás, ezt további 6 eljárás követte. Korábban a *nógrádi szénbányák* felszámolására a *Pénzügyi Központ*, míg a *dorogi szénbányák* felszámolására a *REORG Gazdasági és Pénzügyi Rt.* kapott kijelölést az illetékes bíróságtól.

A *Borsodi Szénbányák* felszámolása volt az első olyan ügy, amelyet nem csupán a felszámolási eljárásokra általában irányadó jogszabályok, jelen esetben az 1986. évi 11. sz. tvr. előírásai, hanem a kormánynak a *szénbányászat szerkezetátalakítására* hozott egyéb rendeleteiben foglaltak figyelembevételével kellett lefolytatni.

E rendeletek általános alapelve az volt, hogy az *életképes, vagy életképessé tehető* bányauzemeket a felvevőpiacul szolgáló *erőművekhez* kell a *bánya-erőmű integráció* keretében szervezileg is hozzákapcsolni, vagy szabadpiacon kell hagyni, érvényesülni, míg az *életképtelen üzemeket* be kell zárni. A *bányabezárásokban*, tájrendezésekben és a korábbi bányaművelések következtében keletkezett *bányakárok* elhárításában az állam is szerepet vállalt. A rendeletek sajátossága, hogy a felszámolási eljárásokat az ágazat szerkezetátalakítása keretében kellett végrehajtani.

A felszámolási eljárás kezdetekor leltárral alátámasztott *nyitómérleg* készült a vállalat gazdasági helyzetéről. Ezen mérleg szerint a vállalat vagyona 6,4 Mrd Ft volt, adósságállománya pedig 3,7 Mrd Ft. A felszámolás hatályba lépésekor a *BSZFA*²⁵⁴ hét termelőegységgel rendelkezett: *Lyukó, Szeles, Edelény, Feketevölgy, Rudolf, Putnok, Vadnai külfejtés*. Ezen kívül jelentős vagyont képviseltek a *Központi Üzem*, szolgáltató egységei (*szénosztályozó-szénmosó, bányagépjavító, szállítási üzem, központi raktár* stb.), az építés alatt álló *dubicsányi bánya*, *vállalati üdülők*, számos *szociális, kulturális és sportlétesítmény*.

A felszámolási eljárás kezdetén kormányhatározat jelölte ki a felszámolás célját. Eszerint a veszteségforrások leépítésével *gazdaságosan működő szénbányászatot* kellett volna létrehozni.

1991. II. félévben és 1992. I. félévben az *energetikai piacon* olyan drasztikus változások következtek be, amelyek az *egész magyar szénbányászatot kezelhetetlenné tették*. A helyzetet súlyosbították az *átgondolatlan kormányzati intézkedések*: a *szénár és a szénimport egyidejű felszabadítása* következtében *nagy tömegű olcsó szén áramlott be* azokból az országokból, ahol megmaradt a *szén és a vasúti szállítás állami támogatása*. Így a *fokozódó infláció* mellett a *szénárak stagnáltak*, a *megmaradó termelés egyre inkább veszteségesse vált*. A finanszírozásban jelentős szerepet szántak a vállalati vagyon értékesítésének, de ez a vagyon fizikai összetételénél és a térség gazdasági helyzetéből adódóan nagyrészt *értékesíthetetlen* volt.

²⁵⁴ BSZFA – Borsodi Szénbányák Felszámolás Alatt

A felszámolási eljárás folyamán a *működési költségek csökkentésének* kényszerű eszköze a *folyamatos létszámcsökkentés* és a *legveszteségesebb egységek megszüntetése* volt.

1991-ben leállt a *Szeles akna*, *Edelény* még 1995-ig működött, 1992-ben befejezte a termelését a *Rudolftelep*. Utóbbit később pályázat révén egy magántársaság újra üzemeltetni kezdte, bár a termelést és az alkalmazottak számát tekintve egy nagyságrenddel kisebb méretben.

Folyamatos szervezeti egyszerűsítés tette lehetővé a *szellemi létszám csökkentését*. *Szolgáltató egységek* társaságokba szerveződtek, a *folyamat privatizációval* egybekötve ment végbe.

A *borsodi szénbányászat* visszafejlesztéséről kormányhatározat intézkedett (2014/1993. VI. 6.), miszerint a *BSzFA* legnagyobb üzeme, *Lyukóbánya* integrációba került a *Tiszai Erőmű Rt.*-vel. A folyamat eredményeként 1993. december 1-jével létrejött a *Borsodi Energetikai Kft.*, amelybe a *Tiszai Erőmű Rt.* a *Borsodi Hőerőművet*, a *BSzFA Lyukóbányát*, a *Központi Szénosztályozó művet* és a befejezetlen beruházásként nyilvántartott, *dubicsányi bányát* apportálta. A kormányhatározat támogatást helyezett kilátásba *Putnok és Feketevölgy* részére.

Két széntermelő egység a *BSzFA* egyszemélyes kft.-jévé alakult: *Putnok* 1992. X. 1-től, *Feketevölgy* 1993. X.1-től. A *Vadnai külfejtésből* a kivitelező *Volán Tömegáru Vállalattal* közös tulajdonú társaság jött létre *MINERÁL 21. Kft.* néven.

Az integráción kívül működő *Feketevölgy Bánya Kft.* 2000-ben, a *Putnok Bánya Kft.* 2001-ben kényszerült a termelés leállítására, mivel a további időszakra *nem kapott állami támogatást*, illetőleg az *energetikai szeneire erőművi átvételi kontingenst*

A legnehezebb feladatot a felszámolás folyamán a *létszámleépítés* jelentette. Az induló, akkor már csak 10 170 fő állományi létszámból 5 381 főnek sikerült a létrejött *új szervezetekben* munkahelyet biztosítani. A *Borsodi Energetikai Kft.* és a *Borsodi Bányavagyon-hasznosító Rt.* munkaügyi jogutódlást vállalt, az összes többi esetben a munkavállalók végkielégítést kaptak. 2 211 fő került *nyugdíjba, vagy nyugdíjszerű ellátásba*, ennek során az *öregségi nyugdíjon* kívül a *korengedményes-, a bányász- és a rokkantsági nyugdíj*, valamint az *egészségkárosodási járulék képezték* az eszköztárat. Az eljárás során 3 822 fő került ki *felmondással, új munkahely biztosítása nélkül*. A legnagyobb tömegű *felmondáshoz* 1994 elején a vállalati székháznak az *APEH* részére történt eladásából befolyt összeg biztosította a forrást.

A bányászat leépítésének van egy *szomorú regionális hatása* is. Számos korábbi bányásztelepülésen az infrastruktúra (*kultúra, sport, közművek, lakótelep stb.*) a *bányák tulajdonát* képezte az *üzemeltetési feladatokkal* együtt. A bányászat megszűnése így nem csupán a *munkanélküliség növekedésével*, hanem számos *település rohamos leépülésével* is járt.

A felszámoló 1995. május 31-én elkészítette a *Borsodi Szénbányák FA* zárómérlegét, amely alapján az „A” csoportos hitelezők mintegy 35 %-os kielégítését tervezte. A bíróság megtartotta a záró tárgyalást, végzést azonban nem hozott. Időközben a *Borsodi Energetikai Kft.* üzletrészei a *társaság működése és az amerikai tulajdonos üzletpolitikája következtében elértéktelenedtek*. A felszámoló az üzletrészeket a hitelezők előzetes hozzájárulásával piaci értéken értékesítette, amelynek következménye a kielégítési hányad *radikális mérséklődése* volt.

Az eljárás lezárását évekkel meghosszabbította, hogy az *APEH* 1998 áprilisában értékesítette a *Borsodi Szénbányák FA-val* szembeni, felszámolási költséget terhelő követeléseit, s az *en-*

gedményes a 3329/1990.(VIII. 29.) kormányrendelet egyedi értelmezése révén *4 milliárd forint állammal szembeni kezesség* érvényesítésére akarta a felszámolót kényszeríteni. Az ezzel kapcsolatos bírósági eljárást a felszámoló három szinten megnyerte, s így nyílt lehetőség a végleges zárómérleg 2003. május 15-i elkészítésére. A mérleget a *Bíróság* 2003. december 12-én kelt végzésével jóváhagyta, a végzés 2004. február 4-én jogerőre emelkedett. A hitelezők végzés szerinti és a felszámolási költség jogszabály szerinti kifizetése megtörtént, további hitelezői igények kielégítésére fedezet nem maradt. A bíróság végzésével a *Borsodi Szénbányákat*, mint vállalatot törölték a cégjegyzékből.

Ezzel a *medence bányászatát, a régió gazdasági, szociális, kulturális és társadalmi életét* jelentősen befolyásoló és meghatározó szervezet szűnt meg.

A *borsodi szénbányászok* 1786-tól eredeztetjük, így ettől számítva 218 év szénbányászata ment ekkorra veszendőbe...

A térséget a *szénbányászat bezárásán túl a kohászat, a nehéz-gépgyártás, a mezőgazdasági gépgyártók, a vegyipar leépítése, az energetikai cégek tönkremenetele* és ezek *beszállítóinak ellehetetlenülése* is sújtotta. Így a *Volán* és a *MÁV* feladata is töredékére esett vissza e térségben. A valamikori „*magyar Ruhr-vidék*”, ahogy ezt *zengedezte a korabeli média*, igazi katasztrófa sújtotta vidékké vált. A *bányászat, a nehézipar, és kohászat* a viszonylag „*szerény iskolázottságú*”, *szakmával gyakran nem rendelkező* tömegeket tudott foglalkoztatni. Most ők lettek az elsők, akik az *utcára kerültek* és esélyük sem volt munkát találni... *Elkezdődött az ilyenkor szokásos elvándorlás, illetve a helyben maradók életének „leépülése”*...

Néhány fényképet is elhelyezek itt, az 1970-1990-es évekből. Már csak azért is, hogy az előzőekben leírtakat alátámasszam, illetve, hogy a ma emberének „*bányászatról szóló világképét*” egy kicsit módosítsam! Ez ekkor már, de korábban sem kizárólag a csákányról és a lapát-ról szólt...

Edelény, vékonytelepi gépesített fejtés

Lyukó – Kondó – Berente kötélpálya

Lyukóbánya gépesített frontfejtés

Edelény, EHOR rakodógép

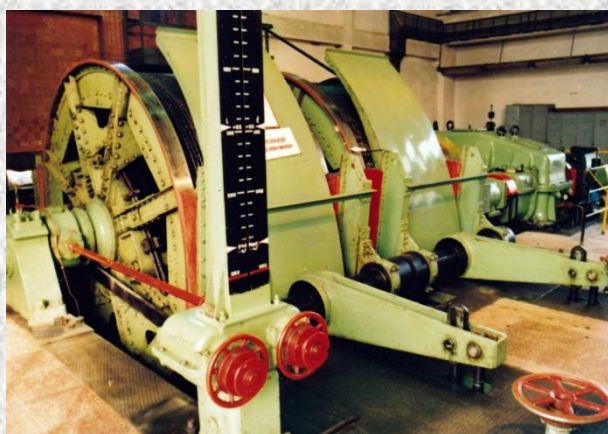
4 méter átmérőjű, acéllal biztosított vágat

**Putnok, 4 méter vastag széntelep fejtése
(Hemscheidt pajzsok, Eickhoff maróhenger...)**

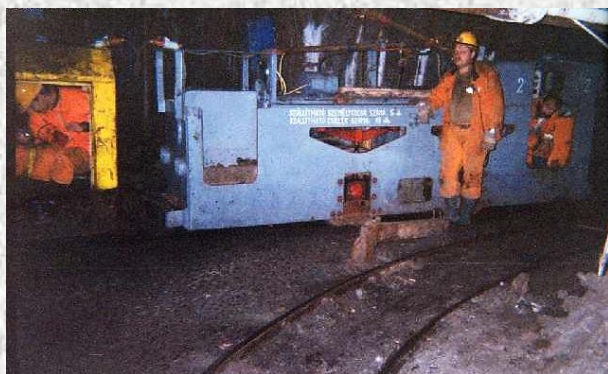
Feketevölgy diszpécserközpont

Putnok - Mocsolyás függőleges aknai szállítógép

Feketevölgy, BM-50 dízel bányamozdony a táró előtt

Lyukóbánya, EL-6 villamos bányamozdony

F típusú vágathajtógép

Aztán, mikor már csak leromboltuk az előzőeket...

1994-2004. között a *Nord Holding Kft* műszaki igazgatója voltam. Itt is a még létező hazai *szén- mangán-, és bauxitbányászat* problémáival foglalkoztunk. A legnagyobb siker a *hazai akkumulátoros bányalámpagyártás* lett, ami aztán külföldön is igen messze jutott, térben és időben is. Ezrével gyártottuk az új, *EU szabványoknak*²⁵⁵ is mindenben megfelelő, *sújtólégbiztos akkumulátoros lámpákat* és ezekhez az *elektronikus töltőberendezéseket* is. A lámpák az akkor még létező *borsodi, mecseki, dunántúli szén- és bauxitbányákon* kívül, *Romániába, Törökországba, Iránba, Bulgáriába...* is eljutottak.

E mellett számos egyébvel is foglalkoznunk kellett. Terveztem és gyártattam a még működő bányáknál levő *bányamozdonyokhoz futóműveket*, mivel a mozdonygyár már régen megszűnt. Az *ostravai acélművekkel* kooperálva *TH szerkezeteket* hoztunk be, mert a hazai gyártás már haldoklott. Az évek alatt ez több ezer tonna acélszerkezetet jelentett. Itt a gond a bányák fizetési problémái, valamint a *forint és a devizák közötti hektikus és kiszámíthatatlan* mozgás volt. A szerződéseinket viszont forintban és egy évre kellett itthon kötnünk. Ez egy „*tudathasadásos*” állapot volt folyamatosan...

2003 végén a szívem a padlóra vitt, „*knockout*” és majdnem 10-et számoltak rám... Ekkor hagytam abba, de nem teljesen...

2004-től saját, egyéni vállalkozásomban (*RZ TERV Mérnöki Vállalkozás*) tervezek, szakértek, sajnos most már a *bányászaton kívül...* mert itthon már nincs kinek.

Korábban kiváló kapcsolatban voltam a *Lyukószén Kft-vel*, akiknek a *metróépítési* és számos más vállalkozásában végeztem *tervezési, szakértési munkákat*. Ugyanez elmondható volt *Putnok Bánya Kft*, és *Feketevölgy Bánya Kft* esetében is.

A 2000-es évek elején számos – a *törvény* által előírt – *bányászati létesítmény bontási tervét* készítettem el. *Újat létrehozni* annak idején sokkal *felemelőbb* volt, mint ezek *bontását tervezni...*

²⁵⁵ Csak zárójelben jegyzem meg, hogy az EU szabványait, „*direktíváit*” valamiféle különleges „*áhítatos*” szellem lengi körül. Milyen korszerű, milyen szigorú, milyen körültekintő... Számomra egyértelmű viszont, hogy a magyar szabványok semmivel nem voltak gyengébbek, mint az EU szabványai, sőt! A *sújtólég- és robbanásbiztos készülékek* hazai szabványai sokkal egyértelműbbek és szigorúbbak voltak, mint az EU ugyanilyen előírásai!!! Nem is beszélve a hazai minősítő és vizsgáló intézetekről.

2008-ban nyugdíjba vonultam, *korkedvezménnyel*, de vállalkozásában továbbra is folytatom a mérnöki munkát. Aztán a jogszabályi változások miatt nem lettem nyugdíjas, ismételten 2013-ban aztán mégis, immáron másodszor is. Így véglegesen nyugdíjba mehettem. Azon kevesek közé tartozhatom, akiket *kétszeri teljes dokumentálással, kétszer helyeztek nyugdíjba...*

Az Országos Bányászati és Kohászati Egyesület tagja vagyok, amely szakmai szervezetkén, de az évszázados *bányászati-kohászati hagyományok* őrzőjeként is jelentős munkát végez.

A bányagépész alapítvány

Társaimmal, 1993-ban létrehoztuk a „Bányagépészet a Műszaki Fejlődésért Alapítvány”-t, hogy továbbvigyük a *szakma hagyományait*, megoldásokat keressünk a jelenkor problémáira és a lehetőségekhez mértén támogassuk a már „*nem mindenben ugyanolyan*” szakma, pályakezdő, fiatal mérnökeket.

Hiszem, hogy az elődeink munkája, tehetsége, szorgalma nélkül ma nem tartanánk itt. Sokkal előbbre lehetnénk, ha hazánkat sok súlyos megpróbáltatás nem érte volna az elmúlt évszázadokban.

Amit viszont elődeink tettek az nem kevés.

Súlyos hibának tartom, amikor valaki a „*ma szemüvegén*” keresztül nézve, ítéli meg a korábbi dolgokat és *le kicsinylőleg* nyilatkozik azzal kapcsolatosan! Nekik csak annyit, hogy a mai *gépek, telefonok, számítógépek, járművek, a mai kor csúcsai*, egyáltalán ez az egész, ötven év múlva már bizony *megmosolyogtató* dolgok lesznek!

A „HELL-BLÁTHY” díj

Mindent a *maga korának körülményei, lehetőségei, tudásszintje* szerint kell megítélni!

Egyéb munkáim és elfoglaltságaim mellett *helytörténeti, had- és repüléstörténeti* anyagokat gyűjtök. Folytatom a családi anyagok gondozását, rendezését.

Már elkészült az *ózdai cserkészrepülés*, valamint a *bánrévei sportrepülés és a repülőtér* történetével foglalkozó munka is. Ezeken kívül kutatom *Bánréve* fellelhető történeti, írásos anyagait, melyet rövidesen rendezni tudok majd.

Mindezek mellett sikerült feldolgozni a *borsodi és ózdvidéki szénbányászat* eseményeit egy *kronológiában*, az itteni *ipar- és bányavasutak* történetével foglalkozó munkám is elkészült.

Hosszú évek kutatásai nyomán a közelmúltban elkészült a *páncélvonataink* történetét bemutató könyvem is, amely a *hadtörténet egy méltatlanul elhanyagolt területe*. Ezzel is adózva csa-

ládunk „öregjeinek”, akik végig küzdötték a „nagy háború” harctereit *katonaként, hadi-vasutasként...*

A *bányásatról, vasútról, repülésről* írt, és az egyéb *helytörténeti eseményekkel* foglalkozó könyveim egy része a *Magyar Elektronikus Könyvtárban* elérhető.

„S ne gurulj dühbe, majd csak megtalálod a kivezető utat.

Ha már végleg nincs más, szépen veszíts.

Ne légy olyan, mint a tört gerincű kígyó, mely önmagába harap.

Még nem roppant meg a hátad.

Várd meg, amíg baj ér, akkor is ráérsz zokogni.

Várd meg a küzdelmet, mielőtt feldühödnél.

Van még időd.”²⁵⁶

²⁵⁶ Ernest Hemingway

Rónaföldi Zoltán²⁵⁷ könyvei a *Magyar Elektronikus Könyvtárban*:

- ✓ Rónaföldi Zoltán: Kronológia. A borsodi és ózd vidéki szénbányászat fontosabb évszámai, eseményei
<https://mek.oszk.hu/12200/12230>
2013-12-07
- ✓ Rónaföldi Zoltán: Múltba nézek... A borsodi - ózdvidéki ipar- és bányavasutak rövid története
<https://mek.oszk.hu/12300/12362>
2014-01-28
- ✓ Rónaföldi Zoltán: Múltba nézek... Adalékok Bánréve történetéhez, 1944. november 14.
<https://mek.oszk.hu/13200/13218>
2014-08-25
- ✓ Rónaföldi Zoltán: Múltba nézek... Adalékok Bánréve történetéhez
<https://mek.oszk.hu/13400/13487>
2014-11-14
- ✓ Rónaföldi Zoltán: Múltba nézek... Bánréve és a vasút
<https://mek.oszk.hu/14100/14130>
2015-05-27
- ✓ Rónaföldi Zoltán: Kandó Kálmán és a borsodi szénbányászat, valamint az „Imperiál-ügy”
<https://mek.oszk.hu/14300/14388>
2015-07-31
- ✓ Rónaföldi Zoltán: Múltba nézek... Emlékeim a Magyar Néphadseregéről
<https://mek.oszk.hu/15900/15922>
2016-09-01
- ✓ Rónaföldi Zoltán: Páncélvonataink I.
<https://mek.oszk.hu/16400/16458>
2017-01-18
- ✓ Rónaföldi Zoltán: Páncélvonataink II.
<https://mek.oszk.hu/16400/16461>
2017-01-18
- ✓ Rónaföldi Zoltán: Páncélvonataink III.
<https://mek.oszk.hu/16400/16481>
2017-01-25
- ✓ Rónaföldi Zoltán: Gondolataim, Nemere István: „Horthy István élete és halála” című könyvéhez
<https://mek.oszk.hu/17800/17870>
2018-02-23
- ✓ Rónaföldi Zoltán: A „borsodi kooperáció” és Kazincbarcika építése
<https://mek.oszk.hu/19700/19709>
2019-09-06
- ✓ Rónaföldi Zoltán: Múltba nézek... Bánréve
<https://mek.oszk.hu/20000/20078>
2020-01-20
- ✓ Rónaföldi Zoltán: Múltba nézek... Nyomozás egy 75 évvel ezelőtt történt esemény után

²⁵⁷ A következő hivatalos oldalon az egyéb publikációk, tankönyvek, tanulmányok is fel vannak sorolva. Zoltán Rónaföldi <https://orcid.org/0000-0002-0968-6593>

<https://mek.oszk.hu/20100/20151>

2020-02-11

- ✓ Rónaföldi Zoltán: Múltba nézek... az ózdi cserkészrepülés története és emlékei, 1931-1945 (Új bővített, kiegészített változat))

<https://mek.oszk.hu/20800/20817>

2020-06-18

- ✓ Rónaföldi Zoltán: Múltba nézek... az Ózd-bánrévei sportrepülés és ejtőernyőzés története, 1945-1965 (Új, bővített, kiegészített változat))

<https://mek.oszk.hu/21300/21315>

2020-10-19

- ✓ Barabás Pál - Rónaföldi Zoltán: Emlék forgácsok a putnoki nagymalom történetéből

<https://mek.oszk.hu/21900/21966>

2021-04-19

Ezeket túl az *orcid* azonosítónál <https://orcid.org/0000-0002-0968-6593>) találhatóak az általam megírt *szakcikk*ek, *tanulmányok*, *tankönyvek*, *iskolai jegyzetek* felsorolásai.

Előkészületben a következő, közeljövőben megjelenő munkák:

- ✓ Rónaföldi Zoltán: Fejezetek az USAAF 82. vadászosztály történetéből
- ✓ Rónaföldi Zoltán: Sajószentpéter szénbányászata 1888-1973
- ✓ Rónaföldi Zoltán: A Sajószentpéter – Kondó – Harica külszíni bányavasút
- ✓ Rónaföldi Zoltán: Múltba nézek... Bánréve I. világháborús hősi halottai
- ✓ Rónaföldi Zoltán: A kazincbarcikai Ságvári Endre Gimnázium és Szakközépiskola, ipari, bányászati, közgazdasági és egészségügyi szakközépiskolái

A mai, fiatal nemzedék figyelmébe ajánlom, ami a *Prédikátor* könyvében van leírva, *bölcssek legyenek, és ne botorkáljanak a sötétben...*

„... Úgy láttam, hogy hasznosabb a bölcsesség az oktalanságnál...

A bölcs ember nyitott szemmel jár, a bolond pedig sötétben botorkál...”

		Adriányi telek	151
		Adriányi-széntelep	39
		Adriányi-telep	36, 83
		Adriányi-telep	46
		Adriányi-telep	47
		Adriányi-telep	49
		Adriányi-telep	49
		Adriányi-telep	50
		Adriányi-telep	133
		agrárreform	18
		Alacska	43, 140
		Albrecht	67, 71, 97, 138, 155
		Albrecht táró	6
		Alexander	151, 153
		Alfréd-telep	50
		államkincstár	75
		Allender Henrik	145
		allodizáció	24
		Almássy János	19
		Alsó - és Felsőtelekes	38
		alsó telep	14, 21, 32, 38, 42, 46, 47, 49, 50, 53, 54, 68, 90, 91, 110, 114, 133, 160
		Alsómagyarországi Főkamagrófság	63
		Altman Móric	27
		Amerikai Egyesült Államok.	118
		Andóhídk-Berektető	47
		Andóforrás	50
		Andrássy György	61
		Andrássy Gyula	33
		Andrássy Károly	59
		Anna	52, 98, 152, 153, 155
		Arló	140
		Ausztria	11, 76, 118
		B	
		Bábony	20, 22, 36, 46, 67, 71, 88, 89
		Bábonyvíz	43
		Balassa Zsigmond	13
		Bálint Tibor	98, 152
		Bánfalva	43
		Bánhorvát	43
		Bán-patak	43
		Bánréve	30
		Bánszállás	33, 43, 53, 140, 141, 143
		Bán-völgy	53
		bányafelőr	65, 112, 141
		bányahivatal	17
		bányaigazgatóság	17
		bányaiskola	65
		bányamélységi szintek	51
		bányaorvos	142
		Bányászati és Kohászati Lapok	135, 141
		Bányászati Fuvarozó Vállalat	135
		Bányászati Lapok	53
		Bányászati Lapok,	114
		bányászati szaktudás	139
		bányászati technológia fejlődése	83
		bányászbérek	144
		bányászfalu	56, 132
		bányászhalál	119, 120, 121
		bányászlétszám	140
		bányászok	14, 80, 134, 145, 148, 161
		bánya-társzláda	142
		A,Á	
		acél	32, 34
		acélsín	39
		Adriány	67, 87, 154
		Adriányi	71
		Adriányi aknák	152
		Adriányi János	46, 63, 64
		1	
		1000 mm-es bányavasút	87, 152
		3	
		337a vasútvonal	137
		4	
		437a vasútvonal	136, 137
		„	
		„Bánya-. Erdő- és Jóságigazgatóság"	46
		„Alberttelep"	91
		„Bánya-. Erdő- és Jóságigazgatóság"	64
		„bányamunkás" munkás – századok	144
		„bányamunkások szakegylete"	144
		„bányarend megsértése"	142
		„bányászcsaládok"	139
		„bolondok aranya"	61
		„borsodi és ózdvidéki kronológia"	36
		„diósgyőri kamarauradalom"	36
		„Erzsébet" bánya	133
		„fektetési" térképek	33
		„Főakna"	39
		„gömöri vasművelők"	30
		„Hagymás-bérci" (Radostyán) bánya	5
		„Hagymás-bérci-akna"	7
		„Hagymástetői-akna"	7
		„hengerde"	34, 39
		„Humency" (Humency László)	133
		„kavaró" acélgyártás	62
		„kényszervállalkozások"	146
		„kétlakiak"	139
		„kincstári" bányák	87
		„kincstári" barnaszén-terület	29
		„Lippa"	46, 47
		„Máriás"	21
		„miocén korú" barnaszenek	42
		„mohó és telhetetlen" pénzügyi emberek	109
		„Munkaügyi panaszbizottságok"	145
		„műrevaló"	43
		„nagy gazdasági világviság"	109
		„nagy háború"	92, 118, 143, 146, 176
		„panaszbizottság"	145
		„Radistyán"	5
		„Radistyáni új akna"	7
		„radistyáni" szénmező	90
		„Új-akna"	39
		„úszóhomok"	39
		„vasfinomítás"	29
		„vaskőbányák"	38
		„vérvörös csütörtök"	144

bányatelek	32, 138, 151, 154, 155
bányatelep	96, 97, 113, 119, 121, 129, 140
bányavágt	42
bányavasút gőzmozdonyai	87
Barbara	67, 71, 151
barcika – „rudóbányái” vasút	91
barnaszén-bányák	64
Baross akna	6, 138, 156
Baross alagút	97
Baross függőleges akna	151, 152, 154
Baross Gábor Általános Iskola	14
Baross-akna	39, 49, 53, 84, 87, 89, 92, 97, 100, 133
bécsi mázsa	74, 75, 76, 79
bécsi mér föld	73
Belházy János	133
Belházy-szint	133
Belházy-táró	97, 133
Benes Gyula	39
Benkő Sámuel	56
Berente	43, 140
bérese	143
béreslakások	24
bérharcok	144, 146
Berks Péter	60
Berks Ritter Peter Maria Edler von	60
Berta	67, 71, 97, 133, 154
Bertha	151, 153
Berthier módszere	50
besorozott bányászok	144
besztercabányai kamara	17
betléri vasgyár	61
Bikkeshölgy	50
Blaschek Aladár	6, 90, 138, 156
Blaschek-féle javaslat	90, 107
B-lista	119
Bocskai István	13
Bodóalja I. akna	98, 152
Bodó-völgyi Kőszénbánya Rt	98
Bolgár Dukátus	12
bolsevizálódás	144
Borovszky	18
Borsod	30
Borsod megye	17, 151
Borsod vára	12
Borsod vármegye főorvosa	56
Borsodi Hőerőmű	153, 168
Borsodi Szénbányák	3, 6, 43, 51, 96, 133, 134, 135, 139, 141, 156, 157, 158, 159, 163, 165, 167, 168
Borsodi Szénbányák felszámolása	146
Borsodi Szénbányák külfejtés	6, 139, 156
Borsodi Szénbányák Rt	43, 141
Borsodi Szénbányászati Tröszt	51, 53, 100, 114
borsodi szénmedence	141
borsodi-nógrádi szénterületek	30
Borsodnádásd	33, 43, 53, 140
Bory Endre	136
brakkvíz	43
Bruck	67, 71, 151
Budai Bányakapitányság	72, 74, 75
Budapest	34, 144
Budapest–Hatvan vasút	77
Bükk hegység	9, 45
Bükkaljai Bányüzem	135, 159

Bükkösvölgy	64, 68
C	
cementacél	32, 58, 59
cementacél-gyártás	32
címerpaizs	14
Coburg herceg bányái	80
Concordia-vasgyár Társulat	61
Constans	67, 71
contraktualisták	20
cotinus-lelet	10
Cs	
Csajnyik-völgy	97
Csanálrét	68
Csanik	151, 153
Csanyik	68, 97, 133, 151, 153
Csanyik felső	68
Csanyik völgy	97, 151, 153
Csanyiki I. akna	97, 151
csanyiki szakadék	64
Csanyikvölgy	65
csapatjel levétele (csillelopás)	143
császári és királyi pénzügyminisztérium	17
cseh- és román megszállás	109
Csehszlovákia	118
csendőr	128, 145
cserépi uradalom	17
Cserik	61
cserkész tiszt	127
Csirikosár	50, 64, 68, 151
Csörgővölgy	68
D	
Deák-táró	97
Debrecen	13, 70, 75, 77
Debreceni Cukorgyár	75
Dédestapolcsány	38
dernői vasgyár	61
dézsma	20
Diós Győr	9
Diósgyőr	3, 13, 14, 16, 21, 22, 31, 32, 33, 34, 36, 39, 43, 45, 46, 51, 52, 56, 57, 58, 59, 61, 63, 64, 65, 67, 69, 70, 71, 80, 81, 84, 85, 89, 95, 96, 98, 99, 114, 117, 122, 123, 130, 141, 143, 145, 151, 152
Diósgyőr – Hámori Vasmű	79
Diósgyőr koronauradalom	13
Diósgyőr mezőváros	21
diósgyőri „kincstári” vasgyártás	33
diósgyőri 1000 mm nyomtávú bányavasút	84, 139, 156
diósgyőri bányák	39, 151
diósgyőri bányavasút	71, 93, 116, 130
Diósgyőri bányavasút	37, 132
Diós–Győri Dominium	23
diósgyőri erdőhivatal	71
diósgyőri kamarauradalom	3, 9, 15, 16, 17, 22
diósgyőri kincstári terület	31
diósgyőri kohászat	33
diósgyőri koronauradalom	14, 18, 22, 58, 59, 61, 73, 75, 151
Diósgyőri M. Kir. Vas- és Aczélgyár	33, 35

Diósgyőri Márton-bánya (Bálint Tibor)	98
diósgyőri műmalom	112
Diósgyőri Szénbánya Rt	98, 152
diósgyőri szénbányák	75, 79
Diósgyőri Szénbányák	75
Diósgyőri Szénbányák Nemzeti Vállalat	152
diósgyőri szénbányászat	36, 57, 67, 71, 73, 75, 76, 79, 80
diósgyőri váruradalom	12
diósgyőri vas- és acélgyártás	79
diósgyőri vasgyár	3, 28, 31, 32, 41, 55, 58, 59, 60, 63, 78, 80, 90, 91, 92, 93, 107, 112, 115, 116, 122, 133, 151, 152, 154, 156
diósgyőri vasgyár szénterülete	3
diósgyőri vasgyár villanytelepe	115
Diósgyőri Vasmű	75
Diósgyőri völgy	64
Disznóshorvát	43, 53, 91, 141
Dobricza	69
Dobrossy István	96
Dobsina	65
Drugeth család	13
Drugeth Istvan	13
Dvorszki	63

E,É

Edelény	43, 53, 80, 167, 168, 170, 171
Eger	9, 13, 64, 158
Egercsehi	43, 53, 120
Egres-völgy	88
Egri Káptalan	13
egri papnevelő intézet	17
egri pénzügyigazgatóság	71
Elisabeth bányatelek	152
ellenszegülés a bányafelőrnek	143
elővázat	129
Erenyő	48, 52, 68, 97, 152, 153, 155
Erenyői akna	152
Erenyői-akna	52
Erzsébet	25, 36, 48, 50, 53, 67, 71, 73, 97, 98, 151, 154
Erzsébet akna	152
Erzsébet-akna	36
Erzsébet-telep	50
Eysenhammer (Hámor község)	26

F

fagyasztásos aknamélyítés	91, 110, 152
Fánchy Borbála	13
Farkaslyuk	33, 43, 53, 120
Farkasvölgy	68
faszén	29
fa-szén	29
fa-szén	33
fa-szén	58
Fáy László	19
Fazola Frigyes	31, 32, 38, 56, 58, 59, 151
Fazola Henrik	25, 31, 32, 38, 56, 151, 154
Felnémet	53
felső széntelep	47, 48, 50, 53
Felsőbánya	65
Felsőgyőr	20
Felsőnyárad	43
Felsőnyárad - Kurityán	53

felsővezetékes villamos-bányamozdonyok	39
felvilágosult abszolutizmus	18
Fényes Elek	9, 57
Ferenc József akna	73, 151, 152, 156
Finkey I. táró	52
Finkey táró	152
Flygt-búvárszivattyú	135
Forász	61
forradalmak	109, 118, 141, 146
földalatti bányamunkás	140
földesúri jövedelmek	19
földművelésből élő	139
földtani szelvény	44
főszállítóakna	110
főúri családok	19
Franz Jozef Schacht	151
Fridvalszky Imre	61
Frigyes-tározó	49
frisztűz	62
futóhomok	119, 120, 121
Függőkötélpálya és függősinpálya	153
függőleges akna	42
Füzesvölgy	68

G

G. Szabó József	128
Gálffy Ignác	10
Galya patak	151
Galyaforrás	97
Ganz	39, 89, 102, 103, 155
Garadna	31
Garay	118
Gépezeti Osztály	135
gépmeister	112
Gfrerer – Schoch – Grossmann vasútépítési vállalkozók	91
Glanzer Miksa	34
Glanzer Mihály	34
Glanzer Miksa	33
Gömör	29
Gömör – Kishont vármegye	29
gömöri területek	29
Gönci K. Péter	13
Görgey	48, 67, 71, 97
Görgey táró	152
Görgey bánya	152
görög kereskedő családok	25
Görömböly	64
gőzgépek	29
gőzmozdonyok	29
gőzmozdonyú vasút	36, 83
gradistya	12
Gräenzenstein Gusztáv	37
Gräenzenstein-alagút	37, 100
Gräenzenstein-altárna	36, 98
Gräenzenstein-altározó	47
Gräenzenstein-altározó	96, 98
Grittner Albert	89

Gy

gyakornok	143
Gyertyán völgy	68, 154, 155
Gyertyánvölgy	47, 64, 68, 97, 154

H	
háború	40, 92, 112, 118, 141, 143, 144, 145, 146, 176
háborús pótlék	144
háborús veszteségek	118
Habsburg Birodalom Kataszteri térképek.	88
Habsburg birodalom, kataszteri térképek	27
Habsburg-birodalom	18
hadbíróság	145
hadiipari megrendelések	40
Hadik János	145
hadsereg	146
Hagymástető	109, 110
Haidinger táró	6, 138, 155
Halastó-dűlő	98
Hallstadt	11
Hantken Miksa	46
hanyag munka	142
harangláb.	14
Harica	43, 47, 132, 140, 178
Haricza	69
harmincad	17
hároméves terv	12, 14, 20, 21, 34, 46, 49, 65, 73, 74, 87, 112, 126, 132, 146, 161, 169
Hatvan–Salgótarján vasútvonal	77
Heidinger	67, 71
Heinisch Sándor	127
Heinrich-Fröchlich-Klűpfel	91
hengermű	70
Herbolya-bánya	43
Herman Ottó Múzeum	17, 57
Hermína	67, 71
Hochofen (Ómassa)	26
honvédelmi miniszter	145
Hosztják Albert	49, 50, 91, 122, 145
Hosztják Albert	152
Hradostyan	12
Humenay	98
Humenczy László	133
Hunyadi	151, 153
Husz János	12
Husz Jenő	114
husziták	12

I, Í

I. Ferenc József	34, 67, 71
I. Ferenc József\	67
I. széntelep	47
II. telep	47, 52, 53
III. Károly	19
III. telep	46, 52
ikerakna	39
illetlen magaviselet	143
infláció	125, 144, 167
ipari baleset	115
ipari forradalom	29
Irene	151, 153
iskola	14, 104, 105, 121, 158
iszákoság	142
IV. telep	51, 52, 97, 135
Ivacskovits	47, 63, 64, 66, 67, 69, 71, 72, 73, 74
Ivacskovits Mátyás	47, 63, 64
Ivacskovits-féle kutatási anyag	71

Izsó István dr	82, 96, 111
Izsófalva	91

J

Jacskovszky	60
Járdánháza	141, 143, 144
jelzésrend be nem tartása	143
jobbágyok	13, 20, 23, 24, 25, 26
jobbágytelek	18
Joós István	151
jövedelmek	18
Juhász András dr	51, 53
Jung Jungental	136
Jurenák	63

K

Kalecsinszky Sándor	85, 89
kamaraadalmi provizor (felügyelő)	14
kamaraadalom	59
kánoni látogatás	20
Kápolna	22, 67
kápolnai jobbágyok	20
Kardos György	14
Kárpát medence	12
Kasos akna	98
kataszteri térkép	27
katonai munkásszárad	145
katonák	145
kavaró eljárás	34
kavaró-eljárás	39
Kazinc-völgy	43
kelta	10
kénpest	63
kéntelenítő kemence	63
Kerek József féle szénbánya	6, 139, 156
Kerek-hegy	38
Keresztes	19
készelő tűzhelyek	70
kiegyezés	33, 79
kincstári birtokok	18
kincstári szénbányák	119
kinevezett altiszt	143
Királd	33, 43, 53, 54, 81, 140, 141, 143, 144, 163
királyi jogügyigazgató	17
királyi ügyészség	17
Királykút	47, 88
Király-kút	88
Kisgyőr	20, 21, 22
Kiszely Gyula	57
Kneidiger Andreas	26
Kolenits	59
Kondó	14, 43, 53, 132, 134, 140, 170, 178
Konstans (Csanyikvölgyi) akna	151
korcsmáltatási jog	25
korlátolt személyforgalom	117
korona- és kincstári jószág	17
koronajószág	17
KOSZGÜ	134
Kovács László (kovycs59).	149
Köpusvölgy	68, 97, 152
Köpusvölgy	50
köpusvölgyi szakadék	64

kőszén	29, 32, 33, 58, 59, 70
Kövesd	19
közélelmezési miniszter	145
középső telep	11, 17, 39, 45, 47, 52, 53, 91, 109
központi gázfejlesztő telepe	39
Központi Szénosztályozó, Szállító és Gépjavító Üzem	134
Krum	12
Kurityán	43
kutatás	53, 60, 63, 68, 69, 87, 94, 165
kutatófúrások	42
külfejtés	134, 135, 139, 156, 167
külhon	139

L

La Téné	11
Láng Miksa	48, 111
László-bánya	98
lejtőszakna	42, 90, 91
leművelhető szénteleg	46
Leszih Andor	10, 33
Leszih Miksa	10
létszám	76, 77, 141, 153, 166, 168
Libetbánya	60
limnikus kőszén	42, 43
Lippa	68
Lippa tető	68
Lippavölgy	50
Lissa-völgy	69
Lónyay Menyhért	33, 37
lóvonatú vasút	36, 83
lővontatás	29
lővontatású vasút	36, 154
Lőcsei Elemér	122
lőveg és aknavető gyártás	40

Ly

Lyukó	6, 52, 96, 98, 109, 110, 134, 139, 151, 152, 156, 167, 170
Lyukóbánya	14, 52, 53, 98, 123, 134, 139, 146, 152, 153, 156, 162, 168, 170, 172
Lyukóbánya – Kondó – Berente függőkötélpálya	137
Lyukói alagút	98, 152
lyukói vonalszakasz	84
lyukói-alagút	100
Lyukóvölgy	34, 36, 98
Lyukó-völgyi Szénbánya Vállalat (Mánik Sándor)	98

M

Mádai Lajos dr	92
magánnevők	75
Magyar „Tőkés” Bálint	143
Magyar Általános Kőszénbánya Rt33, 43, 44, 81, 143, 144	
magyar honfoglalás	12
Magyar Kamara	17
Magyar Királyi Állami Vas-, Acél- és Gépgyárak	46
magyar királyi Jogügyi Igazgatóság	17
magyar királyi Pénzügyminisztérium	17
Magyar Királyi Udvari Kamara	17
magyar országgyűlés	17
magyar termékek	118
Magyar Tudós Társaság	61

Magyarország	18, 24, 26, 35, 62, 118, 125, 166
Magyarország eladósodási folyamata	119
Magyarország Katonai Felmérése	130
Mályinka	43, 53, 61
mangán	34, 38, 174
Mánik	98, 112, 114, 152
Mária Terézia	18, 19, 21, 26, 31
máriás garas	21
Márkushegy	146
maróhenger	153, 159
Márta	52, 98, 152, 155
Márta bánya	152
Mártabánya	52
Martin-kemence	39
Márton I. akna	98, 152
Második katonai felmérés	62
Mastodon angustidens	114
Mátyás	36, 38, 39, 47, 48, 49, 50, 53, 67, 71, 73, 83, 84, 96, 97, 98, 151, 152, 153, 154, 155
Mátyás – szénbánya	36
Mátyás – szénteleg	47
Mátyás-akna	38
Mátyás-tárna	36
Mátyás-telep	49, 50, 53
MÁV	31, 89, 102, 123, 132, 136, 137, 144, 169
MÁVAG	33, 46, 80, 81, 141, 143
meddő	42, 47, 49, 79, 111
mélyműveléses bauxitbányák	146
menetrend	137
Mezei Zoltán	5
mezőgazdaság	118
Mezőkövesd	22, 24
Mihael táró	151
Mihály	67, 71
Miskolc	10, 13, 17, 19, 20, 22, 31, 33, 43, 53, 56, 57, 64, 67, 70, 71, 72, 73, 75, 77, 79, 81, 84, 96, 98, 111, 122, 123, 124, 126, 130, 132, 152
Miskolc – Kassa vasútvonal	72, 77
miskolci állomás	73
miskolci Bányakapitányság	85
Miskolci Műmalom	75
Mitterpacher Lajos	58
Mohai László	136
monarchia	40
Monosbél	53, 54
Mositz Márton	70
Mositz-féle javaslat	71
Múcsony	43
Múcsony - Szuhakálló	53
munkabeszüntetések	144
munkaidő be nem tartása	142
munkás és tisztviselőlakások	116
munkásgyermek	126
munkásmozgalom	144
műemlék-jellegű templom	14
műszakmulasztás	142

N

Nagy Károly	12
Nagy László	127
Nagyág	65
Nagybánya	65
Nagybarca	43

Nagybátony	91
nagybátonyi bánya	122
nagyolvasztó	34, 39
napszám	143
Nassaui János	22
Nekézseny	38
Németország	29, 118
Nemzeti Radikális Párt	128
népszámlálás	139, 142
Nikolson	151
Nógrád	30
nógrádi szénmedence	77
nők és gyermekek napszáma	143

Ny

Nyáry Pál	13
nyolcadrész	23
nyújtó hámorok	70

O,Ó

Olaszország	118
Ómassa	25, 31
omlasztásos-pillérfejtés	39
Oravica	65
Ormospuszta	43, 53, 54, 91, 122, 123, 139, 145, 156
ormos-pusztai szénbányák	92
oroszfogság	144
oroszfordulat	144
Országos Levéltár Térképtár	71
Ózd	31, 61, 144, 178
Ózdvidék	30

Ö,Ő

öslénytani maradványok	113
ötéves terv	146

P

Pálinkás	48, 64, 68, 94, 97, 98, 116, 133, 151, 153, 154, 155
Pálinkás II. táró	152
Pálinkavölgy	50
Pályinka	64
Pannonia	12
Papp Károly	85
paralikus kőszén	42
Parasznia	12, 14, 33, 36, 37, 43, 45, 46, 47, 50, 52, 56, 61, 64, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 82, 89, 93, 97, 98, 112, 117, 132, 133, 134, 139, 140, 141, 151, 154, 156
Parasznyai völgy	64
Péch Antal	31, 33, 79, 81, 82, 151, 154
Péch Antal akna	96
Pénzügyminisztérium	61, 63, 70
Pereces	34, 36, 37, 43, 49, 50, 53, 84, 87, 89, 96, 97, 98, 99, 101, 102, 103, 111, 112, 114, 119, 144, 145, 151, 152, 154, 155
perecesi aknák	49, 91
perecesi alagút	97, 132
perecesi bányamű	93
perecesi vonalszakasz	84
Perecesvölgy	69

Perényiek	13
pesti egyetem	57
Petőfi Ifjúsági üzem-tároló	98
Petri	20, 21, 22
Piller Mátyás	57, 59
pirit	61
Pitypalaty	24, 43
Pitypalatty-völgy	9, 14
posta-regálé	17
pozsonyi magyar kamara	19
Procop	48, 67, 71
Putnok	43, 53, 120, 163, 167, 168, 171, 172, 174

R

Radistyán	3, 5, 8, 9, 17, 20, 22, 27, 45, 46, 47, 50, 67, 70, 71, 72, 82, 88, 107, 109, 110, 133, 151
Radmark	153
Radoscsány	112
Radostyán	1, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 17, 29, 33, 36, 43, 51, 84, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 98, 110, 111, 112, 113, 114, 116, 117, 121, 123, 124, 126, 128, 129, 130, 132, 133, 134, 135, 136, 138, 139, 140, 141, 155, 156
Radostyán bányavasút állomása	113
radostyáni akna	6, 97, 139, 156
radostyáni állami bánya	119
Radostyáni Anyaegyházközség	14
radostyáni bánya	84, 107, 112, 114, 118, 121, 122, 123, 124, 125, 130
radostyáni bányászat	57
radostyáni bányatelep	116
Radostyáni Egyház	14
radostyáni megkutatott szénmezők	94
Radostyáni Sion	14
radostyáni szénbánya	3, 106, 118
Radostyáni szén-külfejtés	133
radostyáni szénterület	90, 138, 156
radostyáni völgy	112
Radostyáni-újakna	111
Radvánszky	91
református	9
regálé	16
Reményi Viktor	114
Rénusi forint	19
rhonici gyár	59
RIMA	80, 81
Rimamurány Salgótarján Vasmű Rt	80, 81, 143, 144
Rimamurány Salgótarjáni Vasmű Rt	33, 141
Rimamurány-Salgótarjáni Vasmű	30, 43
robotterhek	18
Rónaföldi Zoltán	1, 25, 30, 36, 37, 56, 96, 132, 136, 140, 151, 158, 160, 161, 177, 178
rongálás	143
Rottenstein Ignác	14, 23
Rozsnyó	65
Röszner	67, 71, 97, 151, 154
Rudabánya	38, 91
Rudolftelep	53, 81, 168
Rudolf-telep	33
Ruhrtaler dízelmozdony	102

S	
Ságvári I. akna	152
Sajó	9, 17, 44, 91, 96, 159, 163
Sajóbábony	52, 98
Sajógalgóc	43, 53
Sajóháza	58
Sajóivánka	43, 53
Sajókápolna	22, 140
Sajókaza	43, 53, 80, 81, 140, 141, 144, 145
Sajókazinc	43, 53, 81, 139, 140, 142, 143
Sajólászlófalva	43, 52, 53, 133
Sajószentpéter	14, 25, 33, 43, 53, 56, 81, 84, 96, 120, 132, 134, 139, 140, 142, 143, 144, 146, 163, 178
Sajószentpéter szénbányászata	25, 56, 140, 178
Sajószentpéter,	33, 43, 81, 84, 96, 120
Sajóvelezd	43, 53, 54
Sajóvölgy	43
sajóvölgyi barnaszén	43
Sajóvölgyi Erzsébet Kőszénbánya és Kereskedelmi Kft	133
Sajóvölgyi Erzsébet Kőszénbánya Vállalat	98
salgótarjáni barnakőszén formáció	42
Sándor	53, 67, 71, 112, 122
Scheuchenstuel	61, 67, 71, 84
Scheuchenstuel Károly	61
Scheuhenstuel bányatelek	151
Schilson János	58
Schréter Zoltán dr	44
Sebe József	151
Selmec	37, 65
Selmecbányái Főkamagrófi Hivatal	58, 70
selmeci bányászati akadémia	46
Selmeci Főkamagrófi hivatal	17
Sennyey	34
Setétvölgy	68
Skyp-akna	98, 153
só- és bányaugyek	17
sóbányászat	18
Somsály	33, 43, 53, 141, 143, 144, 145
stájer vas- és acélgyárak	59

Sz	
szabad királyi városok	17
Szabadság-rendező pályaudvar	137
Szabó Miklós	129
szakképzett bányamunkások	139
szarmata	11
Szarvaskő	53, 54
szélsőbal	144
szélsőjobb	144
szén fűtőértéke	142
szénbányák nyitása	32
szénbányászat	14, 31
Szendrei	18
szénképződés	43
szénkutatás	63, 92
szénmezők	25
széntelepes rétegcsoport	42, 43
Szentpéter	13, 64
Szép	59
Szepesi Kamara	17
Szilvás	61
Szinva	27, 31, 43, 69, 79, 151

Szinva patak	31
Szlovák Állami Központi Bányászati Levéltár	69
szomolnoki bányászati felügyelőség	61
Szomolnoki Igazgatóság	61, 63
sztrájk	144
Szuhakálló	43
Szűcs Miklós	133

T	
Tapolcsány	38
táró	42
Társláda	120
Tartományi Bányászati Hivatal	63
tégelyacél-gyártás	32
ternyei-völgy	36
TH biztosítás	152
Tisza István	109
Tisza Kálmán	34
Tiszai Erőmű Rt	153, 168
Tiszai pályaudvar.	75
Tiszai vaspálya	70
Tiszai vasútvonal	73
Tiszavidéki Vasút	75
Tiszavidéki Vasúttársaság	75
tizedrés	23
Török Balint	13
Török Eufrozina	13
Török Fruzsina	13
török világ	12
Török Zsuzsanna	13
Töviskes völgy	47, 133
Töviskes-árok	46
Trianon	118
trianoni békediktátum	107
Tribus Antal	71, 72
tüzérségi löszerek	40
tüzérségi lövedékek	40

U,Ú	
Új akna	96, 139, 155, 156
Új táró	151
új vasgyár	33
Új-akna	101
Újdiósgyőr	43, 46, 98
Újmassa	31
Uppony	38
uradalmi cselédek	143
úrbérrendezés	18, 20, 23

Ü,Ű	
Ürmössy Lajos	84, 96

V	
V. telep	51, 54
Vadász Elemér dr	44, 113
Vadna	43
Vajács	140
Valentin	71
Váradi regestrum	9
Váradi Regestrum	12

Várady Zsolt József	9	VOLÁN	135
Varbó 12, 13, 20, 22, 33, 36, 37, 43, 45, 46, 47, 49, 52, 56, 61, 67, 69, 71, 72, 87, 93, 112, 117, 132, 140, 151, 156		W	
vas és acél konjunktúrája	59	Wenzel	18
vas- és acélgyártás	26, 87, 118	Wiesner 36, 39, 47, 48, 49, 50, 52, 53, 67, 71, 73, 74, 83, 84, 87, 89, 91, 96, 97, 109, 110, 111, 113, 133, 138, 151, 153, 154, 155, 156	
vasércbányák	38	Wiesner Ferenc	47
vasfeldolgozó üzem	26	Wiesner -széntelep	52
vasfinomítási eljárás	62	Wiesner-széntelep	39
vasgyár 3, 26, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 58, 63, 71, 72, 73, 74, 79, 80, 82, 83, 91, 107, 113, 115, 117, 120, 122, 123, 126, 133, 137, 151, 152		Wiesner-széntelep	50
vaskohászat	7, 31	Wiesner-telep	36, 39, 83, 87
vaskovand	61	Wöhler-gőzmozdony	101
vasmű rekonstrukció	79	Wöhler gőzmozdony	151
vasművelők	29	Wöhler-gyártású gőzmozdonyok	38
vassín	33	Z	
vasút	30, 40, 70, 91, 151	zálogba adás	18
vasutak	30	zálogbirtok	19
vasútépítés	33	zártkutatmány	65
vasútépítések	33	zártkutatmányi kutatási kör	68
vasúti kerékpárok	40	Zathureczky László	19
Vécsey Béla	152	Zenker	65
verekedés	142	Zudesthan	9
Veres László	17, 27	Zs	
villamos bányamozdony	39, 102, 103, 172	Zsilvölgyi állami bányák	39
Vincepál	38	Zsoldos István	120, 121
Vitális István	85		
Vitéz Árpád	133		
vízdús homokréteg	50, 109, 110		
Vízner-tárna	36		